DIONIS LICA

URME PE PÂNZA VREMII

www.digibuc.ro

Dionis Lica

Urme pe pânza vremii

www.digibuc.ro

Apariţia prezentei lucrări ar fi fost imposibilă fără ajutorul şi generozitatea persoanelor de bună credinţă, printre care aş dori să-i menţionez pe: Alexandru ***Botnari****, Maria şi Ştefan* ***Lica****, Elena şi Gheorghe N.* ***Lica****, Elena şi Gheorghe I.* ***Lica****, Lidia şi Mihai* ***Tataru****, Grigore, Galina şi Andrei* ***Talmaci****, Olga şi Vasile* ***Lica,*** *Lidia* ***Moraru*** *din Hânceşti, Zinaida şi Petru* ***Roşculeţ*** *din Mereşeni, Tatiana şi Petru* ***Grosu*** *din Leova, Valentina* ***Grebencea****, Valentina şi Gheorghe* ***Căpăţână****, Nina şi Tudor* ***Topadă****, Ala şi Mihai* ***Korcimar****, Valentina şi Pavel* ***Comaniuc****, Tatiana şi Constantin* ***Lica*** *din Chişinău, Ioan* ***Cebotaru*** *din Iaşi, Ana* ***Roşu****, Narcisa şi Adrian* ***Teodorescu,*** *Roxana* ***Eftimie,*** *Cristian* ***Moldovan*** *din Bucureşti. Tuturor le aduc, şi pe această cale, sincerele mulţumiri şi tot respectul pe care îl merită.*

Consider de datoria mea să exprim profunda gratitudine prof. univ. dr. ***Nicolae Mătcaş****, cunoscutului istoric şi publicist militar dr.* ***Mircea Dogaru*** *şi prof. univ. dr.* ***Victor Crăciun****, persoane foarte dragi sufletului meu, care nu numai că au găsit timp să citească manuscrisul lucrării, dar au şi contribuit la perfectarea modestei mele lucrări de genul acesta şi la apariţia ei în condiţiile date.*

Voi rămâne mereu dator soţiei, ***Livia****, pentru îndemnul, ajutorul, înţelegerea şi susţinerea morală de a-mi înşira pe hârtie durerile şi necazurile îndurate mulţi ani de-a rândul.*

www.digibuc.ro

Dionis Lica

Urme pe pânza vremii

București - 2004

www.digibuc.ro

Tehnoredactare computerizată: *Dionis Lica*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LICA, DIONIS
Urme pe pânza vremii / Dionis Lica - Bucureşti : Proxima, 2004
ISBN 973-87030-5-0

821.135.1-94

© Dionis Lica, 2004

www.digibuc.ro

A fi mare nu-i mirare,
să fii om e lucru mare

Soţiei Livia
şi copiilor noştri Vadim şi Radu

www.digibuc.ro

DIONIS LICA
UN CRONICAR MODERN AL BASARABIEI

Dacă nu era basarabean, nu aş fi încercat acest cuvânt care deschide cartea de aminntiri a profesorului Dionis Lica. Dar şi numele lui, de rezonanţă eminesciană, şi omul deschis sufleteşte, cu toată înfăţişarea lui de haiduc întârziat, m-au făcut să mă aplec spre suişul literar al unui matematician. Recidivez, întrucât cel dintâi „pozitivist" de la Chişinău care s-a bucurat cu câţiva ani în urmă de caracterizarea mea a fost Petru Soltan, de care mă leagă o îmbătrânită prietenie. Când am aflat că şi între Dionis Lica şi Petru Soltan există o veche legătură, m-am decis să-i prefaţez volumul şi am un sentiment de neaşteptată bucurie, parcurgând paginile de must cărturăresc, care îmi stau dinainte şi pe care le aveţi şi Domniile voastre în faţă acum.

Fiind născuţi la o distanţă de douăzeci şi două de zile, în minunata vară a anului 1934, el la începutul, eu spre sfârşitul zodiei racului, suntem, cum se zice, în armată leat şi poate că am fi făcut milităria împreună – văzind lumina zilei la puţini kilometri distanţă, el la Hânceşti, eu la Chişinău – dacă nefasta istorie nu m-ar fi trimis, în 1940, în vechiul Regat, unde am urmat un alt destin.

Aşa se face că timpul ne-a apropiat enorm de târziu, la aproape 70 de ani. Citind însă cartea *Urme pe pânza vremii*, autorul mi se arată de parcă ne ştim din totdeauna,

www.digibuc.ro

mai întâi pentru că ea coboară chiar prin titlu şi românitate din Eminescu, ideologul căruia i-am dedicat cea mai frumoasă parte a vieţii mele, din aceeaşi dragoste de neam, istorie şi destin basarabean, supuse aceleiaşi tragedii pe care eu însumi am trăit-o, este adevărat ca refugiat, în dor de locurile Durleştiului, colcăind de multe personalităţi cu care am înfăptuit, în ultimii cincisprezece ani, dârza revenire la sufletul naţional românesc şi la întărirea lui spre biruinţa unităţii finale.

Chiar dacă ne-am văzut pentru prima oară recent, suntem împreună de mult în aceeaşi bătălie, părtaşi fiindune cei regăsiţi şi în această carte: Ion Borşevici, Petru Soltan, Nicolae Mătcaş, Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Mihai Ghimpu, Nicolae Dabija, Eugen Grebenicov, Mircea Ciuhrii, Ion Dumeniuc, Doina şi Ion Aldea Teodorovici şi câţi alţii portretizaţi sau citaţi în iureşul evenimentelor evocate.

Îi cunosc pe unii în plinătatea faptelor (pe câţiva, vai! cel de sus ni i-a luat, lăsându-ne mai săraci în bătălia noastră), frunte de spirit românesc într-o Basarabie atât de controversată, dar care fiind străbătută de izvorul pururea reîntineritor va veni la matca ei cea adevărată. Cu asemenea luptători, războiul încă nu s-a sfârşit.

Ei sunt cei aleşi, ţine să puncteze şi autorul acestei cronici de şapte decenii. Căci o cronică este cartea pe care ne-o izvodeşte, cu credinţă curată de neam şi fior de scriitor, Dionis Lica. Orânduită pe capitole care urmăresc formarea şi contribuţia unui intelectual la dezvoltarea culturii naţionale, cronica reconstituie o viaţă dăruită românismului, ştiinţei şi omeniei. Nu am scris „contribuţia unui intelectual basarabean", pentru că întreaga viaţă spirituală din Basarabia se înscrie, ca şi contribuţia românilor de pretutindeni, în cultura naţională română, cea care a dat atâtea valori universale.

www.digibuc.ro

Dacă autorul ar fi urmărit să epateze prin spectaculos, am fi avut, desigur, un roman. Dar aici este cuprins palpitul cotidian, patima învățăturii, formarea unui om normal pe care Dumnezeu l-a hărăzit cu arma matematicii. Nu cu $2 \times 2 = 4$, ci cu așezarea pe baze moderne a cifrelor și apoi includerea lor în spațiul electronic.

Este, în același timp, dincolo de cronica unui neam, evocarea vieții unei familii, cu atât mai unite în condițiile Basarabiei răpite, o familie tradițională de cioplitori ai lemnului în care se naște un băiat care nu mai îmbrățișează cioplitul războjului, ci scrierea lui modernă cu semne electronice. Beneficiind de profesori și educatori de adevărată vocație, drumul lui pare simplu și obișnuit, dar nu este. Autorul cărții narează întâmplări, portretizează colegi și profesori, descrie cărțile pe care le-a conceput – multe la număr, zece, dar din domeniul matematicii pe care n-aș numi-o „superioară," ci ultramodernă – la care se adaugă studii de specialitate, comunicări și intervenții la sesiuni și întruniri internaționale unde s-a confruntat cu cheia tuturor științelor.

Astfel încât, până să se vrea erou principal, devine profesorul universitar și omul de știință Dionis Lica, doctor în științe, șef de catedră, decan, prorector, rector chiar, cu o traiectorie (semn matematic!) și descoperiri care oferă aură disciplinei și, mai cu seamă, o perspectivă generațiilor pe care le-a format vreme de peste 45 de ani. El, omul acesta simplu, profesorul, cercetătorul, gânditorul, este prototip al acțiunii normale, model de învățător național, așa cum i-a avut pe înaintași, așa cum ar trebuit să fie generația/generațiile care îi urmează.

Ades naratorul, în acest spirit profesoral, uită să-și strunească modestia și izbucnește în apărarea pământului

www.digibuc.ro

natal, a istoriei şi limbii, conlucrând alături de profesori, studenţi, colegi la opera deloc uşoară a apărării continuării spiritului şi specificului românesc în Basarabia.

Apărarea este ideatică, nu exlude polemică şi dovezile care duc până la citate din Marx, ca şi la frânturi din ordinele lui Ion Antonescu pentru recâştigarea Basarabiei. Un intelectual, cu lecturi solide, punctează evenimentele fascinant, relatând când despre botezul unui elev avându-i „naşi" pe colegii de clasă, când despre celebrul Manuc, bogătaşul care visa să fondeze un oraş-port basarabean pe Prut la vărsarea în Dunăre, când despre „haiducul"-consătean Grigore Cotovschi, devenit erou al războiului civil din tânăra republică sovietică a lui Lenin şi Stalin etc. Formaţia tânărului basarabean a depins în mare măsură de tradiţia familiei, română şi ortodoxă, şi de distinşii profesori părtaşi întru Eminescu a cărui poezie era propagată cu veneraţie, spre deosebire de ceea ce mărturisea Grigore Vieru, ajuns la opera eminesciană abia în vremea studenţiei. De aici elogiul pe care profesorul de o viaţă Dionis Lica îl aduce educatorilor care i-au luminat mintea şi i-au deschis calea vieţii.

Scrisă lapidar, cum se cuvine unui asemenea letopiseţ, lucrarea lui Dionis Lica transmite fiorul dorului de pământul natal şi dragostea fără margini faţă de ai săi, soţie, cei doi copii, nepoţii, aflaţi departe din cauza pribegirii întregii Basarabii.

Ca din orice cronică de suflet şi de aici se desprinde lumina fără oprelişti a gândului şi suferinţei unui neam care încă nu se poate opri din plâns.

Fiind şi o carte omagială, la cei 70 de ani neosteniţi şi încă neostoitori, ilustraţia defineşte omul şi escursul lui pământean, iar cuvintele de recunoştinţă, semnate de

www.digibuc.ro

Nicolae Mătcaş, Alexandru Butnari, Petru Soltan, Ion Borşevici, Andrei Hariton, Nicolai Pomohaci, Alexandru David, Pavel Ciumac, Dumitru Şiman şi Leon Bivol, Grigore Vasilache, Valentina şi Gheorghe Căpăţână, Ana Roşu – şi ele, desigur, puteau continua – vin să accentueze contribuţia specialistului şi distincţia omului. Decuparea unor secvenţe din cronicile făcute cărţilor şi aprecierile dintr-un moment esenţial, precum acela al obţinerii doctoratului, ar fi dat o viziune mai cuprinzătoare întregii sale activităţi.

Întitulată discret *Urme pe pânza vremii*, pentru cititorul atent letopiseţul acesta se arată a fi un crâmpei din viaţa reală a unei secvenţe basarabene care aduce în prim plan încă una dintre realele ei personalităţi: Dionis Lica. Şi care se configurează astfel ca un om de cultură şi un român adevărat.

Prof. univ. dr. **Victor CRĂCIUN**
Preşedintele Ligii Culturale pentru
Unitatea Românilor de Pretutindeni

www.digibuc.ro

CĂTRE CITITOR

Am trăit vremuri când credeam în ce ni se spunea! Astăzi spunem ceea ce credem.

Şcoala nr. 1 din Hânceşti şi Universitatea Pedagogică „Ion Creangă" din Chişinău, prestigioase vetre de învăţământ, şi-au câştigat bunul renume prin profesorii care au format generaţii de elevi şi studenţi, mulţi dintre ei devenind personalităţi de valoare ale vieţii noastre publice.

În amintirea lor, a profesorilor, precum şi a celor care mi-au dat viaţă, am scris această carte.

Meseria de dascăl, de pedagog, umilită în mai toate vremurile, rămâne cea care clădeşte viitorul unei naţiuni, formând oamenii adevăraţi, de mâine, ai acesteia.

Tot ce este bun în mine, în colegii de promoţii şi în atâtea şi atâtea generaţii de absolvenţi ai instituţiilor menţionate, a fost pus în conştiinţa noastră, turnat picătură cu picătură de către cei care ne-au dat viaţă şi ne-au crescut, dar, în egală măsură, şi de către dascălii noştri.

www.digibuc.ro

În cele ce urmează, pe lângă unele secvenţe legate de originea mea, am încercat, în limitele posibilităţilor, să conturez imaginile profesorilor generaţiei mele, ale colegilor de clasă şi facultate, aşa cum le-am perceput personal, cu subiectivismul celui care reţine emoţional în primul rând, apoi faptic, evenimentele în care am fost implicat direct sau care m-au impresionat în mod deosebit.

Desigur, fiecare dintre cei menţionaţi sau uitaţi de mine ar fi meritat un condeier mai iscusit şi mai talentat, care să-i dedice un întreg volum de biografie şi amintiri. Eu, sub presiunea timpului, la vârsta de bilanţ a vieţii, nu i-am putut cinsti, în cuvinte scrise, pe absolut toţi, fapt pentru care îmi cer iertare de la ei.

Mă plec, aşadar, în faţa părinţilor şi tuturor dascălilor mei şi le dedic cele ce urmează, cu regretul de a nu fi putut face mai mult pentru amintirea lor.

Doritorii pot dialoga cu mine, consultând adresa e-mail: ***dionislica@yahoo.com***

Dionis Lica

www.digibuc.ro

Nimeni nu-şi iubeşte patria
pentru că e mare sau frumoasă,
ci pentru că este a sa.

Seneca

1. HÂNCEŞTI – LEAGĂNUL SPERANŢELOR

Obârşia mi-o trag din comuna Hânceşti [1], judeţul Lăpuşna, la fel ca şi părinţii, bunicii şi stră-străbunicii mei. Satul se întinde într-un cadru pitoresc pe mai multe dealuri, înconjurat dintr-o parte de pădure, iar de celelalte părţi de plantaţii de vii. Ziua de azi a Hânceştiului e plină de prefaceri fericite, deoarece se află la intersecţia arterelor rutiere care leagă Chişinăul cu localităţile din sudul Basarabiei şi spre apus cu traseul spre Huşi, Tecuci, Bucureşti şi multe oraşe din Europa.

În perioada post-sovietică (1946–1990) comuna Hânceşti devine Cotovschi, iar din 1965 este transformată în oraş, în memoria lui Grigore Cotovschi [2].

Hânceştiul, în schimb, este, pentru toţi fiii săi, un spaţiu imens al începuturilor, a cărui magie ne cheamă necontenit. Şi astăzi,

www.digibuc.ro

când mă apropii de Hânceşti, parcă aud ecourile cornului lui Ştefan cel Mare, chemându-şi oştenii la luptă, parcă văd suita regală a Regelui Ferdinand Întregitorul (1914–1927), participând la marea întrunire ce a avut loc la conacul lui Manuc Bey(3).

Pentru copilul de altă dată, Hânceştiul dă senzaţia că, la marginile privirilor, pământul se uneşte cu cerul şi, că dincolo de această margine, nu pot fi decât raiul sau iadul. Acele orizonturi, oglindite în apa iazurilor şi a pârâului Cogâlnic de atunci, mi-au oferit curiozitatea de a străbate depărtările de orice natură şi de a le stăpâni apoi prin pătrundere în esenţa lor.

În acest loc pitoresc am văzut lumina zilei, din mila lui Dumnezeu, pe 24 iunie 1934. Era într-o duminică, o zi însorită, şi cred că acea zi frumoasă când am venit pe lume mi-a fost benefică, pentru că mă simt bine când este lumină afară şi străluceşte soarele, când văd în zări dealuri luminate, flori şi iarbă, coline, vii şi livezi. N-aş spune, însă, că îmi displac zilele ploioase sau cele friguroase şi cu zăpadă. Iubesc viaţa în toate momentele ei şi nu aş afirma că prefer un anotimp anumit în detrimentul altuia. Totuşi, în ultima vreme mă copleşeşte admiraţia pentru toamnă, poate din cauza că a venit timpul „să număr bobocii".

Mare a fost bucuria tatei, când, în acea zi, întors pe înserate, şi-a văzut odorul pe care-l aşteptase, după cum aveam să aflu mai târziu, ceva mai puţin de doi ani de la căsătorie. După spusele lui tanti Catinca, sora mai mică a mamei, tata, după mai bine de un an şi jumătate de viaţă comună cu mama, avea şi „altfel de gânduri" referitoare la prea întârzâiatul „zbor" al berzei cu îngeraşul dorit. Lucru de mirare, deoarece, când a venit timpul să mă însor şi eu, cerându-i consimţământul, foarte domol, mi-a zis: *„Ai în vedere, fiule, cei din neamul Lica se căsătoresc doar o singură dată"*. Oricum, cred că am fost bun de saftea, deoarece, după mine, mama a mai adus pe lume încă cinci copii: **Maria**, **Ifrim**, **Elizaveta**, **Zinaida** şi **Vera**.

Dintru început îmi amintesc de zorile cu sclipiri de infinit, de pădurile singuratice cu chemări tainice spre linişte şi poezie, de

www.digibuc.ro

apele izvoarelor şi Cogâlnicului purtând în murmur şi valuri în ritm de balade şi vers de dor şi dragoste din doinele unui neam întreg. Şi mă mândresc că provin dintr-un neam cu titlul de noblețe mai sonor decât toate titlurile nobilare la un loc, că descind direct din **Măria-Sa, ŢĂRANUL ROMÂN.**

Mă bucură faptul că în fiecare an, la 21 noiembrie, hânceştenii se întrunesc la **Hramul oraşului**, unde într-o atmosferă de mare sărbătoare iau cunoştinţă de realizările obţinute în toate domeniile de activitate. Ca pe timpul zilelor de demult, de iarmaroc de toamnă, Piaţa Suveranităţii e plină de farmec: expoziţii, concursuri, concerte în aer liber...

Primarul oraşului, împreună cu oamenii de frunte ai raionului şi oaspeţii care şi-au adus aportul la prosperarea oraşului, adresează urări de bine locuitorilor şi organizaţiilor care au obţinut rezultate bune în muncă, în amenajarea teritoriului, educaţie etc.

Până la ultima suflare îmi voi aminti de ziua de 21 noiembrie 2004, când oamenii muncii din Hânceşti, prin hotărârea Consiliului Primăriei, m-au conferit titlul de Cetăţean de Onoare al oraşului Hânceşti.

Autorul, la anii maturităţii, împreună cu soţia sa, Livia, pe o colină din Hânceşti

www.digibuc.ro

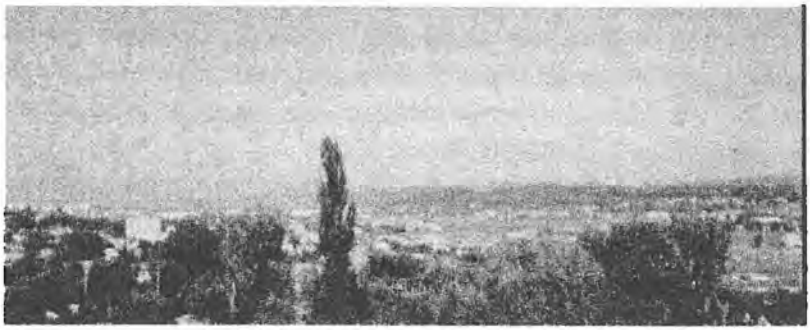

O panoramă sud-estică a oraşului Hânceşti

Palatul de Cultură din Hânceşti, 21 noiembrie 2004.
De la stânga la dreapta: Grigore Eremei (fost Prim Secretar de partid al raionului Cotovschi), Alexandru Botnari (primarul oraşului Hânceşti), Dionis Lica (proaspăt desemnat Cetăţean de Onoare al oraşului Hânceşti) şi Livia Lica

www.digibuc.ro

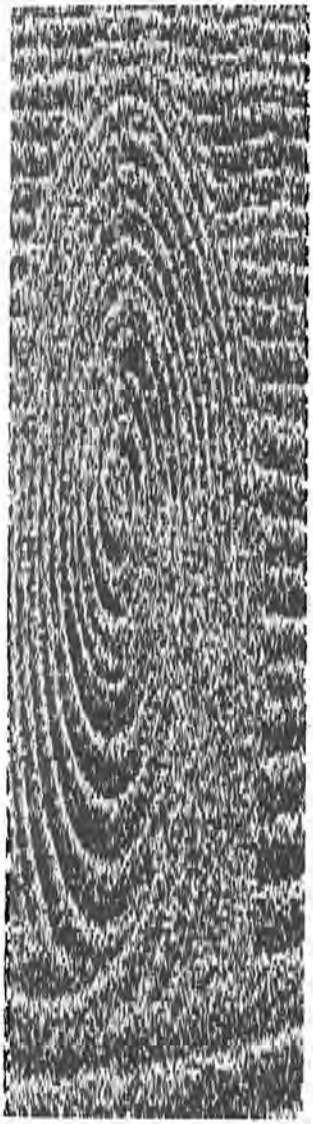

2. BUNII MEI PĂRINŢI

Părinţii mei, ca de altfel şi majoritatea localnicilor, descindeau din strămoşii răzeşi ai lui Ştefan cel Mare şi Sfânt. Totdeauna s-au mândrit cu originea lor şi au fost dominaţi de o mare dorinţă de libertate şi de o neţărmurită dragoste faţă de locurile natale. Români şi creştini totodată, ei ne-au transmis şi nouă, copiilor, credinţa ortodoxă moştenită, care le era o nepreţuită comoară sufletească. Am purtat neîncetat şi voi continua să port în amintire imaginea patriarhală a duminicilor din copilărie, când, pe drumul de la casa noastră, din Târgul Vechi spre biserică, îi urmăream pe părinţii mei mergând să îndeplinească străbuna datorie spirituală. Tata mergea puţin înainte, privind semeţ în depărtare şi răspunzând cu bunăvoinţă la saluturile celor întâlniţi în cale, iar mama, conform obiceiului, în urma tatei, cu coliva şi lumânările în mâini, cu ochii privind spre

www.digibuc.ro

pământ în semn de respect şi supunere în faţa Atotputernicului.

Tata, **Constantin** (17.03.1908–02.12.1983), al treilea copil din cei şapte, din prima căsătorie a lui Vasile Lica, s-a născut sub al 12-lea semn al zodiacului. Se spune că persoanele născute în zodia Peştilor sunt practice, emoţionale, dârze, inventive şi sentimentale. Dispunea, exact ca şi peştii, de un simţ de protecţie în faţa răului, era bun la suflet, omenos, isteţ şi era unul din cei mai buni gospodari ai locurilor. Descindea dintr-o spiţă a cărei vechime se pierde în negura timpului. De altfel, este ştiut că atât soarta locurilor, cât şi a întregii noastre ţări, a fost cumplit de vitreagă, încât nu este de mirare că majoritatea dintre noi nu putem argumenta vechimea cu documente scrise. Există, însă, dincolo de înscrisul de pe orice pergament sau hârtie, tradiţii şi credinţa localnicilor în adevăraţii făuritori ai trăiniciei fiecărui meleag.

De timpuriu a îmbrăţişat, potrivit unei tradiţii transmise din tată în fiu, dragostea faţă de lemn. Era, de altfel, priceput la toate. S-a afirmat de tânăr ca cel mai solicitat tâmplar şi dogar al hânceştenilor. Prin munca de zi cu zi, sufletul şi simţul estetic depuse în uşile, ferestrele şi tot ce ţinea de decorul exterior al celor mai arătoase case şi fântâni din Hânceşti şi împrejurime, din 1932 până în 1949, şi-a agonisit bunăstarea familiei. În 1949, la 6 iulie, toată averea i-a fost, însă, naţionalizată, fiind învinuit de verzi şi uscate. Nu s-a dat răpus, a continuat să muncească cinstit până la binemeritata ieşire la pensie. A fost prezent la reconstrucţia Chişinăului, la construirea drumului republican Hânceşti-Chişinău, la artelul în numele lui „Budionâi", la Fabrica de vinuri din Hânceşti. La început, când se organizau colhozurile, şi tata a depus cerere, însă i-a fost respinsă. Colhozul, numai cu coate goale, nu a fost în stare să se descurce fără oameni silitori. Având mare nevoie de juguri pentru carele cu boi, conducerea a fost nevoită să apeleze la serviciile lui Constantin Lica. Colhozul, prin contract de muncă, a primit la timp cele 30 de juguri.

Nenea **Vasile Lica** (1880–17.07.1941), bunicul meu, fiul lui Nicolae, care, la rândul său, era fiul lui Iordache Lica, a fost un

www.digibuc.ro

om cu mâini de aur, mare specialist în prelucrarea lemnului. Era de statură medie, foarte îndesat şi plin de energie. Avea un suflet bun şi era respectat de toată lumea. Cu faţa rotundă, ochi albaştri şi barbă aproape fără păr, se deosebea de toţi hânceştenii. Din prima căsătorie cu **Ioana Ştirbăţ** s-au ales cu viaţă următorii copii: Gheorghe (16.07.1904–21.01.1947), Ion (14.02.1906 – 17.05.1973), Constantin, Maria (11.09.1909 – 9.03.1989), Vasile (15.11.1912 – 23.07.1941), Pavel (2.11.1918 – 26.01.2002), Petrea (7.05.1921 – 03.02.2002).

După moartea soţiei sale, nenea Vasile s-a recăsătorit cu **Zinovia Codreanu** (1890–22.10.1966) din Ruseştii Noi, dând viaţă lui Andrei (n. 10.02.1930), lui Mihail (n. 22.08.1932) şi Anei (15.04.1934–18.07.1941). Mâca Zanoviţa a fost un suflet bun, încât toţi cei zece copii au iubit-o mult. Când cineva dintre ei punea ceva la cale, fiind deja pe la casele lor, întotdeauna cereau sfatul ei. Vasile şi Ana, precum şi nenea Vasile, au plecat în lumea celor drepţi în primele zile ale războiului din 1941–1945.

Casa bunelului a fost bombardată în ziua de 10 iulie 1941 de artileria rusească, ce trăgea asupra tancurilor armatei române oprite exact în faţa ei, la adăpostul unui pâlc de copaci. Noi, deşi locuiam la mai bine de 3 km de casa bunicului (aproape de şosea), fiind convinşi că lupta va fi dată în apropierea podului, am hotărât să ne adăpostim la marginea satului. O bombă a căzut pe acoperişul sub care se afla şi beciul îmbâcsit de oameni. Fumul s-a năpustit şi în beci, fapt ce a făcut ca lumea adăpostită acolo să se îmbulzească, să ţipe, să se îmbrâncească. Mama, cu sora mea Liza în braţe, şi eu, ca, de alfel, şi alţi adăpostiţi, am ieşit din beciul plin de fum şi am început să fugim care încotro. Ţin minte şi acum fluieratul gloanţelor pe lângă urechile mele. Tot fugind, poticnindu-ne, am ajuns la linia frontului rusesc. Un ostaş s-a ridicat din tranşeu şi a spus: „Davai bâstree!" (Hai mai repede!). Acestea au fost primele cuvinte în limba rusă auzite de mine. Astfel am ajuns la via noastră de la Cucu, unde erau foarte mulţi localnici ai Hânceştiului. Noi ne-am adăpostit sub cortul din veretcă al lui nenea Petrea Ciobanu.

www.digibuc.ro

Bunicii Vasile şi Zinovia Lica

Gheorghe

Ion

Constantin

Maria

Vasile

Pavel

Petrea

Andrei

www.digibuc.ro

Între timp, mama, neştiind nimic despre soarta celorlalţi copii şi a soţului ei, a încercat de mai multe ori să meargă acasă, însă de fiecare dată era întoarsă înapoi de ostaşii ruşi. Am ajuns acasă după câteva zile. Nenea Vasile era rănit la cap, nu mai vorbea; pentru prima dată am văzut creierul omenesc. Ana era moartă, iar fratele lui tata, Vasile, a murit peste câteva zile. Mihail, la rândul său, după tot ce a văzut, nu se simte bine nici azi.

Toţi copiii lui Vasile Lica au fost destul de roditori: Gheorghe a crescut două fete şi trei băieţi, Ion – două fete şi trei băieţi, Constantin – patru fete şi doi băieţi, Maria – şase fete şi trei băieţi, Pavel – nouă fete, Petrea – o fată şi cinci băieţi, Andrei – o fată şi doi băieţi.

În mod obişnuit, tata era tăcut cu noi, copiii lui, spre deosebire de progeniturile altora, faţă de care, aşa mi se părea mie, era mai comunicativ şi se purta cu mai multă căldură. Dragostea sa pentru noi, însă, nu putea fi pusă la îndoială. Severitatea de care dădea dovadă, eram conştient de asta, reprezenta, în majoritatea cazurilor, un fel de mască, sub care se ascundea un munte de iubire şi grijă părintească. Era extrem de ferm şi foarte sigur în deciziile sale. Cuvântul său era lege pentru toţi şi nu-mi amintesc să mă fi abătut vreodată, cu voie sau fără voie, de la cele spuse de el. De asemenea, nu-mi amintesc să mă fi mângâiat vreodată pe creştet, cum vedeam că făceau alţi părinţi. Cred că în sinea lui mă mângâia drăgăstos, în aparenţă, însă, era reţinut, din motive, desigur, educative. Era sever nu numai cu membrii familiei, ci şi faţă de propria persoană. Cumpănit în tot ceea ce făcea, avea darul să ne transmită şi nouă, copiilor săi, din înţelepciunea experienţei sale de viaţă. Nu voi uita niciodată unele din sfaturile pe care mi le-a dat şi pe care, nu o dată, din cauza vârstei fragede, le-am pus sub semnul întrebării. Era înzestrat cu acel simţ de orientare rapidă în faţa unor situaţii neprevăzute şi cu un mod atât de dibaci de a le rezolva, încât, cunoscându-i părerea, era imposibil să nu-i dai dreptate. Drept mărturie stă o întâmplare pe care am păstrat-o mult timp în memorie, ca pe o mostră a intuiţiei tatălui meu, într-un moment în

www.digibuc.ro

care i-a salvat pe mulţi conaţionali de la dezastru. Cu timpul, însă, am fost nevoit să văd în intuiţia tatei ceva mai mult, un simbol al debusolării poporului nostru, care îngloba, în larga sa sferă, ură, revoltă, laşitate, reticenţă, duplicitate, curaj, precauţie, teamă, disperare.

Era în toamna anului 1952. Lumea începea să uite, puţin câte puţin, de coşmarul foametei, de deportări, colectivizare forţată, încercând să revină la unele din obiceiurile tradiţionale, la vechea matcă. Opreliştile veneau, însă, de peste tot, sub acuzaţii purtând nume dintre cele mai năstruşnice: chiaburie, burghezie, antisovetism, naţionalism, anticomunism şi multe altele de genul acestora, care stăteau la baza „codului moral comunist" al urii şi desfiinţării noastre ca naţiune. Ele năşteau aproape zilnic, atât la noi, în Hânceşti, cât şi în alte sate, drame inimaginabile. Două familii din Bobeica, localitate situată nu departe de Hânceşti, au decis să-şi unească odraslele printr-o nuntă care să respecte obiceiurile din neamuri. Hânceştenii, la rândul lor, ştiau să fie alături şi la bine şi la rău, să petreacă, mai ales la nunţi, botezuri şi alte asemenea ocazii, cu tot sufletul. La această nuntă au fost invitate mai multe familii de la noi din sat, printre care şi mult tineret. Întâmplarea poate fi rezumată simbolic prin cele două versuri din „Mioriţa": *„Iar la nunta mea / a căzut o stea"*.

Ce s-a întâmplat, de fapt? Eu cu doi colegi de clasă şi cu prietenii noştri am hotărât să mergem la nunta acelor tineri din Bobeica, mai ales că fratele miresei era colegul nostru, Vasile Dragomir. Zis şi făcut. I-am spus mamei despre intenţia mea şi a prietenilor mei, rugând-o să-i amintească şi tatei când va veni de nu mai ţin minte unde era plecat atunci. Trebuia să vină un camion al colhozului pentru a ne lua pe toţi tinerii invitaţi la nuntă. Ce putea fi mai frumos la acea vârstă? Nu aveam în minte decât voioşia tinerească în drumul spre Bobeica şi ceea ce ne aştepta la nunta propriu-zisă. Şi, când aşteptările noastre erau în toi, iată că apare camionul şi opreşte lângă casa noastră. Râsete, strigăte, chemări. Din carosiera camionului (era un ЗИС-5) ne urmăreau ochii atâtor

www.digibuc.ro

fete frumoase... Când să ne urcăm şi noi alături de ceilalţi, numai ce ne pomenim cu tata şi prietenii lui, Andrei Tacu şi Toader Ursu lângă noi.

– „*Unde plecaţi*? ", – ne-au întrebat.

Le-am răspuns în cor, fiindcă eram eu, colegii de clasă Alexandru David (din Bardar, locuia la căminul şcolii), Dumitru Grosu şi prietenii Vasile Galanciuc, Gheorghe Tacu, Mihai Mihai şi Ionică Ursu.

„*–Mda...* "– făcu tata, total descumpănit, încruntând din sprâncene. „*–Îmi pare rău că nu putem merge cu toţii acolo. Ar fi fost frumos. Dar ştiţi ceva?* ", se lumină deodată tata la faţă, încolţindu-i, totodată, şi un zâmbet trist în colţul gurii. „*–Eu cred că la o asemenea nuntă nu-i frumos să plecaţi cu camionul. Făceţi-le o surpriză celor din Bobeica, mai ales că nuntaşii îmi sunt buni prieteni, şi duceţi-vă cu o căruţă trasă de doi cai frumoşi. Veţi fi ca voinicii din poveste, aşa cum e obiceiul de pe vremuri. Nu credeţi că-i mai frumos? Lăsaţi camionul să plece, voi veţi fi mâine dimineaţă*". Şi tata împreună cu oaspeţii lui intră în curte, lăsându-ne cu buzele umflate şi cu ochii aţintiţi spre tinerii din camion, care aşteptau să ne urcăm. Ce puteam face? Pe de o parte, ne părea rău că nu putem merge odată cu ceilalţi nuntaşi la petrecere, iar, pe de alta, ne încânta ideea că mâine dis-de-dimineaţă vom ajunge la Bobeica precum „Feţii Frumoşi din poveste". Am renunţat, deci, să mai plecăm odată cu ceilalţi şi am rămas pentru a doua zi. Camionul, la rândul lui, a plecat cu toate capetele flăcăilor şi fetelor întoarse spre noi, cu strigăte, chemări, fluturări de batiste.

Noi, cei drept, aveam o minune de cal, negru ca pana corbului, cu semnul crucii în frunte, dar de unde oare tata-i va găsi pereche? Nu puteam pricepe nimic, după cum şi prietenii mei au rămas nedumeriţi. Credeam că poate vor apela la ajutorul lui Nicolae Ţurcanu, care era brigadier în colhoz. Totodată eram conştient că nici un cal din colhoz nu putea să-i facă pereche lui Orlic al nostru. Cererea tatei de a deveni membru al colhozului fusese respinsă, aşa că nu am avut „fericirea" de a lucra în comun. Dar, despre

www.digibuc.ro

toate acestea ceva mai târziu.

Între timp a sosit la noi şi moş Gheorghe Galanciuc. Mama ne-a strigat pe toţi, spunându-ne că suntem chemaţi în casă. Nu am dovedit bine să închidem uşa că tata a şi început:

„– Poate n-o să ne puteţi înţelege cum trebuie acum. Dar în scurt timp veţi reuşi totuşi să pricepeţi... V-am oprit să plecaţi la Bobeica nu pentru că nu am fi vrut să vă duceţi acolo, mai ales că cele două familii încuscrite ne sunt buni prieteni, ci pentru că nunta aceasta va fi considerată drept o manifestare politică şi vor avea neplăceri cei ce vor participa. Nu vedeţi voi oare câte arestări au loc aproape în fiecare săptămână şi ce păţesc multe familii nevinovate?. De asta v-am spus să nu mergeţi acolo. Şi, deie bunul Dumnezeu să n-am dreptate. Cea mai mare ruşine va fi a noastră, nu a voastră!"

Nu ştiu cum l-am judecat atunci pe tata în mintea mea, mai ales faţă de prieteni, fiindcă el a fost acela care ne-a oprit, dar atât eu, cât şi prietenii mei n-am mai fost buni de nimic o vreme. Între timp ne-a trecut toată supărarea pe tata, îndată ce am aflat că mulţi dintre tinerii prezenţi atunci la nuntă au fost, ulterior, arestaţi. În toiul nunţii apăruse, bob sositor, miliţianul Lipatov, un beţiv ordinar, care se lega de fiecare tânără ce-i ieşea în cale. Nici de data aceasta nu a fost în stare să nu-şi manifeste năravurile lui. Nuntaşii, cu ajutorul preşedintelui colhozului „Putina lui Lenin" din Lohăneşti, Petru Groza, l-au potolit pe răzvătit, urcându-l în caleaşca preşedintelui. Colhozul purta numele *„Путь Ленина"* (*„Calea lui Lenin"*), dar oamenii din sat, neavând idee ce mai înseamnă şi asta, spuneau *„Putina lui Lenin"*. A doua zi miliţianul a fost găsit mort pe marginea drumului, în pădurea spre Cărpineni. Cred că n-a existat nuntaş care să nu fi fost interogat şi presupus asasin al miliţianului.

Alt caz era cel cu două găini moarte atârnate de gâtul lui Lenin de pe soclul monumentului din faţa şcolii noastre. Pe verso-ul unui afiş vechi, care îndemna lumea la alegerile din 18 martie, era scris: *„Nu mai suntem în stare să dăm, ouă nu mai avem!"*. Multe

www.digibuc.ro

familii au rămas îndoliate după aceste cazuri.

Una din hotărârile de neînduplecat ale tatei a fost interdicția de a adera la politică. Lui îi datorez începuturile convingerii că lumea, în general, și familia, în special, au nevoie de capete luminate în fruntea lor. Pe cât era de atașat familiei, pe atât era tata de îndrăgostit de gospodărie și de animalele sale preferate, oile și caii.

Datorită tatei sunt mereu dominat de o sfântă nemulțumire pentru tot ceea ce fac și de dorința de a mă corecta și perfecționa. Poate acestea și sunt cauzele că, la cei 70 de ani ai mei, sunt încă apreciat în funcția de șef de Catedră de Biotehnologie la Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București, cu 28 de cadre didactice (vezi tabelul de la pag. 156), printre care mulți academicieni și doctori în diverse domenii ale științei.

Bunicii Petrea și Maria Ciobanu

Gheorghe

Ana

Ecaterina

Nicolae

www.digibuc.ro

Mama, **Ana Lica** (22.05.1912–21.10.1994), se trăgea dintr-un neam de răzeşi tot din Hânceşti şi era foarte ataşată de religie. Era al doilea copil din cei patru copii ai lui **Petrea Ciobanu** (1882-1957): Gheorghe (1910–1990), Ana, Ecaterina (n. 1918) şi Nicolae (1924–1944). Mama era aceea care, cu orice preţ, se străduia să ne sădească în suflete credinţa în Dumnezeu Atotputernicul, care ne vede, spunea ea cu gravitate, în fiecare clipă şi care veghează asupra noastră. Pentru mama, biserica, până la ultima suflare, a fost lăcaşul sfânt ce face legătură între pământ şi cer, între om şi Dumnezeu.

Bunicul meu, Petrea Ciobanu, consilier al primăriei Hânceştiului pe vremea primarului Braşoveanu, persoană foarte devotată cauzei Casei Regale, a fost pe timpul urgiei comuniste, până la demolarea completă a clădirii bisericii, staroste al acestui lăcaş sfânt. Un om de statură înaltă, având o mustaţă mare. S-a căsătorit cu **Maria Popescu** (1888–1973), care în viziunea mea de pe acele vremuri, era tocmai opusul soţului ei. Bunica Manea avea o statură mică, era blândă şi moale. Când se mişca, mereu se clatina, parcă ar fi fost o raţă. Nu-mi imaginez că ar fi fost în stare să se supere pe cineva sau, ferească Domnul, să ridice vocea. Nenea ţinea foarte mult la ea, ambii formau un cuplu de invidiat. Era atât de credincioasă Celui Sfânt, încât şi atunci când căsca îşi acoperea gura cu mâna stângă, iar cu dreapta îşi făcea cruce, pronunţând: *„Doamne, iartă-mă"*. Aproape tot timpul se văicărea, avea o durere cumplită la picioare. Mâca Maria, căci aşa îi spuneam cu toţii, a fost sora lui Mişa (Mihai) Popescu. Mihai Popescu a aderat de timpuriu la mişcarea bolşevică şi era un bun prieten cu Grişa (Grigore) Cotovschi, pe care, de altfel, l-a salvat de la multe necazuri când acesta era căutat şi urmărit de poliţie. Dar să revin la mama mea.

Îmi amintesc cum, pe prima pâine pe care o încerca după scoaterea din cuptor, incrusta semnul crucii şi numai după aceea ne-o împărţea. Pâinea era pusă într-o covată mare, apoi o acoperea cu un prosop frumos. Aceste obiceiuri erau moştenite din moşi-

www.digibuc.ro

strămoşi, iar mamei îi plăcea să le păstreze.

Minunaţii şi bunii mei părinţi! Cu toate că erau oameni „cuprinşi" sau, cu alte cuvinte, cu o stare bună, munceau amândoi foarte mult, adesea până la extenuare, cu singurul scop declarat de a ne crea nouă un viitor mai bun. În toată viaţa lor ne-au ascuns, cât au putut, suferinţele, sacrificiile şi n-au aşteptat nici o răsplată pentru tot ce ne-au oferit. Tot pentru noi s-au înfrăţit în bine nu numai cu întreaga lume, ci şi cu toată natura din jur.

După instaurarea regimului totalitar, străin nouă, au pierdut toate bunurile. Sufeream pe propria piele marea lor durere, profundă şi mută, atitudinea „mioritică" pe care o luau pentru a se împăca, într-un fel, cu o soartă atât de nedreaptă şi, sincer să fiu, mă durea şi mai mult că nu-i puteam ajuta cu nimic.

Părinţii erau foarte ospitalieri şi trăiau totdeauna cu sinceritate bucuria de a primi drumeţi, care veneau la târg sau cu alte treburi. Veneau oameni cu diverse treburi din Buţeni, Spărieţi, Caracui, Bozieni, Orac, Lohăneşti şi din alte localităţi. Tata scotea ulciorul cu vin, iar mama le întindea masa imediat cu diverse bucate. Unii rămâneau şi peste noapte. Mulţi cunoşteau deja că în casa noastră vor găsi un adăpost odihnitor şi plin de îndestulare. Referitor la plăcerea părinţilor, şi îndeosebi a tatei, de a primi prieteni şi străini în ospeţie, a discuta cu ei până târziu şi a le oferi căldura necesară pe timp friguros şi o masă cât mai abundentă, după împrejurări, îmi stăruie în minte o întâmplare petrecută cu mulţi ani în urmă, în timpul unei toamne ploioase. În una din zilele de toamnă ale lui 1948, tata, mergând după apă de băut la fântâna de lângă Gheorghe Chişcă, a observat că pe şosea, nu departe de aceasta, staţiona o maşină cu capota ridicată, lângă care un om meşterea ceva la motor. Badea Gheorghe Chişcă şi cu Ghiţă Pascăl, adăpostiţi sub un acoperiş unde era şi o plită de vară, îl îndemnară pe tata să li se alăture. Stând la taifas, în trei, au golit două ulcioare cu vin roşu. După aproape un ceas tata îşi luă rămas bun de la cumătrii lui şi, îndreptându-se spre fântână, observă că maşina cu pricina era tot în acel loc. A mers să vadă ce s-a întâmplat, poate că omul are

www.digibuc.ro

nevoie de ajutor. Afară burniţa, bătea un vânt şfichiuitor. Apropiindu-se, observă că în maşină, afară de cel ce se ocupa cu motorul, mai erau două persoane, zgribulite. Tata, care nu putea nici măcar să-şi îngăduie că cineva suferă în preajma sa de frig şi, poate, de foame, a intrat imediat în vorbă, adresându-li-se celor din maşină:

„– *Cred că vi-i frig şi foame, oameni buni, că pe vremea asta... Nu vreţi să poftiţi la noi, să vă încălziţi puţin şi să puneţi ceva în gură? Că, vezi Doamne, maşina... mai poate răbda, că-i de fier*".

Cei doi din interiorul maşinii s-au uitat unul la altul, apoi la ceasuri şi, fără să-şi mai spună nimic, ca şi cum acesta ar fi fost ultimul lucru bine venit, au coborât din maşină şi i-au făcut semn şoferului să meargă cu ei. Au intrat cu toţii în casă la noi, tăcuţi şi înfrigurați.

„– *Ia, mă rog, apropiaţi-vă de sobă şi încălziţi-vă puţin, până pun eu de-o mămăligă,* le zise mama fără să mai aştepte ca tata să-i spună ceva. *Numai să ştiţi de la-nceput că nu vă dau bucate de frupt, că azi e Sfânta Vineri şi-i zi de post*".

„– *Mulţumim mult*", – zise unul din cei trei ca să-şi dezgheţe gura. „– *Fie ce-o fi, dar o mâncare caldă ne-ar prinde bine...* "

„– *Noi eram aşteptaţi în altă parte cu masa,* intră şi celalalt în vorbă. *Dar dacă maşina s-a stricat...* ".

Între timp, tata se întoarse din beci cu o gărafă cu vin alb şi un ulcior cu vin roşu. Îi spuse mamei să pregătească un izvar din vinul roşu. Mama, bucuroasă că poate face o faptă bună, a pus oala cu borş de fasole la încălzit pe plită, cratiţa cu vinul roşu turnat din ulcior lângă ceaunul cu mămăligă. A scos săculeţul cu făină de porumb ca să-l aibă la indemână, iar în cratiţa cu vin a dat drumul la doi ardei iuţi. Ca să mai scurteze din aşteptare, tata-i întreabă unde merg pe o vreme aşa de urâtă.

„– *Mergem la Mereşeni*", – răspunse cel care a vorbit primul cu mama. „–*Avem şi noi treburile noastre*".

„– *Da veniţi de departe*?", – îl descusu de data asta mama.

„– *De la Chişinău*, – răspunse acelaşi glas. -*Ne-a oprit pe*

www.digibuc.ro

drum o pană de motor".

„– *Bat-o s-o bată*!", – duse mama mâna la gură.

„– *Da-i aproape reparată*", – interveni şi şoferul, care părea cel mai înfrigurat.

Scurt timp după aceste vorbe, mămăliga fu răsturnată pe masă, iar izvarul turnat înapoi în ulcior. Mama puse blidele şi tacâmurile pentru fiecare musafir şi, tocmai când se pregătea să toarne borşul, iar tata deja umpluse paharele cu izvar, cu excepţia păharului şoferului, cineva strigă tare la portiţă. La portiţă era Dumitru Moraru, Petru Groza şi încă o persoană necunoscută. Badea Dumitru îi spuse lui tata că Petru Groza, preşedintele Sovietului sătesc, trecea cu caleaşca şi a văzut maşina abandonată pe şosea. Nicolae Papanaga, care, întâmplător, trecea şi el pe acolo, îndreptându-se spre casă, fu întrebat de Petru Groza dacă nu a văzut unde au plecat persoanele din maşină. Auzind discuţia, Gheorghe Bucşa le strigă că au mers cu cumătrul Constantin. Tata îi invită şi pe ei să intre în casă. Dumitru Moraru se retrase din motivul că cineva îl aşteaptă. Petru Groza şi persoana ce-l însoţea, care nu vorbea limba noastră, intrară în casă. Preşedintele, de cum văzu ce musafiri aveam în casă, îi salută cu mult respect şi însufleţire, de parcă ar fi fost Dumnezeu şi Sfântul Petru, apoi i se adresă tatei cu un reproş în glas:

„– *Cumătre Constantin, da aşa-i primiţi pe dumnealor*?"

„– *Da' cum vrei, cumătre, să-i primim mai bine pe vremea asta?* –răspunse mama, nedumerită că tata şi ea sunt luaţi la rost.

„–*Oamenii sunt flămânzi şi înfrigurați, noi le dăm de mâncare şi căldură. Ce se poate mai mult?*"

„– *Bine, cumătră Aniuta*, –nu se lăsă primarul, –*dar dumnealor v-au spus cine sunt*?".

„–*Sunt oameni flămânzi, şi înfrigurați, şi oare asta nu-i de ajuns*?", –răspunse mama, grăbindu-se să toarne borşul din fasole şi îndemnând oaspeţii să ia paharele cu izvar.

Oaspeţii ascultau râzând dialogul dintre mama şi preşedintele Sovetului sătesc, cumătrul Petru Groza. Priveau plini de voie bună

www.digibuc.ro

când spre unul, când spre altul. Petru Groza, vrând să-i determine odată pe mama şi pe tata să înţeleagă cu ce fel de oaspeţi au de a face şi să nu le mai toarne în blide borş cu fasole, spuse, arătând spre cei doi oaspeţi:

„– *Dumnealui*, –îndreptându-şi privirea către cel mai înalt, – *este şeful secţiei de agricultură din Consiliul de Miniştri, iar dumnealui este tovarăşul care răspunde de repartizarea banilor către raioane*".

„– *Cumătre Petru*, –interveni tata,–*când ţi-i foame şi frig, toţi suntem oameni, aşa că hai să luăm vinul din pahare şi să fim sănătoşi*".

În acestă situaţie hazlie toţi s-au simţit cum nu se poate mai bine şi au pus mâinile pe tacâmuri, începând să se ospăteze cu poftă. Între timp, Petru Groza nu se putu linişti şi iarăşi a început probozeala, replicându-le părinţilor că n-au tăiat o găină sau că n-au scos nişte brânză din putină, că n-au făcut nişte scrob, că n-au...

„– *Pentru că azi e Sfânta Vineri, iar eu încă de la început am prevenit oamenii*", –îi răspunse mama răspicat la toate bombăniturile lui.

Oaspeţii erau aşteptaţi cu bucate alese şi din belşug la casa pădurarului din Mereşeni. Acolo erau aşteptaţi tocmai de Toader (toţi îi spuneau Fiodor) Cibotari, preşedintele Comitetului Executiv al raionului Cotovschi, care era foarte neliniştit de întârzierea tovarăşilor din Chişinău. La fiecare convorbire telefonică cu Chişinăul i se comunica că tovarăşii au plecat dis-de-dimineaţă. Se scurseseră mai mult de cinci ore, aşa că distanţa de aproape 40 de km trebuia de mult să fie parcursă. Neliniştit de întârziere, îl trimise pe inspectorul său la rohatcă (locul din Târgul Nou, unde drumul care vine dinspre Chişinău se ramifică în mai multe direcţii) să întrebe şoferii care veneau din acea direcţie dacă nu văzuseră maşina cu care trebuiau să sosească tovarăşii. Pe drum acesta se întâlni cu primarul, căruia îi explică unde se îndreaptă. Astfel se şi explică de ce au venit la noi acasă. Între timp, oaspeţii începuseră

www.digibuc.ro

să servească masa şi nu se mai putură dezlipi de borşul din fasole şi de mămăligă. Mai sparseră şi o ceapă, spre marea disperare a primarului, care nu ştia cum să mai procedeze pentru a-i opri în vederea unui prânz ce-i aştepta în anturajul unui conducător de raion. Tata şi mama, însă, în simplitatea lor, le ofereau oaspeţilor, alături de bucate de post, sufletul lor minunat.

Ţin minte icoana Maicii Domnului, împodobită cu un prosop foarte frumos brodat, şi candela aprinsă în zilele de sâmbătă şi duminică, precum şi la marile sărbători. Mama ne spunea cu duioşie că prosopul în jurul icoanei e element sacru. Tot de la ea am învăţat că *„omul nu se pierde datorită icoanei"*.

Îi păstrez în aducerile aminte, în tot ce am mai pur şi mai nepervertit în suflet, pe bunii mei părinţi ca pe două icoane. Dar există oare pe lume, în afara celor fără de suflet şi a altor osândiţi ai soartei, care au sosit pe meleagurile noastre, uitând să se întoarcă la mormintele înaintaşilor lor, vreun trăitor care să nu închine părinţilor şi copilăriei cea mai duioasă ofrandă a sufletului?

Cred că este momentul să amintesc că părinţii au muncit din greu, din zori până-n noapte, străduindu-se să întreţină gospodăria în ordine. Dis-de-dimineaţă tata înhăma caii, iar mama, cu mult drag şi cu grijă, mă trezea şi mă scula din pat ca să plecăm la munca câmpului: la arat, semănat, cosit, prăşit etc. În căruţă îmi continuam somnul dulce. De regulă, pe vremea aratului şi semănatului, mama rămânea acasă, având grijă de ceilalţi copii şi de treburile de pe lângă casă.

Într-o dimineaţă din a doua jumătate a lunii iunie, trebuia să ajungem la cositul grâului cu mult înainte de răsăritul soarelui. Aveam nu mai mult de 6-7 ani. Mama, de cele mai multe ori, se aşeza pe scândura acoperită cu un ţol din faţă, alături de tata. La un moment dat şi-a întors privirea înapoi şi nu şi-a văzut odorul în căruţă. Tata, la văicăreala mamei, dădu drumul înapoi. La distanţă de aproape 1 km au dat de mine: încolăcit, dormeam pe marginea drumului. Cred că, din zdruncinăturile căruţei, am căzut, strecurându-mă prin spaţiul din loitra din dreapta. Mare noroc că

www.digibuc.ro

nu dăduse roata din urmă a căruţei peste mine. Dacă cititorul îşi imaginează că tata, văzându-mă, m-a îmbrăţişat cu duioşie, se înşală amarnic. Din contra, m-am trezit de o „mângâiere" a şfichiului de bici. Aşa era tata. Nu am cum să fiu supărat pe el. Ceilalţi copii, mai drept spus, fetele, nu au avut parte de o asemenea „dragoste" părintească. Maria şi Ifrim, fiind mai mici, de cele mai multe ori rămâneau acasă cu fiica lui Dumitru Cojocaru, zis Ciupitu, Aniuta.

Repartizarea muncii era următoarea: tata mânuia coasa, mama lega snopi, iar eu trebuia să fac legători şi să greblez. Tata-mi meşterise o greblă specială, cu dinţi din lemn tare (din corn). De greblă era legat un şreang scos din uz, care îmi înfăşura pieptul, iar coada greblei era sub braţul drept şi ţinută cu ambele mâini. Pentru mine acest lucru era chinul lui Dumnezeu. Mirişte era aspră şi picioarele mele erau mereu însângerate şi pline de zgârieturi. Cam în felul acesta se agonisea, pe acele vremuri, averea. Conform canoanelor sovietice, familia noastră a fost clasată pe lista chiaburilor, chipurile, am fi exploatat munca străină. Aşa a fost să fie. La 6 iulie 1949 ni s-a confiscat întreaga avere: casa, pământul, vitele, păsările, într-un cuvânt, ne-au lăsat fără nimic, în stradă. Dar, să revenim la oile noastre, cum ar spune-o fratele nostru latin de pe malul Senei.

De multe ori, mai ales în timpul aratului, prăşitului, tăiatului păpuşoiului, culesului strugurilor, şi cei mici făceau parte din „echipă". În asemenea cazuri ei puteau fi îmbarcaţi în căruţă, întrucât la întoarcere nu se încărca nimic în ea. Mama le aşternea ceva sub o tufă sau un copac şi-i lăsa acolo. Din cauza căldurilor mari, era mereu obligată să-i supravegheze. Nu rareori o vedeam cum, apropiindu-se de copii, îi lua în braţe, îi ridica în sus, făcându-le vânt, sau le dădea să bea apă dintr-o sticluţă (ocă). Apoi continua lucrul alături de tata. Odată am fost trimis şi eu să văd ce fac cei mici. Mare mi-a fost surprinderea, când, în apropiere de ei, mă întâlnii cu un şarpe. La ţipetele mele sosi imediat tata. El smulse un harag pe care îl rupse în două. Cu o bucată apăsa pe şarpe mai aproape de cap, iar celălalt capăt i-l băga în gură, ca să-i rupă

www.digibuc.ro

dinții. Gura-i sângera. Apoi îl luă în mâini, mi-l dădu și mie. Lângă locul unde li se așternuse micuților, nu departe de hatul cu vecinul, era o suprafață mică cu muri și porumbari. Mai avusem și alte întâlniri cu șerpii când plecam în pădure la cositul ierburilor pentru fân. Nu mă temeam de ei, ba chiar mă deprinsesem să-i prind. Iată un caz, aș spune, puțin hazliu. Era pe timpul foametei, nu-mi mai amintesc bine, în 1946 sau în 1947. Majoritatea hânceștenilor dispuneau de bonuri pentru pâine date de autorități. Coada era enormă. Gălăgie, nemulțumiri ... Mă apropiai și eu de ghișeu, de doamna cea mai gălăgioasă, chipurile, să particip la respectarea ordinii. Stând așa, aplecându-mă puțin spre ea, din buzunarul exterior al cămășii îmi ieși un șarpe. Văzând șarpele, doamna se sperie și începu să strige în gura mare: „*Oй, спасите, змея*!" („*Salvați-mă, un șarpe*!"). Toți oamenii din jurul meu se împrăștiară care încotro, așa că, aflându-mă primul la ghișeu, reușii să primesc ce mi se cuvenea pe bonuri și plecai. Azi, în ruptul capului nu aș pune mâna pe un șarpe, fie el și de casă. Nu-mi pot explica de ce acum am mare teamă de șerpi.

Acum, când scriu aceste rânduri încărcate de emoții și de binecuvântări, știu că „bătrânii" mei dorm alături, netulburați de nimeni și de nimic, în cimitirul modest din Hânceşti, sub o cruce pe care stau încrustate cuvinte de respect din partea copiilor și a nepoților. Fie-le țărâna ușoară și somnul liniștit, acum și pururea și în vecii vecilor!...

www.digibuc.ro

Părinţii cu fiii Gâlcă, 1948

Petrea Ciobanu, 1956

Maria Ciobanu, 1972

Tata în armată, 1943

Tata şi mama în 1949: după ce toată averea agonisită le-a fost confiscată

www.digibuc.ro

De ziua Sfintelor Paşti, 1950. Rândul I: autorul în „pantofi", Zinaida, **Maria, Vera (toţi cu ouă roşii în mâini); rândul II: tata şi mama (în dreapta)**

Tata, mama, toţi copiii, ginerii şi nurorile şi o parte dintre nepoţi

www.digibuc.ro

Nepoţii Radu Lica, Victor Dima şi Grigore Taimaci în vizită la bunici

Tata, mama, fratele şi surorile, rudele tatei şi ale mamei, colegii de şcoală şi de facultate ai autorului (Mihai Graner, Dumitru Şiman, Gheorghe Colciu, Teodosie Baciu) la nunta surorii Maria. 1957

www.digibuc.ro

Locul de veci al părinților

www.digibuc.ro

Nu poţi să înveţi scrisul şi cititul pe altul, dacă nu le ştii tu însuţi; cu mult mai puţin îi vei putea învăţa pe alţii cum să trăiască drept, dacă tu însuţi nu trăieşti astfel.

Marc Aureliu (121 – 180 d. Chr.)
„Către tine însuţi".

3. FRATELE ŞI SURORILE

La fel ca şi în alte familii, şi în familia noastră noi, copiii mai mari, ne bucuram pentru născuţii de după noi. După o cuviinţă străbună, ei ni se adresau cu apelativul „bade" sau „lele" şi cu „matale".

Dionis sunt eu, primul venit pe lume şi cel care am cutezat să scriu aceste rânduri, fiind, ca băiat, fala şi „mâna dreaptă" a părinţilor. Anul naşterii mele, potrivit astrologiei orientale, purta numele câinelui, iar după horoscopul vechi românesc sunt mesteacăn, arbore cu coajă albă, frunze argintii şi crengi flexibile. Sunt timid, încăpăţânat, luptător, dar introvertit, un pesimist cinic, loial, onest, de încredere, curajos, idealist, cu un puternic spirit al dreptăţii. Inteligent pe alocuri, antisocial, discret şi inspirator de încredere. Toate mi-

www.digibuc.ro

au prezis că voi munci mult, că voi fi generos, însă nu făcut să dau bani. Mai pot spune că cerinţele materiale îmi sunt modeste, cele spirituale – imense. Iubesc confortul, plăcerile şi, în contrast, am instinctul economiei. Sunt ataşat de familie. Îmi place să nu fiu sâcâit cu lucruri mărunte. În toate acestea este un mare adevăr. Pe parcurs m-am străduit să învinge pesimismul prin trasarea unor idealuri nobile şi pline de generozitate. Curajul mai este încă o problemă pentru mine.

Numele mi l-a dat tata. După ceremonia botezului creştin îmi revenise numele Ion. Tata, însă, nu a căzut de acord, rugându-l pe părinte să mai deschidă o dată cartea bisericească. Părintele vruse să-l contrazică, dar, cunoscându-i năravul lui tata, cu care, de altfel, era şi îmtr-o relaţie tensionată, se lăsă „convins" şi mă mai băgă o dată în apa botezului. În felul acesta am fost înregistrat sub numele Dionis. Să fi avut oare tata presimţirea că fiul lui va avea o soartă asemănătoare cu cea a lui Dionis-Dan din opera marelui Eminescu? Puţin probabil ca tata să fi avut cunoştinţă de nuvela relevatoare ***„Sărmanul Dionis"***, care e atât de asemănătoare cu teoriile fizicii moderne. Oare tata cunoştea că lumea, în ansamblul ei, nu poate fi măsurată decât doar prin intermediul organelor de simţ? La fel ca eroul nuvelei de excepţie a lui Mihai Eminescu, şi eu sunt visător, preocupat de probleme ştiinţifice, bun la suflet, am un comportament delicat, aflându-mă şi în situaţii precare din punct de vedere material, însă soarta m-a răsplătit, aflându-mă tot timpul lângă persoana iubită, iar în ultimii zece ani am fost recompensat, ocupând o poziţie modestă, dar pentru mulţi de invidiat. Să fi fost oare tata la curent cu ***concepţia realităţii percepute subiectiv***, kantiană, conform căreia „lumea-i visul sufletului nostru"?, să fi ştiut el că, la fel ca Dionis al lui Mihai Eminescu, fiul lui va fi atras de cărţi? În ciuda şirului de evenimente cauzale, abătute asupra familiei mele, am înţeles că totul în lume este relativ.

Maria (n. 19.04.1937), după absolvirea şcolii medii, şi-a continuat studiile la Şcoala medie specială de farmaceutică din Chişinău. După doi ani de studii a revenit acasă. S-a căsătorit

www.digibuc.ro

prima, a dat viaţă unei fete şi la doi băieţi; toţi au studii superioare. Până la ieşirea la pensie a fost angajata farmaciei din Hânceşti, contribuind, în felul acesta, la păstrarea şi îmbunătăţirea sănătăţii hânceştenilor şi a multor persoane din satele apropiate de Hânceşti, centru raional. Este o persoană tăcută, totdeauna dispusă să acorde ajutor suferinzilor şi să pună capăt necazurilor celor ce o înconjoară. Greutăţile prin care trece republica nu au ocolit nici familia ei. Galina, fiica mai mare, e în Italia. Aliona, soţia celui mai mic fiu, Grigore, şi-a părăsit cei doi copii şi a plecat în Israel. Aşa că Maria este bunică, mamă şi chiar tată pentru cele trei fiice ale Galinei: Lucia, Lina şi Lia, precum şi pentru cei doi feciori ai lui Grigore: Andrei şi Valeriu. Fiind un suflet milos şi bun, a luat-o sub ocrotirea sa şi pe Maria-Magdalena (nepoţica de nouă ani a Zinei), după plecarea mamei acesteia, Viorica, la lucru, în Italia. Foarte rar, în zilele noastre, poţi întâlni suflete cu atâtea calităţi de care dispune sora mea Maria. Corespunde întocmai semnului astrologic: nu o interesează capra vecinului, bucurându-se de bunurile de care dispune. Galina şi Grigore şi-au însuşit trăsăturile de caracter ale mamei lor: respectul şi atenţia faţă de oameni, dragostea pentru apropiaţi. Ei nu pun banul sau funcţia ocupată mai presus de intelect.

Ifrim (22.06.1938–30.03.1996) a urmat o şcoală tehnică-profesională din Chişinău, a făcut stagiul militar de trei ani la marină, revenind acasă fără părul lui bogat de culoarea mierii. A fost o persoană care nu s-a prea împăcat cu şcoala. I-am acordat tot sprijinul să-şi continue studiile. Mare mi-a fost bucuria când eforturile mele au fost încununate de succes: fratele meu a devenit student la zi al facultăţii „Transport auto" al Institutului Politehnic din Odesa. Însă şi mai mare mi-a fost dezamăgirea când am aflat că această perioadă a durat doar până la prima sesiune de examene. O perioadă de timp a fost angajatul Bazei de transport auto 37 din Hânceşti. Într-un accident stupid a rămas fără mâna dreaptă. A fost nevoie să intervin tot eu pentru soluţionarea problemei de obţinere a unei specialităţi care să-i uşureze viaţa. Cu multe

www.digibuc.ro

peripeţii, în cele din urmă, a absolvit Institutul Unional de Comerţ din Moscova (fără frecvenţă, filiala din Chişinău). A deţinut mai multe funcţii în comerţ: director al magazinului universal din Hânceşti, director al Departamenrului de comerţ al raionului Hânceşti, merceolog ş. a. A fost o persoană extrem de nervoasă şi cu multe manifestări de violenţă. O explicaţie ar fi faptul că, pe lângă că a rămas fără o mână, i s-au mai amputat, pe rând, ambele picioare. Dumnezeu să-l aibă în paza lui! A fost singurul tomnatic din familia Lica: s-a căsătorit cu Iulia la vârsta de peste 30 de ani. Au două fete: Ana şi Tatiana. Prima i-a adus pe lume doi nepoţi, iar el, jucându-se cu ei, era nespus de fericit.

Elizaveta (1940–1942), fiind un înger de copil cu părul blond şi ochii albaştri-albaştri, s-a stins din viaţă foarte timpuriu. Şi acum îmi sunt vii în imagine suferinţele şi plânsetul acelui copil nevinovat. Eu eram la vremea aceea persoana care trebuia s-o protejeze când mama pleca după cumpărături sau altceva de genul acesta: ea stătea culcată pe o laiţă lată acoperită cu un ţol ţesut din lână multicoloră în colţul camerei sub icoană, iar eu alături de ea pe un taburet. Îngânându-i vorbe dulci şi legănând-o, parcă se potolea puţin, pentru ca imediat să înceapă a plânge din nou. Sigur că o deranja ceva, însă nu ştiu de ce boală suferea. Ceea ce-mi amintesc este faptul că era „consultată" de diverse persoane cu descântece. Era pe vremea când singurul cunoscător în medicină (vraci al satului) era matuşca Elena Lazarevna (aşa-i spuneau toţi localnicii soţiei părintelui Nicolae Cuprianov), care, de altfel, asista şi la apariţia multor nou-născuţi.

Zinaida (10.12.1942–13.02.1999) a fost cea mai ataşată de casa părintească, singura care, după plecarea mea la facultate şi a Mariei la Şcoala medie specială din Chişinău, a „argăţit" familia. Acesta a şi fost motivul pentru care nu a acordat importanţă şcolii. După şapte clase a lucrat în construcţii, participând şi la construcţia Aeroportului din Chişinău, făcând zilnic naveta Hânceşti – Chişinău – Hânceşti cu un camion al firmei de construcţii. Condiţiile grele de muncă, în cele din urmă, au făcut-o să-şi revizuiască atitudinea

www.digibuc.ro

faţă de „carte". Firavă ca natură, cu picioruşe de „chibrit", văzând-o, vrând-nevrând ţi se făcea milă de ea. La îndemnul soţiei mele, eu aflându-mă la un stagiu de doi ani la Centrul de calcul al Academiei de Ştiinţe a URSS şi la Universitatea „M. V. Lomonosov" din Moscova, a venit să lociuască la noi, în camera pe care o închiriam de la Saşa şi Mitea Carpovici, oameni deosebiţi şi cu un suflet dumnezeiesc. Zilele de sâmbătă şi duminică şi nopţi întregi au fost consacrate lichidării lacunelor la matematică şi la limba română şi, în special, învingerii barierei psihologice legate de teama de şcoală. În felul acesta, urmând sfatul nostru, Zina (aşa-i spuneam cu toţii) a depus actele la Şcoala culinară, unde director era un coleg de facultate, Ştefan Vasilache, care, de altfel, o cunoştea de mic copil, deoarece în 1957 fusese în Hânceşti, la nunta surorii Maria. După absolvirea instituţiei de învăţământ în 1963, a lucrat ca vânzătoare la mai multe magazine alimentare, apoi ca şefă de bufet la o ospătărie din Hânceşti.

Zina avea un simţ practic foarte dezvoltat şi era persoana cu cea mai mare dorinţă de a fi bună gospodină. Iubea să aibă casa ei, frumoasă şi bine amenajată, să se bucure de dragostea familială, să aibă mulţi copii. Imediat după căsătorie a suportat o operaţie care nu-i mai permitea, însă, să nască. La externare, a sosit acasă cu o fetiţă de patru zile. A părăsit lumea reală în mari chinuri, ducând cu ea dragostea mare faţă de „fiica" ei, devotamentul familial, dar, o spun cu părere de rău, şi cu un păcat faţă de persoanele care în clipele grele i-au acordat toată dragostea şi tot sprijinul pentru a ieşi din impas. Cred că Cel de Sus o va ierta în isprăvile ei necugetate.

Vera (n. 13.09.1945), spre deosebire de ceilalţi fraţi, datorită slăbiciunilor mamei, a fost cel mai răsfăţat copil din familie. Singurul lucru care trebuia să-l îndeplinească în casa părintească era să înveţe, celelalte obligaţiuni rămânând pe seama „cenuşăresei" Zina. După absolvirea şcolii medii (promoţie experimentală cu 11 clase) în 1962, şi-a continuat studiile la Facultatea de tehnologie a maşinilor şi aparatelor din cadrul Institutului Politehnic „S. Lazo"

www.digibuc.ro

Tata şi mama

Autorul

Maria

Ifrim

Zinovia

Vera

www.digibuc.ro

din Chişinău. Şi în cazul de faţă am contribuit mult la formarea surorii mele ca specialist. După absolvirea facultăţii a activat în cadrul Comitetului de Stat pentru Standarde. Căsătorită, are o fată şi un băiat. Din punctul de vedere al trăsăturilor de caracter, dispune de calităţi, dar şi de defecte ieşite din comun, între care apetenţa pentru lăudoşenie şi aere de superioritate, care lezează bunul simţ şi buna creştere ale celor din jur, provocând grave disonanţe în relaţiile cu alte persoane.

Îmi asum răspunderea afirmând că fiecare dintre noi am fost mândri de obârşia noastră ţărănească, însă nu toţi s-au străduit să înţeleagă că virtuţile cele mai alese, începând cu omenia în tot ce are ea mai frumos, cu recunoştinţa faţă de cei mai în vârstă, sunt părţi componente ale culturii şi educaţiei persoanei. Aş aminti celor apropiaţi mie că nu diploma sau altceva de genul acesta este unitatea de măsură a capacităţii unei persoane, deşi, fără doar şi poate, au şi acestea un rol anume, ci cultura, intelectul şi bunul simţ sunt măsurătorile care compară un om cu altul.

În ce mă priveşte, sunt bucuros să constat, chiar dacă par lipsit de modestie, că am încercat să fiu la înălţime şi să demonstrez că seminţele împrăştiate de părinţi n-au nimerit pe un teren neroditor.

Tata cu cei cinci copii: Maria, Dionis, Zinaida, Ifrim şi Vera

www.digibuc.ro

Ramuri prelungitoare ale arborelui Lica : Vadim şi Radu

Autorul demonstrează Mariei şi lui Ifrim cum se calculează aria unui trapez, 1952

Zinaida şi Vera, 1958

www.digibuc.ro

Au fost şi vremuri când eram împreună. În drum apre cetatea Brest. Popas la semnul ce marchează centrul Europei. În prim plan: Vasile Dima, autorul, Viorica şi tatăl ei Gheorghe Varvarici. În picioare: Olga Melnicov (nepoata noastră), Livia, Galina Talmaci (fiica Mariei), Radu Lica, Victor şi Jana Dima, Vera Dima, Zinaida Varvarici, 1979

www.digibuc.ro

Înainte de a dărâma,
trebuie să fii sigur
că vei clădi ceva mai bun

Plutarch

4. MIRACOLELE COPILĂRIEI

Cele mai frumoase şi mai pline de bucurii rămân totuşi amintirile din copilărie. Pentru cei care s-au născut şi au trăit la ţară, unde dealurile, pădurile, izvoarele şi poienile, viile şi livezile, cântecul păsărilor au un farmec cu totul aparte, care rămâne permanent în amintirea senină şi pură. Nu contest că, în micile sau în marile oraşe, copilăria nu are farmecul ei şi nu generează durabile şi magice amintiri. Unul este adevărul: amintirile copilăriei sunt veşnice!

Nu pot spune că am avut o copilărie dintre cele mai fericite, dar a fost plină de imaginaţia unui copil care a cunoscut munca de la o vârstă fragedă. Aşa a fost să fie şi nu învinuiesc pe nimeni. Acesta mi-a fost destinul. Ţin minte că, de la 4–5 ani, timpul mi l-am petrecut printre oi, vaci, cai şi păsări, învrednicit cu treburi bine stabilite:

www.digibuc.ro

de a avea grijă de tot ce mă înconjoară. Printre îndeletnicirile mele din acea perioadă, când mergeam împreună cu alţi copii cu oile sau vacile la păscut, pe dealuri şi văi, eram preocupat de confecţionarea diferitelor obiecte: fluiere din tei sau salcie, mai ales primăvara, când erau pline de sevă, măciuci din corn, împletirea micilor suvenire din lozie, coajă de tei sau paie. Îmi revin în minte scăldatul şi zbenguitul în apa Cogâlnicului vara, strigătul între dealuri pentru a stârni ecouri, fluieratul sub diferite forme, pocniturile din bici etc. Parcă simt şi astăzi gustul porumbului copt pe jăratic, al bostanului copt în spuză, al nucilor căutate cu vârful picioarelor desculţe pe sub frunzele căzute toamna din copaci şi care aveau un gust incomparabil mai bun decât toate „scoteturile" aduse de mama duminica din târg, al porumbarului, care-ţi făcea gura pungă, al dulceţii susaiului curăţat şi apoi frecat în palme, al nectarului supt de pe petalele diferitelor flori şi, mai ales, al mierii ursului etc.

Simt şi acuma bucuria fantastică a hohotelor de râs care însoţeau, de obicei, fiecare şotie şi încă multe alte nevinovate plăceri specifice copilăriei la ţară. Aş spune că omul care nu poartă în suflet toată viaţa trăirile unice ale copilăriei îmbătrâneşte mai repede şi se teme de moarte, întrucât nu simte indisolubila legătură dintre copilărie şi veşnicie.

Toată vara şi o bună bucată din toamnă umblam desculţ. Dincolo de riscul de a mă lovi sau înţepa deseori în spini, plăcerea de a mă simţi liber de încălţări şi cu durligile goale compensa, însutit, toate necazurile provocate de zdrelirea degetelor sau călcâielor. Cam de după Înălţarea Sfintei Cruci şi până în primăvară umblam încălţat cu opinci făcute de tata, ca, mai apoi, eu însumi să le confecţionez, ajungând până la aceea că făceam opincuţe şi din papură, chiar colorându-le. De ghete, pantofi, sandale sau alte încălţări, cumpărate de la târguri, până pe la 10 ani – nici pomeneală! În apropierea Paştilor sau altor mari sărbători, mă bucuram de vreo cămaşă sau niscaiva pantaloni, cumpăraţi de la dugheana lui Isac. Prima dată mi-au cumpărat de la târg o pereche

www.digibuc.ro

de cizme pe la finele anului 1944: ambele erau pe piciorul stâng, una de culoare maro, iar cealaltă de culoare neagră şi, bineînţeles, nu aveau aceeaşi mărime. Mai târziu am aflat că au fost cumpărate de la Clava lui Alexei Cernetchi, care le-a scos de pe picioarele nemţilor împuşcaţi ce se retrăgeau împreună cu Armata Română din încăierarea sângeroasă cu trupele sovietice din pădurea de la Rusca. Mult sânge nevinovat al ostaşilor români s-a scurs în această pădure!

În timpul iernii mama, ca multe alte gospodine din sat, era preocupată în principal cu torsul lânii şi cu ţesutul, iar eu făcem „ţăghiile" (ţevile) – un fel de tuburi din tulpină de cucută, soc sau stuf, mai groase, în jurul cărora se înfăşura firul de bătătură ce urma ca, prin intermediul suveicii, să fie introdus între firele urzelii.

În casa noastră se pregătea şi se mânca bine. Laptele dulce şi cel acru, chişleacul, untul şi smântâna, caşul şi urda, mierea şi alte alimente erau din belşug. Îmi plăcea nespus de mult când, împreună cu tata şi cu mama, toţi copiii ne aşezam „roată" la masa rotundă şi joasă; pe masă se răsturna mămăliga, iar alături se puneau străchinile de ceramică, lingurile de lemn şi oala cu zeamă de pui sau ceaunul cu sos alb. Nu mai vorbesc de plăcerea de a mânca jumări cu brânză de oi, ouă bătute şi murături. Mă topeam de plăcere când vedeam cum mămăliga aburită răsturnată era tăiată în felii cu o aţă.

Cei care s-au născut şi au trăit copilăria numai la oraş nu vor pricepe nenumăratele plăceri oferite de mediul rural, mai ales într-o familie îndestulată şi cu mulţi copii.

Deşi m-am despărţit de casa părintească şi de locurile natale acum mai bine de 50 de ani, bucurându-mă de confortul vieţii trăite la oraş (Chişinău şi Bucureşti), în mine a stăruit veşnic amintirea bucuriilor copilăriei. Şi astăzi mai aud cum răsună, cu ecouri prelungite peste dealuri, văi şi păduri clopotele bisericilor, tălăngile turmelor de oi, tropăitul cailor, privelişte a cirezilor de vaci răspândite pe costişă şi în poienile cu miresme de flori. Cine nu a intrat într-o pădure să asculte nu numai cu urechile, ci şi cu

www.digibuc.ro

întreaga făptură murmurul unui izvor, cântecul păsărilor măiestre, să-şi adâncească ochii în oglinda unei gârle, să adoarmă măcar un ceas în singurătatea unei poieni visând că zboară printre stele împreuna cu Sânzeana-Cosânzeana, acela n-a trăit integral minunile vieţii şi nici iubirea totală pentru natură şi lume.

În zilele de iarmaroc, piaţa principală din Hânceşti căpăta un farmec aparte – lume multă, care şi căruţe cu marfă de vânzare, vite, tarabe cu diferite bunătăţi, scrânciobur pentru distracţii, surprize la tot pasul şi nelipsite hore, numite, după localităţile de unde erau flăcăii şi fetele, ale bozienilor, lohăneştilor, buţenilor, mereşenilor. Era un adevărat spectacol al jocului şi cântecului.

De multe ori, când trec prin parcuri sau chiar în plină stradă şi văd tineri sărutându-se dezinvolt, sau în grupuri mai mari spunând glume fără perdea, însoţite uneori de gesturi obscene, am impresia că generaţia mea a făcut parte dintr-o lume total diferită şi că minunatele noastre trăiri romantice de odinioară s-au stins definitiv, odată cu pervertirea sufletului ţăranului român, prin exodul forţat spre oraş şi colectivizarea sălbatică. Sclipirile unice din ochii fetelor, tăcerile prelungi care comprimau cele mai îndrăzneţe vise, declaraţiile de dragoste făcute mai mult în gând decât direct, plimbările romanţioase şi ispitele tăinuite cu grijă ofereau adolescenţei şi tinereţii noastre un farmec singular de nobleţe şi puritate. „Balurile de sâmbătă seara" sau serile altor sărbători tradiţionale erau aşteptate ca nişte evenimente festive. De câte ori ascult sau îmi amintesc această melodie cu iz patriarhal sau cântecul „În satu-n care m-am născut", fiorii trăirilor de altădată mă străbat din nou, amintirile fără pereche îmi năpădesc întreaga fiinţă. Balul era numai veselie şi bucurie de viaţă. Sigur, fiecare epocă poartă insemnele înnoirii mentalităţilor...Poate că tineretul de azi s-ar simţi total străin şi stingher în romantismul de altă dată şi ar schimba fără ezitare romanţele, poeziile de dragoste, serenadele, nopţile cu lună plină şi aleile cu flori sau gardurile de la ţară pline cu zorele pe o combinaţie de vodcă, Kent, muzică disco asurzitoare, ţipete, lambade deşucheate sau chir orgii în grup, în tentaţia de a fi

www.digibuc.ro

cât mai în ton cu moda. Dar nu pentru a arunca anatema asupra distracţiilor tineretului din zilele noastre fac apologia temperanţei tinereţei mele, ci pentru a retrăi mai plenar acele sentimente de demult care mi-au sădit în suflet, pentru tot restul vieţii, ataşamentul faţă de cadrul tradiţional al dragostei trainice, aşa cum a înţeles-o generaţia căreia îi aparţin.

În ceea ce priveşte comportarea mea faţă de fete, mai ales ca adolescent, îndată ce acel fermecător „tremurat de gene" al unei fete a început să mă atragă şi pe mine, nu ştiu cât datorez educaţiei primite în familie, în şcoală sau în mediul în care am trăit şi cât datorez reţinerii mele. Pentru că, atât în adolescenţă, cât şi în tinereţe, am fost o fire destul de reţinută. Reţinerea mea s-a manifestat în primul rând faţă de „sexul slab", care, în realitate, este incomparabil mai oţelit decât se spune.

Atunci când eram mai multe persoane în grup, deveneam şi eu mai curajos, făceam glume, râdeam, simulam cu destulă abilitate voia bună şi mă bucuram nespus de mult când comportarea mea năştea simpatie în ochii fetelor. Când rămâneam, însă, numai cu fata care-mi era dragă, scoteam câte un cuvânt doar, din când în când, iar tot curajul meu, manifestat în grup, se reducea mai mult la acele telegrame vizuale care scoteau scântei paralizante şi al căror farmec n-am să-l pot uita niciodată. Toate acestea se petreceau mai ales pe la vârsta de 17 – 19 ani. Mai târziu, însă, tânăr fiind şi conştient de darurile pe care mi le oferise, cu destulă îngăduinţă, marele Creator, îndrăzneala mea devenea mai mare. Amuzamentul căpăta alte tonalităţi, privirile scăpărau alte scântei, dansul cu fata dragă dura ceva mai mult, dar (din păcate?!)...niciodată până la capăt. Nu voi regreta, însă, nicidecum, că acele idile tinereşti, uimitor de frumoase, nu s-au destrămat printr-o imprudenţă, în drame cumplit de triste, aşa cum mi-a fost dat să aud în multe alte cazuri.

www.digibuc.ro

Autorul cu Ionică Ursu în fața palatului lui Manuc Bey, 1950

Autorul, cel din dreapta, căpitanul echipei de fotbal, 1951

www.digibuc.ro

În clasa a VIII-a, 1952

Cu prietenul Mihai Mihai, 1952

Marii muzicanți: Saşa şi Aurel David (talentatul pictor) şi autorul.
O vacanță la Bardar, 1951

www.digibuc.ro

Dă-mi omul care nu e sclavul pasiunii!

Shakespeare, „Hamlet"

5. CALEA CUNOAȘTERII

5.1. Școala

Întoarcerea în timp, pentru a-mi regăsi primii paşi care m-au purtat spre şcoală, nu-mi pare anevoioasă nici după atâţia ani, care ar fi putut să acopere cu vălul uitării acele începuturi. Dimpotrivă, totul mi-a rămas în minte atât de viu de parcă mai ieri-alaltăieri tata mi-a agăţat pe umăr o trăistuţă, frumos colorată, cusută de mama din ţesătură de lână, în care se aflau o tăbliţă, un condei pentru tăbliţă, două caiete şi o cutie cu capac, care să-mi servească drept penar, merinde şi o mare dorinţă de a fi şcolar, „de a învăţa carte", cuvinte pe care de multe ori le-am auzit de la bunicul Petrea Ciobanu. Apoi m-a condus la şcoala roşie (o clădire din cărămidă aflată lângă Târgul Nou). Clădirea şcolii, ca, de altfel, şi spitalul, fabrica de băuturi spirtoase, castelul de vânătoare şi însăşi impunătoarea

www.digibuc.ro

clădire a palatului lui Manuc Bey, precum şi gardurile care înconjurau aceste construcţii, ţin de pe vremurile urmaşilor lui Manuc Bey Mirzaian (1769–1817). Manuc Bey – negustor bogat şi om politic de la începutul secolului al XIX-lea, persoană de încredere a Marelui Vizir Mustafa Paşa-Beyraktar, onorat de sultan şi de împăratul Alexandru I, a fost unul din făuritorii tratatului de pace din 1812 dintre Imperiile Rus şi Otoman, în urma căruia Basarabia a trecut sub stăpânirea Rusiei. Iată cum se hotărau şi încă se mai hotărăsc destinele unuor popoare! Pe drept cuvânt, putem afirma că 1812 este începutul grozăviei şi al inimaginabilelor suferinţe îndurate de poporul băştinaş. Începând cu acest an, istoria ţinutului se scrie cu sânge. Cum să uiţi cuvintele părintelui Vasile Ţepordei: *„Nu ştiu dacă pe faţa acestui pământ s-au produs crime într-o măsură aşa de mare ca pe pământul Basarabiei. De aceea, pe drept cuvânt, poporul basarabean a fost MARTIR, iar Basarabia o provincie MARTIRĂ”.*

Aşa cum afirmam, evenimentul important din viaţa mea – şcoala – a avut loc cam târziu, deoarece tata voise, totuşi, să mă lase la coarnele plugului. Întrucât şcoala era obligatorie, tata a fost obligat să mă dea la şcoală. În felul acesta, la vârsta de opt ani, adică în 1942, am nimerit pe „mâinile” doamnei învăţătoare Cazacliu. Nici până acum nu pot uita comportamentul învăţătoarei mele, care atribuia „bătăii” un rol pedagogic. Eram bătuţi fără milă şi justificare. Iată unul din cazurile pe care nu îl pot uita: era în februarie al lui 1943, într-o recreaţie. Zburdam cu toţii prin curtea şcolii plină de un strat mare de zăpadă, ne tăvăleam şi aruncam unul în celalalt cu bulgări – bucuria bucuriilor. Din cauza gerului, aruncatul cu zăpadă era, mai degrabă, un fel de a spune, fiindcă bulgării la aruncare se desfăceau. Luai şi eu zăpadă cu ambele mâini, mototolii puţin şi ţintii în Ionică Ursu, cu care mergeam mai întotdeauna la şcoală. Ionică, observând ce aveam de gând să fac, se pregătise şi, la momentul oportun, isteţ cum era din fire, se aplecă, astfel încât ţinta fu ratată, iar rămăşiţele din bulgăr nimeriră în fiul „doamnei”. Ce mai ţipăt fără sens, de parcă l-ar fi tăiat

www.digibuc.ro

cineva! Recunoscui că eu eram acela care „îi aduse lui Jenel atâta durere şi suferinţă". De altfel, nici nu aveam altă cale să ies basma curată. Ca să învăţ minte, am primit 12 nuiele la o palmă şi încă 12 la cealaltă. Nuieluşa, de vreo 75 cm lungime, fu adusă de finul meu Răducanu Petrică, trimis de doamnă să o aleagă din copacii de măslin care ornamentau curtea şcolii. Ochii mei nu mai aveau putere să lăcrămeze, iar palmele s-au îngroşat cu mai bine de un centimetru. După această întâmplare, mulţi copii erau sfătuiţi de doamnă să se joace şi cu odorul ei. Şi azi mă frământă întrebarea de ce oare unii părinţi se coboară la nivelul jocurilor copilăreşti. Când îmi amintesc de astfel de cazuri, inima îmi sângerează. Finul Răducanu, care era stângaci, nu era botezat. Pare-mi-se, părinţii lui nu mergeau la biserică deoarece făceau parte dintr-o sectă. Ceremonia botezului avu loc în clasă şi majoritatea din noi i-am devenit naşi. Câte bătăi a mai primit, săracul, numai din cauză că uita de sfaturile doamnei şi scria cu mâna stângă!

Eu făceam parte din grupul de elevi trimişi la şcoală de părinţi cu preţul unor mari sacrificii, care nu au fost fără succes. La sfârşitul anului şcolar, în curtea şcolii, fu organizată o mare manifestare. Şi acum mă văd „zburând" spre casă să-i anunţ pe toţi despre izbânda mea: directorul şcolii îmi puse coroniţa de flori pe cap, iar deasupra ei – o carte. Tata era de faţă la acea ceremonie. Doamna Cazacliu, apropiindu-se de tata, îi spuse: „*–Ai un băiat cu tragere de inimă la învăţătură*".

Directorul şcolii şi-a încheiat discursul cu următoarele cuvintele: „*–Acum plecaţi acasă, veţi urma şcoala când va creşte păr pe casă*". Primul pe care l-am întrebat ce mai înseamnă „*să crească păr pe casă*" a fost fratele mai mare al mamei, Gheorghe Ciobanu, care lucra ca vânzător la dugheană. Trecusem pe la el să-i duc bucuria mea, sperând să fiu premiat cu bomboane. Însă badea Gheorghe, spre regretul meu, nu fu în stare să-mi satisfacă acea curiozitate de copil. Abia mai târziu, când reîncepu scoala mi se luminară minţile.

Şcoala primară, al doilea mediu organizat prin care am trecut,

www.digibuc.ro

a adăugat, la cei „opt ani de acasă" ai mei, noi elemente de educaţie. Prin tehnicile şi practicile didactice adecvate ale Ecaterinei Mardorosevici, amprenta lăsată asupra mea de şcoala primară, apoi de cea medie, a fost hotărâtoare pentru toată instrucţia ulterioară.

Ori de câte ori îmi răsar în minte dascălii din acea etapă, mă încearcă iar emoţiile copilului de altă dată şi parcă mă văd înaintând, alături de alţi copii, prin zăpadă, viscol sau zloată, să ne încălzim sufletele la privirile de o blândeţe părintească ale Ecaterinei Mardorosevici. Învăţătoarea mea m-a învăţat, alături de părinţi, pe lângă alfabetul ordinii şi al respectului, pe lângă alfabetul efectiv, care începe cu litera „a" şi se termină cu litera „z" (înainte „я"), sfântul alfabet al dragostei de neam şi ţară. De la ea am învăţat că familia e ceva sfânt, iar ţara reprezintă entitatea fundamentală a universului nostru sufletesc. De ce oare nu toţi înţeleg acest adevăr?

De fiecare dată când îmi revin amintirile legate de şcoala începătoare, inima-mi lăcrămează. Evenimentul a avut loc pe timpul când eram elev în clasa a II-a. Cu toţii ne pregăteam să devenim pionieri – urmaşii lui Lenin. Pe lângă faptul că eram copii şi încă sănătoşi, mai domina şi atmosfera de înaltă solemnitate şi patriotism copilăresc. Toate după amiezile erau ocupate cu activităţi dedicate acestui „important" eveniment în viaţa noastră de atunci. Iată că sosi şi multaşteptata zi: veselie, emoţii... Au venit reprezentanţi de la Casa raională a pionierilor. Ce mai fericire! Formaserăm careul inaugural. Înainte de a începe ceremonia propriu-zisă, conducătoarea de pionieri a şcolii îmi spuse să ies din careu fără să-mi lămurească ceva. Eram cel mai înalt elev din clasă, îmbrăcat într-o cămaşă albă, special cumpărată de părinţi pentru acest eveniment. Răbufnii în plâns, mă împiedicai de ceva şi căzui. Eram singurul din clasă fără cravata roşie. Sincer să fiu, şi acum mă doare inima când îmi aduc aminte de acest necaz al copilăriei. Întreb şi eu: care să fi fost cauza că nimeni din conducerea şcolii nu-mi luase apărarea?.

Şcoala în care a învăţat generaţia mea a avut misiunea ca noi

www.digibuc.ro

să nu cunoaştem istoria ţării, să nu vorbim în limba neamului nostru, să ne dezicem de religie şi cultura neamului. Se făcea tot posibilul ca istoria României să fie uitată, pentru ca noilor generaţii să li se taie orice posibilitate de a dialoga cu trecutul, de a-l confrunta cu prezentul, de a medita asupra lui, de a-l vedea aşa cum a fost. Trebuia, cu orice preţ, ca poporul nostru să-şi piardă memoria, să nu aibă o limbă a lui. Împotriva acestei realităţi tragice nu a avut cine să se opună. Cei mai buni părăsiseră teritoriul, trecând Prutul, iar puţinii intelectuali care rămăseseră nu au avut cum să reacţioneze fiindcă au fost trimişi în îndepărtata şi friguroasa Siberie.

După terminarea a patru clase a început *„şcoala de mai departe”* – o nouă etapă în viaţă, un adevărat miraj pentru mulţi copii, miraj de care prea puţini se puteau bucura la vremea aceea. Aşa că, în toamna anului 1948, am început studiile în clasa a V-a. Cei şase ani cât am urmat *„şcoala de mai departe”*, aşa-zisa şcoală medie, mi-au lăsat amintiri de neşters. Retrăiesc şi acum emoţia primelor lecţii ţinute de diferiţi profesori, a căror substanţă anunţa schimbări importante ca instruire şi destin. Nu pot uita nici sentimentul ciudat al acelei claustrări între zidurile şcolii, supravegheaţi de conducători de clasă, pedagogi de serviciu, conducător militar, instructoare de pionieri, claustrare la care erai obligat să consimţi, conştient că era „regula jocului” formării. Peste aceste prime emoţii şi impresii aveau să se aşeze treptat alte şi alte amintiri, unice, aş zice, ca frumuseţe şi durată, fără de care viaţa mi-ar părea mult mai dură decât a fost faţă de mine.

Şcoala a lăsat urme adânci în viaţa mea: am acumulat noi cunoştinţe despre lumea înconjurătoare, despre binele care uneşte destine şi ajută să rezişti în situaţii anevoioase şi periculoase care, într-un fel, au fost prea multe în mersul meu prin lume. Am fost şi încă mai sunt conştient că familia joacă un rol important în viaţa unui copil, însă că acest rol nu e hotărâtor, adică este un „adevăr, dar nu tot adevărul”.

În destinul meu un rol aparte i-a revenit regimului în care am

www.digibuc.ro

nimerit şi care a fost foarte crâncen şi, aş spune, prea rigid cu mine. Încă de pe băncile şcolii mi-am dat seama că asupra destinului meu acţionează ceva răutăcios şi alarmant, venit de undeva din afară. Acest rău venea din mediul în care nimerisem şi se identifica cu societatea care a şi lăsat urme adânci pe parcursul mai multor ani ai vieţii mele. Spre deosebire de unii colegi, eu eram obligat să lupt mereu, mai întâi de toate, cu mine însuşi ca să înving sentimentul de frică, care, de altfel, a fost un dominant al comportamentului meu. Regimul sovietic care apăsa asupra mea nu concepea noţiunea de „fiu de chiabur". Prin urmare, încă de pe băncile şcolii mi se băga în minte că sunt o persoană în afara societăţii. Copilăria, adolescenţa şi o bună parte a anilor maturităţii au fost mână în mână cu sentimentele de frică. Această afecţiune a început să se tocească ceva mai târziu, cu reuşitele mele la învăţătură şi când practicam sportul. Însă şi în acele situaţii eram distanţat de ceilalţi colegi, deoarece eram singurul necomsomolist printre ei. Acest fapt îmi amintea mereu că parcă aş fi făcut parte din altă lume. Sigur, eram înconjurat şi de colegi din şcoală, mai apoi şi din facultate, de prieteni şi persoane, prietenia şi sinceritatea cărora îmi diminueau sentimentele amintite. Eu, cu excepţia unui număr foarte restrâns de prieteni, nu împărtăşeam nimic din sentimentele mele interne. Dar, sincer să fiu, tot timpul năzuiam să ajung în rând cu semenii mei, să ajung, de ce nu, în rândurile avangardei tineretului – comsomolist. În clasa a IX-a şi, ca să nu par lăudăros, şi azi mulţi vor confirma că mă aflam printre primii în clasă şi în şcoală. Eram căpitanul echipei de fotbal al şcolii, membru al selecţionatelor de fotbal şi volei din oraş, redactorul gazetei de perete a şcolii etc. Nu eram, însă, comsomolist. Aşa cum nu fusesem nici pionier! Maria Melnic, elevă a clasei a VIII-a, secretara organizaţiei comsomoliste a şcolii la acea vreme, văzându-mi meritele, considera că un elev de talia mea trebuie să devină comsomolist. Am acceptat propunerea, întrebând-o totodată dacă s-a consultat cu mai-marii. Biroul şi adunarea comsomolistă a şcolii mi-au dat avizul, pe când biroul raional al

www.digibuc.ro

organizației comsomoliste nu a validat hotărârea adunării școlii. Am fost refuzat și umilit în public, „iapă albă mi-a trebuit, că cea neagră nu mi-a plăcut". Aveam impresia că tot timpul îmi aminteau de un prejudiciu, de o inferioritate de care niciodată nu voi fi în stare să mă debarasez orice aș întreprinde. Eram mereu sub impresia că societatea mă respinge și că eu nu am dreptul să pretind la ceva în această societate. Pentru a obține un răspuns, am mers mai departe, ajungând până la primul secretar de partid al raionului Cotovschi, Dumitru Verdeș. Răspunsul a fost pe măsură: „*Не переживай, не все должны быть комсомольцами*" („*Nu trebuie să-ți faci emoții, nu toți sunt datori să devină comsomoliști*"). Peste tot, în diverse anchete, se cerea să răspund și la întrebarea dacă sunt comsomolist. Așa că toate ușile societății, după cum veți convinge mai apoi, îmi erau „deschise".

După 1944, la radio și la toate întrunirile și manifestările obștești se vorbea ruseşte. Elev fiind, și eu eram obligat să particip la multe din ele (demonstrațiile de 1 mai și 7 noiembrie, zilele de 8 martie și 23 februarie). În luările de cuvânt ale celor ce reprezentau puterea auzeam deseori pronunțând „***Lica***", crezând că din nou se lasă norii asupra familiei noastre. În realitate, discursurile lor se refereau fie la viața fericită care se năpustise asupra poporului meu, fie la realizările în economie, fie la marea revoluție etc., expresii care în rusă sunau „*velicaia pobeda*", „*velicaia octeabriscaia revoluția*"... Ochii fricosului sunt mari, eu, „mare cunăscător de limba rusă" al acelor timpuri, desluşeam din *velicaia* cuvântul ***lica***. Credeam că nu vor mai lua sfârșit umilințele ce se năpustise asupra noastră.

Rolul meu în societate am început să-l resimt mult mai târziu, când îmi formasem o familie și m-am încadrat în sfera de activitate. M-am trezit cu sentimentul de a fi util familiei și neamului din care fac parte, fără de care viața nu ar fi avut nici un sens.

Totuși, aș exprima un neadevăr, afirmând că nu am și amintiri plăcute din acea perioadă, că anii de școală nu au lăsat brazde adânci în sufletul meu, că nu am fost alimentat cu multe cunoștințe necesare și durabile. Din contra, am avut și învățători și profesori

www.digibuc.ro

buni, îndrăgostiţi de profesie şi de copii, precum existau şi elevi sârguincioşi, pentru care şcoala însemna un lucru serios, căruia îi dăruiam timp şi hărnicie.

Înainte de a încerca să fotografiez chipurile dragi ale unora dintre cei care au depus în noi suflet şi dragoste e momentul să mai amintesc încă o dată că şi părinţii mei munceau cu mult elan. Deşi viaţa era extrem de aspră de greutăţile vieţii nu prea auzeai. De fapt un rău nu poate fi comparat cu alt rău. O spun fiindcă după „eliberare" pecum şi până la acest moment poporul român şi, îndeosebi, sărmanul ţăran a tras jugul din greu şi, din păcate, nu o duce bine nici azi. Pe atunci se aştepta ca ziua de mâne să aducă ceva nou şi bun. Şi, spre mirarea noastră, astfel de zile îşi făceau apariţia! Toată lumea aştepta cu suflarea la gură luna Martie a fiecărui an când aveau loc marile reduceri de preţuri la toate mărfurile. Cel mai mare merit rămâne, totuşi, că tineretul era obligat să înveţe.

Nu pot şi nu am dreptul moral să-l dau uitării pe primul director,

Alexei Bondarenco, care a condus şcoala noastră din 1944 până la transferarea lui în 1952 la Ministerul Învăţământului Public din Chişinău. Alexei Onofreevici, căci astfel ne adresam directorului, a fost un mare organizator al sistemului de învăţământ de după război; numele lui ar trebui scris cu litere mari în istoria şcolii din Moldova. Era pasionat de reconstrucţia şcolii, de competiţiile sportive din şcoală şi raion, de organizarea manifestărilor culturale etc. Corul Şcolii moldoveneşti nr. 1 era laureatul tuturor olimpiadelor republicane, echipa de dans şi cea de volei masculin – primele în raion, recitalurile de poezie – permanente la diverse întruniri, echipa de fotbal – locul doi pe raion.

Datorită lui Alexei Onofreevici examenele de promovare dintr-o clasă în alta (promoţia noastră a susţinut examene de promovare începând cu clasa a V-a şi terminând cu clasa a X-a) au fost adevărate sărbători. La organizarea şi amenajarea claselor, în care

www.digibuc.ro

se susţineau examenele, participau şi părinţii noştri. Tot ce se făcea pentru binele şcolii era în văzul lumii. Părinţii erau parte componentă a şcolii: ajutau la pavarea trotuarelor în jurul şcolii, la construirea noilor săli de clasă, la colectarea materialului lemnos pentru încălzirea de iarnă. La toate sărbătorile raionale ce aveau loc în incinta clubului raional cu participarea noastră, părinţii erau admiratorii noştri.

Alexei Bondarenco a fost omul care a trăit pentru şi prin şcoală, implicându-se în creaţie cu o modestie şi o distincţie ce impuneau respect şi admiraţie. Am ţinut la el, l-am stimat mult. În 1978, aflând despre necazurile care se năpustise asupra familiei mele, a venit la noi acasă ca să-mi spună că s-a adresat în scris organelor de partid prin care-şi exprimă protestul asupra modului cum era „soluţionat" cazul prorectorului Lica. I-am mulţumit pentru gestul omenesc pe care-l întreprinseră, dorind din tot sufletul să fie de folos unui elev al său. Şi eu, la rându-mi, l-am compătimit mult, fiindcă prin prea multe necazuri a avut să treacă: i s-a distrămat familia pe care a iubit-o şi a ţinut foarte mult la ea, i-a fost demolată casa cu cei trei plopi, în care a depus multă sănătate pentru a o duce la bun sfârşit.

Altă persoană preocupată de interesele şcolii a fost domnul

Petru Soltan(*), care a venit la cârma şcolii după Alexei Bondarenco. El a continuat tot ce a fost bun în activitatea predecesorului său, contribuind totodată cu ceva nou: a introdus cercurile ştiinţifice pe discipline. Cu câtă pasiune ne avântam în căutarea de materiale ca să facem faţă la şedinţele cercurilor, când trebuia să expunem materialul respectiv în faţa colegilor, dar şi a conducătorilor! Mare ne-a fost durerea când, la sfârşitul anului şcolar 1952–1953, aflarăm că directorul şi profesorul nostru de matematică Petru Soltan ne părăseşte. În acea toamnă a anului 1953 Petru Soltan a plecat să-

(*) Actualmente o persoană de o vastă cultură şi erudiţie, cu privire dincolo de limitele propriei specialităţi, un spirit universal.

www.digibuc.ro

şi facă doctoratul la Universitatea „M. V. Lomonosov" din Moscova. După cum vom vedea mai departe, drumurile noastre nu au luat sfârşit aici, ci, din contra, au continuat pe tronsoane comune de activitate. Petru Soltan este cel care a lăsat în urma sa clădirea-tip a şcolii nr. 1 din Hânceşti.

După Petru Soltan, funcţia de director al şcolii a fost deţinută de Porfirie Cara. Nu cred că noul nostru director şi profesor de matematică a fost persoana cea mai potrivită să facă faţă predecesorilor săi. De altfel, în istoria şcolii, această perioadă a fost foarte scurtă.

Sunt convins că imensa majoritate a celor care au urmat cursul integral al şcolii medii a înţeles pe deplin farmecul inegalabil de a trăi ani şi ani la rând într-o colectivitate, căreia, în permanenţă, i te încredinţezi sufleteşte. Tot ce este mai bun şi mai frumos dăruieşti şi primeşti cu acea nevoie interioară a colegialităţii, prieteniei, solidarităţii şi afecţiunii care dozează vanitatea şi reduce egoismul. Ce unică senzaţie de contopire în joc şi bucurie, de pildă, când hohotul tău de râs amplifică hohotul general, iar râsul tuturor devine propriul tău râs! Ajunseserăm să ne cunoaştem bine între noi, să ne intuim gândurile şi aspiraţiile stimulându-ne sau înfrângându-ne reciproc, să ne unim în grupuşoare şi grupuleţe sudate de afinităţi numai de noi ştiute, din care cu mare greutate mai reuşea cineva să evadeze. De aici o comunicare sinceră, loială, în genere. Fericirile şi nefericirile personale erau fericirile şi nefericirile tuturor. În fine, viaţa de zi cu zi într-o colectivitate în care toţi membrii, aproximativ de aceeaşi vârstă şi, mai ales, la vârsta când se conturează la superlativ toate posibilele şi imposibilele idealuri, nu putea să fie decât încărcată de un farmec unic.

Trecerea mea prin şcoala medie rămâne episodul cel mai frumos, mai plin de amintiri şi mai romantic al vieţii mele. În această etapă s-au conturat cele mai îndrăzneţe vise, mi s-au deschis în faţă cele mai largi zări şi mi s-a conturat personalitatea cu toate ale ei, mai bune şi mai puţin bune, din care unele s-au încrustat în mine pentru totdeauna.

www.digibuc.ro

Dragi mi-au fost şi mi-au rămas în suflet, pentru toată viaţa, cântecele şi colindele strămoşeşti, în care vibra tot sufletul acestui neam. Simţeam că plutesc într-o lume de vis...Nu o dată mă întreb, ca atâţia alţii: de ce, cum de a fost posibil să consimţim ca, decenii la rând, aceste mărturii ale dragostei noastre de ţară să fie interzise? Ca, de altfel, şi minunatele noastre colinde, legate de sfintele sărbători ale Crăciunului, sau prohodul din Săptămâna Mare a Sfintelor Paşti? Cum a fost cu putinţă ca noi, popor blajin şi bun la suflet, să fim atât de orbi şi să ne dăm pradă unor idei atât de absurde? Cum de-am fost în stare să răspingem credinţa în Dumnezeu, să acceptăm eroi care ne-au urât neamul nostru, să formăm o istorie conform dispoziţiilor vrăjmaşilor noştri din interiorul şi exteriorul ţării? Va fi în stare, oare, vreodată acest popor român să ofere un răspuns credibil şi vrednic acestor întrebări sfâşietoare prin tragismul lor? Şi oare vom mai reuşi să refacem ce-am pierdut? Cum?

Scriu toate acestea nu numai cu totală sinceritate, ci şi cu convingerea că un asemenea mediu de viaţă poate fi promovat în şcoala adevărată (nu ca în şcoala timpului meu, care a avut şi mai are şi astăzi menirea să distrugă) formarea unor oameni oneşti, deschişi la suflet, mari patrioţi, credincioşi în Dumnezeu şi în unitatea de neam, muncitori, disciplinaţi, cu un dezvoltat simţ de sacrificiu pentru binele comun, oameni pe care societatea românească s-a sprijinit cu încredere deplină, până ce tiranica şi ucigaşa „ciumă roşie" a încercat (şi încă mai continuă) să ne transforme în sclavi ai unor precepte în care nu credeau nici măcar cei care le emiseseră.

www.digibuc.ro

5.2. Îngeri ocrotitori

A fi elev înseamnă să te pregăteşti foarte bine la toate disciplinele, pentru ca mai târziu, când îţi vei alege o specialitate, să ai acumulate deja cunoştinţe care să contribuie la desăvârşirea pregătirii în specialitatea aleasă.

De la profesorii din şcoală am înţeles că elevul de azi este specialistul de mâine, iar ziua de mâine solicită mai mult ca oricând competenţa, pasiunea şi spiritul de răspundere al viitoarelor promoţii de specialişti.

Încă de pe băncile şcolii, elevul este obligat să înţeleagă, că ceea ce predă profesorul într-o oră trebuie însuşit pentru o viaţă, iar ca să-ţi însuşeşti cunoştinţe pentru o viaţă, trebuie să înveţi mult, cu sârg, să asuzi asupra cărţii.

Îmi dădeam seama că fagurele meu era ansamblul de cunoştinţe pe care le primeam de la profesori, din cărţi şi pe care trebuia să le ordonez în mintea mea, ca un bun constructor. Mi-am însuşit bine această lecţie. Din aceste considerente aş dori să-mi expun unele impresii despre îngerii ocrotitori din şcoală.

Amintirile au, mai totdeauna, două faţete: cele dragi sufletului şi cele care lasă un iz de amărăciune. Reproduc, în măsura în care mă pot menţine imparţial, câteva schiţe de portret ale unora dintre profesorii mei de şcoală.

Deşi unele par critice, aşa mi s-au întipărit ele nu în memorie, ci în suflet, şi, oricât m-aş strădui să le „radiez", nici până în prezent nu le pot şterge din banca mea de informaţii. Prea adânc au fost ele inserate şi tipărite cu o cerneală care rămâne intactă la orice modificări chimice. Cum pot oare să uit?

www.digibuc.ro

Grigore CIUGUT, Petru BENI, Cozma CALANCEA
limba română

Grigore Maximovici Ciugut ne-a predat limba şi literatura română (moldovenească) în clasele V – VI. Se potrivea întocmai limbii „moldoveneşti" a lui Ion D. Ciobanu. Era o persoană ursuză, veşnic nemulţumită de ceva, venit din stânga Nistrului. Limbă comună cu domnia sa nu am avut, deşi ambii scriam poezii. El era cel care mi le corecta, însă făcea acest lucru cu multă neplăcere. Oricum, nu mă suporta sub nici un fel. Cred că îl enerva proveniența mea socială. Cu ce eram eu de vină? Iată un caz din 1949: se umbla din casă în casă, întocmindu-se listele pentru înscrierea în colhoz. Grupul care sosi la noi îl avea în frunte pe profesorul meu Grigore Ciugut. Când mă văzu ieşind din casă, spuse celor care-l însoţeau: „*–Nu, nu, plecăm, ...aici locuiesc culaci* (*chiaburi*)".

Altă întâmplare: la o lecţie de limbă sau, poate, literatură trebuia să aducem exemple care să confirme nu mai ţin minte ce regulă. Toţi colegii luaseră apă în gură. Ridic mâna să dau exemplul care se potrivea cerinţelor. Se face că nu observă. Elevii îi atrag atenţia. Răspunsul meu a fost „*–Mi-i dor de ţara cu cireşi*", care se încadra ca răspuns la întrebarea pusă şi era titlul unei poezii, pare-mi-se, scrisă de Emilian Bucov. Cred că mai mult de un sfert de oră am fost beştelit, învinuit fiind de verzi şi uscate, acuzaţii care, în fond, se rezumau la dragostea mea faţă de ţară. Totuşi, şi din aceste întâmplări am tras învăţăminte, numai că erau contrare celor pe care mi le-am însuşit la lecţiile de istorie ale profesorului Simion Rapoport. „Lecţiile" lui Grigore Ciugut au lăsat o urmă adâncă în sufletul meu, motiv pentru care, mai apoi, la diverse întruniri politice sau de altă natură, să nu-mi placă să iau cuvântul, iar atunci când, în cele din urmă, eram obligat, una trebuia să spun şi alta să am în minte. Iată cum un profesor poate deforma sufletul unui

www.digibuc.ro

om! Oare mai e ceva de adăugat la întâmplarea cu careul de pionieri sau la cea legată de hotărârea mea de a fi în rând cu semenii mei, comsomoliştii? Parcă tot timpul mi se băga în cap: *„Stai liniştit în banca ta!"*.

La prima oră de limba română în clasa a VII-a apăru Petru Beni, un brunet cu un păr bogat şi cârlionţat, de parcă cineva i-ar fi făcut inele fiecare fir de păr. Era o persoană cu o înfăţişare sobră, care, de la prima vedere, trăda un suflet bogat, iradia căldură şi dragoste. Când începu a ne vorbi, cu o voce caldă şi curgătoare, ca apa unui izvor, distanţa dintre bănci şi catedră se şterse ca prin farmec şi atenţia ne fu captată de dascăl.

Chiar de la începutul anului şcolar am beneficiat de activităţile culturale organizate de acest om minunat, un mare pedagog şi, după cum vom vedea mai târziu, un la fel de mare patriot. De altfel, era singurul dintre toţi profesorii transnistreni din şcoală (poate şi din raion) care făcuse studiile la Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti. Era în adevăratul sens al cuvântului o personalitate eminamente enciclopedică, vorbitor a mai multor limbi străine. Poate din această cauză a fost împedicat de oficialităţile sovietice să-şi continue studiile la doctorat. Îmi vine foarte greu să evaluez ampla şi prodigioasa activitate a lui Petru Tihonovici, cum îi ziceam noi cu dragoste şi respect. Bărbat frumos, aşa era apreciat de toată lumea şi, mai presus de aceasta, om de o vastă cultură.

Pe vremea aceea erau la modă spectacolele încropite la diverse aniversări, mai puţin cele strămoşeşti, cu prilejul Crăciunului şi Sfintelor Paşti, la care programele erau presărate cu coruri, inclusiv la deschiderea şi închiderea acestora. Aşa se explică de ce ne-am înscris cu toţii la corul organizat de Petru Beni, cor care, mai apoi, a ajuns laureat la Olimpiada republicană ce se întrunea în capitala republicii.

Plăcându-i cu adevărat muzica, pe care o înţelegea în profunzimea ei, alegea piese de virtuozitate, pe patru voci, bucăţi

www.digibuc.ro

muzicale care erau înțelese mai greu de auditoriu. La executarea unei piese (era vorba de imnul „*Андреевский флаг*"), într-un spectacol, după ce exersasem mai multe zile, repetând fragmentul cel mai dificil, când trebuia să întindem vocea la maximum timp de aproape un minut, s-a petrecut un fapt pe care şi-l amintesc mai toţi colegii mei. Profesorul-dirijor, Petru Tihonovici, era foarte concentrat când am ajuns la partea muzicală cea mai grea şi care îl îngrijora. Culmea a fost că noi am reuşit s-o executăm perfect, făcându-l să exclame, discret, în timp ce dirija: „*–Aşa, ...aşa,...aşa...leilor! Aşa, dragii mei!*".

Dar să revin la ocupaţia de bază a profesorului Petru Beni, la orele de limba şi literatura română. Cer şi pământ între ce a fost şi ce era acum la ore. Majoritatea colegilor s-au înscris la biblioteca orăşenească pentru a consulta noi surse literare, care multora li se părea că nu au nimic comun cu temele discutate. Profesorul ne-a sădit dragostea de a lucra cu noi surse literare. Maestrul Grigore Vieru mărturisea că s-a „întâlnit" cu Mihai Eminescu mult prea târziu. Noi, graţie profesorului nostru Petru Beni, l-am cunoscut pe marele nostru îndrăgostit de Natură, Patrie şi Popor încă din clasa a VIII-a, la şedinţele cercului literar, conduse de el. Era în stare să ne recite ore în şir poeme pe dinafară din opera lui Eminescu. Eu, Ion Ţurcanu şi încă doi colegi eram „aprovizionaţi" cu literatură din biblioteca personală a domnului profesor. Când ni se dădeau teme de verificare, în scris, sub formă de compuneri, fiecare din cei patru aveam teme inviduale, cu tentă creativă. Bucuria noastră, însă, nu a ţinut decât doi ani. La finele anului şcolar (clasa a VIII-a) profesorul nostru a trebuit să-şi ia rămas bun de la noi. Mult mai târziu ne-am dat seama ce comoară de om a fost şi am aflat câte ceva din tragedia omului care a depus suflet şi inimă în educaţia noastră. Era în toamna anului 1974 la Tiraspol. În calitatea mea de prorector al Institutului Pedagogic „Ion Creangă" din Chişinău trebuia să iau cuvântul la Seminarul republican cu tema „*Căile de îmbunătăţire a învăţământului superior în lumina...*" (nu-mi mai amintesc a cărei hotărâri a CC

www.digibuc.ro

al PCUS), organizat de Ministerul Învăţământului Public din RSSM. Mare îmi fu uimirea când, la intrare în clădirea instituţiei, îl întâlnii pe profesorul meu de română Petru Beni. Şi mai mare, însă, îmi fu dezamăgirea atunci când, peste numai câteva clipe, îl pierdui din vedere. S-a întâmplat ca mai multe persoane să se apropie de mine, salutându-ne şi schimbând două-trei vorbe. În această învălmăşeală Petru Beni se făcu nevăzut. Dovedii doar să aflu că nu i s-a mai permis să revină în învăţământ. Căutările mele ulterioare nu au avut sorţi de izbândă. Pe unde sunteţi, domnule profesor? Din acest colţ de pagină, dacă sunteţi pe acest pământ, foştii dumneavoastră elevi de la Hânceşti vă doresc sănătate, iar dacă, printr-o întâmplare, v-aţi transformat într-un **SPIRIT ALBASTRU** veşnic, Domnul să vă aibă în paza sa!

Steaua norocoasă la română din clasele VII – VIII nu a mai iradiat lumină. Vorba ceea: după bine vine şi răul. Proaspătul profesor de română, care l-a substituit pe dl Petru Beni, era domnul Cozma Calancea, un tânăr cu aere de autoştiutor. O fi trecut el pe unde o fi trecut drept mare om, cu noi, însă, n-a fost să fie aşa. Începu prin a ne da teză, cerându-ne să scriem despre dragoste, oglindită în poezia poeţilor moldoveni.

La ora următoare, adică peste o săptămână, ne aduse lucrările, distribuindu-le fiecăruia, mai puţin mie. Fusesem suspectat de fraudă: nu poate un elev să scrie 12 pagini cu citate şi încă şi versuri eminesciene, cu o concepţie filozofică aproape personală. Mă rugă să ocup loc în prima bancă şi să reiau încă o dată tema tezei. La sfârşitul orei domnul profesor Cozma Calancea primi fix 12 pagini de caiet, cu majoritatea citatelor şi ideilor din prima teză, dar şi cu altele noi şi, mai ales, scrise cu aceeaşi ortografie şi o caligrafie inconfundabilă, după cum s-a exprimat domnia sa mai târziu. Pe parcurs, între noi au mai avut loc unele neînţelegeri, una din ele fiind cea legată de piesa „Lumina" de Andrei Lupan. Acest caz a fost mediat de adjunctul directorului şcolii, Pavel Uşerovici Axelrud. Profesorul Calancea, mai apoi, a depus multe eforturi pentru a reduce la minimum recile relaţii dintre un elev şi

www.digibuc.ro

profesorul său. Ambii am fost la înălțime, am rămas buni prieteni.

Vilin ROZNERIȚĂ, Petru SOLTAN, Porfirie CARA
matematică

Vilin Rozneriță a apărut în fața noastră la începutul anului școlar, pe când eram elevi în clasa a V-a. A participat la cel de al doilea război mondial. Vilin Alexandrovici își cunoștea perfect meseria și, în plus, reușea să ne facă și pe noi să înțelegem acel obiect de studiu, considerat de toată lumea dificil, care este matematica. Astfel, l-am înconjurat de respect și simpatie, materializate și în sloganul „*Vilin al nostru e cel mai bun*". În ceea ce mă privește, în relația cu acest profesor, ca de altfel, cu majoritatea din ei, am început-o cu dreptul. Era foarte exigent și nu tolera să nu-ți faci temele date. Eu și prietenul meu Mihai Mihai aveam caiete separate la algebră și la geometrie, în care treceam rezolvările tuturor exercițiilor și problemelor din culegerile lui Laricev și Kiselev. Așa se face că unii colegi, care aveau anumite neclarități, erau sfătuiți de profesor să se adreseze fie mie, fie lui Mihai, care era cu o clasă înaintea mea.

Vilin Rozneriță, fiind psiholog și un mare pedagog, ne punea față în față cu el și în postura de a ne autoironiza, în speranța că cel rușinat va pune mâna pe carte sau va cere ajutor de la cei inițiați.

Adorabilul nostru profesor ne-a învățat să iubim nu doar matematica, ci și frumosul ce ne înconjoară. A convocat cercul amatorilor de frumos. Împreună cu el căutam locurile cele mai pitorești și mai frumoase de prin păduri, lanurile întinse sau dealurile din Hânceşti și le fotografiam. La început dispuneam doar de aparatul profesorului, ca mai apoi eu, Mitea Grosu, Mihai Mihai și Alexandru David să ne cumpărăm câte un aparat „Смена" („Smena"). Pregătirea preparatelor necesare pentru developarea filmului și prelucrarea pozelor, de regulă, avea loc acasă la domnul

www.digibuc.ro

profesor. Soţia sa, medic la spitalul raional, ne servea adesea cu ceai, dulceaţă, prăjituri... Eram foarte mândri de „*extraordinarul nostru Vili*" (aşa-l dezmierda doamna) că a izbutit să-şi aleagă o soţie atât de frumoasă, pe care o adora la nebunie. Creşteau doi copii, o fetiţă-îngeraş şi un băieţel. În familie vorbeau ruseşte, deoarece doamna nu vorbea limba noastră.

Ultima dată l-am întâlnit pe Vilin Alexandrovici în 1970 la Odesa, în fruntea unei delegaţii din Moldova, cu ocazia celebrării Universităţii din Odesa (50 de ani de la înfiinţare). Mai era în activitate. Ne-am îmbrăţişat, am lăcrămat şi ne-am amintit de multe momente frumoase din acele vremuri. Cu câteva zile în urmă am aflat, de la sora dumnealui, pensionară în Chişinău, că profesorul meu e bine mersi, numai că e puţin gârbovit şi îl dau de gol spinarea şi picioarele. Am vorbit la telefon: aceeaşi voce şi grai. M-a recunoscut, ţine minte totul. Sănătate, domnule professor, că e mai bună decât toate! Regret mult că frumuseţea aleasă v-a dezamăgit. Constat, însă, că frumuseţea sufletului Dumneavoastră e cristalină. Sănătate, dragul meu profesor.

În clasa a IX-a am avut încă un profesor de 14 carate, Petru Soltan, tânărul şi proaspătul director de şcoală. Despre intervenţiile sale la nivel de şcoală am amintit ceva mai sus, atunci când m-am referit la directorii şcolii.

Orele de matematică, spre deosebire de orele predecesorului său, aveau o cu totul altă conotaţie: se punea accentul pe descoperiri proprii, pe generalizări. Dacă Vilin Alexandrovici era preocupat de stricteţea demonstraţiilor, Petru Simionovici, la rândul său, pleda pentru frumuseţea lor, acorda atenţie diferitelor moduri de demonstraţie. Eram încurajaţi să căutăm cele mai scurte demonstraţii. Lui Petru Soltan îi aparţine meritul că, din cei 16 elevi care au promovat clasa a X-a, trei au urmat studiile la Fizică şi Matematică. În ziua de 26 iunie 1954, când conducerea şcolii ne înmâna atestatul de maturitate, a sosit de la Moscova fostul nostru profesor de matematică şi director de şcoală, Petru Soltan, ca să ne convingă să continuăm studiile la Facultatea de Fizică şi

www.digibuc.ro

Matematică. Iată cum se manifestă dragostea unui profesor față de elevii săi! În ceea ce mă privește, i-am fost și-i sunt deosebit de recunoscător **OMULUI, PEDAGOGULUI** și **SAVANTULUI** Petru Soltan, actualmente membru titular al Academiei de Științe din Moldova, membru de onoare al Academiei Române și deținător al multor premii onorifice în țară și în străinătate.

În ultimul an de școală – clasa a X-a – profesor la matematici ne-a fost Porfirie Cara, care nu a avut cu ce să ne impresioneze. Cum se spune, am supt ceea ce am acumulat în clasele anterioare. Nu a avut nici har de conducător, dar nici de pedagog. Era mai mult preocupat de diverse intrigi, care, în viziunea noastră, de cele mai multe ori, erau inventate de el însuși.

Grigore (Gherș) GHITMAN
sport

Rar mi-a fost dat să întâlnesc un profesor atât de conștiincios dintre cei care erau la o disciplină socotită „dexteritate", alături de muzică, desen, gospodărie, lucru manual. Menționez de la bun început că nu avea studii speciale, poate nici chiar școala terminată. Era proaspăt venit din armată. Se deosebea de cei care, la ora respectivă, aruncau elevilor o minge și îi lăsau să se bată pe ea și să asude prin praful stârnit din curtea școlii.

Mai întâi, „*voenrucul*" nostru (instructorul de militărie) ne învăța gimnastica propriu-zisă: mișcări ale brațelor, picioarelor și trunchiului, pe care le executa prima dată el, spre exemplificare. Și asta în curtea școlii, în aer liber, în îmbrăcămintea de toate zilele. Până în clasa a VIII-a nu am avut o sală aparte de sport. Iarna tot în aer liber exersam la orele de militărie.

Cu prilejul diferitelor manifestări sportive, pe stadionul din centrul orașului, executam minunatele reprezentații de gimnastică, cu care îi încântam pe spectatori. La spectacolele consacrate diverselor sărbători, punctul forte îl reprezentau piramidele umane, pe care, de cele mai multe ori, le executam și pe scena casei de

www.digibuc.ro

cultură. În astfel de momente eram extrem de bucuroşi, deoarece, pe perioada respectivă, primeam costume de sport.

Începând cu clasele VI – VII ni s-a permis accesul mai larg la jocurile cu mingea. Generaţia mea a adus fotbalul şi voleiul în Hânceşti, obţinând, după câţiva ani, victorii asupra elevilor Şcolii nr. 2 (şcoala rusă). Fotbalul era tot fotbal în ceea ce priveşte atragerea unui public numeros pe stadion.

Foarte pasionate de sport erau şi cadrele didactice din şcoală, mai cu seamă directorul nostru, Alexei Bondarenco, şi profesorul de matematică, Vilin Roznerităă. Întrucât curtea şcolii era mică, directorul, printr-o hotărâre specială a Executivului, a obţinut aprobarea pentru amenajarea unui teren de volei în incinta pieţei din Târgul Nou. De trei ori pe săptămână, după amiază, antrenamentele erau în toi. Lume în jur, de parcă ar fi fost competiţii adevărate!

Pe la sfârşitul anului şcolar, pe când eram elevi în clasa a VIII-a, apăru un alt profesor de sport, Alexandru (Alioşa) Dolguşin, care, spre regretul tuturora, nu a fost în stare să ţină pasul cu nivelul atins în şcoală. În schimb, în competiţia cu „utilizarea" agheazmei sfinte era de neînvins!

În încheiere menţionez, că, mai apoi, unul din sporturile cele mai agreate în Şcoala nr. 1 a devenit trânta. Şcoala poate să se mândrească, pe drept cuvânt, cu elevii care au deţinut titluri de campioni ai republicii, ai Spartakiadelor popoarelor din URSS, ai Jocurilor Olimpice sau care au deţinut, de-a lungul anilor, funcţii importante în Comitetul Republican de Educaţie Fizică şi Sport. Un merit aparte revine profesorilor de educaţie fizică şi sport, care au fost şi sunt mari antrenori Vasile Colţa, fraţii gemeni Ilie şi Mihai Buiuc şi alţii. Despre inima, cugetul şi devotamentul fraţilor Buiuc rog doritorii să citească „***Gemenii***" lui Efim Josanu din cotidianul ***Literatura şi arta*** (16 septembrie 2004).

www.digibuc.ro

Polina BONDARENCO, Xenia FLOREA
limba rusă

În clasele V – VI profesoară de limba rusă ne-a fost Polina Arsentievna, soția directorului nostru, Alexei Onofreevici Bondarenco. Nu avea studii speciale, dar nici metodă de predare. Majoritatea orelor le petreceam de sine stătător. La ore ni se citeau anumite texte literare, fără să înțelegem conținutul acestora, ca să treacă timpul. De multe ori, pur și simplu copiam textul în caiete. Toate notele erau pozitive. Ne bucuram, fără să ne dăm seama că vom fi lipsiți de unele cunoștințe. În august 1975 am fost vizitat, la institut, de Polina Bondarenco. I-am acordat tot sprijinul. Pe parcurs a devenit o profesoară excelentă.

În clasele superioare am avut noroc (dat, cred, de la Dumnezeu) de o profesoară de aur – Xenia Mihailovna Florea, soția lui Ignat Florea. Cunoștea la perfecție și limba română. Ce diferență între aceste două persoane ca pedagogi! Dacă azi cunosc rusa și operele marilor scriitori ruși, îi datorez totul scumpei mele profesoare. Era cu noi ca o mamă blândă. Se supăra doar atunci când nu depășeam ce ne dădea să citim, să facem expuneri ale operelor clasicilor literaturii ruse care erau în afara ariei programului școlii cu predare în limba română. Grație domniei sale, noi eram la același nivel cu elevii școlii ruse din oraș. În unele privințe eram chiar net superiori: multe competiții la limba și literatura rusă erau câștigate de noi, cei din Școala nr. 1 (școală cu predare în limba română).

Xenia Florea era modelul de om și de profesor pentru multe serii de elevi și pentru colegii de cancelarie și de specialitate.

www.digibuc.ro

Ignat FLOREA, Simion RAPOPORT
istorie

Trebuie să spun că seria mea de elevi a avut de suferit în ceea ce priveşte cunoştinţele de istorie şi acest lucru ca urmare a politicii de deznaţionalizare practicată de autorităţile străine neamului nostru, precum şi a lipsei de cadre pregătite în acest domeniu.

Când a intrat la noi în clasă Ignat Isidorovici Florea, l-am examinat cu atenţie: statură medie, cu părul moale şi nu prea des, vorbea domol şi măsura cu paşii mărunţi spaţiul din faţa clasei. Participant la cel de-al doilea război mondial. La ore ne povestea diverse întâmplări din război. Parcă îi aud şi acum vocea sacadată: „*–Formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti se datorează unui proces de dezrobire...*". Cu toţii aveam note bune, dar cunoştinţe – ioc. Era un bun prieten cu zeul vinului şi veseliei. Fiind membru de partid şi participant la cel de-al doilea război mondial, a fost avansat în funcţia de inspector al secţiei raionale de învăţământ.

La sfârşitul clasei a VIII-a apare Simion Rapoport, scund, şchiopătând, îmbrăcat elegant, cu o dicţie românească. Până a veni la noi a lucrat ca avocat în Chişinău. La una din ore mă împinge necuratul şi-i şoptesc colegului din faţa mea, ridicat în picioare pentru a răspunde la lecţie.

„*–Cine a suflat?*", strigă Simion Lvovici.

Deşi nu mă consideram unul din cei curajoşi din clasă, în cazul dat mă scol din bancă, cu capul în jos, recunoscându-mi prin acest gest vinovăţia.

„*–Frumos, măi Lica*", –icneşte Simion Lvovici, –„*te-am văzut! Dar, pentru că ai recunoscut, te iert, altfel ne-am fi certat tare*".

Spre deosebire de predecesorul lui la catedră, cu Simion Lvovici puteam discuta diverse probleme, însă cele mai aprinse

www.digibuc.ro

discuții le purta cu unii dintre noi în afara lecțiilor. De la el am învățat că unele lucruri pot fi clarificate purtând discuții într-un cerc mai restrâns. Unele povețe ale lui m-au influențat pe parcursul întregii vieți. De exemplu, niciodată n-am putut să nu iert pe cineva, chiar și parțial, dacă și-a recunoscut cu bună credință greșeala făcută. Cât adevăr conținea povața mamei: *„Dacă, smerindu-te, vei zice cuiva IARTĂ-MĂ, îi arzi pe draci"*.

Boris BATÂR, Olga BOGAEVSCHI
limba franceză

Boris Batâr – primul profesor de limba franceză, la fel ca și tatăl lui, părintele Constantin, a fost și este un om de o rară bunătate, cu o inimă mare, cu o voce lină, plină de blândețe. Și azi e omul cu zâmbetul cald și cu o bunăvoință pe care numai noblețea, superioritatea întemeiată și prestanța le imprimă pe chipul omului.

După scurt timp profesorul nostru Boris Constantinovici a fost succedat de alte persoane. De cele mai multe ori orele de limba franceză erau substituite cu cele de limba rusă.

Cu Boris Batâr am fost colegi de lucru. Fiindu-i subaltern la școala medie din Ruseștii Noi (domnia sa era șeful de studii), m-am convins că sub podoaba sa capilară locuia o minte cultivă, un om de o manieră deosebită, un suflet mare. Când lua cuvântul la ședințe în fața colectivului școlii sau la catedră inunda încăperea cu vocea lui cântăreață, inconfundabilă.

Ca de obicei, prima întâlnire cu o persoană importantă îți rămâne cel mai pregnant întipărită în memorie.

Mi-o amintesc de parcă ar fi fost ieri pe Olga Bogaevschi când a intrat la ora de franceză în clasa a VIII-a. Scundă, în vârstă (în viziunea noastră), uscățivă, cu mersul ușor legănat, avea o față fină, ca de păpușă. O deosebeau ochii vii, jucăuși, care

www.digibuc.ro

iradiau multă inteligenţă. Ne-am ridicat în picioare, iar dânsa s-a adresat: „*–Bonjour, mes enfants*!" şi a completat în rusă că aceasta înseamnă „*–Buna ziua, copii*!". Apoi ne-a explicat că noi va trebui să răspundem „*–Bonjour, madame*!" („*–Buna ziua, doamnă*!"). Mărturisesc, nu ne-am aşteptat la aşa ceva, era prea din cale afară, mai ales că în clasele anterioare orele de franceză nu se ţineau regulat. Şi, de atunci, tot timpul ne vorbea în franceză, traducând la început, sau când era cazul, în rusă. La fel proceda şi când ne explica regulile gramaticale. Nu aveam cum să ne dăm seama de importanţa limbii franceze, după cum nu toţi înţelegeam bine nici limba rusă.

Peste ani, când Olga Bogaevschi mai era printre noi şi încă ne mai întâlneam, am putut afla şi imaginea pe care această minunată femeie pedagog o păstra despre noi. A fost şcolită în Franţa, ţară a cărei cultură o cunoştea mai bine ca unii francezi. Era rudă cu marele chimist rus Butlerov. A fost deportată în Siberia, iar soţul ei a fost împuşcat acolo. A sosit pe meleagurile noastre după ispăşirea unei pedepse care nu o meritase. Atunci nu eram în stare să o înţelegem. Acum, deşi e mult prea târziu, vă rog, stimată **DOAMNĂ PROFESOARĂ**, în numele tuturor colegilor mei, să ne iertaţi. Dumnezeu să vă ocrotească în **ÎMPĂRĂŢIA SA**!â

Deprinderea de a învăţa zilnic, sistematic, a rămas pentru mine toată viaţa ca un reflex, ca o necesitate organică. Şi-mi voi aminti totdeauna cu emoţie, mândrie şi recunoştinţă de profesorii din şcoală, care au reuşit să-mi insufle această convingere. Cultivându-ne marile deprinderi, ei nu ne transmiteau doar cunoştinţe, ci ne educau pentru viaţă, ne formau caracterul şi ne modelau ca oameni.

Tot ce dă şcoala trebuie învăţat, totul este important! Gustul de carte se formează în şcoală. Şcoala este începutul prieteniei cu cartea, care trebuie să devină un tovarăş pe viaţă. Nu doresc să conving pe nimeni, dându-mă pe mine drept pildă. Rog cititorul să consulte biografiile marilor oameni ai tuturor timpurilor, unde va găsi mărturii concludente că lectura este tovarăşul vieţii.

www.digibuc.ro

Biografii marilor personalităţi sunt profund impresionaţi de imensa cantitate de cunoştinţe asimilate prin lectură de către aceştia.

Oricât de înzestrat ar fi un tânăr, oricâtă intuiţie ar avea în rezolvarea marilor probleme ale vieţii, el nu se va putea realiza integral, pe măsura posibilităţilor sale, dacă nu va citi îndeajuns. În zilele noastre, toate comorile culturii sunt la dispoziţia tânărului. Internetul este doldora de muzee cu opere de artă, biblioteci, milioane şi milioane de cărţi, conferinţe pe diferite teme etc. Cu ajutorul acestei reţele globale pot fi descifrate diferite taine ştiinţifice, indicate direcţii spre alte planete, descrisă frumuseţea morală a omului timpurilor de mâine etc. La toate acestea mă gândesc eu astăzi. Iată de ce rog tineretul nostru să nu aştepte ziua de mâine, ci să meargă în întâmpinarea ei, deoarece, vorba marelui academician Grigore C. Moisil, cu care am avut o întrevedere la Bucureşti în 1969, s-ar putea să *„nu-l înţelegeţi pe mâine când va fi azi"*.

Rândul I: Saşa David, Ada Suşchevici, Olga Arsentievna, autorul, Maria Marin, Mitea Grosu; Rândul II: Dunea Burov, Ana Dodan, Grişa Lica, Zina Ţapeş, Ion Ţurcanu, 1955 - la un an după absolvirea şcolii

www.digibuc.ro

5.3. Facultatea – ani de suflet

În toamna lui 1954 am descins în Chişinău, pentru a participa la examenul de admitere la Facultatea de Mecanizare din cadrul Universităţii Agricole „M. V. Frunze". Doream să urmez cursurile acestei facultăţi, deoarece, pe lângă un sentiment adânc pentru „viaţa la ţară", aveam impresia că voi putea aduce un omagiu binemeritat părinţilor şi strămoşilor mei ţărani, prin profesia pe care urma să o practic. Pe de altă parte, opţiunea pentru agronomie era impulsionată şi de condiţiile socio-politice din acea perioadă. Deşi simplist, raţionamentul meu era: ***„Dacă nu scăpăm de «eliberatori», voi lucra ca inginer într-un colhoz, unde nu o să-mi fie prea rău, iar dacă, în cele din urmă, se întorc vremurile dinainte, voi încerca să mă căsătoresc cu fata vreunui mare proprietar de pământ...***". Şi gândul acesta îmi genera o iluzie cu mult mai mulţumitoare decât prima.

Chişinăul, în mare parte reconstruit după bombardamentele războiului, mi s-a părut mai puţin impunător faţă de cum mi-l imaginam. Cea mai grea problemă pentru mine la sosirea în Chişinău era cum să-mi recuperez actele pe care i le înmânasem la serata de absolvire domnului Petru Soltan pentru a continua studiile la Fizică şi Matematică. M-a „salvat" prietenul Mihai Mihai, care deja depusese actele la Agronomie. După primul examen, la fizică, ambii am fost apreciaţi cu câte un *„trei"*. M-a examinat Pavel Catană, care, peste 20 de ani, a recunoscut (birourile noastre erau la acelaşi etaj) că a fost prea tendenţios, mai ales că preşedintele comisiei de admitere îi prezentase o listă cu câteva nume (nu-şi mai aminteşte cu ce scop), printre care figura şi numele meu, dar că şi eu, în postura de candidat la admitere, aveam un comportament care nu se încadra în limitele acelor timpuri. Am glumit, liniştindu-ne unul pe altul, consolându-ne că tot răul e spre bine.

La 9 august 1954 aveam deja decizia Secţiei raionale de

www.digibuc.ro

învăţământ, prin care eram numit învăţător în clasele primare la şcoala din satul Fundul Galben. N-a fost să fie. Colegul meu de clasă Ion Ţurcanu, care susţinuse deja două examene la Filologie, a fost trimis de Petru Soltan să-mi comunice să mă prezint de urgenţă la el cu toate actele. Pe 11 august am susţinut două examene: matematică (scris) şi română (scris). La matematică am fost apreciat cu un „*patru*", iar la română – cu un „*cinci*". Ţin minte că cel ce asistase la examenul de română, Gheorghe Dodiţă, a avut o discuţie cu mine după ce ne comunicase rezultatele examenului. Îl interesa şcoala unde făcusem studiile, profesorii de română, cine mi-a fost director etc. La sfârşitul convorbirii am fost întrebat de ce am ales matematica şi dacă nu doresc să fac studiile la limbă şi literatură. Încă un caz , mult mai târziu, ce ţinea, la acea dată, de domnul prodecan al Universităţii de Stat, Gheorghe Dodiţă. Eram cu soţia şi fiul mai mare, Vadim, la o expoziţie de flori, organizată în parcul central. Cum se cuvine, ne-am salutat. În discuţie i-a mărturisit soţiei mele regretul că nu a fost în stare să mă convingă, la admitere, să trec la Facultatea de Litere: „–*Şi acum mai păstrez lucrarea soţului dumneavoastră de la examenul de admitere drept model de conţinut şi formă*".

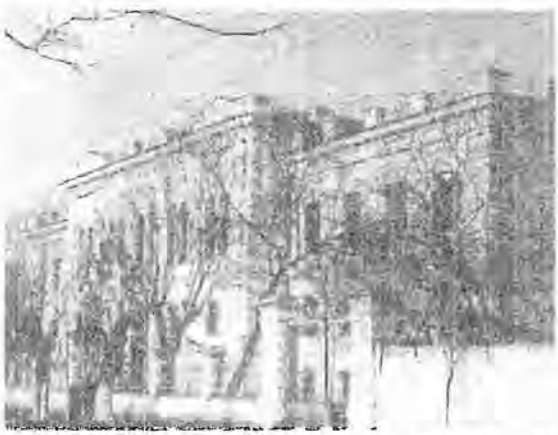

Blocul principal al Institutului „Ion Creangă" (str. Kiev, 78)

www.digibuc.ro

Meritul, însă, îi aparţinea profesorului meu Petru Beni. După încă patru zile aveam luate toate examenele. Urma să mai trecem o barieră: convorbirea cu întreaga comisie de admitere, în frunte cu decanul facultăţii, Ion Parno. A fost cea mai „dificilă" probă, deoarece a durat de la 8 dimineaţa până mult peste orele 16. Se discuta cu fiecare în parte despre alegerea noastră, şcoala în care am învăţat, profesorii de matematică, starea materială, dacă avem nevoie de cămin etc. Doar după această etapă urma să fie afişată lista celor declaraţi admişi. Aici, în holul institutului din strada Kiev, nr. 78, făceam cunoştinţă unul cu altul, se iscau discuţii, se legau prietenii. Din acele timpuri durează nedespărţirea mea de Dumitru Şiman, Leon Bivol, Teodosie Baciu, Mihai Graner, Veaceslav Şeremet, Nuţu Marina, Elena Dimitrov, Ion Caterenciuc, Tudor Antonovici, Paşa Balan, Simion Spivac, Lidia Poliacov, Iacob Rovner, Gheorghe Cociu, Constantin Chicu, Vladimir Canna, Vasile Cerbanic şi alţii.

Anul I, grupa „G". De la stânga la dreapta. Rândul I: E. Cofman, E. Dimitrov, M. Stratan, L. Şaneţchaya; Rândul II: L. Poliacov, B. Codner, H. Goltman, prof. Ion Cibotaru, prof. Elena Pavlov, M. Cvaşa, M. Sâtnic; Rândul III: A. Mitelman, V. Frunză, P. Ciumac, F. Mereşenscaya, L. Bivol, P. Bâtcă. Rândul IV: D. Şiman, I. Rovner, autorul, G. Lica, C. Chicu

www.digibuc.ro

Studenția la „Ion Creangă" am făcut-o în perioada când tăvălugul dictaturii proletariatului, în intenția diabolică de a strivi credința și structurile tradiționale ale acestui popor, era în plină desfășurare. Poporului român, care se închinase sfintelor altare ale istoriei neamului, i se impuneau în Basarabia ocupată, dar, și în România, idoli străini de sufletul său. Studențimea era luată în vizor de acest tăvălug mai mult decât alte categorii ale populației. Fiecare dintre noi se putea aștepta la orice. Erai sub semnul întrebării dacă încercai să te impui în discuții despre istorie, neam ori literatură.

Cu toate că traversam acestă cumplită perioadă, cei mai mulți dintre colegii mei au avut tăria, echilibrul și capacitatea să păstreze o omenie românească. Printre noi, însă, cu regret trebuie să constat, nu au lipsit nici aceia care, în dorința de a se evidenția, se căsătoreau cu fete din alt neam. În fond, căzând în plasa întinsă de politica *„fratelui eliberator"*, ei te puteau vinde în orice moment. Unul din acești *„colegi"*, în 1978, adică după 20 de ani de la absolvirea facultății, i-a *„șoptit"* primului secretar de partid al municipiuluiChișinău despre *„originea nesănătoasă"* a prorectorului de la „Ion Creangă".

Toamna lui 1956: în Korotnoe (Transnistria) la strânsul sfeclei de zahăr. Prânzul la fața locului

www.digibuc.ro

Bineînţeles, nu aceştia erau prietenii noştri. La ura şi meschinăria lor le răspundeam cu o vagă (atât ne puteam permite) indiferenţă.

Şi, cu toate acestea, anii cei mai apropiaţi sufletului meu sunt cei ai studenţiei. Atunci mi-am făcut cei mai buni şi mai statornici prieteni. Eram un grup (Bivol, Şiman, Baciu, Graner, Ciumac, Rovner, Chicu, David, Marina, Spivac, Caterenciuc, Pălitu, Lupu), în care nu mai aveam secrete unul faţă de altul. Prietenia închegată atunci s-a consolidat de-a lungul anilor. Ulterior m-am bucurat şi de amiciţia altora. Dar parcă nici una din ele nu o egalează pe cea înfiripată în facultate. Era aşa de puternică, încât şi câţiva dintre studenţii anilor mai mari sau mai mici (Mefodie Raţa, Ion Chitoroagă, Ştefan Odobescu, Mihai Izman, Mihai Sandic ş. a.) se integraseră firesc în sufletul grupului nostru.

Pe parcursul celor patru ani la facultate nu am ocolit distracţiile, sportul, însă ... făceam totul cu măsură. De altfel, comportamentul nechibzuit m-ar fi costat foarte scump. A fi student e un lucru serios. Nu te poţi juca cu 4-5 ani din viaţă, mai ales când devii student la vârsta de 20 de ani.

Eu compar acestă etapă cu construcţia unei case, care ar trebui să dureze o viaţă, fără a i se pune proptele. Temelia celui mai de preţ edificiu –cultura generală se conturează în şcoală şi la facultate – timpul cel mai propice pentru un studiu multilateral. În decemdrie 2003, într-o convorbire amicală cu studenţii anului IV la cursul de „*Modelare şi simulare în agricultură*" de la Facultatea de Biotehnologii, un tânăr (Gabi Moldovan) punea problema dacă a fi multilateral nu înseamnă a fi şi superficial. A ajunge la o astfel de concluzie ar fi o eroare. Multilateralitatea, stăpânirea unor cunoştinţe vaste îţi conferă profunzime. Cunosc oameni care s-au dedicat cu pasiune specialităţii lor, dar care, din păcate, n-au făcut nimic pentru a-şi forma şi o cultură multilaterală. Aceşti inşi, în viziunea mea, sunt buni tehnicieni, dar nu creatori. Ca să creezi ceva ai nevoie, mai întâi de toate, de cunoştinţe, dar şi de fantezie îndrăzneaţă şi, bineînţeles, de mult curaj. Specialistul trebuie să

www.digibuc.ro

fie dublat neaparat de omul de cultură.

Eu, la rându-mi, compar cultura generală cu fondul unui tablou, pe care pictorul reliefează un portret sau un peisaj. Adeseori fondul ridică valoarea artistică a tabloului.

În tinerețe, mintea este receptivă, poate acumula multe cunoștințe, la care, mai târziu, specialistul este obligat să adauge alte cunoștințe în dorința autoperfecționării continue.

Un om care vrea să știe mult și care știe bine multe lucruri nu poate trăi de unul singur, nu se poate bucura de frumusețile pe care le descoperă fie în literatură, fie în artă, fie în știință, fie în alte domenii, fără să le împărtășească și celor care îl înconjoară.

Grupa, după licență, cu membrii Comisiei de Stat: C. Sibirschi (președinte), I. Parno, I. Volkov, N. Galinschi, G. Șireak, B. Zeițman, T. Stanciu (secretarul Comisiei), 26 iunie 1958

www.digibuc.ro

5.4. Apelul colegilor de facultate

Sunt convins că nici o ființă umană nu poate satisface valențele superlativului și, cu atât mai puțin, ale absolutului. Nu pot să scriu despre colegii mei de studenție decât cu sentimentul că majoritatea lor au fost cei mai buni dintre cei mai buni, că amintirile noastre sunt nepereche. Și aceasta pentru că am avut „șansa" sau nenorocul să ne constituim ca promoție într-o vreme când se manifestau din plin prigoana comunistă și viitorul nostru era plin de incertitudini. Ne formam ca entitate dintr-o sumă de provenințe în care fiecare își avea istoria sa.

Unii dintre colegi făcuseră armata, alții veneau după mai mulți ani de muncă în școli sau colhozuri. Dintre cei tineri, mulți aveau farmecul unic al adolescenței și își făceau loc în această formă nouă de viață, universitară, care ar fi trebuit să aibă atributele romantismului, ale tinereții, curajului și îndrăznelii.

Exceptând inerentele neîmpliniri ale vieții „personale, sociale și politice", ceea ce ne unea era tinerețea, preocupările profesionale, exuberanța și speranța, atribute și aspirații care au făcut din seria noastră o „formațiune" cunoscută și apreciată. S-a spus, pe bună dreptate, că promoția noastră (1954–1958) a fost și a rămas, prin meritele sale incontestabile, o „*serie de aur*". „*Alchimiștii*" care au transformat această diversitate într-un metal prețios sunt, fără îndoială, iubirea de profesie și prietenia. Anii deosebit de grei, când se muncea noaptea la descărcat vagoane pentru a supraveți financiar la facultate, anii aceia au format caractere, au închegat prietenii, adunându-ne în jurul câtorva principii vitale: sârguința profesională, dragostea de meserie, corectitudinea în relațiile reciproce și, mai ales, ***dorința de a înfăptui ceva în trecerea noastră prin viață***.

În aceiași ani și în aceleași greutăți s-au pus, însă, în evidență și câteva excepții, de care nu-mi face plăcere să-mi amintesc și, cu atât mai puțin, să scriu. Nu le evoc pentru faptul că așa a fost de

www.digibuc.ro

când e lumea; furtunile şi apele învolburate şi ameninţătoare scot la suprafaţă gunoaiele şi le aruncă, până la urmă, în oceanul indiferenţei.

Pe noi, ceilalţi, cei mai mulţi, după atâţia ani de relaţii strânse, revederi emoţionante, bucurii şi sărbătoriri comune, totul ne uneşte şi numai distanţa la care ne sunt aşezate, aici, pe pământ, mormintele ne desparte. Unele au fost „ocupate" înainte de vreme, îndurerându-ne.

După 50 de ani de cunoaştere reciprocă, fără a fi în totalitate convins că nu greşesc, încerc să-i prezint pe unii dintre colegii de facultate, asumându-mi, bineînţeles, riscul unor omisiuni nedorite. Despre unii am strâns amintiri tulburătoare, pe alţii i-am preţuit pentru diferite calităţi, cei care nu mai sunt au lăsat în sufletele noastre un gol de neînlocuit, atunci când trebuie să vorbim despre ei la trecut. Considerându-i încă prezenţi în inima mea, pe cei duşi, 21 la număr, îi voi aşeza lângă cei care au rămas să-şi amintească de ei, încercând să le conturez, cu ajutorul memoriei afective, câte o schiţă de portret, care, bineînţeles, poate fi tot atât de perfectibilă pe cât e de subiectivă.

Apelul e la voia întâmlării, ordinea alfabetică pe acele vremuri se supunea altei grafii.

HARITON Andrei – venit în rândurile noastre după ce absolvise o şcoală pedagogică. Din câte ţin minte, era singurul familist, precum şi singurul membru de partid dintre noi toţi. Cumpănit, gânditor, cu un dar dat de la Dumnezeu de a fi explicit în orice discuţie purtată. Înzestrat cu o mare putere de pătrundere şi sinteză. Un coleg bun, de o rară eleganţă, apropiat de serie prin ataşamentul şi prietenia sa. Recrutat pentru merite profesionale în învăţământul superior. A ocupat multiple funcţii de răspundere: decan, prorector, rector (Institutul Pedagogic „Taras Şevcenco" din Tiraspol), director (Institutul Republican de Perfecţionare a Cadrelor Didactice). În prezent profesorul universitar Andrei Hariton este şeful catedrei Geometrie şi Metodica Matematicii

www.digibuc.ro

din cadrul Universităţii din Tiraspol.

Andrei, fiind membru al biroului de partid al facultăţii, avea dificila misiune ca să mă convinge să devin membru al organizaţiei comsomoliste. „Prelucrarea" luase amploare, mai ales, după şedinţa biroului comsomolist al institutului, când am fost destituit din funcţia de preşedinte al Sfatului căminelor. Amintisem ceva mai sus că şi eu tindeam să „avânt spre comsomol", numai că încăpăţinarea şi ambiţia acelor vremuri nu mi-au permis să ies din cercul vicios în care mă aflam. Oricum îi sunt recunoscător prietenului meu şi sunt întru totul de accord cu sugestiile lui, a avut perfectă dreptate când spunea: „*Dionis, uită-te în jur, majotitatea care te înconjoară sunt comsomolişti şi, sigur, nu toţi îţi sunt prieteni, în multe privinţe tu poate eşti mai bun decât mulţi din ei şi deaceea nu înţeleg de ce tu ar trebui să fii cioara albă*". Cât pe ce să cedez, fiind Andrei ceva mai insistent. Asta-i povestea! Decizia luată de mine era să-i birui pe adversari prin carte. Acesta a şi fost motivul că mă străduiam să învăţ bine la şcoală şi la facultate. Apoi am urmat să fac totul bine oriunde mă aflam, în toate funcţiile încredinţate.

ŞIMAN Dumitru – cu 11 ani mai în vârstă decât cel mai tânăr coleg din promoţie. A depus mult efort la învăţătură pentru a se încadra în media seriei, depăşind cu mult nivelul unora dintre colegii săi. S-a impus din facultate şi până în zilele noastre ca un mare pedagog, cu o nețărmurită plăcere şi îndemnare de a da recoltă cunoaşterii de către tinerele generaţii a matematicii, care, dacă o acceptăm, înfrumuseţează viaţa. O mare ambiţie îl caracterizează: fiind la pensie, la 70 de ani susţine teza de doctor în metodica matematicii. Înzestrat cu o mare putere de pătrundere şi sinteză. Un coleg ataşat seriei, foarte organizat în muncă şi viaţă. A venit în rândurile noastre de la minele de sare din Transcarpatia sovietică.

DAVID Alexandru – cel mai tânăr dintre colegii de facultate, unicul fiu al lui moş Petrea David din Bardar, ţăran vrednic, cu

www.digibuc.ro

temeinică gândire şi putere economică. Aceste calităţi le-a moştenit integral şi fiul său Saşa (cum îi spuneam noi cu dragoste).

Pentru o caracterizare mai minuţioasă a colegului meu de clasă şi de facultate, Saşa David, ar trebui să dăm timpul înapoi, uşor, cu grijă, ca să nu zgârâiem pământul, icoanele, oamenii, să nu se scuture spicul de grâu. După ce luam examenele ne permiteam să ieşim la o plimbare prin parc sau să discutăm, făcând apoi un popas la vre-o cafenea. Ţin bine minte cazul când Alexandru luase examenul la Abram Froimovici şi, bucuros fiind de nota primită, care, fără nici un dubiu, întru totul era în corespondenţă cu cunoştinţele sale (de altfel a fost cap de promoţie), mă invită la o plimbare. Eu, la rându-mi, trebuia să susţin examenul peste o zi (el era şeful grupei „A", eu făceam parte din grupa „G"), am acceptat propunerea. După o plimbare prin parcul „A. S. Puşkin" am căzut de comun acord să luăm parte la şedinţa cenaclului literar ce se întrunea în acea seară la facultatea de litere. La şedinţă erau prezenţi Ion Ungureanu (îl cunoşteam fiindcă-i făcea curte Lizei Deliu, colegii noastre din şcoală), Emil Loteanu, Grigore Vieru, Gică Vodă, iar din scriitorii de breaslă era prezent Emilian Bucov. După şedinţă deveniserăm hazlii, fiind amuzaţi de Ion Ungureanu care, ieşit pe scenă să recite una din poeziile sale, înalt cum era, a întins mâinile şi a început: „Răsai Lună mai devreme...". La întoarcere, una, alta am ajuns lângă monumental lui A. S. Puşkin. Saşa, încă din şcolală, ştia că Alexandru Puşkin, deşi era mare, pentru mine era mic. Nu aveam cum să înţeleg de ce acest mare poet al ruşilor, aflându-se mai mulţi ani la rand pe meleagurile noastre, beneficiind de blândeţa acestui popor, de codrii frumoşi care-i admira, de obiceiurile care-l încântau etc. s-a mărginit în scrierile sale doar la tema ţiganilor. Saşa, observând că m-am aprins din cale afară, începe să-l recite pe Esenin:

Dor de ducă! Tot mai rar, mai rar
Pui pe buze flacăra pornirii.
O, pierdutul prospeţimii har,
Cu vioiul clocot al simţirii.

www.digibuc.ro

Se opri şi mă îndeamnă să continui, ca pe timpurile din şcoală. Nu am putut să-l dezamăgesc.

În dorinţi încep zgârcit să fiu,
Te-am trăit sau te-am simţit, doar, viaţa?
Parcă pe un cal trandafiriu,
Vesel galopam în dimineaţă.

Alexandru David a fost şi a rămas ataşat de promoţie şi apreciat de profesori şi studenţi. În cariera lui pedagogică a fost şi este cel mai bun şi cel mai longeviv dintre directorii şcolii medii din satul său natal Bardar. Caracter ales, departe de orice bârfe, om de mare omenie, întreţine temeinice legături de prietenie cu majoritatea colegilor de şcoală şi facultate. Tată exemplar a două fete, educate împreună cu adorata şi credincioasa lui soţie Ana Dodan, fosta noastră colegă de clasă în Hânceşti. Împreună cu Livia am fost la nunta lor. Îmi face o deosebită plăcere când îmi amintesc de el şi familia lui.

CIUMAC Pavel – coleg venit în rândurile noastre după stagiul militar. Cei mai mulţi, la prima vedere, rămân frapaţi de ciudăţeniile şi reacţiile sale neprevăzute, pentru ca, în cele din urmă, să descopere în el un fond de mare noblețe şi, aş spune eu, de inteligenţă. La Catedra de Matematică din cadrul Universităţii „Politehnica" din Chişinău, unde a profesat mulţi ani, există o efervescenţă intelectuală perpetuă, deschisă oricărui punct de vedere, care îi aparţine lui Pavel. Nu toţi, însă, au înţeles această latură a caracterului său. În imagine, autorul pe calul bălan al lui Ciumac împreună cu Dumitru Tincovan în „vacanţa" de toamnă din 1956 (după sfecla de zahăr), ca *„mari specialişti în ale agriculturii"*, ne-au repartizat la combină.

www.digibuc.ro

BIVOL Leon – un coleg desăvârșit, un om bun ca pâinea cea caldă, degajând bunătate în chip, în privire și în relații. Nu și-a dezamăgit niciodată profesia, familia și nici prietenii. Remarcabil cadru didactic: după ce a predat matematica în școala medie din Hâncești, activează până în prezent în calitate de conf. univ. dr. la catedra de matematică a Universității „Politehnica"din Chișinău. Căsătorit, tată a doi băieți frumoși ca și tatăl și mama lor, răbdător și înțelept. Atașat de promoție, Leon rămâne pentru noi toți, îndeosebi pentru fetele noastre, un coleg de o rară probitate, de caracter.

BÂTCĂ Pantelimon – un coleg apropiat, serios, modest, făcut pentru a reprezenta în serie prototipul învățătorului de matematică. Studios, silitor și conștiincios, absent la orice stare conflictuală, se strecura ca o umbră nevinovată, căreia nu-i plăcea să se remarce, parcurgând „neobservat" și anii de facultate. În profesie, aidoma anilor de studenție, s-a făcut neauzit și nevăzut la întâlniri.

MACOVEI Ana – o colegă liniștită, cuminte și apropiată (căsătorită din facultate), apreciată și iubită de colegi, participantă la bucuriile și năzbâtiile anului. Una dintre cele care, după mai mulți ani de suferințe, ne-a părăsit aproape fără să aflăm, lăsându-ne ca amintire vie sufletul ei mare și curat în trupul relativ mărunt. A fost o ființă care a înfrumusețat studenția noastră.

BOERU Dumitru – fiu de învățători cu firești înclinații către carte, a fost printre studenții buni din serie. Coleg de o rară finețe și ascuțită inteligență. Sportiv de excepție, luptător SAMBO, prețuit pentru agerimea și rafinamentul lui, fost campion european în categoria sa. A deținut mai multe funcții: șef al Secției raionale de învățământ Cahul, director al Școlii Pedagogice etc. Prea devreme a părăsit lumea reală, lăsându-ne cuprinși de o mare tristețe.

www.digibuc.ro

CATERENCIUC Ion – un coleg bun de pus la rană, domol, răbdător şi prietenos, un caracter rar întâlnit, un student foarte harnic. A fost invitat să-şi expună măiestria la Universitatea Pedagogică „Taras Şevcenco" din Tiraspol, apoi a fost transferat la Chişinău în cadrul CC al PCM. Un familist de exepţie, are o fată care a făcut studiile la Kiev.

SPIVAC Simion – bun prieten şi student. Provenea din părţile Călăraşilor. A fost unul din cei mai buni învăţători de matematică din Chişinău. Până a pleca pe alte meleaguri a lucrat la Şcoala medie rusă nr. 3.

DIMITROV Elena – o colegă extrem de bună şi liniştită, cu o gândire matură, caracteristică bulgarilor.

Delicată, harnică şi cu un comportament discret. Ne-am veselit întreaga grupă la nunta ei, ce a avut loc în frumosul sat Valea Perjei din raionul Cimişlia. Până la plecarea pe drumul fără întoarcere a fost o distinsă profesoară de specialitate, iubită de elevi şi adorată de membrii familiei.

Colegii din grupă la nunta Elenei Dimitrov

www.digibuc.ro

FRUNZĂ Valentina – s-a alipit seriei noastre, transferându-se de la Universitatea Pedagogică „Alecu Russo" din Bălți. Enigmatică și foarte sensibilă. O blondă frumoasă și inteligentă, care, pe parcursul studiilor, nu a permis nimănui să se apropie de inima ei. Valentinei și Parascoviei Balan le datorăm toate întâlnirile noastre după absolvirea facultății. Promoția 1958 este singura în această privință. Valentina Frunză a debutat și în învățământul superior, la Universitatea de Stat din Moldova.

ROVNER Iacob – un coleg de treabă, prieten de suflet. După absolvire, Iașa și încă vreo câteva persoane au dispărut din „evidența" întâlnirilor noastre. Nu a îmbrățișat profesia de pedagog. A urmat a doua facultate la Politehnica din Odesa și a activat ca inginer la întreprinderea Rețele Electrice din Chișinău.

SMEREA Aleftina – tipul studentului modest și harnic, bună colegă. Săritoare la nevoie, mai ales în probleme de organizare, pe care le considera colegiale.

BACIU Teodosie – coleg de excepție, de o rară eleganță pe toate planurile. Uneori visător, alteori „important", cu tendințe întotdeauna tinerești. Pedagog rafinat, a deținut mulți ani la rând șefia Școlii medii Sadaclia din sudul Basarabiei. Moartea prematură a soției, Cleopatra, l-a întristat mult. Plin de energie, este și astăzi în activitate.

Cu Fiedea Baciu, că așa mulți i se mai adresează și azi, am fost în aceeași cameră din căminul studențesc și am continuat a ține relații prietenești ani de-a rândul. Am despre el imaginea unui moralist de clasă și a unui pedagog pentru care relația cu elevul este, repet, un act esențial pentru care merită să sacrifici totul.

MITELMAN Alexandru este expresia desăvârșită a originii sale atât prin chip, cât și prin comportare. Era stăpânit de o neliniște permanentă pentru rezolvarea problemelor practice. Ce am fi făcut

www.digibuc.ro

noi cu bărbile noastre dacă el ar fi încetat să ne mai vândă lame de ras! Profesor apreciat la o şcoală specială din Chişinău.

COLCIU Gheorghe – un coleg glumeţ şi năzbâtios. Mersul lui era zburător, foarte des fluturând din mâini. Coleg de nădejde, întotdeauna, la greu, era gata printre primii să acode ajutor. Apărător (lider de sindicat) al intereselor cadrelor didactice din raionul Leova.

BENU Elena – înzestrată cu o memorie de invidiat, era în stare să memoreze un curs întreg în câteva ore şi să ia un examen „din mers". La fel ca Borceanu Ana şi Stahi Alexandru, a venit la facultate după absolvirea unei şcoli pedagogice.

BĂLAN Paşa – un înger de fată, vrednică şi hotărâtă în tot ce întreprinde. Colegă plăcută, veselă, deschisă, deşteaptă şi cuminte. Foarte ataşată seriei. A atras atenţia printr-un amestec de adolescenţă, maturitate nativă şi calităţi manageriale date de Dumnezeu. Mama noastră de la 1958 încoace.

LICA Dionis – încadrându-mă în exigenţele promoţiei, răspund şi eu la apel, deşi în cei 50 de ani de când ne cunoaştem, am mai absentat de la întruniri, dar niciodată de la bucuriile colegilor mei.

LICA Grigore – născut în aceeaşi localitate cu mine, veri drepţi (taţii noştri erau fraţi). Am învăţat în aceeaşi şcoală împreună în clasa a X-a după revenirea lui din armată, precum şi la facultate, însă în grupe diferite. Liniştit, moale, în discuţii e gânditor, evită întâlnirile cu colegii. După absolvire a fost un bun pedagog la diverse şcoli din Hânceşti. A dispărut din „evidenţa" întâlnirilor noastre.

STAHI Alexandru – student conştiincios şi cuminte, un amestec de inteligenţă şi înclinaţie spre a parveni cu orice mijloace, greu de definit şi, mai ales, de discifrat. A atras atenţia şi prin buna

www.digibuc.ro

sa pregătire, care i-a marcat cariera de bun cadru didactic. Prezent la toate întâlnirile.

CERBANIC Vasile – pur român din Transcarpatia. La fel ca şi Mitică Boieru, practica sportul, mai mult ca o sursă pentru a-şi asigura existenţa. Se mişca, legănându-se ca un răţoi, amprentă lăsată de foartele dese antrenamente şi competiţii.

POLIACOV Lidia – o colegă modestă, a „ros" cartea pentru obţinerea bursei. Amabilă şi foarte prietenoasă cu colegii. S-a afirmat drept cea mai bună profesoară de matematică a Şcolii nr. 1 din Chişinău. Împreună cu soţul ei, Buceaţchi, au o familie trainică, plină de bucurii şi dragoste.

CANNA Vladimir – modest, obiectiv, primit cu mare bucurie de toţi colegii de serie. Prezent la toate întâlnirile de după 1958. În viziunea sa, cea mai frumoasă şi mai nobilă este meseria de învăţător, pe care o numeşte *„grădinar de suflete umane"*. Şi azi mai practică această profesie în satul său natal Malovata din raionul Dubăsari. Meritele şi bunătatea lui Vladimir Canna au fost apreciate de colegi şi locuitorii satului, care l-au ales, împotriva voinţei lui, secretar al organizaţiei de partid din colhoz. El şi soţia sa sunt atât de primitori încât, dacă intri în curtea lor, cu greu se va deschide poarta ca să pleci.

BORCEANU Ana – colegă silitoare, cu o disciplină de fier, plină de energie şi foarte activă. Acumula cunoştinţele din mers. Fermentul nostru de cântec şi voie bună, de care seria avea atâta nevoie. Pasionată de călătorii.

CHICU Constantin – un coleg prea ordonat în toate, stăruitor, cântărit la vorbă, ca, de altfel, şi în multe alte acţiuni. Reţinut şi atent, cu temeinice cunoştinţe în ştiinţele exacte. Priceput şi îndrăzneţ în dezlegarea multor necunoscute care necesită simţ practic. Greu leagă prietenia, dar, odată stabilită, nu o dezleagă.

www.digibuc.ro

Un caracter integru, ferm şi hotărât.

ŞEREMET Veaceslav – un coleg de o rară eleganţă pe toate planurile. Apropiat de serie, o înfrumuseţează fizic şi prin ataşamentul şi prietenia sa. A fost cel mai obiectiv şi treaz la minte secretar al organizaţiei de partid din colhoz, iubit de consăteni. De mai multe ori i s-au propus funcţii în învăţământul superior, dar nu le-a acceptat, motivând că satul are nevoie de specialişti. Mama lui – o pâine caldă, era în stare, la întâlnirile noastre, ore în şir să ne recite diverse poezii, în limba rusă (amprenta sistemului de învăţământ din timpurile ei).

LAZĂR Boris – prieten la cataramă, glumeţ, tot timpul cu un surâs pe buze. Îmbina studiile cu munca de noapte la publicaţia lunară „*Comunistul Moldovei*", fără să aibă tangenţă cu ideologia comunistă. Singura persoană care ne alimenta cu informaţii de ultimă oră, atât politice, cât şi de altă natură. Hâtru şi spontan, înveselea anturajul prin bancuri savuroase. Nu a trădat profesia de pedagog. A deţinut funcţiile de director de şcoală şi primar. Actualmente este şi angajatul Universităţii din Tiraspol.

RACOVIŢĂ Olga – comunicativă, veselă, prietenoasă, energică şi foarte principială. Dotată cu trăsături bine pronunţate de pedagog, evidenţiate încă din facultate. Pedagog mult stimat şi apreciat de colegi şi consătenii din Sadovo. Ne-a părăsit prea timpuriu. Dumnezeu să o ocrotească în împărăţia Sa.

ARMAŞ Tamara – s-a alipit seriei în 1956. Primii doi ani de studii i-a urmat într-un oraş din îndepărtata Siberie, deoarece întreaga familie Armaş fuseseră desprinsă de baştină şi deportată, la 6 iulie 1949, pe alte meleaguri străine tradiţiilor noastre. A învăţat foarte bine şi e devotată prieteniei.

HARITON Nadia – născută în aceeaşi localitate cu David Alexandru. Absolventă a Şcolii medii nr. 1 din Chişinău.

www.digibuc.ro

Disciplinată, harnică, atentă cu toții. Colegă apreciată, participantă la bucuriile și năzbâtiile anului.

Mai sunt mulți colegi care, fără nici un dubiu, merită să-i fi amintit. Nu am făcut acest lucru doar din cauză că nu dispun de informații. Le cer scuze tuturor. În sufletul meu amintirile acelor momente sunt și vor fi întotdeauna vii.

Printre noi au fost, însă, și colegi care, vorba lui Teodosie Baciu, nu s-au evidențiat nici ca studenți, nici ca savanți sau ca pedagogi. „Meritul" lor este că s-au căsătorit cu fete din alt neam, au „avansat" în anumite funcții de partid, au „turnat" prieteni și conaționali. Nu merită pomeniți!

5.5. Arhitecții spirituali ai promoției mele

Cred că mulți dintre colegii promoției mele nu puteam deveni ceea ce suntem dacă nu aveam șansa de a urma o facultate. Sincer să fiu, mă aflu în fața unei dileme: simt, pe de o parte, o ură tacită față de orânduirea socialistă ce ne-a fost impusă cu forța, iar, pe de altă parte, cuvinte de recunoștință. Ambele regimuri, am în vedere cel capitalist și cel comunist, au în esență atât părți negative, cât și pozitive. Să fiu bine înțeles: Basarabia dintotdeauna a fost, este și va rămâne un vechi și străvechi pământ românesc. Ștefan cel Mare, care purtase 44 de războaie împotriva turcilor, considerând că e greu să lupți în continuare cu ei, înainte de moarte, l-a sfătuit pe fiul său Bogdan să supună Moldova Imperiului Otoman, care, spre deosebire de Polonia, era loial. Ca urmare a acestui act politic, dat fiind faptul că Moldova nu fusese învinsă, obligațiile impuse de sultan nu erau prea grele. În aceste condiții a fost încheiat acordul cu otomanii, care, de fapt, era un contract de vasalitate. Însă, pe parcurs, evenimentele internaționale s-au precipitat și echilibrul european a fost rupt. Au început războaiele ruso-turce, care, de altfel, au fost purtate și pe teritoriul României. Cel declanșat în 1806 a fost curmat la 28 mai 1812 prin semnarea

www.digibuc.ro

acordului de pace la Bucureşti. Ceva mai sus am atras atenţia asupra rolului „jucat" de Manuc Bey în timpul negocierilor, susţinând grabnica încheiere a păcii în favoarea Imperiului ţarist şi în dauna Moldovei, inclusiv a Turciei. Acesta a şi fost motivul că, la scurt timp după semnarea Tratatului de pace, Manuc Bey, de teama urmăririlor, a fugit la Hânceşti, unde a şi murit.

Referitor la Tratatul ruso-turc din 1812, cu multiple implicaţii asupra României şi, mai ales, a Basarabiei, K. Marx spunea: *„Tratatul din 28 mai 1812. Poarta renunţă la Basarabia. Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparţinea, pentru că poarta otomană n-a fost niciodată suverană asupra Ţărilor române. Poarta însăşi recunoscuse acest lucru, când la Carlovitz, presată de poloni să le cedeze Moldo-Valahia, ea răspunsese că nu are dreptul de a face vreo cesiune teritorială, deoarece capitulaţiile nu-i confereau decât un drept de suzeranitate"*.

Această părere a fost ţinută sub mare secret faţă de publicul larg tocmai de cei care acceptaseră ideologia lui K. Marx. Aşa că Turcia n-a avut nici un drept să cedeze un teritoriu ce nu era al său, iar Rusia, la rându-i, nu putea primi un teritoriu , care nu-i aparţinea de drept şi de fapt Turciei. De altfel, „înţelegerea" între cele două imperii nu a fost recunoscută pe plan internaţional.

Este cunoscut faptul că învăţământul reprezintă pivotul de la care derivă valorile spirituale ale unui popor. După 1812 Imperiul rus a demarat o campanie şovină şi o luptă dură, mai întâi de toate împotriva limbii şi culturii poporului băştinaş. Limba rusă a fost oficializată ca limbă de instruire şi educaţie în şcoală, pe când limba română (moldovenească) a fost exclusă din uz. Acest fapt îl demonstrează şi datele recensământului populaţiei din Rusia, efectuat în 1897, din care rezultă că în Basarabia cunoscătorii de carte în rândurile bărbaţilor şi femeilor de naţionalitate rusă erau de 39,9% şi, respectiv, 21,1%, în timp ce la bărbaţii şi femeile de naţionalitate română aceşti indici erau de numai 10,5% şi 1,7%. De abia la începutul secolului al XX-lea, autorităţile ţariste, sub presiunea forţelor progresiste, au extins reţeaua de şcoli primare,

www.digibuc.ro

mărind, totodată, și numărul gimnaziilor și școlilor reale. Și, totuși, de exemplu, în 1917 aproape 75% din copii de vârstă școlară erau în afara școlii.

Rusia, fiind constrânsă pe plan internațional, începând cu 1856, a început să restituie parțial o parte din teritorii, acaparate odată cu pacea din 1812, Principatelor Unite, și nu Turciei. Adevărat este că, din vina autorităților române aflate la putere, în 1877 au fost pierdute trei județe meridionale ale Basarabiei, datorită ideii machiavelice a lui Bismark care a ținut mortiș ca între România și Rusia să existe o problemă teritorială, încât România să facă parte din frontul german împotriva Rusiei. În detrimentul ideii lui Bismark, România, la 1 octombrie 1914, a încheiat, totuși, o înțelegere cu Rusia, în virtutea căreia România, în schimbul unei neutralități binevoitoare, era autorizată să ocupe toate teritoriile de dincolo de Carpați, locuite, în majoritate de români. Dacă cineva mi-ar solicita părerea în această privință, aș repeta cuvintele lui Nicolae Titulescu: *„recunoașterea frontierelor noastre ca fapt... și nu ca o concesie rusă față de noi"*. Nicolae Titulescu, după cum s-a exprimat un alt mare diplomat, Maxim Litvinov, era unul din cei mai inteligenți și mai talentați diplomați ai Europei.

Un alt argument este cel legat de „autodeterminarea din 1918", când poporul basarabean, în deplină cunoștință de cauză, liber și nesilit de nimeni, a decis să se unească cu Patria-Mamă. În perioada 1918 – 1940 observăm că sistemul de învățământ din Basarabia a luat altă întorsătură: au fost create condiții pentru a învăța în limba maternă (română), a fost introdus învățământul primar obligatoriu și gratuit, ceea ce a contribuit la o extindere a numărului de școli și a efectivului de elevi. Însă nici aceste măsuri nu au fost suficiente. În ținut nu existau instituții, în afară de cele două facultăți ale Universității din Iași de la Chișinău (teologie și agronomie), care să pregătească și cadre cu studii superioare pentru sistemul de învățământ.

Toate cele relatate mai sus fac parte din prima parte a dilemei mele. Referitor la cea de a doua parte constatăm, totuși, că, după

www.digibuc.ro

anexarea, de data aceasta de către succesoarea Rusiei, Uniunea Sovietică, a Basarabiei (iunie 1940) şi formarea, în august al aceluiaşi an, a R.S.S. Moldoveneşti, a fost instituit un nou sistem al învăţământului public: învăţământul general gratuit pentru copiii de 8 – 14 ani (primar – în mediul rural şi de şapte ani – în cel urban). De exemplu, în anul de studii 1940 – 1941 în raioanele din partea dreaptă a Nistrului activau 1682 de şcoli (1386 primare, 244 – medii incomplete şi 52 – medii) cu un efectiv de 420 mii de copii (faţă de 365 mii de copii care erau cuprinşi de reţeaua şcolară din 1939 – 1940). Pentru asigurarea activităţii normale a sistemului de învăţământ era nevoie de cadre, mai ales dacă se are în vedere că mulţi din cei ce lucrau în şcoli, după anexarea Basarabiei de către Uniunea Sovietică, au fost nevoiţi să-şi părăsească meleagurile natale şi să plece peste Prut, iar din cei care au rămas, mulţi au fost reprimaţi. Din aceste considerente, la 16 august 1940, ia naştere la Chişinău Institutul Pedagogic Moldovenesc de Stat, care, în 1955, devine Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă". În timpul războiului (iunie 1941–iulie 1944) Institutul (în continuare „Universitatea „Ion Creangă"") îşi desfăşoară activitatea în or. Buguruslan (regiunea Cikalov).

Lista completă a rectorilor Universităţii „Ion Creangă" este următoarea: Macarie Radul (august 1940–mai 1942), Natalia Agasiev (mai 1942–februarie 1943), Macarie Radul (februarie 1943–octombrie 1943), Onufrie Andrus (octombrie 1943–mai 1944), Mihail Pavlov (octombrie 1944–octombrie 1945), Afanasie Baranovschi (octombrie 1945–februarie 1952), Ion D. Ciobanu (februarie 1952–iunie 1956), Andrei Grecul (iunie 1956–septembrie 1960), Nichita Chiricenco (mai 1967–martie 1975), Dionis Lica (rector interimar, martie 1975–iunie 1975), Ion Borşevici (iunie 1975–octombrie 1992). După plecarea lui Ion Borşevici funcţia de rector este deţinută de Ion Guţu (octombrie 1992–ianuarie 1999), Nicolae Andronache (rector interimar, ianuarie 1999–decembrie 2000), Ion Guţu (decembrie 2000–prezent).

www.digibuc.ro

În cele ce urmează, în limitele posibilităților mele, voi face pe scurt portretul rectorilor Institutului (Universității) Pedagogic „Ion Creangă". Problema de bază la acea vreme era cea legată de completarea unităților de învățământ cu cadre de profesori și studenți. Multe cadre didactice care au activat în sistemul de învățământ din Basarabia în 1918–1940, au fost învinuite de colaborare cu „ocupanții", represați, deportați, unii chiar și nimiciți fizic, iar altora, pur și simplu, organele sovietice și de partid le-au interzis să lucreze în învățănântul superior. Selectarea specialiștilot lua în considerație, mai întâi de toate, originea socială și loialitatea față de regimul instaurat cu forța. Din aceste considerente, majoritatea cadrelor didactice și, în special, cele de conducere, se alegeau dintre absolvenții Institutului Pedagogic Moldovenesc din Tiraspol. În popor bântuia o vorbă că „dacă vrei să fii ministru, trebuie să fii de peste Nistru". Acesta a și fost motivul că dintre cele 11 persoane care au succedat la postul de rector al Universității Pedagogice „Ion Creangă" de la înființare și până în zilele noastre, 8 dintre ei au fost din stânga Nistrului.

RADUL Macarie (4.09.1910–2.05.1971) – primul rector al institutului, pe spatele căruia a căzut cea mai grea sarcină – organizarea unei instituții superioare de învățământ în Basarabia. Era persoană care, la momentul numirii în funcție, avea deja o experiență de muncă în învățământul superior: în perioada 1933–1940 deținuse funcția de director adjunct și director al Institutului Pedagogic din Tiraspol. Absolvise facultatea de Fizică și Matematică și făcuse doctoratul (1936) la Universitatea din Odesa. A desfășurat o amplă activitate în perioada foarte complicată a războiului. Este persoana care a relansat învățământul superior din Republică. La începutul anului de învățământ în institut funcționau cinci facultăți (de istorie, de geografie, de limbă și literatură, de fizică și matematică, de științe naturale). Studenții beneficiau de 12 cabinete de studii, o bibliotecă cu o sală de lectură

www.digibuc.ro

de 200 locuri, o cantină, iar 70% din numărul total de studenţi erau asiguraţi cu bursă de stat.

AGASIEV Natalia (16.08.1909–22.03.1987). Din cauza războiului institutul şi-a desfăşurat activitatea în evacuare (oraşul Buguruslan, nu departe de Cikalov). Natalia Agasiev a fost preocupată de completarea catedrelor, fiind nevoită să caute cadre naţionale pe întreg teritoriul Uniunii Sovietice, ca apoi să le atragă în îndepărtatul Buguruslan. O sarcină aparte i-a revenit în dotarea laboratoarelor cu echipamente necesare, cerând sprijinul multor instituţii de învăţământ superior din ţară. Datorită eforturilor depuse de neobosita Natalia Alexandrovna, institutul a primit foarte multă literatură (ce-i drept, în limba rusă), utilaje şi alte obiecte strict necesare pentru desfăşurarea normală a procesului de învăţământ. În detrementul condiţiilor extrem de grele, la 1 octombrie 1942 institutul şi-a început activitatea cu 9 grupe de studenţi, 96 la număr. Deşi condiţiile erau grele, numărul studenţilor creştea de la un an la altul: 1942 – 96, 1943 – 228, iar la începutul lui 1944 numărul studenţilor ajunsese la 374. Componenţa naţională a studenţilor din institut nu era în favoarea moldovenilor: în 1943 învătau 228 de studenţi, dintre care moldoveni – 6%, ruşi – 25%, evrei – 64% şi alte naţionalităţi – 5%. Prima promoţie a avut loc în vara anului 1944, când 15 persoane au primit diplome de absolvire a Institutului.

Am avut fericita ocazie să lucrez împreună cu harnica, foarte modesta, ferma şi principiala Natalia Alexandrovna. Nu am fost de acord cu decizia ei de a se pensiona. Era o persoană foarte exigentă faţă de sine şi faţă de colegi. În clipele dificile, în special cele referitoare la facultatea cu cel mai mare efectiv de studenţi şi cu cea mai slabă bază de studii (Educaţie Fizică şi Sport), preţioasele sfaturi erau ale mărinimoasei Natalia Agasiev. Acorda ajutor studenţilor, dar şi pretindea de la ei cunoştinţe la nivelul

www.digibuc.ro

cerințelor. Era o femeie plină de idei pe care le explica și formula în așa mod încât să pară că sunt ale persoanei ce ascultă. Adeptă a predării disciplinelor sportive în limba maternă. Și după binemeritata ieșire la pensie am făcut tot posibilul ca Omul Natalia Agasiev să fie parte componentă a instituției, unde și-a petrecut cei mai frumoși și plini de succes ani ai vieții. Am luat în seamă vechea vorbă strămoșească: „*Cine nu are bătrâni, să și-i cumpere*!".

ANDRUS Onufrie (21.06.1908–19.07.1960). Onufrie Andrus a fost conducătorul care vedea în tinerii basarabeni, veniți să studieze în instituțiile de învățământ superior, persoane contaminate de veninul propagandei antisovietice, fasciste. În discursurile sale la diverse foruri, fiind în postura de comisar adjunct pentru învățământ, considera că sarcina primordială este lupta pentru „purificarea" contingentelor de învățători, profesori și studenți suspectați de lipsă de loialitate față de ideologia comunistă și de regimul sovietic. Iată, de exemplu, o secvență din discursul acestuia la Sesiunea a IV-a a Sovietului Suprem al RSSM din 4 mai 1945, unde punea problema „*demascării urgente a agenților naționaliști moldo-români, a stârpirii din conștiința intelectualilor și studenților a veninului naționalismului burgez și a educării lor în spiritul internaționalismului și patriotismului sovietic, în spiritul fidelității cauzei lui Lenin-Stalin*".

Organele de partid, prin intermediul organizațiilor locale de partid și cele comsomoliste, implicau colectivele instituțiilor de învățământ în lupta ideologică cu referire la lucrătorii sferei culturale (scriitori sau publicații literare), știință etc. În conformitate cu aceste cerințe organelle de partid interveneau direct în procesul de învățământ și de educație a studenților, precum și al cercetărilor științifice. În urma nenumătatelor controale, au fost supuși unei critici vehemente mai mulți profesori din cadrul instituțiilor de

www.digibuc.ro

învățământ superior din Republică, iar unii dintre ei au fost destituiți din posturi.

Românofobia agresivă, declanșată în RSS Moldovenească, a afectat mult activitatea oamenilor iubitori de neam în domeniul istoriei, lingvisticii și literaturii naționale, care în orice moment puteau fi etichetați fără nici o justificare drept naționaliști burghezi români, scoși din lucru și chiar deportați. Influiența organelor de partid asupra stării de lucru în instituții se înfăptuia direct prin desemnarea persoanelor de conducere. De cele mai multe ori aceștea erau conformiști, adepți activi ai politicii organelor de stat și de partid, personae înrăite contra a tot ce era românesc. Cu astfel de concepții era dotat și Anufrie Andrus precum și Ion Ciobanu – cel mai activ promotor al românofobiei din Moldova. Activitatea lui Ion Ciobanu la cârma Institutului Pedagogic „Ion Creangă" va fi analizată ceva mai jos.

PAVLOV Mihail (5.06.1889–19.04.1961) – primul rector al Universității Pedagogice „Ion Creangă", originar din Basarabia, născut în satul Bulboaca.

Mihail Pavlov a fost persoana cu cea mai bogată experiență științifico-didactică (un stagiu de peste 25 de ani) în instituțiile de învățământ superior, avansată în funcția de rector. Pleda cu multă îndrăzneală (act de curaj civic, dar și un mare risc pe vremea aceea) pentru pregătirea cadrelor de înaltă calificare, necesare culturii și economiei naționale din rândurile populației băștinașe. În momentul când a preluat funcția de rector, corpul didactic consta, în majoritatea sa, din persoane ce nu cunoșteau limba română (moldovenească), adică erau ruși; doar șase persoane erau în stare să susțină orele în limba română. Acesta a și fost motivul pentru care, în raportul său de bilanț al activității colectivului, menționa: *„Institutul are menirea să pregătească învățători calificați pentru școlile medii moldovenești. Prin urmare, efectivul de studenți trebuie să fie format în mod predominant din moldoveni ori din*

www.digibuc.ro

tineri care cunosc limba moldovenească. Acest criteriu trebuie să se aplice și pentru cadrele didactice. Însă din 457 de studenți ai institutului (moldovenesc) ... doar 66 sunt moldoveni". Printre sarcinile puse de rector în fața colectivului instituției se afla și „*recomandarea în aspirantură ... a celor mai capabili studenți moldoveni cu scopul de a-i pregăti pentru muncă în instituțiile de învățământ superior moldovenești*".

Mihail Pavlov acorda o atenție cuvenită completării corpului didactic cu cadre de înaltă calificare. Pe vremea lui la cele 14 catedre ale Institutului lucrau 51 de lectori, dintre care 6 doctori habilitați, 9 doctori (candidați în științe). Printre șefii de catedre se aflau Ablov (mare savant în chimie), Andreev (recunoscut botanist), Grosul (istoric, apoi Președinte al Academiei), Gleizer (mathematician), Ștefania Melnițchi (specialistă în limba și literature română) și alții.

BARANOVSCHI Afanasie (25.09.1909–14.08.1984). În postura de rector, Afanasie Baranovschi a contribuit mult la ridicarea competenței corpului didactic, la îmbunătățirea procesului de instruire, precum și la ameliorarea condițiilor de trai ale studenților. În 1951, institutul trecea în clădirea din str. Kiev nr. 78, unde a fost posibil ca studiile să se desfășoare într-un singur schimb. În felul acesta studenților li s-au creat condiții pentru lucrul de sine stătător, fiind amenajată și o sală de lectură cu 100 de locuri, iar pentru cadrele didactice au fost create cabinete didactice și laboratoare. Tot lui Afanasie Baranovschi îi aparține meritul că au început să apară „Analele științifice" ale Institutului, care au avut, însă, o perioadă relativ scurtă de viață, până la comasarea acestuia cu Universitatea de Stat din Moldova.

Afanasie Baranovschi a fost, după cum relatează și doamna profesoară Cleopatra Vnorovschi, cel mai bun rector al timpurilor. Om blând la suflet, cult. Întotdeauna venea în ajutor.

www.digibuc.ro

Studenţii anilor 1970–1976 au avut posibilitatea să ia contact şi să discute la întâlnirile noastre cu persoanele care au contribuit la făurirea institutului. Una dintre aceste persoane remarcabile a fost şi Afanasie Baranovschi, care, prin luările sale de cuvânt, electriza studenţimea, însufleţind-o la fapte bune.

Sistemul politic al anilor când am intrat la facultate acorda studenţimii o orientare falsă, denaturată, „convingându"-ne că limba moldovenească e limba noastră, că istoria nu ape nimic comun cu cea a românilor etc. Ion Ciobanu, căci de dânsul v-a vorba în continuare, rectorul nostru, a fost persoana care cu orice preţ ne cernea mintea ca să uităm de originea noastră cea română.

CIOBANU Ion (24.04.1910–8.01.2000). În anii 50, organele de partid şi-au intensificat în mod vădit intervenţia în procesul de învăţământ şi de educaţie a studenţilor, precum şi în instituţiile preocupate de cercetarea ştiinţifică. Acest val al românofobiei agresive a afectat mult activitatea tuturor iubitorilor de neam, indiferent de domeniul în care activau. Ion D. Ciobanu a fost persoana cea mai înrăită împotriva a tot ce era românesc, care a venit la cârma Universităţii Pedagogice „Ion Creangă" cu concepţia „ştiinţifică" conform căreia Eminecu, Alecsandri... ar fi scriitori burghezi români, că limba noastră nu e cea română, ci e limba inventată de dânsul–limba „moldovenească". Iată o secvenţă din „opera marelui cunoscător de carte", a lui Ion D. Ciobanu: „*Naţionaliştii moldavo-români s-au străduit să ne îngunuioşască limba cu cuvinte străine de sufletul limbii moldoveneşti. Urmele mârşave ale acestor omănaşi încă mai sânt, iar pe unele locuri ei îşi bagă nasul pe ascuns. Dumneavoastră puteţi să vedeţi rămăşiţi de cuvinte şi întorsături de sintaxă, prin multe locuri. Iaca în firmele scrise în aşa-zisă limbă moldovenească în republica noastră, îi întâlni cuvinte*: ***stradă, sucursală, mărfuri coloniale*** (în loc de ***băcălie***), ***banca comercianţilor*** (***banca de târguială***)... *Intelectualii de*

www.digibuc.ro

frunte, constructorii culturii socialiste or mai avea încă multă vreme lupte înverşunate cu rămăşiţele tăinuite, otrăvitoare ale naţionaliştilor în sânul organizaţiilor culturale. Nu trebuie să slăbim vegherea noastră bolşevică pe frontul culturii". De o astfel de „veghere" am avut şi eu parte (1954–1956), când Ion D. Ciobanu mi-a fost rector. Ion Ciobanu mai semna şi Ion Ceban, Ion Cioban, Ion Ceban, Ion Şioban etc.

GRECUL Andrei (1.12.1919–27.03.1983). Până la numirea sa în funcţia de rector Andrei Grecul nu lucrase în învăţământul superior şi, prin urmare, nu avea cum să cunoască viaţa studenţească şi doleanţele cadrelor didactice, provocând astfel unele nemulţumiri în rândul întregului colectiv al instituţiei. Fiind o persoană ageră, în scurt timp a intrat pe făgaşul muncii pedagogice din şcoala superioară. După câteva confruntări cu studenţii Facultăţii de Fizică şi Matematică, a înţeles că rectorul este protectorul tuturor studenţilor, nu doar al celor de la istorie, a devenit transparent, obiectiv şi, aş spune, s-a bucurat de dragoste din partea multora.

Andrei Grecul a fost persoana care, după Afanasie Baranovschi, a contribuit la extinderea bazei tehnico-materiale a instituţiei: a fost construită şi dată în exploatare o secţie mare a blocului principal din str. Kiev; în curtea blocului a fost construit un bazin de înot pentru studenţii Facultăţii de Educaţie Fizică şi Sport, alimentat cu apă caldă, şi un teren de baschet; în subsolul clădirii au fost create ateliere didactice pentru Facultatea de Fizică şi Matematică, dotate cu aparatura necesară; a fost dat în exploatare un cămin studenţesc cu 500 de locuri, în centrul oraşului (str. Frunze nr. 104).

Eforturile mele de a-l aduce pe Andrei Grecul la întâlnirile cu studenţii nu s-au încununat de succes. A refuzat vehement, motivând că, întrucât nu a fost destituit din funcţie, era normal ca, odată cu redeschiderea instituţiei, să fie repus în funcţie.

www.digibuc.ro

Contopirea Universităţii Pedagogice „Ion Creangă" cu Universitatea de Stat a fost o eroare a organelor de partid, deoarece în anii'60 în republică au intervenit schimbări esenţiale în sistemul de instruire şi, practic, şcolile duceau o lipsă de cadre cu studii superioare. Greşeli de genul acesta se mai întâmplă şi în zilele noastre.

Eroarea lichidării Universităţii Pedagogice „Ion Creangă" a fost corectată în martie 1967, când Consiliul de Miniştri al RSS Moldoveneşti a adoptat hotărârea *„Cu privire la restabilirea Institutului Pedagogic „Ion Creangă" din Chişinău"*.

CHIRICENCO Nichita (29.12.1914–18.11.1983). Lui Nichita Chiricenco i-a revenit, la cârma institutului, o misiune extrem de dificilă. Eroarea comasării Institutului Pedagogic „Ion Creangă" cu Universitatea de Stat din Moldova din 1960 destrămase corpul profesoral-didactic al institutului. În conformitate cu decizia Ministrului Învăţământului Public, s-au reîntors la „Ion Creangă" doar un număr mic de specialişti, motiv pentru care Nichita Chiricenco s-a confruntat cu marea problemă a completării corpului profesoral-didactic, precum şi cu problema localului de studii. Localul repartizat institutului nu dispunea de o bază material-didactică adecvată procesului de instruire. În majoritatea lor, sălile de studii erau într-o stare deplorabilă. Calităţile sale de organizator se relevă în seriozitatea cu care a ştiut să aleagă cadre şi să le mobilizeze în beneficiul instituţiei. Chiricenco a ştiut să-şi aleagă o echipă de entuziaşti, plini de energie, care au pornit cu elan la muncă. Printre aceştia se aflau primii decani: Nicolae Mătcaş (filologie), Ştefan Clevac (educaţie fizică şi sport) şi subsemnatul la fizică şi matematică, în frunte cu prorectorul pentru munca didactică şi ştiinţifică Ion Goian, şefii de catedre: Petru Medveţchi, Serafima Ledeaev, Natalia Agasiev, Vladimir Barbulat, Nicolai Kaşel şi alţii. Rectorul putea fi liniştit: odată porniţi la treabă, nu aveam dreptul

www.digibuc.ro

să dăm înapoi. Era o înțelegere deplină între conducerea institutului și colectiv. Rectorul prețuia mult cadrele, ținea la ele și în momentele grele le acorda tot sprijinul.

În primul an de studii, întreg colectivul se asemăna cu un stup de albine: au fost amenajate cu materiale necesare laboratoarele de fizică, chimie, matematică, de anatomie și fiziologia omului. Au fost puse la dispoziție localuri pentru amenajarea cabinetelor de limba și literatura română și rusă, istorie a PCUS, de pedagogie și psihologie, limbi moderne etc. Grație rectorului, în 1971 institutul a mai obținut încă 14 săli de clasă în localul Școlii nr. 40, unde a fost transferată Facultatea de Filologie, iar în 1975 suprafața pentru studii s-a lărgit încă cu 1773,6 m^2 grație unui întreg bloc al Școlii nr. 46, unde se desfășura procesul de studii al Facultății de Defectologie, creată ca secție încă din 1970, în cadrul Facultății de Filologie.

Tot lui Chiricenco îi aparține meritul de a fi depus eforturi ca să obțină fondurile necesare pentru realizarea construcției unui bloc modern de studii pe teritoriul Grădinii Botanice. Acest bloc a fost dat în explotare în anul 1978.

Cu rectorul și academicianul Nichita Chiricenco, demnitarii acelor vremuri, îndeosebi Piotr Lucinschi și Grigore Eremei, n-au procedat în modul cel mai ortodox. Nu existau motive pentru a fi schimbat din funcție. Toți parametrii ce țineau de activitatea unei instituții de învățământ superior: organizarea procesului de învățământ și cercetare, baza materială etc., erau net superiori celor din Institutului Pedagogic din Bălți. Nichita Chiricenco, fiind o persoană care respecta cu sfințenie disciplina de partid, a acceptat trimiterea fără temei la pensie. Aceasta a fost marea lui greșeală.

Nichita Chiricenco mi-a rămas în minte ca un om în etate care, în felul său, a iubit colectivul institutului, a depus viață și sănătate în buna lui funcționare. Din discuțiile pe care le purtam cu multe persoane constatam aceeași derută: s-a comis o greșeală. Nichita Pavlovici va rămâne în amintirea multora ca omul cu un suflet de aur și cel mai neranchiunos rector.

www.digibuc.ro

BORŞEVICI Ion (n. 21.03.1929). Ion Borşevici, spre deosebire de predecesorul său în această funcţie, venind la cârma institutului, s-a înfruntat cu o sarcină relativ uşoară: institutul dispunea de o bază materială satisfăcătoare şi de un colectiv competent şi completat cu cadre bine pregătite etc. Planificarea şi procesul de învăţământ erau la nivelul cerinţelor şi colectivul avea o activitate de invidiat, era pe sfârşite darea în exploatare a noului bloc de studii etc. Ce va presupune noua schimbare – aceasta era întrebarea pe buzele fiecăruia.

Venirea lui Ion Borşevici la „Ion Creangă" a dat un nou impuls activităţii instituţiei sub aspect didactic. Domeniul prioritar al afirmării domniei sale ca rector rămâne stabilirea relaţiilor instituţiei cu exteriorul. Nu am întâlnit o altă persoană în viaţă cu asemenea calităţi. În această privinţă, mulţi conducători şi de alt rang ar trebui să-i urmeze experienţa. Relaţiile interioare (endogene) ale instituţiei au revenit în totalitate în răspunderea prorectorilor. De altfel, Ion Borşevici, ca rector, nu putea să ţină piept colegilor săi din Chişinău: Boris Melnic, Vasile Anestiadi, Sergiu Rădăuţan, Gherasim Rudi, care erau şi savanţi cu renume şi îşi aveau şcolile proprii de cercetare.

Personal, îi datorez lui Borşevici faptul că am fost lăsat să-mi manifest întreaga gamă de calităţi în muncă, nu mi s-au pus obstacole în nici un fel. Şi eu, la rându-mi, am procedat corect şi cinstit cu domnia sa, fie atunci când recomandam pe cineva spre angajare, asumându-mi răspunderea, fie când planificam diverse activităţi. Acţionam numai având avizul domniei sale. Cred că o astfel de relaţie era normală şi lăudabilă între conducător şi subaltern.

Fără dubii, Ion Borşevici are multe merite la „Ion Creangă":

1) au fost dotate cu mijloace moderne multe laboratoare, săli de clasă;

www.digibuc.ro

2) s-a obținut dreptul de a organiza doctoratul, s-au pus în practică noi forme și metode de perfecționare a cadrelor didactice ;

3) au fost create noi specialități, secții pregătitoare, chiar și facultăți etc.

Totodată, domnului Borșevici i se pot imputa, totuși, și unele schimbări neîntemeiate în organizare și conducere la diverse niveluri, care au fost în detrimentul procesului instructiv-educativ, precum și al celui științific. Astfel, în 1983 a fost comisă cea mai mare gafă, asemănătoare cu cea din 1960, când s-a desființat Facultatea de Fizică și Matematică. Tendința domnului Borșevici de desființare a acestei facultăți se manifestase și mai înainte, numai că eu, precum și alte persoane, nu am fost de acord. Atunci, la insistențele noastre, facultatea a fost salvată chiar de mentorul domnului Borșevici, Victor Canicovschi, care deținea funcția de prim-secretar de partid al municipiului Chișinău. Vina în această privință le aparține și celor care l-au înconjurat pe rector în acea perioadă (Vladimir Gherciu, Nicolae Luchian și alții).

Pe lângă faptul că o facultate cum e acea de Fizică și Matematică impulsionează nivelul tehnico-informațional al unei instituții și, mai ales, al unei instituții pedagogice, ea are și o importanță socială. Este bine cunoscut că, în timpul studenției, se formează cele mai trainice cupluri familiale, care, fără doar și poate, au menirea să acopere o gamă mult mai mare de unități ale rețelei de învățământ.

Totuși, mă bucură faptul că Ion Borșevici s-a *„înălțat mai presus de sine, apărând cu vrednicie sceptrul de aur și de azur al divinei Limbi Române”* (Agnesa Roșca). Sunt întru totul de acord cu opinia semnatarilor care, prin intermediul făclierului renașterii și redeșteptării naționale, *„Literatura și arta”*, cereau cu insistență ca în fruntea Comisiei interdepartamentale pentru studierea istoriei și problemelor dezvoltării limbii „moldovenești” să se afle o persoană demnă pentru a elabora concepția și legile cu privire la limba de stat și celelalte limbi vorbite pe teritoriul Moldovei. Astfel, a apărut omul potrivit la locul potrivit, Ion

www.digibuc.ro

Borşevici. În publicaţia din 14 septembrie 1989 se scria: „***Domnia sa a venit exact atunci când argumentul istoric şi dreptul naţional prioritar*** [...] ***se loveau întruna de neînţelegerea surdă şi chiar de aversiunea patologică a oamenilor***". Cred că Ion Borşevici a renăscut odată cu trezirea din somnul de moarte a poporului nostru, a răbufnit sentimentul naţional acumulat mulţi ani în el. Omul are calitatea de a se schimba pe parcursul vieţii, se străduie să cunoască mai mult, chiar şi pe sine însuşi. Altfel ar fi greu de explicat faptul că, preluând conducerea la „Ion Creangă", a avut în anturajul său şi persoane răuvoitoare neamului şi poporului nostru. Tot mai des revin la gândul de ce şi de dragul cui li s-a permis unor nulităţi ca Maria Surovţeva, Marat Kalinionoc, Neli Zâbina, Alexandra Homutova şi altora de talia acestora să se răfuiască cu multe cadre pregătite profesional şi cu suflet curat. Şi studenţilor din grupele cu predare în limba română li s-a adus mult rău atunci când cursurile, seminarele şi lucrările practice se ţineau în limba rusă. În acest sens am şi eu partea mea de vină pentru acele consecinţe negative care au presat nivelul instructiv-educativ din institut. În acelaşi timp, puţine persoane pot să-mi reproşeze că nu mă implicam în soluţionarea unor astfel de cazuri. Fiindcă mă opuneam modului de a ţine ore în limba rusă grupelor cu predare în română şi stilului de completare a catedrelor cu persoane care nu cunoşteau româna am fost şi eu sacrificat. Nimeni, cu excepţia lui Anatol Galcinschi (şeful catedrei Atletică uşoară, rus de naţionalitate) şi Mihail Darii (şef catedră Economie politică, cu care nu eram în cele mai colegiale relaţii), nu mi-a luat apărarea la acea adunare de partid, când s-a luat în discuţie originea mea nesănătoasă. Nu vreau să spun că cineva era obligat să-mi ia apărarea, dar să mă prevină, cel puţin, de ceea ce mă învinuiau cred că ar fi fost omeneşte şi trebuia să mi se spună. Nu a fost să fie. Am fost lăsat în voia soartei, încercuit de un grup de „prieteni" care colaborau cu cei din cea mai „înaltă" clădire a oraşului (cu trei etaje), din care, fără să urci pe acoperişul ei, se vedea îndepărtata Siberie. Din păcate, trebuie să mărturisesc, mulţi

www.digibuc.ro

prieteni și cunoscuți, întâlnindu-mă prin curtea institutului sau pe holuri, se făceau că nu mă observă, iar unii s-au îndepărtat de mine. Nu e cazul să-i nominalizez, aceasta ar însemna să-i jignesc. Ce-i drept, unii, când au dat și ei de belea, și-au cerut iertare. Eu, însă, nu port pică nimănui. Câtă dreptate are domnul Vasile Vâșcu atunci când afirmă că pentru noi, românii, e caracteristic faptul că îndurăm dușmanul și că ***cruzimea tiranului se hrănește cu frica celor ce-l rabdă*** și că noi suntem acei care am hrănit și încă îl mai hrănim cu frica noastră, „***cu capul aplecat – sabia nu-l taie***", pe balaurul veșnic flămând – regimul totalitar.

Fără, însă, a înduioșa pe cineva de persoana mea, sunt de părere că, atunci când dorim să facem o apreciere critică a activității unor oameni din perioada sovietică, ar trebui să o facem cu mai multă rațiune. În astfel de cazuri, când se dorește o apreciere obiectivă, trebuie să se ia în considerare ce anume a fost în stare să schimbe persoana care deținea postul respectiv în acele timpuri.

Dar să dăm Cezarului ce-i a Cezarului. Ion Borșevici, fost zețar, doctor-veterinar, profesor de istorie, director de școală medie și rector cu dăruire și suflet, a reușit să se realizeze ca **președinte** al Societății Pedagogice din Moldova, **vicepreședinte** al Consiliului rectorilor din republică, **deputat** în Consiliul municipiului Chișinău, **deputat** al poporului din Moldova, **director** al Cabinetului Președintelui Republicii, **prim-consilier** de stat, Ambasador al Republicii Moldova în Ucraina.

Convingerea mea că noi, cei preocupați de pregătirea noilor generații de specialiști, suntem obligați să punem, mai presus de toate, interesul țării. Țara trebuie să fie pe primul loc, în ordinea de priorități. Eu îl văd pe Ion Borșevici prin prisma a ceea ce a făcut bun pentru țară. Termin prin ceea ce zicea Napoleon: „*Învingătorii scriu istoria*".

www.digibuc.ro

GUŢU Ion (n. 2.11.1939). Activitatea lui Ion Guţu în funcţia de rector la „Ion Creangă" este extrem de dificilă, deoarece coincide cu perioada de tranziţie de la un sistem economic rigid la unul democratic. În aceste condiţii şi învăţământul are alte valenţe, determinate de caracterul limitat al resurselor materiale şi financiare, de necesitatea adaptării corpului didactic la alte condiţii de dezvoltare etc. Aşa cum dificultăţile începutului stimulează *iniţiativa* şi *creativitatea*, Ion Guţu, prin managementul său, împreună cu întreg colectivul profesoral, depun eforturi pentru a direcţiona activitatea instituţiei în conformitate cu noile condiţii economice de dezvoltare a societăţii. În aceste condiţii au fost elaborate noi planuri de învăţământ, adecvate noilor cerinţe, şi propuse, în conformitate cu cerinţele şcolii, specializări duble.

Totuşi, oricât de mari ar fi eforturile depuse de noua conducere, ele nu vor duce la o îmbunătăţire calitativă a procesului de învăţământ, nu vor atinge nivelul de dezvoltare impus de societate, din simplul motiv că instituţia nu are în componenţa sa o facultate care să aibă tangenţă cu noile tehnologii informaţionale. Nu e suficient să ai câteva săli dotate cu calculatoare, e nevoie ca studenţii zilelor noastre să aibă acces la Internet, să lucreze în bibliotecile virtuale, să consulte marile bănci de informaţii, să discute cu semenii lor din alte instituţii, ţări şi continente, să viziteze muzee, să se includă activ în discuţiile de la diverse conferinţe şi congrese etc. Cum ar putea să facă faţă un tânăr absolvent al universităţii aşteptărilor unor copii care încă de la grădiniţă sunt familiarizaţi cu calculatorul electronic? O facultatea de fizică şi matematică este garantul unui echilibru în procesul de învăţământ. Studenţii unei facultăţi de genul acesta sunt mai inventivi, ei înşişi ar crea *site*-uri pe interese, precum şi unul al universităţii. Mare mi-a fost mirarea când am constatat că secţia de învăţământ (poarta de intrare) de la „Ion Creangă", completată cu cadre care cunosc bine meseria încă din vremurile anilor 80, are în dotare „calculatorul" cu rotile de lemn (abacul). Cei care fug de progres

www.digibuc.ro

sunt sortiți eșecului.

Din cele relatate până acum rezultă că politica imperială, referitoare la sistemul de învățământ de după revoluția din 1917 a fost supusă unor modificări în diverse regiuni, inclusiv și în Basarabia, rebotezată RSS Moldovenească. Rețeaua de obiecte din sistemul de învățământ a fost extinsă prin construirea unui număr mare de școli și instituții pentru pregătirea cadrelor, unele din ele cu predare în limba română.

Bineînțeles, au fost deschise, nejustificat, si multe școli cu predare în limba rusă. Rușii au grijă de soarta națiunii lor. Noi, românii, adesea ne plângem de guvernări străine, de lipsă de libertate, dar oare aceste stări nu sunt ceea ce voim? „*Cu o nație plină de virtuții și de mărire*, – după cum bine menționa Dimitrie Bolintineanu, – *nici un guvern viu nu poate exista... Ca să te înțeleagă românii, trebuie oare să se închine străinilor*?" Oare în această privință o parte din vină nu ne aparține? În ce mă privește, consider că da. Ambele procese, de rusificare și de deznaționalizare, au un trunchi comun, au fost și sunt elaborate de oameni incompetenți atât dintr-o parte, cât și din cealaltă. Basarabia a fost abandonată și rămasă după 1944 fără învățători, medici (de altfel, nici nu prea au fost), specialiști în diverse domenii etc. Acest gol a fost umplut cu tot felul de haimanale, atât de pe loc, cât și de aiurea: căruțași cu trei clase, care deveneau peste noapte profesori, chiar și directori de școală, specialiști în sectorul agrar, care nici nu cunoșteau cum se „cultivă porumbul". Locurile goale erau completate cu mulți parveniți, care nu dispuneau nici ei de o pregătire corespunzătoare. Nimeni nu mă va convinge că un specialist de marcă sau un om cinstit va lăsa locurile natale, locul de muncă etc. pentru a se deplasa în necunoscut. Mai întâi de toate el va judeca în felul următor: nu cunosc limba, nu sunt sigur că voi obține un acoperiș deasupra capului și multe alte lucruri asemănătoare. Repet, doar un aventurier e capabil la așa ceva. Desigur, politica rusească era cea de colonizare: cei mai buni

www.digibuc.ro

specialişti erau discreditaţi, deportaţi sau chiar nimiciţi, locurile lor substituite cu persoane, de cele mai multe ori, de proastă „calitate" şi care, datorită bunătăţii noastre, obţineau tot ce doreau.

În această privinţă fostul prim-secretar al CC al PCM Ivan Bodiul relatează următoarele: „*Ruşii* [...] *nu erau obligaţi să cunoască limba, cultura, istoria meleagurilor în care se stabileau* [...] *Mai mult* [...] *politica* [...] *făcea ca populaţia autohtonă să tindă spre cunoaşterea* [...] *limbii ruse, pierzându-şi astfel identitatea naţională.*

[...] *Cadrele de conducere de naţionalitate moldovenească, bune cunăscătoare ale limbii materne* [...], *când încercau să întocmească* [...] *acte în moldovenească, parcă erau nesigure, se îndoiau că le fac bine*".

Dacă, însă, fiecare din noi ne-am fi împotrivit politicii deznaţionalizării neamului, azi nu am fi ajuns unde suntem. De ce oare nu am urmat şi nici nu urmăm comportamentul de invidiat al poporului estonian sau al unor minorităţi musulmane din Rusia, care, în detrimentul legilor impuse de legislaţia în vigoare de acolo, trec la grafia latină? De ce oare nu l-am susţinut pe compatriotul nostru, matematicianul Petru Osmătescu, care, de la tribuna Congresului Uniunii Scriitorilor din RSSM (1965), unde era prezent şi „patriarhul" politicii de deznaţionalizare şi rusificare forţată în Moldova, Ivan Bodiul, a cerut, cu insistenţă, limba română şi introducerea grafiei latine?

Azi, însă, întâlnim, mai la tot pasul, „mari" eroi, care trâmbiţează că s-au sacrificat interesului naţional. Întreb şi eu, unde au fost şi ce poziţie aveau aceste persoane când, ocupând anumite funcţii, erau de-a dreptul responsabile de promovarea în viaţă a limbii române? Răspund tot eu, mulţi deţineau funcţii pentru a servi regimul, pentru a pune la bătaie colegii, care aveau şi alte opinii. Sub umbrela „disciplinii de partid" ei cădeau de acord cu politica formării comunităţii unice: poporul sovietic.

Graţie unor figuri remarcabile ca **Grigore Vieru, Nicolae Mătcaş, Mihai Cimpoi, Ion Hadârcă, Ion Ungureanu, Nicolae**

www.digibuc.ro

Dabija, Andrei Lupan, Ion Mocreac, Ion Ciornâi, Haralambie Codru, Silviu Berejan, Ion Buga, Ion Dumeniuc, Constantin Tănase, Vasile Melnic şi alţii, am revenit la ***demnitatea naţională*** şi am câştigat bătălia pentru ***limbă***, ***grafia latină*** şi ***tricolor***. Ion Borşevici a fost persoana care, de la tribuna Parlamentului, chema să se pună temeiuri solide statalităţii prin „***stârpirea definitivă***" a hidrei comuniste, prin condamnarea „***totalitarismului, tiraniei şi terorismului practicat de fostul regim***", prin scoaterea din listele clasei politice a celor care au „***deportat floarea neamului***", care au „***aprobat foametea din*** 1946-1947 ***şi violenţa...contra intelectualităţii***" (Andrei Vartic). Pe cine mai dăm vina acum de situaţia în care ne aflăm? Nu noi suntem acei care, în mod liber şi binevol, am dat votul pentru actuala putere? Poporul îşi merită conducătorii.

Are perfectă dreptate cunoscutul istoric şi publicist militar, doctorul Mircea Dogaru atunci când în cartea sa „**Poporul de împăraţi din ţara nimănui**" afirmă că „*tot ceea ce trăim ni se datorează, că noi suntem de vină şi nimeni altcineva pentru modul în care nu ştim să ne urmărim* ***interesul naţional***, *că patriotardismul este calea sigură spre autodistrugere, spre distrugerea conştiinţei naţionale şi spre îndepărtarea generaţiilor tinere nu numai de adevăr, dar şi de înaintaşi*".

Totuşi, să nu exagerăm faptele şi să coborâm pe terenul realităţii. Printre cadrele venite în Republică erau, fără nici un dubiu, şi oameni oneşti, cadre foarte bine pregătite din diverse puncte de vedere: profesional, cultural, moral etc. Exemple îmbucurătoare pot fi date în toate domeniile economiei: agricultură, industrie, medicină, cultură, învăţământ etc.

În cele ce urmează îi voi enumăra pe unii profesori care sunt consideraţi fondatori ai facultăţii pe care am urmat-o, pentru că activitatea şi viaţa lor, oferta lor socială, nu poate fi despărţită de istoria institutului. Încercând să cunoaştem „omul" cu multiplele faţete ale activităţii sale, suntem în stare să înţelegem „dascălul" şi contribuţia lui la clipa de istorie a învăţământului matematic în

www.digibuc.ro

republică. Cât suflet au ştiut să pună şi cum şi-au înţeles munca şi rostul, aceasta este, de fapt, măsura lor. În sensul acesta se cuvine a spune câteva cuvinte despre Ion Parno, Ivan Volkov, Abram Şterental, Andrei Cojuhari, Vladimir Barbulat, Serghei Galuşcenco, Constantin Sibirschi, Cleopatra Vnorovschi, Constantin Sacaliuc, Anatol Vârlan, Vsevolod Platon, Valeriu Jivov, Elena Pavlov, Ion Cibotaru şi alţii.

În activitatea didactică, unii dintre ei pledau pentru recunoaşterea importanţei *„instrucţiunii teoretice"* în pregătire, susţinând cu fermitate punctul de vedere că *„...toate ştiinţele vin în ajutorul predării"*.

Recunoştinţa promoţiei mele se îndreaptă mai ales spre profesorii care ne-au predat de la catedră cunoştinţe pentru a ne forma profesional şi au reuşit să ne inoculeze conştiinţa care este necesară oricărui specialist şi om de onoare. Profesorii noştri, după cum am mai spus-o, au fost mari nu prin titluri academice, prin tratate scrise sau altceva de genul acesta, ci prin pasiunea şi dăruirea de sine în munca nobilă depusă la predarea materiei, astfel încât noi, cei veniţi la facultate, să înţelegem şi să însuşim materiile respective. Ei au fost aceia care au marcat comportarea şi alura profesională a promoţiei noastre. Veneau la facultate ca la un izvor de apă vie.

Mulţi dintre ei, din păcate, s-au mutat în eternitate, şi unii (Valeriu Jivov, Anatol Vârlan, Veaceslav Platon, Ion Cibotaru, Constantin Sacaliuc etc.) parcă prea grăbiţi.

Cei pe care îi evoc au contribuit direct la formarea seriei mele ca oameni şi ca profesori. Din aceste considerente, reîntâlnirea mea cu ei, fie şi pe această cale, mă emoţionează şi tulbură.

Portretizarea unor chipuri dragi este greoaie si, de cele mai multe ori, devine inposibilă, din simplul motiv că trecerea inexorabilă a timpului face ca amintirile, legate de frumuseţea unui chip sau a unui moment, să fie privite cu alţi ochi, iar la apreciere să se aplice, adesea, şi alte criterii. Din aceste considerente, o prezentare fidelă a ceea ce a fost cu mulţi ani în urmă e o încercare îndrăzneaţă şi recunosc că nu sunt eu persoana

www.digibuc.ro

care am ultimul cuvânt. Sunt convins că rememorarea mea va stârni în sufletele foștilor mei colegi de facultate nostalgia anilor de demult și că ei privesc alfel lucrurile. Nu am pretenția că am harul unui povestitor, dar, totuși, îndrăznesc să redau câteva din amintirile ce încă nu le-am uitat și care îmi sunt adânc întipărite în memorie.

Ion PARNO (1896–1979) – născut la Bălți, în familia marelui lăutar de muzică populară Costachi Parno. După absolvirea Universității a Novorosiei din Odesa în 1918, Ion Parno și-a desfășurat activitatea în diverse unități școlare din Basarabia, iar din 1940 până la ieșirea la pensie s-a dăruit sistemului de învățământ: profesor de matematică la diferite școli din ținutul Krasnodar și RSS Kirghiză (1941–1943); la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă" din Chișinău (1943–1960); la Universitatea de Stat din Moldova (1960–1973). Ion Parno a fost un pedagog de o rară finețe și cultură, primul doctor în științe pedagogice în domeniul metodicii predării matematicii. Prelegerile sale la disciplinele „*Metodica matematicii*", „*Trigonometrie spațială*" ne-au fermecat prin finețea expunerii materialului, prin ținuta lui academică, iar el însuși – prin surâsul său pe sub mustăți, prin vocea caldă și curgătoare ca apa unui izvor dintr-o poiană din pădurea fermecată. Decanul nostru – om de o vastă erudiție – ne-a demonstrat cu prisosință că un conducător de facultate trebuie să fie transparent, să se manifeste, în relațiile cu studenții ca de la egal la egal. Abaterile sale de la curs, în momentele când observa oboseala auditoriului, erau atât de binevenite, mai ales când ne vorbea despre cultură, literatură sau alt domeniu ce ține de educație! El a fost acela care ne îndemna să frecventăm muzeele, sălile de teatru, concertele de muzică, chiar și cinematografele. Vorba sa era: „*Cine nu a admirat o operă de artă poate spune că nu a văzut nimic, nu are cu ce să o compare*". Ion Parno a fost un pedagog eminent nu numai în „*România boierească*", după cum menționase V. P. Volkov, șeful

www.digibuc.ro

secției de știință și instituții de învățământ superior a CC al PCM, în memoriul său din 1952 referitor la persoanele care nu insuflă încredere, ci și printre primii căruia i s-a acordat titlul onorific de *„Învățător emerit al RSSM"* în 1947 și cel de *„Om emerit în știință din RSSM"* în 1967. *„Vina"* Omului Ion Parno în istoria învățământului matematic din Moldova consta în faptul că și-a exercitat cu conștiinciozitate meseria de pedagog în diferite unități de învățământ din Chișinău.

Paralel cu activitatea didactică, Ion Parno a fost preocupat și de popularizarea ideilor pedagogice și a noțiunilor de matematică. A publicat, împreună cu colegul său de breaslă Ivan Volkov, un șir de lucrări metodice pentru profesorii și publicul larg de cititori din Republică. Tendința lui de modernizare a activității didactice, manifestată prin extinderea cursurilor teoretice, era însoțită de necesitatea de îmbunătățire a practicii pedagogice. Lucrul practic era pentru profesorul nostrum o prioritate.

Este și astăzi, în amintirea noastră, model de comportare pedagogică în raporturile cu viața și, mai ales, cu tineretul. Pentru seria noastră modelul „Ion Parno" a avut un rol covârșitor.

Ivan VOLKOV (1905–1977) – originar din orașul Ust-Katav, regiunea Celeabinsk, Rusia, absolvent al Institutului Industrial-Pedagogic din Moscova (1930), doctorand al Universității „M. V. Lomonosov" din Moscova (1930–1933). Era unul din strălucitii pedagogi ruși venit din Rusia cu dorința de a forma cadre naționale în Moldova. A deținut funcțiile de lector superior, șef de catedră, decan al Facultății de Fizică și Matematică, director adjunct la Institutul Pedagogic din Tiraspol (1933–1941), (1946–1949), șef de catedră, decan, prorector la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă" din Chișinău (1949–1960) și șef de catedră la Universitatea de Stat din Moldova (1960–1972). Participant la cel de-al doilea război mondial. Decorat cu ordinele: „Drapelul Roșu de Muncă", „Steaua Roșie", „Războiul

www.digibuc.ro

pentru Apărarea Patriei clasa I şi II".

Ivan Fiodorovici Volkov a fost persoana care a transmis multor generaţii bogata sa experienţă. Şi-a câştigat autoritate în rândul colegilor şi printre studenţi graţie erudiţiei şi cunoştinţelor profunde în teoria ecuaţiilor diferenţiale, teoria numerelor şi a domeniilor adiacente. Profesorul Volkov era extrem de binevoitor şi respectuos cu studenţii sârguincioşi şi însetaţi de cunoştinţe, iar celor neglijenţi le aplica pe loc nişte pilde pline de tâlc care îi puneau în mare încurcătură. Deşi orele le ţinea în limba rusă, toţi studenţii care frecventau cursul profesorului Ivan Volkov nu ar fi dorit ca acesta să fie înlocuit de o altă persoană care ar fi ţinut orele în română.

În acea perioadă rar puteai întâlni personae cu un spirit de gândire critic. Ivan Volkov era unul dintre cei cu astfel de spirit. Se deosebea de alte cadre didactice prin democratismul său, în înţelesul deplin al cuvântului, care se manifesta sub cele mai diverse forme. De exemplu, făcând abateri de la curs, trecea la alt subiect şi făcea o succintă analiză a concepţiei de pe diverse poziţii ştiinţifice, uneori ideologizând sau politizând cazul, ceea ce ne permitea să judecăm şi să înţelegem situaţia. De cele mai multe ori erau luate în discuţie chestiuni politice.

Personal, mi-am însuşit unele metode de predare folosite de Ivan Fiodorovici, pe care le aplic şi astăzi, în calitate de profesor la Facultatea de Biotehnologii.

Ivan Volkov a deţinut, mulţi ani la rand, funcţia de secretar al organizaţiei de partid de la facultate. Atunci când Vera Smelâh (decan al Facultăţii de Istorie şi Filologie, membră a biroului de partid al institutului) şi Andrei Grecul (rector al institutului) au încercat să-l distituie din această funcţie, sub pretextul că mulţi studenţi de la fizică şi matematică au alt mod de gândire, studenţimea i-a luat apărarea. Mereu se căutau *„duşmani ai regimului"* – teză cu care Ivan Volkov nu era de acord. Atunci am fost şi eu destituit din funcţia de preşedinte al *„sfatului căminelor"*. De altfel, Ivan Bodiul recunoaşte în amintirile sale că în Basarabia „pericolul" opunerii faţă de puterea sovietică era

www.digibuc.ro

inventat de persoanele preocupate de ideologie.

Nu am spune însă totul dacă nu am adăuga că, pentru Ivan Volkov, capacitatea de a fi om se alia cu cea de a forma oameni şi de a te simţi format de oameni.

Abram ŞTERENTAL (1900–1956) – pedagog dârz, combatant, om înţelept şi obiectiv. Ne-a fermecat prin substanţa prelegilor şi fineţea demonstraţiilor teoremelor, prin vocea sa tulburătoare. De la Abram Froimovici am înţeles că munca poate fi antidotul înfrângerii şi că omul îşi poate folosi întreaga simţire atunci când natura i-a răpit unul din simţuri. Dacă seria mea cunoaşte „***Analiza matematică***", aceasta i-o datorăm profesorului Abram Şterental. Ne-a părăsit pe veci în anul doi de studii. Am luat parte cu toţii la ceremonia de adio. Întâlnesc, în schimb, şi astăzi colegi care mai consultă notiţele făcute la cursul lui Şterental de ***Analiză matematică***. Nu s-a împăcat niciodată cu „preţioasele" indicaţii ale organizaţiei de partid (deşi era membru al partidului comunist), care îndrumau profesorii ca la lecţii să acorde atenţie şi hotărârilor CC al PC(b) M. Am observat cu toţii într-una din aceste situaţii că era extrem de revoltat. Totul ne-a devenit clar când, cu cinci minute înainte de a termina ora de curs (de regulă, toate recreaţiile erau ocupate de generalizările făcute la sfârşitul orei), Abram Froimovici, mâniat foc, a început foarte stângaci să vorbească ba de Ana Ahmatova, ba de o hotărâre recentă a unei Plenare a CC al PC(b). În încheiere a exclamat: „*Ce mai vor de la mine, ce legătură să evidenţiez între o teoremă demonstrată şi materialele congreselor partidului*?". Nimeni nu a scos o vorbă. Grila de note, de regulă, nu-i era suficientă, motiv pentru care, la examene, eram apreciaţi şi cu modificări ale grilei: „*cinci*" cu steluţă, „*patru*" cu minus, „*trei*" cu două steluţe etc. Examenul dura de la 8 dimineaţa până pe la 23 seara. La sfârşit de examen ne făcea o generalizare a răspunsurilor, aici îşi permitea să se enerveze. Făcuse studiile şi îşi

www.digibuc.ro

luase doctoratul (1922–1927) la Universitatea din Viena. A fost iubit de toți colegii seriei.

Constantin SIBIRSCHI (1928–1990) – membru titular al Academiei de Științe din Moldova din 1981. Studii: Universitatea Pedagogică „Ion Creangă" din Chișinău (1945–1946), Universitatea de Stat din Moldova (1946–1950), doctorat la Universitatea de Stat din Moldova (1954).

Constantin Sibirschi a fost acea minte sclipitoare a pleiadei de savanți din secolului al XX-lea, cu care s-a mândrit și se mândrește știința matematică. Aportul lui Constantin Sibirschi la știința matematică s-a concretizat prin:

1) formularea și rezolvarea centrului și focarului. Rezultatele obținute de domnia sa au o deosebită importanță în proiectare și construcții;

2) teoria calitativă a ecuațiilor diferențiale;

3) fondarea seminarului republican de ecuații diferențiale. Teoria algebrică a invariantelor, aplicată ecuațiilor diferențiale, l-a făcut cunoscut în lumea matematică.

Constantin Sibirschi era extrem de punctual, calm din cale afară, erudit și disciplinat în toate, foarte apreciat de tineretul studios.

Deosebit de bine pregătit profesional, el ținea cursul de ***„Teoria funcțiilor de variabilă reală"***. Tabla se repartiza în așa fel încât figurile, cu un aspect deosebit, erau șterse doar în cazuri excepționale, când nu mai rămânea loc liber pentru formule sau porțiuni ale figurii. Era o plăcere să-l asculți, iar după ieșirea din sala de curs părea că-i mai auzi muzicalitatea, claritatea vorbelor sale cumpănite, frumusețea expresiilor întrebuințate și puterea lor de convingere, ceea ce făcea ca obiectul să fie înțeles și, prin urmare, mai ușor de asimilat pentru noi.

Deși interesele sale științifice aveau un spectru larg, erau unice în tendința de a uni la un loc metodele clasice cu cele bazate pe tehnicile moderne de calcul pentru a atinge scopul în cercetare.

www.digibuc.ro

Constantin Sibirschi a fost savantul care, prin concepţia şi ţinuta sa, a avut o influenţă benefică asupra tinerilor cercetători. A ştiut să atragă şi să cointereseze în cercetare mulţi tineri talentaţi care au devenit elevii şi continuatorii ideilor sale. Acorda o mare atenţie popularizării ştiinţei, ţinând discursuri în multe şcoli din republică. Principiile sale ştiinţifice, etice şi morale îl recomandă ca cetăţean destoinic al ţării şi neamului nostru. Cercetările lui Constantin Sibirschi onorează şcoala moldovenească de ecuaţii diferenţiale, binecunoscută în republică şi peste hotarele ei.

Ştiind că Abram Froimovici Şterental, cu toată erudiţia lui, nu a lăsat nici un curs tipărit, Constantin Sibirschi şi-a asumat dificila misiune de a-i reconstrui cursul de **Analiză matematică** pe baza notelor luate de el însuşi în timpul studenţiei, precum şi a notiţelor altor studenţi. Restituirea pe care a întreprins-o profesorul Sibirschi are un grad de cutezanţă şi dificultate ieşite din comun, deoarece lipsa unor planuri sau note de curs întocmite de regretatul A.

La simpozionul din Tiraspol: continuăm discuţia cu Constantin Sibirschi despre rolul CE în rezolvarea ecuaţiilor diferenţiale. Ceva mai în faţă, Mihai Izman şi Alexandru Stahi. În prim plan, în cămaşă albă, organizatorul simpozionului, Petru Osmătescu

www.digibuc.ro

Șterental presupunea o mare responsabilitate. Personal îmi amintesc de prelegerile expuse liber de Abram Froimovici și, dacă le compar cu cele restituite de Constantin Sergheevici, îmi dau seama că, în mare măsură, sunt fidele esenței. Citindu-le, îi regăsesc pe amândoi: pe primul – sub raportul concepției generale și al problemei abordate cu originalitatea-i inconfundabilă, pe cel de al doilea – ca nivel de stăpânire și folosire a limbajului de specialitate. Deși C. Sibirschi era înzestrat cu arta scrisului, din respect față de profesorul său, care, de altfel, îl cotase cu o notă de „*trei*" la examenul de analiză matematică, a trudit foarte mult pentru a-i definitiva cursul predat ultima dată în 1956. După propria-i mărturisire, a zăbovit mult mai mult asupra frazelor din notițele luate la curs decât dacă le-ar fi redactat singur. Nu putem să nu fim mândri de această laborioasă intreprindere, suprem omagiu adus mentorului său spiritual.

Constantin Sibirschi a fost președinte al Comisiei de Stat de Examinare la seria noastră. În 1964 am mai susținut încă un examen cu el, examenul la doctorat. Un caz ieșit din comun: dacă în 1958 îmi nimerise biletul cu subiectul „*Teorema de existență și unicitate a ecuației diferențiale*", în 1964 el mi-a propus același subiect. Să fi ținut minte oare că la licență nu am dat un răspuns pe măsură, obținând, de altfel, primul și ultimul „*trei*" din toate examenele susținute de mine pe întreg parcursul vieții. Ultimul examen l-am susținut la 61 de ani, atunci când mă angajam la Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară București. Subiectul a mai fost supus discuțiilor la Conferința Unională de Topologie din Tiraspol, precum și într-o situație când ambii eram într-o delegație la Moscova. Am căzut de acord să revenim asupra modului de tratare a ecuațiilor diferențiale cu ajutorul calculatorului electronic. Moartea prematură l-a împiedicat să se bucure de frumusețea adusă de sistemele electronice de calcule matematice (numerice și simbolice) *Mathematica*, *Mathcad*, *Matlab* și, îndeosebi, de sistemul *Maple* la studiul ecuațiilor diferențiale. Cred că, văzând cât de rapid și elegant apare, cu *Maple,* centrul și focarul unei

www.digibuc.ro

ecuații diferențiale, ar fi fost nespus de bucuros și i-am fi văzut zâmbetul pe față.

Astăzi numele lui Constantin Sibirschi îl poartă o școală din orașul Chișinău și, grație nepotului Valeriu Sibirschi, activiază fundația *„Constantin Sibirschi"*, care în fiecare an decernează un premiu pentru rezultate remarcabile, obținute în cercetare în domeniul ecuațiilor diferențiale.

Ion CIBOTARU (1930–2003) – absolvent al Universității de Stat din Chișinău. A urmat doctoratul la Universitatea „M. V. Lomonosov" din Moscova. Mi-a fost titularul disciplinei *„Algebra superioară"* și conducător de grupă în primul an de studii. Spre deosebire de profesorii care absolviseră instituții cu profil pedagogic, avea mai puțină tangență cu pedagogia ca obiect și cu metodica predării. Depunea foarte mult efort să atingă nivelul lui Parno, Șterental sau Volkov, însă nu se închega relația dintre lector și student. Colegul meu Pavel Ciumac își aminteşte că, la un anumit moment, eram hotărât să mă transfer la Agronomie din cauza conducătorului de grupă. Nu-mi amintesc de acest caz, dar cred că nu am fost bine înțeles: mie nu-mi place când mi se face morală. În această privință Ion Cibotaru depășea orice normă. Aveam unele rezerve, însă nu într-atât încât să mă dezic de facultate.

De Ion Cibotaru mă leagă mai multe pagini din viață. Pe parcursul tuturor tronsoanelor, Ion Cibotaru mi-a fost conducător, iar eu – subaltern. Am respectat cu sfințenie această ierarhie, deși izbutisem să susțin doctoratul înaintea domniei sale. M-am închinat și mă închin cu reverență și deosebită considerație în fața omului Ion Cibotaru, care era mare prin modestie și cinste.

Viața mi-a oferit bucuria să lucrez mai mulți ani ca decan, apoi ca prorector pentru munca didactică și cea științifică în instituția pe care o absolvisem. În calitate de conducător din acele vremuri, fără cel mai elementar drept de inițiativă proprie, fiind legat de

www.digibuc.ro

mâini şi picioare, eram preocupat de soluţionarea problemei corelării planurilor de învăţământ cu nivelul de dezvoltare al societăţii din acea perioadă. Din aceste considerente, fiind conştient de faptul că şcoala este un univers, iar cei care activează în acest univers sunt steaua norocoasă a generaţiei în creştere, cu dibăcie, dar şi cu mult risc pentru mine, făceam tot posibilul să introduc noi discipline (facultative sau opţionale). Eram conştient de faptul că profesorul este persoana care trebuie să introducă noul în viaţa oamenilor. În felul acesta am izbutit să dau viaţă unor discipline noi în planurile de învăţământ: **Informatică**, **Grafuri**, **Elemente de calcul numeric**, **Limbaje de programare** etc. Odată introduse astfel de discipline, era normal să apară şi literatura respectivă. În felul acesta au văzut lumina tiparului „***Metodele matematicii de calcul***" (1975), „***Programarea la calculatoare electronice. Limbajul FORTRAN***" (1985) în limba română. Prima lucrare nu ar fi văzut lumina tiparului fără ajutorul mărinimos al lui Ion Cibotaru. El a fost persoana care, deşi preocupat de funcţia de director al Centrului de Calcul al Universităţii, a găsit timp nu numai să citească lucrarea, ci chiar să o şi îmbunătăţească. De altfel, capitolul 1 al lucrării a fost complet refăcut de domnul Ion Cibotaru.

Altă cale, parcursă în comun cu Ion Cibotaru, a ţinut de numirea mea în funcţia de şef de secţie „***Sisteme automatizate de instruire***" (1980), când fusesem destituit din funcţia de prorector, fără dreptul de a activa în învăţământ. Amintirile legate de această perioadă sunt de altă natură, vina lui Ion Cibotaru constând în faptul că nu a intrat în miezul problemei, lăsându-se dus de nas de persoane care aveau şi alte interese.

Deşi Ion Cibotaru era sâcâitor cu subalternii săi, de la el am înţeles că, oricât de inteligent ai fi, oricât de mare noroc ai avea, nu poţi reuşi în viaţă dacă nu valorifici aceste însuşiri prin muncă, dacă nu te dăruieşti în permanenţă, sistematic şi conştient muncii. Numai prin muncă te poţi realiza profesional, munca te face să nu uiţi de unde ţi-ai luat avânt, pe unde ai trecut, să fii drept, să fii om cu adevărat!

www.digibuc.ro

Constantin SACALIUC (1925–2002) – absolvent al Facultăţii de Fizică şi Matematică şi doctorand al Universităţii de Stat din Moldova. Până în 1960 a lucrat la Institutul Pedagogic „Ion Creangă", iar din 1960 până în ultimele zile ale vieţii sale a activat în cadrul Universităţii de Stat din Moldova.

Era pasionat de disciplina pe care o preda şi era foarte iute la vorbă. La fel ca şi Ion Cibotaru, avea un pronunţat spirit patriotic. Ne ţinea lungi discursuri despre cum trebuie să iubim familia, şcoala, ţara. Doldora de sentimente naţionale şi speranţe măreţe, ne atrăgea atenţia că suntem datori să ne apropiem de ţărănimea din care ieşisem cu afecţiune şi cu dorinţa de a o cultiva. Constantin Sacaliuc repeta mereu că profesorul trebuie să aibă o cultură generală cât mai diversă, căci numai în felul acesta el poate rezolva just problemele menirii sale. Oriunde vom fi, spunea el, în viitoarea noastră activitate să facem lucrul cu inima curată ca, mai apoi, să putem spune cu tărie că am făcut ceva folositor pentru popor prin munca depusă. Ne îndemna să ne autodepăşim, învingând stereotipurile de gândire, pentru a ajunge la libertatea spirituală.

Constantin Sacaliuc avea un contact de invidiat cu auditoriul, pe care îl fascina prin libera predare, fără a utiliza notiţele. A fost titularul cursului „***Matematici elementare***" şi a dus lucrările practice, care, de cele mai multe ori, se transformau în competiţii: cine v-a obţine cea mai scurtă şi frumoasă soluţie. Învingătorii erau ridicaţi de el în slăvi, pe unul, pentru originalitatea soluţiei obţinute, chiar la şi pupat. Aşa erau oamenii îndrăgostiţi de profesia care şi-au ales-o.

Împreună cu profesorul de mecanică teoretică Vsevolod Platon, el a depus multă energie şi inventivitate la organizarea seratelor tematice. Se ţineau conferinţe, serbări şi şezători, la care erau invitate şi personalităţi ale culturii moldoveneşti: scriitori, savanţi, pictori. Cu multă pasiune se discuta la acele întruniri despre apariţia coafurilor scurte, rochiilor de mireasă, originea mărţişorului, despre

www.digibuc.ro

concursul mondial al celor mai scurte povestiri, despre portul bisericesc, despre şezători şi verighetele de căsătorie şi multe, multe alte chestiuni care ne impresionau enorm. Am întreţinut legături colegiale încă mulţi ani după absolvirea facultăţii.

Vladimir BARBULAT (1928–2000) – de loc din satul Broşteni, raionul Râbniţa. Absolvent al Institutului Pedagogic „Ion Creangă" (1951). În 1955–1958 a continuat studiile prin doctorantură, susţinându-şi doctoratul în 1963. A ocupat posturi de răspundere în organele comsomoliste din republică, fiind apoi colaborator ştiinţific, director al Institutului de Istorie a Partidului de pe lângă CC al PCM (1958–1964), şef al Secţiei de agitaţie şi propagandă a CC al PCM (1964–1967), redactor-şef adjunct al Enciclopediei Sovietice Moldoveneşti (1967–1968). Din 1968 a deţinut funcţiile de şef de catedră de Istoria PCUS la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă", decan al Facultăţii de Istorie şi Pedagogie şi conferenţiar.

Ca membru de partid cu munci de răspundere, funcţiile nu l-au orbit. Era net diferit de alţi şefi de catedre de ştiinţe obşteşti.

Mi-a fost profesor de istorie a partidului, ţinea seminarele după titularul disciplinei, Serghei Galuşcenco. Până la venirea domniei sale seminarele se desfăşurau după algoritmul propus de noi: doi-trei colegi din grupă pregăteam şi formulam întrebări care să aibă tangenţă cu tema, dar care să-l doboare pe lector. De exemplu, întrebarea „*Ce urmăreşte, totuşi, doctrina comunismului*?" era prezentă la mai toate orele de seminar. Iată şi unul din răspunsurile domnului Isidor Carpenco: comunism înseamnă un pat mare (dumnealui spunea „cuptor"), unde doarme multă lume, dar care se înveleşte cu o singură plapumă („orgheal"). Nu-mi pot permite a reda şi nuanţa transnistreană a discursului domniei sale. Şi cam aşa până venea multaşteptatul sunet, care anunţa sfârşitul orelor. Cu dl profesor Barbulat n-a mai fost să fie aşa: dispunea de necesarul de cunoştinţe şi nu am avut cum să-l îngenunchem.

www.digibuc.ro

În aprilie 1970, Vladimir Barbulat a fost persoana care m-a însoţit la biroul de partid al raionului Frunze din Chişinău, când eu trebuia să devin membru al partidului comunist. La acea şedinţă a avut o vizită de lucru neplanificată secretarul doi al Partidului Comunist din Moldova, Yuri Melkov. Yuri Melkov, trimisul Moscovei, până la sosirea în Moldova, a deţinut postul de prof. univ. la Universitatea „M. V. Lomonosov" din Moscova. S-a manifestat ca o persoană inteligentă şi respectată în republică. Din componenţa biroului făceau parte reprezentanţi ai „clasei muncitoare" (intelectualitatea nu producea bunuri materiale) din Chişinău: uzina de tractoare, fabrica de încălţăminte „Zorile", baza de transport auto, combinatul de articole tehnice din cauciuc etc. „Încurajaţi" de prezenţa domnului Melkov, care mai de care au început cu întrebările. Referitor la statut, la congresele partidului şi la ordinea de zi şi hotărârile acestora, nu au fost în stare să mă umilească, aveam algoritmul meu care funcţiona pentru mai toate congresele, mai puţin pentru cele din ultimii ani. Răspunsul meu la întrebarea dacă fac politică i-a pus pe jar pe reprezentanţii clasei muncitoare. Le-am răspuns că nici ei nu fac politică, politica e prerogativa Biroului Politic şi a congreselor partidului. Celorlalţi le rămâne doar să promoveze această politică. Domnul Yuri Melkov a prins firul şi a încercat să amelioreze situaţia. Dar n-a fost să fie! Au început bombardamentele. Hotărârea – aderarea mea la partidul comunist – s-a amânat pentru altă dată. După cum am aflat mai târziu, după ce plecasem, Vladimir Barbulat a intervenit în discuţiile membrilor biroului, trecând în revistă activitatea mea la institut şi, în plus, adaugând că mă cunoaşte încă din 1954, când i-am fost student. A terminat cu menţiunea că instituţia are nevoie de persoane responsabile care îşi consacră mai tot timpul muncii.

La această întrebare am fost nevoit să revin peste şase luni. În jumătate a doua a lui septembrie 1970, la balul bobocilor, care a avut loc în incinta Casei de Cultură a Universităţii de Stat din Moldova, a fost prezent şi secretarul CC al PCM Yuri Melkov. În

www.digibuc.ro

timpul solemnităților Yu. Melkov se întoarce spre mine (mă aflam în prezidiu în spatele domniei sale) și pe un ton familiar îmi zice: „Как у тебя дела?" („*Cum îți merg treburile*?"). Mă fac a nu înțelege nimic și-i răspund la întrebare cu o altă întrebare, zâmbind: „Какие дела?" („*Care treburi*?"), la care îmi reproșează: „Знаешь ты, знаешь, не умничай" („*Știi tu, știi, nu o face pe deșteptul*").

După trei sau patru zile rectorul Nichita Pavlovici și secretarul organizației de partid a institutului, Veaceslav Abrosimov, mă sfătuie să nu mă opun și să înaintez cererea pentru a deveni membru de partid. Am depus acea cerere, mai ales că am suferit mult din cauza că nu am avut ocazia să fiu pionier și nici comsomolist. Peste o săptămână urma să aibă loc ședința biroului de partid al raionului Frunze din Chișinău. Atunci prim-secretar era Toader Zagaidalov, care, văzându-mă intrat în sala de ședințe, fără să citească dosarul, mă prezintă membrilor biroului, care, de altfel, mă cunoșteau de la diverse întruniri orășenești și din ședința biroului din luna aprilie, și întreabă membrii biroului ce părere au. Au fost de acord cu toții să devin membru de partid, fără să-mi mai dea vreo întrebare.

În sfârșit, după multe retrăiri, devenisem posesor de carnet roșu (membru al Partidului Comunist din Moldova). În această postură, cu o responsabilitate ieșită din comun, eram obligat să-mi manifest poziția de fiu al neamului. Trebuia să fac tot posibilul să ajut tinerii, care veniseră să studieze, să perceapă locul pe care-l vor ocupa în lungul lanț al generațiilor. Misiunea era extrem de deficilă. Îmbrăcat în haina de partid aveam mai multe posibilități pentru rezolvarea problemei. Placarda „Iubește Patria" o înțelegeam cu totul în alt mod. Să trăiești fără respect față de țara ta de origine, de istoria ei, de eroii și victimele țării înseamnă să-ți distrugi viitorul. Aceste aspecte trebuiau sădite în tânăra generație. Mărturisesc, nu am izbutit multe. Cu regret, însă, constat că aceste prerogative și azi sunt actuale.

Nu aveam cum să îmbrățișez doctrina partidului, mai ales că totdeauna fusesem respins (mai degrabă de cei care se identificau

www.digibuc.ro

cu partidul). Referitor la unicul partid aveam propria opinie şi întotdeauna am evitat activitatea politică şi cea de partid. N-am dorit şi nici azi nu doresc să-mi discreditez trecutul în favoarea unor formaţiuni politice sau a unor considerente de partid. Ce a fost, a fost. Politica nu e prerogativa mea. Încă mai ţin bine minte sfatul lui tata: *„Nu te lega de politică"*. Mă nelinişteşte, însă, faptul că ţara este inundată de multe persoane mediocre, care, prin surprindere, au obţinut cheile de la viitorul ei şi sunt extrem de mulţumite – primul semn al mediocrităţii şi al iminentelor neşanse. Cum să le explicăm că urcuşul lor la putere nu e o consecinţă a talentului de care dispun şi că pentru a stăpâni responsabilitatea care a năvălit peste ei au nevoie de susţinere din partea celor ce i-au votat? E timpul să ne vină minţile la loc şi să înţelegem că asupra ţării apasă nouri tulburi. Suntem obligaţi să medităm la organizarea vieţii şi la ieşirea din impasul în care ne aflăm.

Conducătorii timpurilor de tristă pomină au fost înlocuiţi cu persoane care erau în eşalonul doi sau trei. Sincer să fiu, îmi vine greu să spun ce-i mai bine. Cei care au condus ţara mai înainte au fost bădărani hâtri, erau conştienţi de faptul că nu cunosc multe lucruri, motiv pentru care, din când în când, cooptau specialişti în sensul deplin al cuvântului. Unele sfaturi erau luate în consideraţie, de altele ascultau, câte ceva băgau în cap. Deşi hotărârile erau luate conform regulilor jocului, totuşi, sfaturile specialiştilor erau luate în seamă şi de cele mai multe ori erau şi aplicate. Astăzi la conducere au ajuns oameni care se dau drept buni cunoscători, fiind plini de sine şi care nu acceptă povăţuitori independenţi, ci vor adjuncţi recrutaţi tot din mediul lor, adică persoane care nu posedă cunoştinţe profunde în domeniul respectiv şi nu dispun nici de studii superioare veritabile. Această undă de conducători mediocri şi încrezuţi au inundat aproape toate sferele de conducere.

Sunt departe de ideea că o ţară trebuie condusă doar de oameni care se ocupă cu ştiinţa sau oameni supradotaţi cu carte.

www.digibuc.ro

Nicidecum! Ca să fiu mai bine înțeles, mă voi referi la cuvintele adresate de Napoleon excelentului său șef de stat-major Bertie: *„Niciodată nu vei deveni un comandant de oști"*. Să urmărim ce a avut în vedere Napoleon. Un conducător de oști trebuie să dispună de cu totul alte calități decât ale unui șef de stat-major. Un savant nu poate conduce o țară, întrucât conform modului său de gândire, dacă nu pune la îndoială anumite ipoteze, nu este om de știință. Problema savantului constă nu în a învinge îndoielile, ci a le aplica pentru obținerea altor cunoștințe. Pe de altă parte, persoana obligată să ia decizii trebuie să învingă îndoielile, să aibă bărbăție să meargă la risc. Pentru o astfel de persoană principalul e să se înfrunte în luptă – cam în felul acesta înțeleg eu cele spuse de Napoleon. Adaug de la sine: un politician trebuie să se bazeze pe sfaturile statului-major – un grup de oameni, în care fiecare să dispună de mai multe cunoștințe decât politicianul. În această privință avem mult de învățat de la americani în mai toate domeniile de activitate.

Cleopatra VNOROVSCHI (n. 1911) provine dintr-o familie în care se vorbea rușește. Domnia sa, prin devotamentul față de țara în care trăiește, este pentru toți un mare și înflăcărat patriot al spațiului nostru mioritic, al culturii, științei și învățământului, un exemplul demn de respect. Cleopartea Vnorovschi este enciclopedia vie a învățământului în domeniul psihologiei din Basarabia. A lucrat în cercetare la Institutul de Psihotehnică (Iași), ca profesoară de psihologie la diverse licee din Basarabia (Regina Maria, Principesa Dadiani, Jeanne d'Arc, Școala Normală Eparhială), la Institutul Pedagogic „Ion Creangă" din Chișinău și la Universitatea de Stat din Moldova, a participat activ la crearea și extinderea rețelei de instituții pedagogice din republică etc.

Este absolventa Universității din Iași (1936). A urmat un masterat la Institutul Pedagogic din Odesa sub îndrumarea

www.digibuc.ro

profesorului cu renume mondial în psihologie David Elkin, apoi doctoratul la Institutul de Psihologie al Academiei de Ştiinţe din URSS, avându-i ca îndrumători pe academicianul Alexei Leontiev (directorul Institutului) şi pe doctorul în ştiinţe psihologice, profesoara Natalia Morozov.

Promoţia noastră a avut fericita ocazie să asculte prelegerile extrem de interesante şi pline de conţinut ştiinţific ale doamnei profesoare Cleopatra Vnorovschi. Seminarele şi lucrările practice conduse de domnia sa se transformau de cele mai multe ori în discuţii aprinse, atingându-şi scopul lor formativ. În discursurile sale profesoara lăsa loc întotdeauna pentru meditaţia asupra subiectului luat în discuţie, pentru ca noi înşine să determinăm esenţa lucrurilor, să analizăm cu chibzuială cele relatate şi să tragem concluziile necesare. În tot ce întreprindea ea, depunea o imensă cantitate de energie psihică şi fizică, fiind tot timpul zâmbitoare cu studenţii.

Cleopatra Vnorovschi, om de o vastă cultură, modest şi cu un mare devotament faţă de ţară şi neam, face parte dintre cei mai de seamă intelectuali care au contribuit cu elan la pregătirea multor generaţii de specialişti pentru economia naţională.

Veaceslav PLATON – un om tăcut, cu o viaţă interioară nemărturisită decât în marea lui dragoste pentru mecanică, pe care o cunoştea, o aprofunda şi o transmitea celor din jur cu dăruire unică, în exprimări clare, totdeauna exemplificate. Era de o modestie rar întâlnită. Se simţea în largul lui între studenţi când unii aveau necazuri. Şi-a dat obştescul sfârşit înainte de timp, fiind în plină floare a vieţii. Cutreierase, sărmanul de el, întinsurile geroasei Siberii, unde ajunseseră de mic copil cu părinţii lui deportaţi. Acolo îşi făcuse şi studiile universirate, şi-şi formase o familie.

www.digibuc.ro

Valeriu JIVOV – un om curajos în gândire şi exprimare. Dascăl de o rară inteligenţă şi o riscantă sinceritate, clar şi precis în expunere, cu înclinaţii aparte pentru prelegerile însoţite de experimente. De altfel, un profesor corect, cu o dicţie bună, bine informat şi accesibil. Era o plăcere să-i asculţi cursurile sale care erau îmbibate cu informaţii din ultimele domenii de cercetare ştiinţifică. Apropiat de promoţia noastră, s-a bucurat de deplină stimă. Era un distins intelectual cu preocupări deosebite, un om de carte exemplar.

5.6. Spre împliniri

Absolvirea facultăţii nu a însemnat un popas în ceea ce priveşte studiul ştiinţelor cu care venisem în contact pe parcursul anilor de studenţie, ci un nou drum, mai complicat, în care, pentru a urca pe culmile râvnite, trebuia să îmbin teoria cu practica. După terminarea facultăţii, am lucrat, în conformitate cu decizia Ministerului Învăţământului Public, doi ani ca profesor de matematică la clasele IX–X ale şcolilor medii din Gura Galbenă (raionul Cimişlia) şi Ruseştii Noi (raionul Cotovschi). Între timp, Livia terminase studiile şi a fost posibilă angajarea ei, în conformitate cu specialitatea obţinută, la Combinatul de Piei Artificiale şi Articole Tehnice din cauciuc din Chişinău.

Dorinţa noastră de reintegrare a familiei a fost respinsă de doamna ministru Agripina Crăciun, deşi aveam avizul favorabil al şefului secţiei orăşeneşti de învăţământ din Chişinău Constantin Cozub şi al directorului şcolii-internat Porfirie Sulla. Totuşi, lumea nu este lipsită de oameni buni. Nu pot da uitării ajutorul profesorului meu de facultate Ivan Volkov, şeful Catedrei de Analiză Matematică de la Universitatea de Stat din Chişinău, care mi-a oferit postul de laborant la catedră. S-a întâmplat acest lucru în toamna lui 1960. Ivan Fiodorovici mă cunoştea încă din 1956, când era titularul cursului „***Teoria numerelor***". În timpul orelor,

www.digibuc.ro

punea în faţa noastră diverse probleme, îndemnându-ne să medităm asupra rezolvării acestora.

Şcoala medie din Ruseştii Noi, clasa a VI-a, 1959. Autorul, Tamara Batâr (limba română), Nicolae Sacaliuc (chimie), Elena Volontir (director), Boris Batâr (şef de studii)

Îmi amintesc bine şi astăzi, cum, într-una din pauze, cu ţigara în mâna stângă, s-a apropiat de mine, cuprinzându-mă părinteşte pe după spate cu cealaltă mână, zicându-mi: „*Vă rog* (întotdeauna a fost foarte corect şi politicos cu studenţii, şi nu numai), *să pregătiţi un referat pentru sesiunea studenţească de comunicări*". Am rămas surprins, întrebându-l de ce anume eu. Mai ales că domnului profesor, în postura şi de secretar de partid al facultăţii, i se atrăsese atenţia la şedinţa biroului organizaţiei de partid că nu au fost luate măsurile necesare pentru a împiedica promovarea unui necomsomolist în funcţia de preşedinte al sfatului căminelor. Răspunsul a fost: „*O vas horoşo otozvalsea aspirant Piotr Semionovici Soltan*" („*Despre Dvs are o părere bună doctorandul Petru Soltan*"). Am acceptat, trebuia să pregătesc o comunicare despre numerele prime, care şi la permutarea cifrelor numărului vor fi tot prime. La cursul următor mi-a înmânat „*Culegerea de lucrări ştiinţifice*" a facultăţii, care conţinea şi o lucrare ce se ocupa de calcularea numerelor prime. Lucrarea era scrisă într-un

www.digibuc.ro

limbaj accesibil, așa că nu am avut probleme, numai că avea tangență cu sita lui Stratosten. Am fost atât de pasionat de tema propusă, încât, de foarte multe ori, vrând-nevrând, mă preocupa, fiind nevoit să colind toate bibliotecile din oraș. În una din cărți, numerele prime cu condiția impusă se numeau *supraprime*. Cazul când toate cifrele numărului sunt aceleași nu prezenta interes, deoarece permutarea cifrelor ducea la numărul inițial. Presupunând că numărul conține, cel puțin, două cifre diferite, am ajuns la concluzia că doar numerele formate din 1, 3, 7 și 9 satisfac condiția impusă. Dacă, însă, numărul conține orice altă cifră decât cele indicate, atunci, în urma permutărilor cifrei la sfârșitul numărului, vom obține un număr par sau un număr care se împarte la 5. Am arătat că în scrierea unui număr supraprim nu pot participa toate cele patru cifre. De exemplu, pentru șirul de șapte numere

1379, 1793, 3719, 1739, 1379, 1937 și 1973,

restul de la împărțirea fiecărui număr al șirului la 7 va fi

0, 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Așa că, dacă un număr supraprim conține toate cifrele indicate, atunci el poare fi reprezentat sub suma ($10000a$ + unul din cele șapte numere). Restul (r) de la împărțirea lui $10000a$ la 7 va fi $7-r$. Prin urmare, pentru numărul dat există o permutare a cifrelor în urma căreia se obține un număr care se împarte la 7. În felul acesta demonstrasem, pentru prima dată în viața mea, o teoremă: *Nu există numere supraprime care să conțină concomitent cele patru cifre* (1, 3, 7, 9).

Cred că rezultatele obținute și, bineînțeles, marea grijă a profesorului față de tineret l-au determinat să-mi acorde încredere, propunându-mi postul de laborant la catedră.

Eram conștient de responsabilitățile pe care trebuia să mi le asum, de faptul că intrasem pe alt făgaș, acela al învățământului superior. Trebuia să dispun de altă pregătire profesională, apăreau alte interese, tentații, se impunea chiar și o altă ținută.

www.digibuc.ro

Perioada coincidea cu etapa când a început tot mai des să se vorbească despre programarea calculatoarelor, despre matematica de calcul.

Alegerea disciplinei a fost un alt moment hotărâtor pentru mine. Deşi aveam profil matematic, înclinam spre analiza numerică. Orientarea mea a coincis cu înfiinţarea la facultate a catedrei de **Matematici aplicate**, la care am fost transferat, avansând cu o treaptă, ocupând funcţia de laborant superior. În conformitate cu lista de obligaţiuni, trebuia să întocmesc instrucţiunile lucrărilor de laborator şi să redactez subiectele individuale.

De la primele lucrări practice cu studenţii m-am confruntat cu multe greutăţi. Lipseau sursele bibliografice nu numai în limba română, ci şi în limba rusă. Instruirea se făcea în limba rusă. Eram conştient că trebuie să dispun de un minimum de cunoştinte în probleme de analiză numerică, analiză funcţională şi să pot mânui terminologia, care era nouă pentru ambele limbi. Prima carte serioasă în acest domeniu, care a văzut lumina tiparului în 1960, a fost lucrarea lui B. P. Demidovici şi I. A. Maron „***Bazele matematicii de calcul***" (Б. П. Демидович, И. А. Марон „*Основы вычислительной математики*"). Peste doi ani a apărut lucrarea în două volume a profesorilor de la Universitatea „M. V. Lomonosov" din Moscova I. S. Berezin şi N. P. Jidkov „***Metode de calcul***" (И. С. Березин, Н. П. Жидков, „*Методы вычислений*"). Pe parcurs au mai apărut şi alte lucrări. Una din ele este lucrarea sub redacţia şefului de catedră de la Universitatea „Taras Şevcenko" din Kiev, acad. G. N. Polojii, „*Practicumul matematic*".

Datorez o respectuoasă aducere aminte şefului catedrei Matematici aplicate, conf. dr. Ghenadie Cuhta, care m-a susţinut şi încurajat să lucrez în laboratorul Maşini de Calcul, nou format, unde era instalat şi integratorul electronic.

Frecventam regulat seminarul ştiinţific de analiză funcţională, condus de Iosif Iţcovici, specialist de primă mărime, care atrăgea lume din tot oraşul. Mai frecventam şi cursul de analiză funcţională,

www.digibuc.ro

ținut tot de Iosif Itțcovici, care, în timpul studenției, fusese titularul disciplinei „*Teoria funcțiilor de variabilă complexă*".

Cu șeful de lucrări Alexandru Ponomariov începutul a fost ceva mai lent, pentru că, având vârste apropiate, îmi păstram o anumită independență a opiniilor. Când începusem să înțeleg valoarea ajutorului colegial, acordat de A. Ponomariov, mi-am dat seama că trebuie să continui studiile.

O serie de colaborări cu diverși specialiști din economie, transport, cultură, medicină au întregit și îmbogățit aspectul interdisciplinar al pregătirii mele. Aceste colaborări au fost încurajate și susținute de profesorii Marc Buşco-Juc și Constantin Sacaliuc. Pentru completarea pregătirii mele în domeniul metodelor de calcul numeric le sunt îndatorat lui Gheorghe Polojii și Elenei Karagodova, specialiști de la Universitatea din Kiev. Menționez și sfaturile colegiale primite de la profesorii Petru Soltan, Ion Cibotaru și alții de la facultate.

În martie 1962 am fost angajat, prin transfer, la Institutul de Matematică și Fizică al AȘ al RSSM (fondat în 1961), ca, mai apoi, în decembrie al aceluiași an, să fiu trimis, cu sprijinul directorului adjunct Vasile Ceban, fostul rector al Institutului Pedagogic din Bălți, la un masterat de doi ani la Centrul de Calcul al Academiei de Științe a URSS din Moscova. Acolo, sub îndrumarea vicedirectorului academicianului Nichita Moiseev și a doctorilor în științe fizico-matematice Alexei Postnikov (Institutul de Matematică „V. A. Steklov") și Yuri Șahov (Centrul de Calcul al Academiei), am fost preocupat de programarea calculatoarelor și rezolvarea ecuațiilor neliniare prin metode iterative. Eram prezent la toate ședințele seminarelor științifice: „*Rețele multidimensionale*" (conducător prof. dr. Nicolae Korobov), „*Cubaturi în spații*" (conducător academicianul Serghei Sobolev) și „*Teoria conducerii optimale*" (conducător academicianul Lev Pontreaghin).

Profesorul Alexei Postnikov acceptase rugămintea mea de a-l avea îndrumător la teza de doctorat, cu condiția ca pe parcursul

www.digibuc.ro

unui an de zile să susţin o serie de examene, care să mă apropie de nivelul de pregătire la specializarea „*Matematica*" a facultăţii respective de la Universitatea „M. V. Lomonosov". Nu-mi dau seama ce anume l-a determinat pe Alexei Gheorghievci Postnikov să mă prezinte mentorului său, academicianului Ivan Vinogradov, care era nu alcineva decât directorul Institutului de Matematică „V. A. Steklov" al Academiei de Ştiinţe din URSS. I. Vinogradov nu a manifestat interes faţă de relatărilor lui A. Postnikov, fiind preocupat de cu totul altă problemă.

Cu două săptămâni înainte de această întrunire, în sala de lectură a institutului, i-am întâlnit pe matematicienii Gheorghe Ciucu şi Radu Teodorescu, veniţi la Institutul de Matematică „V. A. Steklov" şi Universitatea „M. V. Lomonosov" pentru un schimb de experienţă. Persoana care îi însoţea pe savanţii români în vizită, un tânăr din sectorul lui Lev Pontreaghin, a observat că eu vorbeam cu oaspeţii în altă limbă decât cea engleză şi m-a rugat, dacă sunt de acord, să-i urmez în vizita pe la sectoarele din institut. În felul acesta am avut fericita ocazie să particip la întâlnirea oaspeţilor cu directorul institutului Ivan Matveevici Vinogradov.

Directorul institutului, Ivan Vinogradov, a dat cu totul altă întorsătură discuţiei începute de Alexei Posnikov, trecând la tema care-l frământa. Înainte de toate, mă întreabă de unde cunosc mai multe limbi şi chiar le vorbesc. I-am răspuns că, spre ruşinea mea, cunosc doar două, limba moldovenească şi cea rusă.

„–*Dar româna*?", mă întrerupe în grabă. Deşi îmi era frică, i-am lămurit că limba moldovenească este o invenţie a „savanţilor lingvişti" moldo-sovietici şi că limba moldovenească e aceeaşi limbă română, care, cu venirea altei orânduiri sociale (nu aveam cum să pronunţ puterea sovietică), a fost rebotezată în limba moldovenească.

„–*Dumneata ce nu eşti evreu*?"

„–*Sigur că nu sunt*", – i-am răspuns.

„–*Ca să fiu sigur de ceea ce spuneţi, vă rog să daţi numele mamei şi ale bunicilor dumneavoastră*".

www.digibuc.ro

„–*Ana Ciobanu, Maria Popescu, Ioana Ştirbăţ şi Zinovia Codreanu*", – înşir eu.

„–*Totuşi, de ce patru nume*?"

„–*Fiindcă mama lui tata a murit la naştere*", – răspund eu în grabă.

„–*Aa... a*!"

În acest moment se deschide uşa şi intră în birou Boris Delone, membru corespondent al Academiei de Ştiinţe. A. Postnikov începuse să spună ceva, dar Boris Nicolaevici îl opreşte, spunându-i că deja suntem cunoscuţi de mai bine de patru luni de zile. Andrei Gameţchi, doctorandul lui Delone, fusese intermediarul dintre marea personalitate, o viţă de nobili, şi mine, un fiu de ţăran din Moldova Sovietică. Boris Nicolaevici era preocupat de aplicarea teoriei numerelor în studiul cristalografiei. Pe lângă toate meritele pe care le avea, era un bun cunoscător al muzicii clasice, practica alpinismul, fiind şi un povestitor de excepţie, îndrăgostit de istorie, de geografie, de marii poeţi ruşi. Foarte multe noutăţi ştiinţifice le-am aflat, pentru prima dată, din discuţiile pe care le purta domnia sa cu doctoranzii la care am aderat şi eu.

Înainte de a ne lua rămas bun, directorul îi zice lui Alexei Postnikov că e liber a-şi selecta candidaţii la doctorat.

Aşa că perioada mai 1963 – iulie 1964 a fost în întregime ocupată cu pregătirea pentru a continua studiile la doctorat. N-a fost să fie aşa. Când a sosit timpul să plec la Moscova ca să susţin examenul, Livia a pus piciorul în prag: nu era de acord cu plecarea mea pe trei ani la învăţătură la Moscova. Avea perfectă dreptate: Vadim, fiul nostru, se afla sub îngrijirea mamei-soacre la Hânceşti, Livia în Chişinău, iar eu urma să lipsesc atâta timp. Şi asta în situaţia în care nu aveam nici casă, nici masă, locuiam cu chirie la o gazdă şi, în fiecare vineri, după lucru, plecam la Hânceşti să vizităm copilul...

Raţionamentul ei: se căsătorise din dragoste şi era de acord ca eu să-mi continui studiile, numai că acest lucru îl puteam face şi la Chişinău. Desigur, nu aveam cum să nu-i dau dreptate.

www.digibuc.ro

Eu, la rându-mi, aveam nevoie de un îndrumător cu renume, care într-adevăr să-mi acorde sprijin. Am convenit cu Vasile Grigorievici Ceban că cea mai potrivită persoană ar fi Izrail Gohberg. Cum lista doctoranzilor era deja completată, eu nu intram în calculele domniei sale. Alt aspect al problemei ar fi fost cel legat de interesele domnului Gohberg. Aveam o singură ieşire, să-mi continui studiile la fără frecvenţă. Să apelez la Alexei Postnicov nu aveam cum, deoarece domnia sa accepta doctoranzi doar la zi. Drumurile m-au dus la Moscova la compatriotul nostru Eugen Grebenicov.

Tema îmi era conturată, aveam şi publicaţii. Profesorul Grebenicov deţinea pe atunci şefia catedrei de Analiză Matematică la Universitatea Prietenia Popoarelor „Patrice Lumumba". La şedinţa seminarului profesorului Lev Elsgolţ, care se întrunea a doua zi, am expus planul lucrării şi rezultatele obţinute. După mai bine de două ore de discuţii, mi s-a propus să-l accept ca îndrumător pe prof. Yuri Riabov, care, de altfel, era prezent la acea şedinţă de seminar. Profesorul Yuri Riabov deţinea fincţiile de şef Catedră Matematici aplicate şi, respectiv, director al Centrului de Calcul al Universităţii. Puteam rata o asemenea ocazie?

Evoc, cu dragoste, aportul lui Yuri Riabov, care a condus doctoratul meu cu tot ce implică această „vamă" ştiinţifică decisivă. Înţelegerea afectuoasă faţă de inerentele schimbări de ritm în procesul elaborării lucrării, patronarea de la distanţă a activităţii de cercetare îmi rămân în memorie ca o datorie perpetuă şi un exemplu cu valoare de canon.

Eugen Grebenicov, de asemenea, deţine în sufletul meu şi al tuturor celor ce s-au adăpat din realizările sale un loc privilegiat, ca adevărat om de ştiinţă, om de atitudine şi ca român ales.

La 13 iunie 1967, în şedinţa Consiliului Ştiinţific Specializat al Universităţii Prieteniei Popoarelor „Patrice Lumumba", am susţinut teza cu tema: „***Cercetarea convergenţei unor procedee iterative pentru rezolvarea ecuaţiilor funcţionale neliniare***". În conformitate cu regulamentul susţinerii tezelor, Consiliul a

www.digibuc.ro

nominalizat ca referenți pe doctorii în științe fizico-matematice, prof. Boris Razumihin (Institutul Problemelor de Conducere din Moscova) și prof. Stanislav Gorbatenko (Institutul de Aviație din Moscova).

La susținerea tezei au fost prezenți academicianul Vladimir Andrunachievici (vicepreședinte al Academiei de Științe din Moldova și director al Institutului de Matematică cu Centrul de Calcul, unde lucram), Vasile Albu (vicedirector al Institutului de Matematică cu Centrul de Calcul) și majoritatea doctoranzilor (matematicieni) din Moldova care își făceau studii la Moscova.

Pe data de 15 iunie secretara profesorului Yuri Riabov m-a informat că vineri, adică 16 iunie, la ora 10, trebuia să mă prezint la domnul decan Nicolaie Prostakov, care, de altfel, prezidase ședința de susținere a tezei de doctorat. Era de dorit, a mai adaugat doamna secretară, că, dacă academicianul Vladimir Andrunachievici mai era la Moscova, să fie prezent și el. Decanul făcuse cunoștință cu directorul Vladimir Andrunachievici la banchetul ce avusese loc în seara zilei de susținere a tezei, la restaurantul „Țentralinâi". Pe atunci se obișnuia ca, după susținerea tezei, să se organizeze o masă pentru membrii comisiei, referenți și prieteni.

La acea întrevedere, în afară de mine, Vladimir Andrunachievici și îndrumătorul meu, au mai fost prezenți șeful direcției personal și secretarul științific de la Universitate. Profesorul Prostakov, chimist de profesie, la acea întrevedere, în cadrul căreia mi s-au pus un șir de întrebări, mi-a propus ca, după confirmarea titlului de doctor în științe fizico-matematice de către Comisia Superioară de Atestare, să preiau funcția de director al Centrului de Calcul al Universității Prieteniei Popoarelor „Patrice Lumumba". În auzul tuturor celor prezenți a spus că propunerea fusese discutată cu prorectorul Kiril Staev și unuversitatea îmi putea pune la dispoziție, pentru familie, o cameră în căminul studențesc. Deși tentantă, nu am acceptat propunerea; trebuia să fac ceva pentru a demonstra că și noi suntem cineva în republică. Și mai era un aspect: eram

www.digibuc.ro

primul care susţinuse teza în specializarea „*Вычислительная математика*" („***Matematica de calcul***"). În seara aceleiaşi zile Vladimir Andrunachievici, a plecat cu trenul spre Chişinău. La despărţire mi s-a părut că nu prea fusese entuziasmat de propunerea prorectorului Kiril Staev. Prezenţa lui V. Andrunachievici la acea întâlnire a constituit începutul recilor noastre relaţii. Una din cauze, cred eu, era că protejatul domniei sale, Vasile Albu, în funcţia de vicedirector, responsabil de activitatea Centrului de Calcul al Institutului, nu era agreat de colectiv. Doar teama de greva colaboratorilor l-a determinat pe director ca, în cele din urmă, să-l destituie din funcţie pe Vasile Albu.

În luna august, după mai puţin de două luni de la susţinerea tezei, având mai multe convorbiri şi întrevederi cu fostul meu prorector din anii de studenţie, Nichita Chiricenco, proaspăt numit în funcţia de rector al Institutului „Ion Creangă", am acceptat postul de decan al Facultăţii de Fizică şi Matematică. Consiliul de Miniştri al RSS Moldoveneşti, prin hotărârea „*Cu privire la restabilirea Institutului Pedagogic „Ion Creangă"*" din 9 martie 1967, a reparat greşeala comisă în 1960, când organele supreme au decis fuzionarea Institutului cu Universitatea de Stat din Moldova.

S-a deschis o altă poartă înaintea mea. Mă aflam la începutul unui drum pe parcursul căruia trebuia să realizez alte lucruri decât cele din cercetare. Activitatea mea în noua funcţie s-a concentrat în direcţia organizării procesului de învăţământ, creării de cabinete şi laboratoare şi dotării lor cu aparatura necesară, completării colectivului cu specialişti dornici de a se sacrifica pregătirii tinerilor specialişti în conformitate cu cerinţele dezvoltării societăţii. Şi eu, ca orice alt om de bună credinţă, trebuia să-mi pun umărul pentru pregătirea unei generaţii noi de specialişti, dându-le posibilitatea să participe în mod direct la propăşirea neamului şi, totodată, să cunoască îndeaproape cât mai multe verigi ale fluxului de noutăţi.

Astfel a sosit anul 1970, când am fost avansat în funcţia de prorector pentru munca didactică şi cea ştiinţifică. Au apărut alte griji şi alte responsabilităţi. Funcţia cerea ca acţiunile întreprinse

www.digibuc.ro

de mine să fie îndreptate spre crearea unei baze moderne, care să constituie un etalon pentru viitorii pedagogi. Cu această intenție, eu și cei ce mă înconjurau, am căutat să amenajăm sălile de curs, laboratoarele și cabinetele, la toate facultățile, cu mijloace necesare, corespunzătoare nivelului de instruire. Trebuiau create condiții ca studenții să fie în pas cu cele mai moderne metode și mijloace psiho-pedagogice, să capete îndemnare și experiență în practica pedagogică. Întreg colectivul lucra cu entuziasm. Un merit incontestabil în această direcție aparține Olgăi Coca, lui Mihai Marinciuc, Gheorghe Grosul, Antoninei Lucinschi, lui Teodor Botnarenco, Veaceslav Abrosimov, Victor Chicerman, Vasile Cojocaru, Valentin Galcinshi, Ștefan Marchitan, Gheorghe Maximciuc, Leonid Morarenco, Nicolae Pecec, Boris Râșneac, Petru Rumleanschi, Valentin Rusnac etc.

Am avut grijă ca practica bogată a cadrelor cu o vechime mare în muncă, acumulată pe parcursul vieții, să fie transmisă tinerilor absolvenți angajați la catedre. Cu mult elan colaborau Mihail Ignat cu Maria Hadârcă, Serafima Ledeaev cu Valeriu Ceban (la filologie), Vasile Cravcenco cu Valentina Berejan (la catedra de limbi moderne), Mihail Barcari cu Alexandru Vatavu (la Facultatea de Fizică și Matematică) și alții.

Au urmat apoi anii 1980–1987 la Centrul de Calcul Republican Interuniversitar și la Institutul de Cercetări Științifice în domeniul Planificării. În această perioadă am acumulat noi cunoștințe în aplicarea informaticii – o strălucită cucerire a științei și tehnicii ultimilor 20 de ani ai secolului trecut – în procesul de instruire și planificare.

Din 1987 până la ieșirea la pensie în 1994, grație șefului de catedră, prof. univ. dr. Dumitru Todoroi, fostul meu student al anilor 60, când fusesem angajat de Ivan Volkov la Universitatea de Stat din Moldova, am revenit pe tărâmul învățământului.

Ultimii zece ani (1994–2004) am pus umărul la deschiderea primei facultăți de biotehnologii din România. Am condus, din 1996 până în ianuarie 2004, prin concurs, Catedra de Biotehnologie

www.digibuc.ro

din cadrul Facultăţii de Biotehnologii a Universităţii de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară din Bucureşti.

Relaţiile mele profesionale cu tinerii şi, în general, cu studenţii au fost, în mare măsură, şi relaţii sufleteşti. Am avut totdeauna senzaţia că-mi număr anii cu fiecare serie de absolvenţi şi, curios lucru, nu m-am simţit niciodată mai bătrân atunci când ei absolveau facultatea; am avut impresia unei revigorări, a unei multiplicări, a unei numărători inverse, care mă întorcea către tinereţe cu un adaos de înţelepciune. Mărturisesc că am fost plăcut impresionat de dorinţa unor promoţii de a le susţine lecţia de „încheiere" la absolvire sau prelegerea festivă la împlinirea unor ani de la terminarea facultăţii. Pe unii sau pe alţii, i-am urmărit îndeaproape, făcându-mă părtaş al mândriei împlinirilor în procesul de lucru şi, fără îndoială, le-am împărtăşit tristeţea unor nerealizări, atunci când i-a încercat un eşec. Rămânând permanent deschis nevoilor lor, nu puţini au revenit să mă consulte şi nu de puţine ori am avut bucuria să aflu că mi-au urmat sfaturile. Pe toţi i-am iubit cu aceeaşi părintească afecţiune. De unii, însă, mărturisesc, m-am apropiat chiar mai mult, intuind în ei posibilităţi deosebite, pe care le-am încurajat şi sprijinit, încât înfăptuirile lor au sporit mândria mea de mentor al lor. Dintre aceştia, îi consemnez cu plăcere pe Pavel Comaniuc, Petru Roşculeţ, Grigore Vasilache, Lidia Adam, Mihai Tataru, Tamara Carpovici, Boris Chiricenco, Valentina Filipenco, Ilia Groisman, Tudor Topadă, Jean Turuta, Mihail Bronştein, Zinaida Tacu, Galina Talmaci, Valentina Ivancenco şi mulţi alţii.

Uitându-mă în urmă la marele volum de muncă şi energie depus pe parcursul celor peste 45 de ani de activitate în această direcţie, mă uimeşte cât de repede a fugit timpul, dar mă şi bucură că nu s-a risipit în zadar. Împreună cu colectivele cu care lucram, am reuşit să încheg multe lucruri bune, care au fost în măsură să asigure viitorilor specialişti cunoştinţe aprofundate în domeniul atât de larg şi de complex al săditorului de suflete curate, pedagogul. Se adaugă aici satisfacţia că rezultatele obţinute în acest domeniu au început să fie cunoscute şi peste hotare. Am primit delegaţii din

www.digibuc.ro

Estonia, Bulgaria, Republica Democrată Germană, care, mai apoi, au trimis tineri pentru schimb de experiență.

Prelegerile și lucrările practice mă străduiam să le concep în așa fel, încât și cu ajutorul lor să pot îndeplini o dublă menire, informativă și formativă. Din momentul în care intram în sala de curs și începeam prelegerea, îmi făceam singur curaj, știind că lecția ce urma să fie expusă o pregătisem la un nivel elevat, iar studenții trebuiau să o descopere prin mine. Dar îmi luam și un anumit coeficient de prevedere, gândindu-mă că s-ar putea ca printre tinerii care mă ascultau să se afle și vreunul care să cunoască unele aspecte chiar mai bine decât cel care le predă. Cu alte cuvinte, voiam să mă prezint cu o anumită siguranță, fără a neglija acea precauție ce nu mai lăsa loc slăbiciunilor. Ca formă, urmăream ca lecția să fie „descoperită" și reținută și prin unele repere extrinseci, adăugând mai întotdeauna un coeficient cultural, corelat cu istoria, cu literatura, sociologia, practica etc. Alteori, pentru a destinde auditoriul prea concentrat sau plictisit, apelam la glume de circumstanță. Nu știu cât eram de „gustat", dar mie îmi prilejuia un contact mai strâns cu studenții, pe ale căror chipuri scurtul răgaz de haz se reconvertea apoi în interes științific.

Încă de mic copil îmi era cunoscut că omul „trăiește" prin ceea ce face și, mai ales, prin ceea ce rămâne după el. Povața de bază, pe care mi-o repetau de multe ori părinții, era ca în viață să construiesc ceva, să sap o fântână, de la care lumea să-și potolească setae, și să sădesc pomi. Am depășit cu mult sfaturile părinților. Așa că am ținut foarte mult ca, în afară de cartea de la forțele de muncă (de la Personal), să am, dacă e posibil, și cărți adevărate, chiar dacă puține la număr.

În colaborare sau singur, am elaborat mai multe lucrări de sinteză, a căror succesiune reprezintă, într-un anumit fel, și evoluția mea în profesia pe care o slujesc de mai mult de 45 de ani. Am scris aceste cărți cu gândul de a pune la dispoziția elevilor, studenților și a specialiștilor din diverse domenii surse sintetice de informație. A fost totodată și dorința de a „comunica" cu cei ce

www.digibuc.ro

lucrează în domeniile analizei numerice, programării, informaticii, modelării matematice etc. şi care sunt dornici să se integreze în „mişcarea" specifică oricărei profesii.

Analiza funcţională... (Editura „Ştiinţa", 11,25 coli de tipar)

a fost scrisă în 1975 pentru a înlesni formarea profesională a studenţilor, aşa cum cursurile pe care le-am urmat în timpul doctoratului au contribuit la perfecţionarea mea profesională. Lucrarea a mai avut un scop – acela de a face cunoscut publicului larg terminologia în limba română a acestui compartiment al matematicii. În lucrare sunt abordate noţiunile din analiza funcţională neliniară (derivatele de tip Gato şi Freshet ale aplicaţiilor neliniare, integrale în spaţii normate etc.), procedee iterative pentru determinarea soluţiilor ecuaţiilor neliniare de o singură variabilă, principiul majorantei în unele procedee iterative (metoda lui Newton-Cantorovici, metoda hiperbolelor şi parabolele tangente etc.), metoda coardei şi principiul ecuaţiilor majorante (formule de recurenţă pentrn diverse metode), ecuaţii operaţionale şi analogul continuu al unor procedee iterative, precum şi unele modificări ale metodelor iterative, convergenţa metodelor iterative cu aproximarea operatorului invers, metodele lui Salehov şi Cebâşev şi alte metode de rezolvare a ecuaţiilor funcţionale în diverse spaţii.

Metodele matematicii de calcul (192 de pagini, Editura „Ştiinţa", 1975), cu un pronunţat caracter didactic, a fost scrisă cu scopul de a întâmpina cerinţa reală a şcolilor cu predare întensă a matematicii. Mai drept spus, cartea a fost un răspuns la cerinţa profesorului de matematică Boris Magaleas, care, după absolvirea Facultăţii de Fizică şi Matematică la „Ion Creangă", a fost repartizat la şcoala unde fiul meu mai mare, Vadim, era elev în clasa a IX-

www.digibuc.ro

a în acea perioadă. Până la ieşirea din uz, cartea s-a bucurat de bune aprecieri, fiind recenzată, recomandată şi considerată de Catedra de Matematici aplicate a Universităţii de Stat din Moldova (şef de catedră, prof. univ. dr. Petru Soltan) drept un instrument de lucru deosebit de util atât pentru elevi, cât şi pentru studenţi, dar, mai ales, pentru cadrele didactice din învăţământul preuniversitar. Lucrarea este structurată pe opt capitole: (1) operaţii cu numere aproximative, (2) rezolvarea aproximativă a ecuaţiilor algebrice şi transcendente, (3) metode exacte pentru rezolvarea sistemelor de ecuaţii liniare, (4) rezolvarea sistemelor de ecuaţii liniare prin metoda aproximaţiilor succesive, (5) determinarea valorilor proprii şi a vectorilor proprii ai matricelor, (6) interpolarea funcţiilor, (7) derivare şi integrare numerică, (8) rezolvarea aproximativă a ecuaţiilor diferenţiale ordinare. Lucrarea conţine un număr mare de exemple rezolvate, care ajută cititorul să înţeleagă mai bine materialul theoretic.

Teoria probabilităţilor, statistică matematică, biostatistică intuitivă are ca origine prelegerile ţinute studenţilor la diverse facultăţi din centrele universitare din Chişinău (Institutul Pedagogic „Ion Creangă", Institutul Politehnic „S. Lazo", Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Agrară) şi Bucureşti (Universitatea de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară, Universitatea Bioterra). Concepţia de bază care a stat la elaborarea primei cărţi, scrisă împreună cu Yuri Riabov în 1979, a fost aceea de a promova, în primul rand, elementele de bază ale matematicii de calcul, apoi noţiunile teoriei probabilităţilor şi ale statisticii matematice. S-a urmărit ca, într-o formă accesibilă, cititorul să se familiarizeze cât mai repede cu noţiunile abordate.

www.digibuc.ro

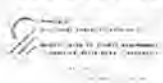

A doua lucrare, **Biostatistica** (208 pagini), partea a II-a a cursului „Matematică şi Biostatistică", scrisă împreună cu asistentul Cristian Pomohaci în 1998, expune metodele de bază ale statisticii matematice într-o formă accesibilă pentru cele mai diverse categorii de studenţi (agronomi, horticultori, zootehnicieni etc.). Lucrarea se adresează şi cititorilor care cunosc doar matematica din liceu. O altă particularitate a lucrării este orientarea sa strict practică. Expunerea materialului este urmată de un număr mare de exemple din diverse domenii aplicative: biologie, chimie, inginerie, agricultură etc. Acestea au şi fost motivele acordării unui spaţiu mai larg metodelor statistice, motiv pentru care unele capitole au fost extinse net în raport cu tradiţia, introducându-se şi unele noţiuni noi, cum ar fi eliminarea datelor străine dintr-un şir, testul χ^2, testul Kolmogorov, verificarea normalităţii unei repartiţii etc. Lucrarea dă posibilitatea tuturor celor preocupaţi sau care au de gând să lucreze în domenii de vârf să învingă bariera neîntemeiată, care apare atunci când se vorbeşte de aplicarea metodelor matematice şi a tehnicii de calcul şi să păşească cu încredere spre aplicarea noilor metode şi modele, să fie convinşi că nu metoda îl domină pe om, ci, dimpotrivă, omul face din metodă şi din mijloace un instrument util pentru rezolvarea problemelor care stau în faţa lui.

Următoarea lucrare, **Biostatistica intuitivă**, apărută în 2002 la Editura **Ceres** din Bucureşti, încheie acest ciclu. Lucrarea este rodul contractelor de colaborare dintre Academia Agricolă „K. I. Timireazev" din Moscova (şef Departament Economie Cibernetică prof. univ. dr., acad. Ahiar Gataulin), Universitatea de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară din Bucureşti (şef Catedră Biotehnologie prof. univ. dr. Dionis Lica) şi Universitatea „Spiru Haret"

www.digibuc.ro

din București (șef. lucr. Cristian Pomohaci). Lucrarea se adresează studenților care au în programele analitice teme pentru studierea fenomenelor și proceselor cu caracter întâmplător și este astfel concepută încât și cititorul neavizat în materie să poată aplica teoria în preocupările sale. Conține un număr mare de exemple rezolvate care au un caracter aplicativ. Din aceste considerente, lucrarea este bine venită și pentru cei care fac studiile la Învățământul Deschis la Distanță.

Matematici și aplicații. În acest domeniu am editat mai multe lucrări, printre care **Matematică și statistică economică**, **Matematică**, **Matematici fără profesor** (curs practic). Prima carte menționată a fost scrisă la comanda Universității Deschise Fermierul pentru studenții Facultății de Management în Agricultură. Din 1998, de la prima apariție, cartea se reeditează în fiecare an și se distribuie gratuit studenților de la IDD (învățământul deschis la distanță). Următoarea lucrare (**Matematică**, 1999) reprezintă partea I-i a cursului „Matematică și Informatică", ținut de autor studenților de la facultățile „Inginerie șiManagement Agroturistic" și „Tehnologie și valorificarea produselor Agricole" din cadrul Universității Bioterra din București. Pentru prima dată au fost luate în discuție domeniile ce țin de studiul organismelor vegetale și animale, care, în general, se descriu cu așa-numitele ***funcții de creștere***. După introducerea noțiunilor de bază, sunt cercetate și analizate ***funcțiile monocelulară, logistică, a lui Gompertz și a lui Richards***. O atenție aparte se acordă ***creșterii alometrice*** – dependenței dintre creșterea unui organism și creșterea unei părți a lui. Se aduc exemple concrete de funcții de creștere, se analizează comportamentul lor și se trasează graficele acestora cu ajutorul calculatorului electronic.

www.digibuc.ro

Matematici fără profesor (curs practic, 2002, 250 p.) este partea I-i a cursului „Matematică şi Biostatistică" pentru studenţii anului I de la Facultatea de Biotehnologii. Din colectivul de autori mai fac parte Elena Neiscaşova (şef Catedră Matematici, Academia Agricolă „K. I. Timireazev" din Moscova) şi Valentina Vasilache (Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Chişinău). Lucrarea cuprinde elemente din: calculul aproximativ; mulţimi, structuri algebrice şi aplicaţii; elemente de calcul diferenţial şi integral. Apoi se expune materialul referitor la: matrice, determinanţi, determinarea inversei şi rangului unei matrice; factorizarea matricelor; spaţii vectoriale; sisteme de ecuaţii liniare şi pseudoinverse. Sunt abordate metode pentru determinarea inverselor generalizate şi aplicarea lor la rezolvarea sistemelor de ecuaţii, când matricea este degenerată sau are o formă dreptunghiulară, sunt tratate metodele lui Gauss, a rădăcinilor pătrate, Cholesky, Seidel etc. pentru rezolvarea sistemelor de ecuaţii liniare, rezolvarea ecuaţiilor şi sistemelor de ecuaţii neliniare (ecuaţii algebrice şi transcendente, metode de separare a factorilor, metode iterative etc.), aproximarea funcţiilor, polinoame de interpolare, spline etc., derivare şi integrare numerică şi rezolvarea aproximativă a ecuaţiilor diferenţiale (metoda aproximaţiilor succesive, metodele lui Euler, Runge-Kutta etc.). Noţiunile de bază ale teoriei grafurilor şi rolul lor în soluţionarea multor probleme practice sunt expuse în capitolul 13.

În capitolul 7 sistemele de ecuaţii se rezolvă cu ajutorul pseudoinverselor, calculându-se, mai întâi, pseudoinversa cu ajutorul algoritmului lui Greville. Prin pseudoinversa unei matrice singulară sau nesingulară $A_{m\times n}$, $m \le n$ sau $m \ge n$ se are în vedere matricea A^+ care satisface relaţiile:

$$1^0.\ AA^+A = A,\ 2^0.\ A^+AA^+ = A^+,\ 3^0.(A^+A)^T = A^+A,\ 4^0.\ (AA^+)^T = AA^+.$$

www.digibuc.ro

Programarea calculatoarelor. Informatică. SECM. Încă în

1985, ca şef laborator Infrastructură Socială la Institutul de Cercetări Ştiinţifice în domeniul Planificării, împreună cu Mihai Mariciuc (şef laborator Programare a Sistemelor de la Institutul de Matematică cu Centrul de Calcul al Academiei de Ştiinţe din RSSM) şi doctorul habilitat în ştiinţe fizico-matematice Dumitru Todoroi (profesor la catedra de Limbage Algoritmice şi Programare de la Universitatea de Stat „V. I. Lenin" din Chişinău) am convenit să dăm tinerei generaţii în creştere – elevilor şcolilor medii – o carte care să-i familiarizeze cu programarea calculatoarelor electronice, invenţie de vârf a secolului, şi cu modalităţile de aplicare a acestor mijloace la rezolvarea problemelor prin compunerea unor algoritmi exprimaţi cu ajutorul instrucţiunilor limbajului algoritmic FORTRAN. Era timpul când calculatoarele „invadau" toate sferele activităţii obşteşti, motiv care impunea cu insistenţă introducerea în învăţământul preuniversitar a noţiunilor programării calculatoarelor electronice, chestiune care deja ţinea de cultura generală a tineretului.

După avize pozitive venite din partea Catedrei „Tehnică de Calcul" de la Institutul Politehnic „S. Lazo" din Chişinău, a domnului Ion Jigău (şef secţie la Centrului Republican Interuniversitar de Calcul al Ministerului Învăţământului) şi de la Valentin Belousov, doctor în ştiinţe fizico-matematice, profesor, membru corespondent al Academiei de Ştiinţe Pedagogice a Uniunii RSS, Consiliul Instructiv-Metodic al Ministerului Învăţământului al RSS Moldoveneşti a recomandat, spre publicare, la Editura „Lumina", lucrarea care, de altfel, a fost prima lucrare în limba română pentru elevi. Ea întrunea material referitor la calculatorul electronic (evoluţia sistemelor de calcul, prncipiile de bază ale calculatorului), bazele aritmetice (operaţii în diferite sisteme de numeraţie, codificare, reprezentarea informaţiei în memoria calculatorului), algoritmi (reprezentarea unui algoritm,

www.digibuc.ro

scheme logice, tipuri de algoritmi), noţiunile de bază ale limbajului **Fortran** (instrucţiuni, programe, pachete de programe etc.). Autorii erau conştienţi de faptul că prima lucrare de acest gen nu e lipsită de anumite imperfecţiuni, mai ales că angajaţii editurii, majoritatea fiind filologi, nu cunoşteau acest domeniu. Pentru a demonstra că nu era deloc uşor să convingi un redactor neavizat în calculatoare, dau, ca exemplu, o secvenţă de la pagina 85 din lucrare: „Instrucţiunea **IF** logică serveşte pentru a descrie o decizie pe două căi posibile. Această instrucţiune are forma

IF (*expresie logică*) *i* ,

unde *i* este o instrucţiune executabilă, care se realizează...". În **Fortran**, ca, de altfel, şi în alte limbaje de programare, după **IF** (*expresie logică*) *i* nu trebuie să urmeze virgula (,), pe când în limba „moldovenească" (la acea vreme) înainte de *unde*, neapărat trebuie să se scrie (,). Nu am putut convinge redactorul nostru că în felul acesta se comite o eroare. Unul dintre cei trei autori avea „prieteni" care au speculat aceste caz. Astfel, unul chiar a citit lucrarea înainte de a fi prezentată editurii. Bineînţeles, au mai existat şi alte „erori", nu, însă, de mărimea celor subliniate în *„Învăţământul public"*. Aşa suntem noi românii, mai întotdeauna dorim să moară capra vecinului, atunci când ea ne lipseşte nouă. Dar, vorba tot a românului, ***Dumnezeu nu bate cu băţul!***

În anul 1993, fiind angajatul Catedrei „Cibernetică Economică" a Universităţii Agrare de Stat din Moldova, am scos, pentru studenţii Facultăţii Zooinginerie, lucrarea **Informatica**. De data acesta treceam în revistă evoluţia sistemelor electronice de calcul, prelucrarea informaţiei cu ajutorul mijloacelor moderne, structura unui calculator electronic şi părţile lui componente, algoritmizarea proceselor de calcul, limbajul **BASIC** şi optimizarea proceselor de calcul în zootehnie. Prin intermediul acestei lucrări, studentul a luat cunoştinţă de noţiunile de model

www.digibuc.ro

și modelare economico-matematică, de metodele de rezolvare a problemelor de programare matematică, fiind apoi în stare să rezolve la calculator probleme de optimizare a proceselor de producție a nutreturilor, de optimizare a rațiilor de hrănire a animalelor agricole, de optimizare a structurii și rotației cirezii de vite cornute mari etc. Ultimul capitol era consacrat în întregime sistemelor informaționale în zootehnie. Întrucât economia țării este un ansamblu de obiecte și sisteme economico-organizatorice, menite să contribuie la crearea și consumul produsului, utilizarea tehnicii de calcul în dirijarea acestor sisteme dă naștere așa-numitelor **sisteme automatizate de conducere.** Zootehnia, fiind o ramură foarte dinamică, are o structură complexă și un volum mare de informație care se cere prelucrată rapid, având, astfel, o mare frecvență de utilizare. Tot la acest capitol studentul poate lua cunoștință de **locurile automatizate de lucru** ale specialiștilor în domeniu. În cele din urmă are posibilitatea să ia contact cu **SELEX** – sistemul integral de gestiune în zootehnie. După fiecare compartiment se aduc întrebări ale căror răspunsuri îl ajută pe student să înțeleagă mai bine materialul expus.

Lucrarea **„Introducere în informatică"**, ce a văzut lumina tiparului în 1999 la Editura Bioterra este, în fond, partea a II-a a cursului „Matematică și Informatică" ținut studenților de la facultățile „Inginerie și Management Agroturistic" și „Tehnologie și Valorificarea Produselor Agricole". În lucrare se expun noțiunile de bază ale informaticii, cum sunt cele ce se referă la informație, la sistemele informaționale, sistemele electronice de calcul, rețelele de calculatoare, bazele de date, sistemele de operare, ale virușilor pe calculator etc. Toate noțiunile sunt ilustrate cu un număr mare de exemple, astfel încât cititorul să fie în stare să obțină deprinderi de lucru la calculator. O atenție deosebită se acordă pachetelor de programe **Microsoft Word, Excel** și **Access.**

Prin **SECM** avem în vedere sistemele electronice de calcule

www.digibuc.ro

matematice sau *soft*-urile matematice. Dacă la început calculatoarele electronice propriu-zise au fost concepute ca dispozitive pentru calcule matematice concrete şi necesare din punctul de vedere al evoluţiei societăţii, ceva mai târziu, pentru aceleaşi calcule au apărut calculatoarele personale, precum şi un număr mare de produse programate speciale. Printre cele mai performante sisteme de programe matematice realizate la calculatorul electronic amintim sistemele *Eureka*, *Derive*, *CalculationCenter*, *Reduce*, *Theorist*, *Macsyma*, *ArtGraph*, *Quattro pro*, *StudyWorks!Mathematics*, *Statistica*, *MatLab*, *Mathematica*, *MathCad*, *Maple* etc.

Lucrarea „MAPLE: *sistem electronic de calcule matematice*" (324 de pagini), scrisă împreună cu Narcisa Teodorescu şi apărută în 2004 la Editura **Matrix Rom,** este consacrată celui mai avansat sistem de calcule analitice asistate de calculator. *Maple,* fiind un sistem matematic „pentru toţi", este în stare să efecteze cele mai complicate transformări şi simplificări algebrice; să calculeze sume şi produse finite şi infinite, limite şi integrale; să rezolve numeric şi analitic sisteme algebrice (şi transcendente) de ecuaţii şi inecuaţii; să calculeaze determinanţii matricelor cu elemente simboluri matematice; să determine toate rădăcinile unui polinom, pecum şi să facă multe alte operaţii şi transformări matematice. *Maple* cuprinde şi pachete separate de programe pentru rezolvarea celor mai diverse probleme din algebra liniară şi cea tensorială, din geometria euclidiană şi cea analitică, din teoria numerelor, teoria probabilităţilor şi statistica matematică. *Maple* este de neînlocuit în aproximarea funcţiilor, la rezolvarea problemelor de programere liniară (metoda Simplex), precum şi la rezolvarea multor probleme din combinatorică, teoria grafurilor, de simetrii Lie, de logică matematică, de câmpuri Galua, polinoame ortogonale, de finanţe etc.

Sistemul *Maple,* pe lângă toate facilităţile de mai sus, „posedă"

www.digibuc.ro

și un limbaj interactiv propriu de programare, ceea ce îi permite utilizatorului să creeze de sine stătător comenzi și, în felul acesta, să extindă posibilitățile acestui sistem pentru rezolvarea multor probleme specifice. Prezentările grafice ale sistemului *Maple* sunt de mare ajutor la rezolvarea celor mai diverse probleme: vizualizarea rezultatelor rezolvării problemelor, interpretarea grafică a datelor etc.

Printre posibilitățile grafice de bază ale sistemului *Maple* menționăm:

- trasarea curbelor pentru funcțiile de o singură variabilă, a funcțiilor parametrice și a celor implicite;
- trasarea câmpurilor vectoriale, a gradientelor și a liniilor de nivel;
- construirea suprafețelor funcțiilor de două variabile;
- construirea obiectivelor grafice bi- și tridimensionale (cerc, sferă).

Un program în *Maple* se scrie foarte simplu, fiind vorba doar de aplicarea unor comenzi care conțin termeni uzuali din vorbirea curentă. Toate aceste probleme sunt expuse în lucrare cu lux de amănunt. Materialul este ilustrat cu foarte multe capturi ale ecranului, atât sub forma unor figuri aparte, cât și sub formă de fragmente de calcule și proceduri programate care se regăsesc în textul lucrării.

Lucrarea umple golul din periodica românească despre patriarhul sistemelor electronice de calcule analitice din lume. Deși în lucrare este luată în discuție versiunea *Maple* 6, celelalte versiuni mai avansate (*Maple 8* și *Maple 9*) au în componența lor aproape toate instrucțiunile versiunilor anterioare.

Analiză matematică cu MAPLE, apărută în 2003, se adresează elevilor, studenților și cadrelor didactice, precum și specialiștilor care doresc să aplice calculatorul electronic – invenție a anilor 50 ai secolului trecut – în activitatea lor, fără care

www.digibuc.ro

tânăra generaţie nu ar fi în stare să-şi manifeste pe deplin aptitudinile şi cunoştinţele acumulate.

Pentru a fi în pas cu noul suflu al aderării ţărilor noastre la Uniunea Europeană, autorii (Dionis Lica, USAMV Bucureşti; Maria Micula, USAMV Cluj-Napoca; Gheorghe Căpăţână, Universitatea de Stat din Chişinău; Nicolae Objelean, Universitatea Agrară din Chişinău şi profesorul de liceu Ionel Marin din Piteşti) au convenit ca lucrarea menţionată mai sus să schimbe, într-un anume sens, modul de dobândire a cunoştinţelor la „**Matematici**". Pentru a fi în pas cu timpul, se cer schimbate metodele de predare a disciplinelor matematice atât în reţeaua preuniversitară, cât şi în cea universitară. Din aceste considerente, autorii lucrării au decis să intervină cu alte puncte de vedere în procesul de învăţare a unor compartimente din matematică, aplicând aşa-numitul SECM, bazat pe mijloace moderne – calculatoarele electronice – care cu adevărat au revoluţionat lumea. Odată ce reţeaua sistemului de învăţământ (preuniversitar şi universitar) dispune de clase amenajate cu tehnică modernă de calcul, acestea pot fi folosite eficient în procesul de instruire la disciplinele matematice, precum şi la cele de chimie, fizică, biologie, geografie etc.

Lucrarea este îmbibată cu un număr mare de exemple rezolvate, care-i vor îndruma pe cei cointeresaţi să înţeleagă mai bine ce se află „*în spatele scenei*".

Autorii au avut în vedere ca exemplele prezentate să nu fie simple ilustraţii didactice, ci aplicaţii utile pentru cei ce rezolvă problema. Pentru majoritatea exemplelor rezolvate, autorii acordă un spaţiu larg ilustraţiilor grafice, obţinute cu ajutorul calculatorului. Altfel, comenzile şi funcţiile sistemului *Maple*, aplicate la astfel de construcţii, ar fi fost simple instruiri, „garnisite" pe alocuri de imagini.

Un prieten mi-a povestit odată că, atunci când era copil, a făcut o poznă. Tatăl său, în loc să-i aplice corecţia cuvenită în astfel de situaţii, poate gândindu-se că de-acum este în stare să

www.digibuc.ro

priceapă şi sfatul cuvintelor, nu numai al palmelor aplicate părţilor dorsale, s-a mulţumit doar să-i spună cu destul amar în glas: „-*Măi tată, măi... ce bine ar fi ca, măcar din când în când, să te dai puţin deoparte şi să te uiţi la tine cât eşti de prost!... Poate că atunci vei pricepe şi tu mai uşor ce-i bine şi ce-i rău în viaţă!...*"

Relatarea m-a amuzat mai întâi. Ulterior, însă, mi-am dat seama că tatăl îşi sfătuia astfel odrasla să se supună periodic unei autoanalize cu sens curativ, necesară fiecăruia dintre noi.

Aidoma sfatului dat copilului din povestire, am procedat eu însumi, când am început să-mi depăn aducerile aminte. M-am dat uşor deoparte şi m-am uitat cu atenţie spre mine, călător de-a lungul a 70 de ani de viaţă, încercând să disting cât de „isteţ" şi cât de „prost" am fost în tot ce am făcut. Şi, bineînţeles, atât din jenă faţă de mine, cât şi faţă de cititor, voi evita, pe cât posibil, să-mi cataloghez stângăciile şi voi încerca să insist asupra trăsăturilor care mi-au fost specifice de-a lungul întregii vieţi, fără să exclud nici aşa-numitele „prostii", atunci când ele m-au marcat în vreun fel. Dat fiind faptul că nici un om nu a reuşit să fie perfect de la naştere şi până la moarte, nu-mi voi pune cenuşă-n cap pentru anumite greşeli sau rătăciri, tot aşa cum nu voi încerca să mă prezint drept exemplu ideal în tot ceea ce am făcut în viaţă.

Am urât dintotdeauna, cu toată fiinţa, răutatea, minciuna, făţărnicia, înşelăciunea şi ticăloşiile de orice fel, încercând, pe cât mi-a fost cu putinţă, să mă ridic la înălţimea omului care poate trece cu fruntea sus prin orice fel de mulţime, pe uliţe, străzi sau bulevarde, zâmbind fără reticenţă tuturor cunoscuţilor şi necunoscuţilor, vrând să-i fac a crede că pot avea în fiecare trecător un potenţial prieten, aşa cum tata şi mama, în vremea copilăriei mele, mergeau spre biserică, făcând să răsară soarele din privirile lor şi toţi cunoscuţii şi necunoscuţii întâlniţi în cale să se apropie de ei cu dragoste, atraşi de lumina acelor ochi... Cred că, dintr-un anumit punct de vedere, aceasta este esenţa relaţiilor dintre oameni. Acest mare adevăr l-am învăţat de la părinţii mei, cărora le mulţumesc pentru că am putut întoarce capul fără nici o jenă,

www.digibuc.ro

de-a lungul anilor, pentru a mă descoperi, în tot ce am avut bun şi rău în viaţă ...

Ca toţi semenii mei, conştienţi de aptitudinile lor, caut în permanenţă să disting grâul de neghină şi mă bucur mult când găsesc în mine forţa de a face tot binele pe care îl doresc. Ştiu că şi dorinţa de a face bine este o faţetă a egoismului. Mă rog, însă, lui Dumnezeu ca egoismul să nu aibă şi alte chipuri decât acesta. Mă simt foarte mulţumit dacă pot să ajut pe cineva, pentru că şi eu, la rândul meu, am primit un nesperat ajutor din partea unor oameni mai buni decât mine. Îmi place să iau apărarea celui mai slab în faţa altuia mai puternic, atât timp cât cel slab nu încearcă să-l doboare pe cel puternic din răutate, invidie, meschinărie sau din alte considerente, care ţin de laturi negative ale caracterului, fără a avea un motiv determinant, în sensul bun al cuvântului.

Dacă, uneori, îmi permit să-mi exprim părerea, o fac nu pentru a ataca o persoană sau a lua partea alteia, ci pentru a clarifica o idee pe care o consider eu bună. Dar şi în asemenea situaţii, mă pronunţ destul de anevoios, mai ales atunci când aspectele necunoscute le depăşesc pe cele cunoscute. Având permanent sentimentul că încă nu deţin ultima informaţie, prefer să mai aştept. Cu siguranţă că problema respectivă se va lumina în timp aşa cum trebuie! Când coeficientul de siguranţă este mare şi nu aduc pe nedrept un prejudiciu, îmi place să fiu hotărât în atitudini, indiferent de consecinţe. Doar un exemplu în acest sens şi poate cel mai ilustrativ. Prin 1976, pare-mi-se, s-a pus problema ca Facultatea de Fizică şi Matematică să fie lichidată. Din câte îmi aduc aminte, singurul care a argumentat că această lichidare nu este folositoare nimănui, ci, din contra, aduce prejudicii învăţământului, am fost eu. Poate această ieşire a mea a fost începutul sfârşitului meu la „Ion Creangă". Şi totuşi, în 1983 facultatea a fost închisă.

Ca orice om, nici eu nu am fost lipsit de lovituri şi de înfrângeri. Nu vreau să fac o statistică a lor. Le-am socotit ca pe nişte ciudăţenii ale vieţii sau ca pe nişte neîmpliniri, gândindu-mă că este imposibil să obţii tot ceea ce doreşti.

www.digibuc.ro

N-am fost lipsit nici de greşeli, care, poate, uneori, au fost mai mari decât ale altora. Totul depinde, însă, de unghiul de vedere din care sunt privite atât victoriile, cât şi greşelile. Regret mai ales greşelile care au afectat, într-un fel sau altul, situaţia unor colegi, colaboratori sau studenţi. Au fost unele cazuri când mi s-a imputat, de exemlu, că, prin funcţiile pe care le-am avut şi poziţia de care m-am bucurat, am ajutat la ridicarea unor colegi peste meritele lor fireşti. Poate că este adevărat .... Dar tot atât de adevărat e şi faptul că, dacă i-am ridicat pe unii, nu i-am coborât pe alţii pe nedrept. Şi, mai mult decât atât, am convingerea că toate acestea le-am înfăptuit nu în detrimentul profesiei sau al instituţiei. Mă întreb acum: dacă aş fi pus să decid acele situaţii cu aprecierile de azi, aş proceda la fel? Cine mi-ar mai putea oferi vreodată situaţiile de atunci, pe care să le judec cu mintea de acum?!...

Preocupat statornic de rigoarea pregătirii în profesie ca şi în domeniile adiacente, se impune să subliniez că această obsedantă îndatorire a fost rezultanta firească a atitudinii mele faţă de muncă, pe care am simţit-o totdeauna ca pe una din marile bucurii ale vieţii. Întreaga mea existenţă, de altfel, a fost un continuu efort, în sensul că, dacă unora viaţa le oferă totul de-a gata, eu a trebuit să asud. Viaţa, destinul, însă, mi-au recompensat strădaniile, oferindu-mi împliniri nevisate.

În activitatea didactică şi cea de cercetare citeam, mă pregăteam şi lucram foarte mult. Şi în zilele de azi procedez la fel. Clipele îmi erau permanent ocupate şi încă îmi mai sunt ocupate, de cele mai multe ori în detrimentul celor ce mă înconjoară cu căldura lor sufletească. Cu toate că aveam şi încă mai am şi multe alte obligaţii de rezolvat, caut să acord activităţii mele şi, în general, îndatoririlor de serviciu, maximum de timp. De altfel, nu o dată m-am surprins a fi rămas un elev sârguincios; permanent fug după timp, furând din orele de odihnă ale mele şi ale întregii familii. Poate că acest exces a făcut ca, la un moment dat, osatura mea interioară să sufere o descumpănire. Dincolo de satisfacţiile deosebite ale strădaniilor depuse, am trăit disperarea istovirii, randamentul

www.digibuc.ro

intelectual devenind, implicit, mai redus. Au apărut nopţile de nesomn, pesimismul, clipele de neodihnă. Alarmat, m-am izolat în mine, credeam eu, pentru a cruţa pe cei din jur. Din contra, ei s-au alarmat mai mult. Crezusem că-i vorba de un pasager surmenaj. Am apelat la medici, care mi-au oferit competenţa lor în materie. Am suportat şi două intervenţii chirurgicale. Însă rolul decisiv în readucerea mea pe linia de plutire, la echilibrul de altă dată, l-au avut soţia şi mama acesteia. Cu o nativă înzestrare în a acorda fiecărei situaţii – fericită sau nefericită – proporţiile şi atenţia cuvenite, ele m-au îngrijit şi vindecat în acest sens, plasând afecţiune şi căldură sufletească în tot ceea ce-mi acordau.

Oricum şi oricât m-ar ameninţa neajunsurile sănătăţii, merg aproape zilnic la facultate şi lucrez cu acelaşi interes, parcă mai mult dăruit. Tot atât de adevărat este şi faptul că puterile mi-au mai scăzut, auzul şi văzul au pierdut din acuitate. Mersul începe să devină mai greoi, pasul tot mai obosit, mai şovăielnic, mult mai prudent. Totuşi, chiar şi în această situaţie, aş dori ca drumul pe care-l mai am de străbătut în viaţă să fie fără prea mari suferinţe. În tinereţe, ignoram că se ajunge în situaţia de a preţui fiecare zi pe care o trăieşti şi o consideri ca pe un mare dar venit de la Cel de Sus. Mi-aş dori, – cine n-ar vrea? – un sfârşit uşor, fără infirmităţi, pentru a evita chinul propriu şi pe al altora, exact ceea şi-a dorit şi tata.

Aş mai vrea, de pildă, să plec „dincolo" împăcat cu cât mai mulţi dintre cei cu care mi-am împărţit înt-un fel sau altul viaţa, să plec într-o creştinească despărţire, înţeles şi iertat de cei cărora le-am greşit, învăluit într-o senină amintire pentru ceilalţi. Oare aceste finale aspiraţii ale omului depind de vrerea lui şi, dacă da, în ce măsură?

Ca să fiu împăcat cu gândurile triste ce mă frământă tot mai des am şi cumpărat o *„garsonieră cu trei niveluri, fără ferestre şi cu uşa în tavan"* pentru mine, Livia şi mama-soacră, aflată la Bellu, figura nr. 4 (vezi poza alăturată).

www.digibuc.ro

Încă din timpurile când eram elev la şcoala medie din Hânceşti, eu şi prietenii mei cu o clasă mai mică, Aurel Penu şi Vasile Ţipişcă, formaserăm un cerc literar şi o „revistă" (un fel de caiet de dimensiuni mari) de publicaţii (poezii şi piese) ale noastre, care apărea o dată pe lună. Eu am încetat de a mai scrie, Vasile Ţipişcă s-a stins din viaţă, pe când Aurel Penu, deşi foarte ocupat cu profesia de medic, pe care o profesează până în prezent, mai găseşte şi azi timp pentru poezie. Fericit om! Voi încheia gândul nu prea bucuros cu poemul lui Aurel Penu ***„Eu simt, mă apropii de sfârşit"***, pe care îl admir mult:

Eu simt, mă apropii de sfârşit,
Se stinge flacăra în mine,
Inima îmi bate-ncetinit,
Iar TU prin vis mă chemi la tine.

Te rog, mai dă-mi puţin răgaz
Să mă reţin pe-această lume,
Căci ce-am trăit îs file de necaz
Smulse dintr-o carte-a fericirii.

Viaţa mi-a trecut prin flacără de foc
În luptă cu „prieteni" de invidie,
Dar nu regret: le-am dovedit ce pot
Şi n-am cedat nicicând la nimeni.

În ea am cumulat o bogăţie mare,
Muncind din zori în mare stăruinţă.
Te rog să mă reţii, să-mi pun eu tot la cale,
Urmaşilor să fie-n folosinţă.

www.digibuc.ro

Şi dacă vei vedea că totu-i terminat,
E timpul ca să plec în nefiinţă,
Tu cheamă-mă şi vin imediat,
Dar vreau să ştii, o fac fără dorinţă.

P. S. *Nu vă grăbiţi ca să veniţi la mine,*
Şi nu lăsaţi copii, nepoţi şi pe părinţi,
Mai aşteptaţi, eu voi veni într-o „mânie"...
Şi-oi povesti de cei ne-nsufleţiţi.

Am avut totdeauna convingerea pozitivă, normală, că menirea omului este de a construi, de a crea, de a lăsa pe pământ semne bune ale trecerii prin viaţă.

În toate ipostazele în care m-am aflat (soţ, tată, bunic, laborant, docent, profesor, şef de catedră (sector), decan, prorector etc.) am dorit să-mi afirm înclinarea firească „spre a face ceva". Ceea ce a rămas în urma mea şi tot ce am sădit în foştii mei studenţi de la facultăţile de fizică şi matematică, economie, mecanizare, management, agronomie, biotehnologii etc. constituie mulţumirea şi mândria mea. Şi totuşi,

La capătul de drum mă simt ajuns
şi trist privesc cărările-mi închise!
Azi nu mai am nici taine de ascuns
şi nu-mi mai făuresc nici vise!

Sunt conştient că tentativa de a-mi construi încă din timpul vieţii un monument funerar este efemeră. O fac din dorinţa ca toţi ai mei: copiii, nepoţii şi, ce bine ar fi, şi strănepoţii – să nu uite de mine, să răsfoiască dosarele trecutului. Poate astfel vor reîntoarce trecutul. Dar are oare importanţă în „care lume" şi cine îşi va aminti de mine ca persoană? Filozofic, sigur că nu. Dacă e să vorbim la mod general şi la scară istorică, în acest sens ar fi interesant să se afle ce a făcut persoana pentru semenii săi, fie şi într-un domeniu îngust de activitate. Să fim de acord, nu doar

www.digibuc.ro

marile personalități fac istoria, adică lasă urme pe scările prăfuite ale piramidei progresului. Istoria, după mine, nu este doar o alternativă de epoci și timpuri, ci și o galerie infinită de portrete ale oamenilor care au trecut pe pământ. Prin istorie eu înțeleg alianța dintre cei morți, cei vii și cei care încă nu s-au născut. Desigur, nu toți au aceeași valoare, aceeași semnificație, însă fiecare ocupă locul său în această galerie. Totodată, nu toți și nu totdeauna sunt vizibili și desemnați. Acest fapt trebuie scos la iveală din simplul motiv că pe parcursul mai multor ani din timpurile de tristă pomină istoria era „depopulată", asemănător unei străzi în miez de noapte. Acesta a și fost îndemnul de a-mi înșira amintirile.

În toate acțiunile întreprinse de-a lungul anilor am fost sprijinit mai mult sau mai puțin de colegi, de unii profesori cu munci de răspundere, de unii decani, prorectori și rectori. Dintre rectori, am datoria să nu-i uit pe domnii Nicolai Pomohaci și Ioan Alecu, cărora le port recunoștință: au avut încredere în ceea ce am întreprins, dându-mi nu numai libertatea, ci și sprijinul să realizez ceea ce îmi propuneam.

Nicolai POMOHACI – om de știință, cu atribute native de conducător, cunoscător al vieții universitare până în cele mai mici detalii. Născut la 28 noiembrie 1930 în comuna Marginea, județul Suceava. Școala primară a absolvit-o în satul natal (1937–1940), urmând Liceul de băieți „E. Hurmuzachi" din Rădăuți (1940–1959), apoi Facultatea de Horticultură din București (1950–1954) și doctorantura (1962–1966).

Pe parcursul întregii activități universitare a fost solicitat de nenumărate ori să ocupe și funcții administrative (secretar științific și prodecan, șef de catedră, decan, rector), avându-se în vedere calitățile sale de bun organizator și vrednic gospodar. Ajuns în postura de rector, a demonstrat, în primul rând, cum trebuie să se poarte un cadru didactic, indiferent de gradul pe care îl deține, într-o ierarhie administrativă oarecare. Folosind totdeauna pluralul

www.digibuc.ro

politeții, a condus universitatea cu mult simț de răspundere. A fost și este iubit și respectat de întreg colectivul pentru că are puterea de a asculta și înțelege pe oricine, cu toate că, prin natura funcției sale, viața îi era mult mai grea și mult mai copleșită de responsabilități. Dorințele sale de a ridica ștacheta învățământului și de a antrena întregul corp didactic în acest proces au fost susținute de studenți și cadrele didactice. Domnul prof. Nicolai Pomohaci este persoana care a dat viață unui nou suflu în învățământul superior din România, înființând facultatea de **Biotehnologii** (de altfel unica în România), facultatea de **Management, Inginerie Economică în Agricultură și Dezvoltare Rurală,** specializările: **Arhitectură Peisageră, Biologie și Științe Agricole,** ultima menită să pegătească cadre didactice pentru mediul rural, domeniu complet neacoperit în prezent de rețeaua de instituții din țară. Dau citirii unei porțiuni din discursul prof. dr. Milu Oșlobeanu, adresat domnului Nicolai Pomohaci cu ocazia sărbătoririi a 70 de ani de la naștere, fragment care-l caracterizează întocmai:

„Ca dascăl, cu aleasă vocație, ați pregătit, în domeniul specialității dumneavoastră, zeci de promoții de ingineri [...]. *Ca om de știință, aveți meritul de a fi participat la dezvoltarea cercetării în domeniul științei viti-vinicole, publicând numeroase lucrări, dintre care unele au reținut atenția organismelor interguvernamentale de specialitate (OIV), fiind răsplătite cu meritate premii* [...]. *Ca rector, v-ați dovedit un autentic manager universitar și ați reprezentat prestigios universitatea noastră în Consiliul Național al Rectorilor, Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare etc. Acest buchet maiestos de înfăptuiri ne îndreptățește să încadrăm activitatea dumneavoastră într-o epocă de reale și de sine stătătoare succese, demnă de marile personalități care au onorat în trecut conducerea universității noastre*".

Meritele științifice ale domnului Nicolai Pomohaci s-au încununat cu alegerea sa ca Membru Corespondent al Academiei

www.digibuc.ro

de Ştiinţe Agricole şi Silvice (1997), Membru Titular al Academiei Şcolii Superioare din Moscova (1998), Membru al Academiei Italiene a Viei şi Vinului (1998).

Ioan ALECU – alegere optimă făcută de profesorul Nicolai Pomohaci şi de Senatul universităţii la cârma instituţiei, într-o perioadă de noi transformări ale învăţământului superior românesc. În postura de rector, cu calităţi excepţionale de manager, a reuşit să îmbrace universitatea în haine noi, pe care le merită. Energic şi stimat de colegi, a modernizat multe săli de curs, amfiteatre, laboratoare, precum şi teritoriul din jur, transformându-le în adevărate localuri care încântă ochii. Acum, universitatea, pe drept cuvânt se poate mândri cu Grădina Botanică.

Ioan-Nicolae Alecu s-a născut în Bucureşti la 9 iulie 1945. A urmat studiile la Facultatea de Agronomie din cadrul Institutului Agronomic „N. Bălcescu" din Bucureşti (1963–1968) şi la Facultatea de Management, Inginerie Economică în Agricultură şi Dezvoltare Rurală (USAMV, 1998–2000). În 1976 susţine teza de doctorat. Este membru titular al Academiei Agricole şi Silvice (2002). Din februarie 2000, prin concurs, ocupă postul de rector al USAMV Bucureşti. Autor a 7 cursuri universitare, publică în diferite reviste de specialitate din ţară şi străinătate peste 100 de lucrări ştiinţifice.

Am înscris numele ultimilor doi rectori, Nicolai Pomohaci şi Ioan Alecu, mai întâi, pentru meritele lor, apoi, pentru că nu au avut reţineri faţă de activitatea mea din ultimii zece ani (1995–2004) şi, mai ales, pentru că mi-au arătat multă încredere şi bunăvoinţă în tot ce întreprindeam. Din 1996 şi până în 2004 am fost, două perioade la rând, şi senator, numai că nu în Parlamentul României, ci în senatul universităţii.

Cu unele persoane care, pe parcursul activităţii mele, au ocupat funcţii de conducere m-am aflat, în general, în relaţii oarecum tensionate. Unii, trecând de la colegialitate la autoritatea funcţiei,

www.digibuc.ro

au fost nevoiţi să se „desprindă" de noi, considerându-ne mai mult sau mai puţin incomozi pentru sinceritatea noastă critică. Alţii au dat multă atenţie celor care aveau plăcerea să-şi „frece pingelele" pe la conducere, specialiştilor în „lucrături", linguşeli, intrigi etc. Multora dintre conducătorii cu care am lucrat ţineam să le spun, atunci când situaţia o cerea, părerile mele, fiind convins că numai aşa îi pot ajuta pe ei şi instituţia. Observând la unii indiferenţă faţă de aproape tot ce le spuneam, faţă de opiniile sau sugestiile mele, ajungând să fiu considerat un om incomod, am renunţat. La fel au procedat şi alţi colegi cu cei care se considerau buricul pământului, formându-se, în felul acesta, un gol. Probabil că era mai suportabil aşa decât ca acest loc viran să fie „populat" cu persoane şi colegi incomozi. Aceşti conducători considerau că adevărul exprimat de ei sub imperiul autorităţii este infailibil, ignorându-l pe cel venit din partea altora. Aveau vertijul prezentului şi le plăcea să beneficieze de o popularitate imediată, ignorând trecutul şi sfidând perspectiva instituţiei şi chiar pe a lor.

Dintre miniştrii învăţământului, pentru mine mai, iubiţi şi apreciaţi au fost **Eugen Postovoi** (RSSM) şi **Liviu Maior** (România). Ei s-au bucurat de stima cadrelor didactice universitare pentru consecvenţa, zelul, tactica, priceperea şi, mai ales, curajul cu care s-au zbătut în vederea realizării, menţinerii şi consolidării unui adevărat învăţământ academic.

Un moment aparte în învăţământul superior din Moldova îl constituie perioada când în fruntea Ministerului Învăţământului Public se afla Eugen Postovoi. Prin înţelegerea sa politică, prin atenţia pe care o acorda învăţământului, în general, şi celui universitar, în particular, are meritul revigorării şcolii superioare. Lui Postovoi i se datoresc schimbările care au intervenit în perioada următoare în destinele învăţământului superior din republică.

www.digibuc.ro

S-a născut **Eugen Postovoi** în satul Dubovo, raionul Krasnâe Oknî, azi regiunea Odesa, la 17 februarie 1921. Ca mulți alți transnistreni, este activist de partid și om de stat din RSS Moldovenească. Membru al PCUS din 1941. Absolvent al Institutului Pedagogic din Chișinău (1948). Doctor în istorie (1969). Participant la cel de-al doilea război mondial. Pe lângă multe posturi de răspundere în ierarhia de partid și de stat, a fost cel mai longeviv ministru al învățământului, deținând acest post aproape 13 ani: perioadele 1955–1958 și 1962–1971. Ca organizator, cu energia specifică temperamentului său, Eugen Postovoi a reorganizat rețeaua de învățământ sub aspectul dotării, cât și al recunoașterii sale legale ca școală de tip sovietic, păstrând cu strictețe canoanele conducerii de partid. Eugen Postovoi a fost un fidel susținător al ideilor partidului comunist, pe care le îndeplinea cu multă conștiinciozitate. Totodată, a fost și un om bun la suflet, un stoic de o ținută morală cu mult deasupra contemporanilor lui. În relațiile sale cu toți lucrătorii era sever, dar corect, cerea îndeplinirea necondiționată a hotărârilor partidului, fie ele de orice nuanță. Disciplina de partid pentru el era ceva sfânt. Iată și câteva exemple, care îl caracterizează. După numai câteva zile de la numirea mea în funcția de prorector, trebuia să particip la ședința Colegiului Ministerului de Învățământ, unde se punea în discuție starea bazei materiale a Facultății de Educație Fizică și Sport a Institutului. Nu cunosc cauza de ce rectorul, Nichita Chiricenco, m-a însărcinat anume pe mine să țin piept la acea ședință. Sincer să fiu, aveam mari emoții. După cum spuneam ceva mai sus, ministrul era foarte sever. Nu rare ori, pe acele timpuri, se întâmpla ca unii conducători (directori de școală, șefi de catedră, decani, prorectori), după ședințele Colegiului, să-și ia rămas bun de la funcțiile pe care le ocupau. Nu aveam cum să evit situația în care mă aflam. La acea ședință am fost însoțit doar de decanul facultății, Alexandru Safonov, un vulpoi venit pe meleagurile noastre, cu o mare practică în lucru.

www.digibuc.ro

La acea şedinţă am supus unei analize minuţioase starea bazei materiale a Institutului şi a facultăţii, care, de altfel, erau bine cunoscute tuturor celor prezenţi. Facultatea avea cel mai mare efectiv de studenţi, ceva în jur de 1200. Numai la zi, la anul I, admiterea era de 175 de studenţi. Faţă de alte facultăţi, procesul de învăţământ era cu totul altul. Se lucra pe subgrupe, grupa era însoţită de trei cadre didactice. Facultatea dispunea doar de o singură clădire de sport cu câteva săli, cea care a fost dată în exploatare pe timpul lui Andrei Grecul şi care nici pe departe nu corespundea parametrilot necesari. De stadion propriu, bazin de înot, terenuri de volei, baschet, săli pentru trântă etc., nici vorbă. Cu mari eforturi închiriam localuri la stadionul republican şi „Dinamo", la Tehnicumul de Sport şi în diverse şcoli din Chişinău. În astfel de condiţii ne făceam datoria pe atunci. Ţin minte şi azi că terminasem discursul astfel: „*Noi nu pregătim specialişti, ci ne facem a-i pregăti. Dacă aşa se doreşte, stabiliţi-ne o cotă de admitere de 1000 de studenţi şi în felul acesta, după patru ani, problema cadrelor de profesori de educaţie fizică în şcolile din republică va fi rezolvată. Interesează pe cineva acest lucru*?". După ce terminasem, ministrul a propus o mică pauză. Decanul, Alexandru Safonov, surâzind, îmi zice: „*E posibil că a-ţi vorbit pentru ultima dată la Colegiu*". După pauză trebuiau să înceapă dezbaterile. Nu prea au fost doritori să-şi expună părerile. A luat cuvântul doar preşedintele Comitetului de Cultură Fizică şi Sport de pe lângă Consiliul de Miniştri Eugen Streţcul, cu care, de altfel, eram în relaţii prieteneşti. Ambii urmasem studiile la „Ion Creangă", numai că domnia sa la istorie. În cuvântul său de încheiere, ministrul a făcut o analiză minuţioasă a situaţiei educaţiei fizice în şcoli, oprindu-se şi la problema pregătirii cadrelor în acest domeniu. A fost de acord cu cele relatate de mine, spunând că, într-adevăr, baza materială a institutului, în general, şi cea sportivă, în particular, lasă mult de dorit şi că se vor lua măsurile pentru îmbunătăţirea lor. Nu prea credeam că vor fi luate careva măsuri pentru a schimba într-un fel situaţia. Eram convins că şi ministrul nostru, ca mulţi

www.digibuc.ro

alți demnitari de partid, trebuie să spună ceva frumos, dar să rezolve – ba. Eu, „Toma necredinciosul", de data aceasta am dat cu oiștea în gard. A treia sau a patra zi rectorul, Nichita Chiricenco, este chemat la minister. În acea zi așa și nu a mai revenit la serviciu. A doua zi, disdedimineață, mi se comunică că decanii, prorectorii și toți cei patru șefi de catedră de la Facultatea de Educație Fizică și Sport sunt convocați într-o ședință de urgență la rector. În mintea mea: „*S-a zis cu mine*!".

Nichita Pavlovici, după cum îi era firea, încet, domol, ne explică că eri a avut o întrevedere cu ministrul și că mai apoi, toată ziua, până seara târziu, a deschis ușile în diverse birouri din incinta Consiliului de Miniștri. Obținuse o finanțare suplimentară pentru procurarea utilajului sportiv, necesar pentru a desfășura procesul de învățământ în condiții cât mai normale și că facultății i s-a repartizat, din fondurile de rezervă ale guvernului, o sală sportivă de producție germană, care, la scurt timp după aceea, a și fost instalată în spatele blocului principal, pe teritoriul adiacent Grădinii Botanice. E doar un caz care demonstrează promptitudinea ministrului Eugen Postovoi în soluționarea unei probleme din multitudinea problemelor pe care le rezolva la acea vreme.

Alt caz este cel care arată cum un ministru, devotat până în măduva oaselor moravurilor comuniste, a rezolvat situația în care se afla multpătimitul Mihai Moroșanu. După ce își ispășise „pedeapsa", sărmanul om, era disperat; cui nu i se adresa pentru angajare în sfera de muncă, toți îi întorceau spatele. Unii îl refuzau din „cauza" că nu are studii corespunzătoare, alții, pur și simplu, din teamă. Nicolae Margine, cadru didactic prigonit de la Politehnică, îl îndrumă să se adreseze lui Ion Valuță, care, la acea vreme, era secretarul organizației de partid a institutului. Și **Omul Ion Valuță** i-a întins mâna, acordându-i ajutorul cerut: îl contactează pe Andrei Ciumac, lucrător al Comitetului Raional de Partid Octombrie, responsabil pentru construcții, îi expune esența problemei și îl roagă să facă tot posibilul pentru a-l angaja în muncă. În felul acesta Mihai Moroșanu a obținut un loc de

www.digibuc.ro

muncă.

Acum să revin la rolul jucat de Eugen Postovoi în soarta lui Moroşanu. Vine timpul ca tânărul Moroşanu să-şi continue studiile: fusese exmatriculat din institut fără dreptul de a se restabili. Se adresează din nou lui Ion Valuţă, care, de această dată, deţinea funcţia de prorector (pentru ştiinţă). Acesta îl sfătuie să se adreseze rectorului, Sergiu Rădăuţan. Rectorul, aflând cine l-a îndrumat, imediat l-a invitat la discuţie şi pe Ion Valuţă, reproşându-i că îl bagă în belea.

„–*Serghei Ivanovici*, – îi zice Valuţă rectorului, – *eu nu pot să-l ajut, dumneavoastră, de asemenea, nu puteţi, însă ministrul poate*".

„– *Atunci ce treabă am eu, de ce l-aţi sfătuit să vină la mine*? ", – îi replică rectorul.

Ion Valuţă, după cum e firea lui, cu un zâmbet şiret, îi răspunde:

„– *Ca să-l contactaţi pe ministru şi să-i explicaţi că Moroşanu şi-a ispăşit „pedeapsa" cu prisosinţă şi că are şi el dreptul la învăţătură*".

Adevărul este că avizul ministrului era curajos pentru acele vremuri. Însă ministrul a fost foarte ingenios. Avizul ministrului Postovoi pe cererea lui Moroşanu se încheia cu „...*пусть учится и убедится в доброму партии*" („...*lăsaţi-l să înveţe şi să se convingă de bunătatea partidului*"). Amintisem mai sus că Postovoi era un om de o bunătate sufletească rară, dar că dispunea şi de un dumnezeiesc devotament faţă de partidul care l-a crescut. Bine că au existat persoane care au ştiut cum să exploateze şi aceste calităţi ale sus-puşilor. Noi, la „Ion Creangă", după schimbarea conducerii în 1975, am avut parte de secretari ai organizaţiei de partid străini neamului, fără suflet şi simţ. O vină în această privintă îi revine şi conducerii de vârf a institutului. În această privinţă, pentru a fi mai explicit, aduc doar un caz ieşit din comun, cel al conferenţiarului Aftenie Băligari de la catedra de limbi străine. Aftenie Băligari, pe timpul foametei, a fost găsit în casă cu înfăţişarea unui deţinut din lagărele naziste alături de părinţii

www.digibuc.ro

morți. Autoritățile locale l-au trimis la o casă de copii orfani, astfel salvându-i viața. Amprenta acelor ani nu a putut să nu lase urme adânci asupra personalității domniei sale. L-am cunoscut ca un om închis, zgârcit la vorbă, foarte disciplinat, cu opinii proprii corecte și ca un bun cunăscător de carte. În multe privințe avea punctul său de vedere, pe care era foarte greu să-l contrazici. A intrat în dizgrație datorită verticalității și exigențelor sale de om onest. Și pe timpul lui Nichita Chiricenco bietul Aftenie Băligari fusese torturat de persoane ostile neamului nostru. Îmi aduc bine aminte că administratoarea căminului, Titiunikova, împreună cu directoarea bibliotecii institutului Anghelina Didenko, ticluise un denunț cum că conferențiarul Aftenie Băligari (după revenirea de la doctorat, rectoratul îi repartizase pentru trai o cameră în cămin) pe la ora 23, chipurile, a bătut cu picioarele în ușa de la intrare în cămin. Nu am fost de acord cu o astfel de abordare a situației insinuate și la ședința biroului de partid a institutului i-am luat apărarea. Au avut de suferit și au fost șantajate și alte persoane competente (Viorica Brega, Tatiana Mitracov etc.).

www.digibuc.ro

Unde domină spiritul ştiinţei,
acolo se fac minuni şi cu mijloace mici.

I. Pirogov

6. CĂRĂMIZI PE ALTARUL ŞTIINŢEI ŞI ÎNVĂŢĂMÂNTULUI

În activitatea ştiinţifică desfăşurată pe parcursul anilor nu intenţionam să mă detaşez de obişnuit. Totuşi, ca tânăr entuziast, doream să realizez ceva personal, util profesiei căreia îi aparţineam. Poate că şi dintr-un orgoliu moştenit nu m-aş fi putut acomoda să duc o existenţă obscură.

Prin obligaţiile pe care le aveam la începutul carierei la catedră, a trebuit să-mi însuşesc, la nivelul respectiv, cunoştinţe de analiză funcţională şi metode de calcul numeric. Aceste imperative, odată împlinite, mi-au lărgit orizontul cunoaşterii în domeniul matematicii de calcul în ansamblul său. Ştiind, însă, că atunci când nu ai un profil profesional bine precizat, te risipeşti, devenind un fel de ***bun la toate***, am preferat să mă opresc asupra analizei numerice, un domeniu mai puţin explorat faţă de celelalte.

www.digibuc.ro

Dorința unei aprofundări a venit firesc, pe măsura pătrunderii în domeniu. Am demarat lent, înaintam încet, apreciind că activitatea de cercetare trebuie făcută nu numai pentru a ne astâmpăra propriile noastre curiozități, ci și pentru a oferi soluții bine întemeiate.

Am continuat ceea ce inițiase acad. L. Kantorovici și urmașii săi, M. Gavurin, I. Mâsovschih, L. Racovșcic, M. Necepurenko, M. Mertvețova, G. Salehov, B. Poliac, V. Ogneva și V. Cernâșenco, V. Mirakov etc., școala din Estonia reprezentată de S. Ulm, G. Vainikko, L. Vâhandu, Yu. Kaazik, A. Iâghi, O. Vaarmann, alte centre științifice din fosta URSS prin O. Liskoveț (Belarus), I. Alber (or. Gorki), V. Verjbițchi (Ijevsk), R. Șafiev (Azerbaijan), V. Meleșko și O. Bartiș și echipele lor din Lvov (Ucraina) și alții, concentrându-mi atenția asupra unor cercetări privind studiul convergenței metodelor iterative pentru rezolvarea ecuațiilor funcționale (în spații de tip Banach), presupunând că funcționala admite derivate de tip Freshe sau Gato. Fiind legat de tematica științifică a colectivului sectorului în care activam, de contracte cu diverși parteneri, făceam tot posibilul să prezint soluții cu aplicabilitate imediată, uneori chiar presante, obligându-mă să studiez mult și să consult multe surse străine. De cele mai multe ori, problemele pe care urma să le rezolv țineau mai mult de împrejurări decât de opțiunea mea. Așa au fost „*Calcularea optimă a rațiilor de hrană pentru diverse tipuri de vite cornute mari*" (contract cu Institutul de cercetări științifice în domeniul vităritului, acad. A. Kovarschi), „*Calcularea optimă a schemei de dezvoltare și amplasare a autogărilor din republică*" (contract cu Institutul de proiectări din Kiev, responsabil I. Ostrovschi). Aceste teme au fost duse la bun sfârșit, prima împreună cu Dumitru Zambițchi, iar a doua împreună cu Petru Soltan și Dumitru Zambițchi (de altfel, avem și lucrări publicate în comun). Cât de mândru și plin de aere mai era pe atunci directorul institutului, Vladimir Andrunachievici, de isprăvile celor de la Matematici aplicate!...

Multe cercetări le-am efectuat pentru a confirma științific ceea

www.digibuc.ro

ce intuiam în urma acumulărilor de date, cum ar fi aplicarea metodelor statisticii matematice în diverse domenii de cercetare. De exemplu, relaţiile de consultanţă cu şeful de catedră din cadrul Institutului de Medicină Nicolae Anestiadi îşi au începutul în aplicarea metodelor teoriei probabilităţilor şi a statisticii matematice la prelucrarea unor volume mari de date experimentale. Profesorul Nicolae Anestiadi, fiind îndrumător de doctoranzi, a fost printre primii în republică care a înţeles că ştiinţa, şi, mai ales, medicina, legată de suferinţele omului, nu are cum avansa dacă nu vor fi aplicate mijloacele de vârf ale tehnicii, calculatoarele electronice. Nicolae Anestiadi, un mare specialist în cardiologie, a prins gustul utilizării mijloacelor moderne, bazate pe calculatorul electronic, în diagnosticare. Pe atunci, ambii eram pasionaţi de căutarea unui algoritm, legat de calculatorul electronic, care să comunice suferinţa cardiacă a pacientului. În fond, la acea vreme (pare-mi-se, era prin 1964 sau prin 1965), ideea noastră avea la bază descompunerea funcţiei bătăii inimii în serie. În funcţie de diverse combinări ale coeficienţilor lui Fourie, calculatorul trebuia să facă toate calculele necesare şi să afişeze (la imprimantă sau pe ecran) de ce boală suferă persoana supusă investigaţiei. Cu părere de rău, o boală cruntă l-a răpus pe profesor şi cercetările au fost date uitării. Poate ideea e simplistă, dar cercetările îşi aveau începutul cu aproape 40 de ani în urmă. Alt caz este cel legat de Nicolae Mătcaş, doctorand pe acele vremuri la Universitatea din Sankt-Petersburg. Ţin bine minte cum domnia sa, o persoană foarte timidă, cu o voce moale, dar plină de căldură, ce-i reflectă, cred eu, bunătatea sufletească, a venit la noi în sector (un filolog în sanctuarul matematicienilor!), dând peste mine. Cu ochii blânzi, capul puţin aplecat, îmi explică ce îl frământă. După cât îmi mai amintesc, avea nevoie de o prelucrare statistică a unor date lingvistice. În fond, problema se reducea la determinarea repartiţiei (distribuţiei) unor anumiţi parametri ai populaţiei (operei) reeşind din concluziile trase pe baza unei porţiuni din operă (probă). Eu, fiind ocupat, şi ca să nu se lungească prea mult rezolvarea

www.digibuc.ro

problemei, am invitat-o pe colega mea Claudia Gârbu, rugând-o să acorde prioritate şi să rezolve problema în cel mai scurt timp.

Dintre cercetările pe care le-am întreprins cu mult ataşament, studii care nu numai că nu m-au obosit, ci, dimpotrivă, m-au revigorat, creându-mi un tonus deosebit, sunt cele ce ţin de rezolvarea ecuaţiilor funcţionale neliniare.

Cercetările s-au axat pe următoarele direcţii:

- rezolvarea ecuaţiilor funcţionale neliniare cu ajutorul aşa-numitelor funcţii majorante;
- rezolvarea ecuaţiilor operatoriale prin reducerea lor la ecuaţii funcţionale;
- propunerea de noi metode iterative care să conveargă foarte rapid către soluţie.

Prima direcţie se referea strict la tema de doctorat. Cercetările au fost extinse, propunând procedee şi cercetând convergenţa lor la rezolvarea ecuaţiilor lui Liapunov din teoria oscilaţiilor neliniare. În fond, metoda ecuaţiilor majorante îi aparţine marelui savant rus A. Liapunov, care, pentru prima dată, a propus aplicarea ecuaţiilor majorante la rezolvarea ecuaţiilor diferenţiale.

Ecuaţiile majorante au fost extrem de eficiente în cazul rezolvării ecuaţiilor diferenţiale, când se ia în discuţie soluţia analitică a ecuaţiei. Cu părere de rău, ideile şi propunerile lui Liapunov au fost mult timp date uitării. Am revenit la ideile lui Liapunov când Yuri Riabov a propus să aplicăm rezultatele lui Hill la determinarea traiectoriilor noilor obiecte cosmice. Am constatat că ideea este foarte fructuoasă şi, în felul acesta, a fost posibilă generalizarea metodei lui Liapunov. A fost posibilă, de asemenea, rezolvarea ecuaţiilor diferenţiale când termenul din partea dreaptă nu este exprimat printr-o funcţie analitică. Referitor la studiul convergenţei metodelor iterative, evaluării domeniului de convergenţă (după un anumit parametru), analizei soluţiilor ecuaţiilor şi sistemelor de ecuaţii diferenţiale periodice şi cvasiperiodice, cu sau fără rezonanţă, toate aceste rezultate au

www.digibuc.ro

făcut obiectul monografiei noastre,*„Metode iterative şi ecuaţiile majorante ale lui Liapunov în teoria oscilaţiilor neliniare”* din 1974, apărută la editura „Ştiinţa” (18,25 c. a.). În lucrare s-a acordat o mare atenţie construcţiei cu ajutorul calculatorului electronic a soluţiilor periodice şi aproape-periodice pentru ecuaţiile diferenţiale. Întrucât memoria operativă a calculatoarelor electronice ale anilor 70 era limitată, nu a fost posibil să determinăm soluţii pentru toate ecuaţiile luate în discuţie. Odată cu apariţia sistemelor electronice de calcule matematice simbolice ca, de exemplu, *Mathematica*, *Maple*, *MathCad* etc., împreună cu Yuri Riabov (vezi poza de mai jos) şi azi mai reluăm tema veche, prezentând soluţii rapid şi sub diverse forme: numerice, analitice sau grafice.

În măsura în care s-a putut, căutam nu numai să abordăm probleme concrete, ci să le şi rezolvăm. În această direcţie aş cita cercetările privind utilizarea calculatorului electronic şi a mijloacelor bazate pe el în sistemul de învăţământ.

La 15 martie 1980, prin decizia Ministrului Învăţământului, am fost transferat la Centrul Republican de Calcul Interuniversitar al ministerului fără să fi fost pus la curent şi directorul Centrului, Ion Cibotaru. „Viermii neadormiţi” au stat la pândă şi nu au avut astâmpăr întreaga perioadă, de la şedinţa de partid cu uşile închise din 26 septembrie 1978, când am fost destituit din funcţia de prorector, până în ziua transferului. Odată aleasă prada, se năpusteau asupra ei ca hienele.

www.digibuc.ro

Ion Cibotaru, la rândul lui, nu o dată mi-a reproşat că nu l-am pus la curent. Nu am avut cum să-l conving pe fostul meu profesor că nu purtam nici o vină, că eu însumi am fost înştiinţat doar cu o zi înainte de a fi luată hotărârea la minister. În transferul meu un rol important l-au avut scursurile societăţii, care nu puteau să se liniştească, văzându-mă în colectiv. S-au străduit, cu orice preţ, să scape de mine. Dacă e să fiu sincer, şi mie-mi era silă de multe spălături. La mijloc, însă, era acea hotărâre a adunării de partid, care indica „*...a se destitui din funcţie fără dreptul de a preda în învăţământ*". Se strecurase şi ideea să mă întorc la Institutul de Matematică al Academiei de Ştiinţe, adică de unde venisem la „Ion Creangă". Avusesem o întâlnire cu Vladimir Andrunachievici, directorul institutului. El, nici vorbă, cum poate angaja un fiu de chiabur şi încă fost necomsomolist? Mai ştii ce daună puteam aduce ştiinţei. În această privinţă am multe de spus, dar, vorba soţiei mele, despre cei duşi pe lumea cealaltă nu se vorbeşte de rău. Totuşi, nu pot să nu evoc atitudinea omenească a unor persoane. Astfel, domnul academician Anatol Drumea, directorul Institutului de Geofizică şi Geologie al AŞ RSSM, aflându-mi durerea nu mai ţin minte de la cine, pe loc mi-a propus un post de cercetător ştiinţific la institutul pe care-l conducea. Nu am putut să accept propunerea din simplul motiv că mă temeam ca nu cumva să nu pot face faţă. De asemenea, academicianul Simion Toma (directorul Institutului de Fiziologie a Plantelor al AŞ RSSM) şi doctorul în ştiinţe tehnice Zinovie Zelikovschi (directorul Centrului de Metrologie al AŞ RSSM) au fost dispuşi să-mi acorde ajutorul necesar. Nici în aceste cazuri nu am acceptat propunerile, rămânându-le, însă, recunoscător pentru că au înţeles în ce situaţie mă aflam şi au dorit, din suflet, să-mi aline durerea. Eu, la rându-mi, pledam pentru un post de conferenţiar la catedra de matematici de la Institutul Politehnic. Şeful de catedră, conf. univ. dr. Gheorghe Nojac, îmi planificase sarcina şi eram aşteptat de întreg colectivul catedrei. N-a fost să fie! Rectorul, Vladimir Antoseac, în principiu, nu se împotrivea să-mi desfăşor activitatea în instituţia pe care o

www.digibuc.ro

conducea, numai că, cred că şi domnia sa nu era lăsat în pace de ghemul de „viermi neadormiţi". La politehnică, numărul acestora era şi mai mare. Din discuţiile avute cu rectorul înţelesesem că ar trebui să aplanez situaţia cu vecinii politehnicii (clădirile institutului politehnic şi ale securităţii sunt gard în gard). Ce rost avea să-i spun toate aceste lucruri lui Ion Cibotaru şi oare ar fi crezut că, într-adevăr, aceasta era situaţia?

În noua funcţie îmi revenea sarcina să aplic calculatorul electronic, invenţia anilor 50 ai secolului trecut, în procesul de învăţământ. La acea vreme, în republică, calculatorul electronic avea „vârsta" unui copil de 15 ani. Centrele de calcul dispuneau deja de calculatoare din seria Sistemului Unic (EC ЭBM), care făceau parte din familia calculatoarelor mari, nefiind cele mai potrivite pentru elaborarea sistemelor automatizate de instruire.

Începutul erei instruirii computerizate este considerat anul 1958, când, la Universitstea din Illinois (SUA), a fost realizat primul curs computerizat. Instruirea programată, asistată de calculatorul electronic, luase mare amploare în 1960-1980. Astfel, pe baza calculatoarelor de tip PDP, fuseseră elaborat sistemul automatizat de instruire PLATO, versiunile I-IV, care aveau la bază reţeaua CYBERNET. De exemplu, versiunea PLATO IV funcţiona în universităţi din 13 ţări.

Marile firme producătoare de tehnică de calcul erau cointeresate în elaborarea unor astfel de sisteme, deoarece era o posibilitate în plus de a-şi realiza producţia. Astfel, corporaţia IBM a ieşit pe piaţa mondială cu sistemul COURSEWRITER, firma SYMENS – cu sistemul LIDA etc. Chiar şi unele universităţi şi centre mari de învăţământ din America au elaborat sisteme proprii: MINICORE, PILOT, COM, SCHOLAR, MALT, CLIPR etc.

În Uniunea Sovietică, investigaţiile în acest domeniu au apărut mai târziu în centrele producătoare de calculatoare electronice: Moscova, Kiev, Riga, Minsk. Dintre sistemele elaborate făceau parte: PEDAGOG, AVOC, ACO, SPOC (Ucraina), NASTAVNIC, ACPOC, AOS şi SADCO (Federaţia Rusă), CONTACT (Lituania),

www.digibuc.ro

ATOC şi EVOC (Belarus) etc.

În RSS Moldovenească primul care a început să acorde atenţie acestor probleme a fost Valentin Râng aci de la Universitatea de Stat din Moldova, care, în cadrul tezei sale de doctorat (la Kiev), a elaborat un curs pentru studierea limbajului FORTRAN. Investigaţii mai serioase în republică în acest domeniu, au început, însă, odată cu deschiderea Centrului Republican de Calcul Interuniversitar al Ministerului Învăţământului.

Graţie entuziasmului lui Ion Cibotaru (director al Centrului), Mihai Gonţa, Ştefan Marin şi Climentie Galben (vicedirectori) şi colaboratorilor care-l înconjurau, Ion Casian, Tudor Cebotari, Tudor Bounegru, Ştefan Gagim, Simion Lâsâi şi alţii, a început elaborarea de cursuri interactive asistate de calculator.

În aceste condiţii mi-am început şi eu activitatea în fruntea sectorului ***Sisteme Automatizate de Instruire***. Sectorul era doar pe hârtie. Trebuia să caut specialişti pentru a-l completa. La prima vedere părea că problemele erau minore, însă situaţia era tocmai inversă. Sectorul trebuia completat nu cu oricine, ci cu specialişti, cadre care să cunoască pedagogia, psihologia, metodica predării disciplinelor corespunzătoare şi, fără doar şi poate, să dispună şi de cunoştinţe vaste în domeniul programării calculatoarelor. Era timpul când apăreau centre de calcul ca ciupercile după ploaie. Aceste centre, de regulă, absorbeau aproape toţi absolvenţii facultăţilor de matematică şi fizică. Neavând de unde selecta specialişti, am angajat tineri absolvenţi care nu dispuneau de minimul necesar de cunoştinţe în programarea calculatoarelor şi nu aveau nici practica de predare în domeniul respectiv. Aşa că trebuia să lichidăm golurile din mers şi să mai şi avansăm. Se lucra intens, cu mult elan, toţi pentru unul şi unul pentru toţi. Fiecare era mândru că deştelenea ceva. În aceste condiţii am obţinut succese graţie colaboratorilor Cornel Filip, Valentina Căpăţână, Vladimir Berckov, Valentina Comaniuc, Galina Talmaci, Ghenadie Procopan şi altora, am dus la bun sfârşit şi am dat în exploatare trei cursuri interactive: „*Problema transporturilor*", „*Lecţii de*

www.digibuc.ro

limba engleză" şi „*Congresele partidului*".

Evoc ajutorul acordat colaboratorilor sectorului de colegii de la alte sectoare şi catedre ale universităţii: Boris Chiricenco, Mihai Krasnov, Alexandru Câsciov, Gheorghe Căpăţână şi încă mulţi alţii. De nepreţuit au fost şi consultările, fără obligaţii, date de S. Lâsâi, T. Bounegru, M. Gonţa, D. Tudoroi, N. Magariu şi alţii.

Cursurile elaborate au fost date în exploatare în faţa comisiilor în frunte cu decanul Facultăţii de Economie de la Institutul Politehnica, prof. univ. dr. Ion Mocan şi directorul Institutului Republican de petfecţionare a specialiştilor din diferite ramuri ale economiei naţionale, conf. univ. dr. Mihail Bazin (cursul „*Problema transporturilor*"), rectorul Universităţii de Stat din Moldova, acad. Boris Melnic şi şef Catedră, conf. dr. Valentina Şinghirei (cursul „*Lecţii de limba engleză*") şi a şefilor de catedre de Istoria PCUS, profesorii Kiril Stratievschi şi Mihail Rotaru de la Institutul Politehnic şi, respectiv, Universitatea de Medicină din Chişinău (cursul „*Congresele partidului*").

Elaborările noastre, ca de altfel şi elaborările de la celelalte sectoare, nu puteau fi preluate pentru folosinţă de colectivele cointeresate ale instituţiilor de învăţământ superior din Republică, din simplul motiv că, spre deosebire de Institutul Politehnic, celelalte instituţii nu aveau tehnica necesară utilizării cursurilor elaborate. Mai mult, pentru aplicabilitatea acestor cursuri era nevoie de un număr mare de tehnicieni care să deservească calculatoarele. Chiar şi la calculatorul de bază al Centrului de calcul era posibilă conectarea unui număr mic de terminale, maximum 8. Pe lângă toate acestea, tehnica era foarte capricioasă, ceea ce limita accesul liber al unui număr mare de studenţi în sala de lucru.

La acea vreme, problema eficienţei cursurilor computerizate nu-şi avea rostul din simplul motiv că erau costisitoare şi, din punct de vedere didactic, nu aveau un suport care să încorporeze teoria şi metodica instruirii. Oricum, partea pozitivă a tuturor elaborărilor noastre a fost că multe cadre didactice au învins teama de a folosi calculatorul electronic, convingându-se că orele ţinute

www.digibuc.ro

cu calculatorul sunt mai interesante şi mai pline de imaginaţie.

Referindu-ne la acea perioadă, am putea spune că cele mai bune succese le-a obţinut Tudor Bounegru, care conlucra doar cu facultatea de Chimie a Universităţii. De altfel, colectivul condus de el a fost singurul care a supravеţuit, continuindu-şi activitatea şi în zilele noastre. Ceea ce se realizează la **Centrul Tehnologii Informaţionale al Universităţii de Stat din Moldova** sub conducerea doctorului în ştiinţe fizico-matematice Tudor Cebotari este de invidiat. Prin crearea *site*-ului ***www.dacia.edu.md*** confraţii de peste Prut au asupra ce medita. Acest domeniu e unul din cele prioritare, care poate da roade în cel mai apropiat timp. Un popor poate învinge numai prin oamenii lui bine pregătiţi.

Atât în Republica Moldova cât şi în România învăţământul, în general, şi cel superior, în particular, se află în pragul unei revoluţii. Nu e vorba de o revoluţie violentă, revendicativă, ci de una de concepţie şi de misiune social-economică. Deja suntem la cota când urmarea unei facultăţi nu va mai fi împărţită în ani de studiu, ci va trebui marcată prin promovarea unor examene măsurate în credite transferabile şi prin absolvirea unor cicluri sau, altfel spus, unor trepte. De asemenea, este de remarcat deschiderea pe care instituţia de învăţământ superior va trebui s-o aibă către economia reală şi către mediul de afaceri, prin desfăşurarea şi valorificarea cercetărilor ştiinţifice. Scopul, în mare măsură, îl reprezintă intrarea în spaţiul european. Aşa că respectarea normelor europene şi, mai ales, armonizarea cu ele constituie o necesitate. Ceea ce se doreşte de mult timp, în special pentru noi, cei din Republica Moldova, va avea condiţii să se realizeze: diplomele obţinute în ţară să fie recunoscute în străinătate, examenele echivalate, locuri de muncă accesibile.

Iată de ce consider că elementele de referinţă majoră în evaluarea şi fundamentarea direcţiilor viitoare privind dezvoltarea pregătirii specialiştilor de „calitate" superioară vor impune:

- conectarea tuturor instituţiilor şi subdiviziunilor acestora (cămine, centre de cercetare, biblioteci etc.)

www.digibuc.ro

la reţeaua mondială **Internet**;
- stabilirea legăturilor de parteneriat cu alte centre de învăţământ, de cercetare şi de producţie din ţară şi străinătate;
- înfiinţarea centrelor de excelenţă;
- organizarea învăţământului la distanţă şi a învăţământului de scurtă durată.

O mare parte din problemele menţionate fac obiectul de cercetare, iar unele sunt deja rezolvate de Centrul Tehnologii Informaţionale al Universităţii de Stat din Moldova. Aşa că o colaborare mai fructuoasă a tuturor instituţiilor de învăţământ superior (de stat şi cel privat) şi a Ministerului cu acest Centru ar fi una din soluţii.

Sistemul mondial de învăţământ tot mai insistent impune crearea unor cursuri bazate pe cele mai noi tehnoloii informaţionale care ţin de reţeaua **Internet**. Resursele existente diferă înte ele printr-un număr mare de parametri, care, totuşi, nu formează un sistem unic. Din aceste considerente multe centre de învăţământ sunt preocupate de modul de transmitere a cunoştinţelor prin diverse forme. Bineînţeles, utilizarea tehnologiilor informaţionale, asistate de tehnica electronică, în învăţământ prevede existenţa unor standarde care să aibă la bază interfeţe, procese-verbale, convenţii internaţionale etc.

Cele mai solicitate organizaţii care au tangenţă cu sistemul contemporan de învăţământ sunt ADL, AICC, ALIC, ARIADNE, CEN/ISSS, EdNA, DCMI, GEM, IEEE, IMS, ISQ, PROMETUS şi altele, preocupate de
- crearea modelului conceptual pentru sistemul deschis de învăţământ (IEEE); elaborarea arhitecturii sistemelor tehnologice (AICC, IMS, ISQ/IEC.JTC1 SC36);
- elaborarea standardelor interne şi a specialităţilor pentru învăţământul corporativ;
- rezolvarea problemelor multimedia în învăţământ

www.digibuc.ro

pentru Uniunea Europeană (ARIADNE, PROMETEUS); formarea contentului pentru unităţile de învăţământ, orientat spre **Internet** (SCORM) etc.

Bineînţeles, principalul în aceste tehnologii îi va reveni potenţialului didactic, care trebuie să acumuleze totul într-o bază de elaborări standardizate. Din aceste considerente, pe noi, românii, singura problemă care ar trebui să ne preocupe în mod serios este cea legată de învăţământ.

Astăzi, **Internet**-ul facilitează şi accelerează accesul toturor doritorilor la informaţia necesară şi utilă, cu condiţia să ştim, în prealabil, **CE** dorim să aflăm, dar şi **UNDE** şi **CUM** să căutăm această informaţie... În ţările dezvoltate - alături de care ne dorim să fim - orice informaţie publică poate fi obţinută sau trimisă rapid, complet şi sigur, prin **Internet**, de acasă, fără să fie nevoie a ne deplasa la sediul instituţiilor publice. În astfel de condiţii, alegerea unei cariere, a unei universităţi, a disciplinelor de studiu şi chiar a profesorilor, programarea examenelor, a cursurilor, a seminariilor şi laboratoarelor, informarea cu privire la regulamente, oferte de burse şi stagii – ca să nu mai amintim comunicarea directă şi promptă cu factorii responsabili – sunt considerabil facilitate şi accelerate prin utilizarea **Internet**-ului.

Pentru tara noastră posibilităţile **Internet**-ului reprezintă ultima şansă de scurtare a rămânerii în urmă în ceea ce priveşte domeniul informaţiei, iar utilizarea lui pe scară largă ar permite cetăţenilor un acces egal la bogăţia de cunoştinţe şi la noile tehnologii ale sistemului de învăţământ. În felul acesta şi noi am putea crea un mediu informaţional unic al sistemului de învăţământ, transformându-l într-un sistem cu adevărat deschis şi eficient. La acest capitol ambele ţări române încă se mai află la început de cale. De exemlu, rezultatele barometrului de opinie realizat de Gallup, publicate pe 21 octombrie 2004, arată că doar un sfert din populaţia României ştie să utilizeze calculatorul, iar dintre aceştia doar 12 la sută apreciază că îl folosesc la nivelul unor standarde

www.digibuc.ro

de competitivitate. **ECDL** (Europen Computer Driving Licence), la rândul său, susţine că în România s-a creat un mare decalaj între dotarea cu calculatoare şi utilizarea eficientă a acestora la locul de muncă şi în învăţământ. De cele mai multe ori computerul este utilizat ca o simplă maşină de scris, iar cei care nu ştiu să-l utilizeze creează pierderi apreciate de **ECDL** la circa 20 la sută din timpul de muncă. Aşa că dotarea în continuare a unităţilor sistemului de învăţământ cu computere, fără ca ele să aibă obligativitatea să dovedească existenţa unui număr minim de personal didactic confirmat la nivelul standardului european, ca utilizator al reţelei mondiale de calculatoare, riscă să devină o mare risipă. Republica Moldova în această privinţă mai are mult de recuperat. Iată de ce, într-o lume a transformărilor în adâncime, de la sistemul de învăţământ şi, în special, de la cel universitar se aşteaptă să se acţioneze în mod responsabil şi să rezoneze la cererea societăţii. Instituţia de învăţământ superior este cea care trebuie să prevadă, să anticipeze şi să influienţeze scimbări în toate sectoarele societăţii, să fie pregătită, să facă diferenţieri şi să se adapteze la acestea.

Indicăm mai jos adresele celor mai interesante *site*-uri care conţin informaţii bogate referitoare la învăţământul superior (cursuri, manuale electronice etc.):

- http://www.edu.ro
- http://www.pub.ro
- http://www.unibuc.ro
- http://www.maplesoft.com
- http://www.softline.ru
- http://www.exponenta.ru
- http://www.dacia.edu.md
- http://www.sis.ro; http://www.walfram.com
- http://www.matlab.exponenta.ru
- http://www.allbest.ru/union/
- http://www.school.edu. ru
- http://www.catalog.alledu.ru

www.digibuc.ro

Următoarea mea perioadă de activitate este cea din 1983 – 1987 de la Institutul de Cercetări Ştiinşifice în domeniul Planificării de pe lângă Consiliul de Miniştri al RSS Moldoveneşti. Cauza trecerii la acest institut este cea evocată de mine atunci când fusesem transferat la Centrul de Calcul. Şi acolo am avut parte de „prieteni", numai că, de această dată, aceştia au fost susţinuţi de colegi cu care făcusem studiile la facultate. Practic, o începeam iarăşi de la zero.

În fruntea instituţiei erau Petru Soltan (director) şi Silvestru Maximilian (prim vicedirector). Cu ambii eram în relaţii bune, considerându-i matematicieni de prestigiu. În conformitate cu atribuţiile mele mai mult conlucram cu Silvestru Maximilian. El susţinuse ambele teze (de doctor şi de doctor habilitat) la Instiurul Central Economico-Matematic al Acadimiei de Ştiinţe din Moscova şi era cea mai avizată persoană din institut în aplicarea metodelor şi modelelor economico-matematice în economie.

În noua mea calitate de şef de secţie „***Planificarea Infrastructurii Sociale***", împreună cu colaboratorii (13 la număr), trebuia să elaborăm „***Schema de dezvoltare şi amplasare a obiectelor infrastructurii sociale a RSSM până în*** 2005". Aşa că cunoştinţele matematice şi practica utilizării calculatorului în învăţământ, acumulată la CRCI al Ministerului Învăţământului Public mi-au fost de mare ajutor. Eram preocupaţi de optimizarea parametrilor obiectelor infrastructurii siciale care se refereau la învăţământ, ştiinţă, cultură, ocrotirea sănătăţii, sport etc. Pe scurt, trebuia să elaborăm un proiect-perspectivă de dezvoltare a acestor ramuri (şi subramuri) ale economiei naţionale care să aibă în vedere nivelul (republican şi pe raioane), la acea vreme (1985), apoi acest nivel să fie comparat cu nivelul-mediu pe ţară şi cu cel atins de celelalte „republici-surori" şi, în final, să determinăm parametrii optimi şi să calculăm sursele băneşti pentru atingerea acestor scopuri.

Secţia care mi se încredinţase făcea parte din sectorul care era preocupată cu planificare pe termen lung a tuturor ramurilor

www.digibuc.ro

economiei naţionale şi care era condus de doctorul în economie Yuri Blohin, cu care, de altfel, am avut bune relaţii de colaborare. În cazurile când ne confruntam cu discordanţe de genul celor impuse de autorităţile de mai sus eram obligat să apelez la Yu. Blohin, care, de cele mai multe ori, se străduia să-mi acorde tot sprijinul, însă avea şi unele reţineri. Yuri Blohin era o persoană uşor de manevrat. Unii din conaţionalii mei, din păcate, nu au înţeles acest adevăr nici până în zilele de azi. Dacă am fi fost mai indulgenţi cu Yuri Vitalievici, am fi lăsat orgoliul fără temei la o parte, cred că Yuri Blohin, ar fi fost mândru de înţelepciunea noastră şi nu s-ar fi întâmplat ce a urmat mai apoi. În fond Yuri Blohin dorea să devină membru al PCUS. Ce ar fi pierdut institutul dacă la toţi cei care erau deja membri se mai adăuga unul? Mai mult, comitetul raional de partid era întru totul ca Blohin să devină membru. Blohin nu a fost o persoană arogantă, mai degrabă mulţi din noi eram cei cu un comportament care, de cele mai multe ori, lăsa de dorit. Noi am fost cei care ne consideram mai catolici decât papa. Ce am câştigat şi cu ce ne-am ales? Cred că aceasta a şi fost cauza că Yuri Blohin în cele din urmă a devenit intermediarul dintre Rusia şi populaţia rusofonă, unită în gruparea Edinstvo, care a dus la crearea aşa-numitei republici separatiste Transnistria care şi azi mai creează probleme lumii întregi.

Activitatea desfăşurată la ICŞDP în anii 1983–1987 a fost destul de productivă. Am publicat de unul singur şi în comun cu alţi colegi mai multe lucrări, printre care menţionez: I.3–I.4, III.2, IV.39–IV.43, IV.45–IV.47, IV.49–IV.50, V.12 (vezi anexa lucrărilor publicate).

În toamna lui 1987 am revenit pe făgaşul profesiei mele, ocupând, prin concurs, postul vacant de conferenţiar la catedra de Cibernetică Economică al facultăţii de Economie din cadrul Institutului Agricol „M. Frunze" din Moldova. Până la ieşirea la pensie, în 1994, am fost titularul disciplinelor „Modelare matematică", „Informatică", „Programarea calculatoarelor" etc. La această instituţie de învăţământ superior puteau deveni studenţi

www.digibuc.ro

şi absolvenţii şcolilor medii cu cunoştinţe mult sub nivelul mediu. Din aceste considerente şi nivelul de predare precum şi cel de apreciere a cunoştinţelor studenţilor lăsa mult de dorit, fiind mult sub nivelul celui de la medicină, politehnică, institutele pedagogice şi fără nici un dubiu a celui de la Universitatea de Stat din Moldova. Am putut compara acest nivel deoarece pe întreaga perioadă 1980–1987 (după plecarea forţată de la „Ion Creangă") am fost solicitat să ţin ore (în cumul sau plata cu ora) la Institutul Politehnic „S. Lazo", la Universitatea de Stat „V. I. Lenin" şi la Institutul Republican de reciclare şi perfecţionare a specialiştilor economiei naţionale.

După ieşirea la pensie în 1994, am ocupat, prin concurs, postul de profesor (poziţia 1) la catedra de Biotehnologie din cadrul Universităţii de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară din Bucureşti şi am deţinut şefia catedrei între anii 1996–2004, tot prin concurs. În afară de faptul că m-am străduit să „fac cât mai bine meseria", am avut şi şansa să colaborez cu eminenţi colegi, membri ai catedrei. Printre aceştea au fost: profesorii Nicolai Pomohaci, Alexandru Teodorescu şi Constantin Ştirbu, conferenţiarii Ion Vătafu, Petruţa Cornea, Mihai Daneş, Mirela Burcea şi Ana Roşu, şefii de lucrări Mariana Ionescu şi Luminiţa Vişan, asistenţii Gheorghe Albu, Gabriela Mărgărit, Alina Orţan şi Silvana Guidea, preparatorii Oana Mitică, Radu Toma şi alţii cu care am deşţelinit un drum nou al cunoaşterii şi care m-au sprijinit în momente grele. Nu pot să nu-l evoc pe decanul facultăţii Gheorghe Câmpeanu cu care opt ani de-a rândul am împletit cunoştinţele noastre pentru a realiza o adevătată fuziune între decanat şi catedră. Desigur, printre membri au fost şi persoane care nu au onorat funcţiile ce le ocupau, vorba ceea „pădure fără uscătură nu exisră". Nu merită a fi scoşi la iveală deoarece singuri au înţeles, şi la timp sau retras din funcţiile pe care le deţineau.

Am avut tot sprijinul şi acordul persoanelor de conducere şi colegilor de la alte facultăţi şi, îndeosebi, sprijinul şi înţelepciunea conducătorilor de la institutele PASTEUR, ICPBMV şi altele.

www.digibuc.ro

Evoluţia în timp a catedrei este cea din tabelul de mai jos.

Anul universitar	Num. posturi	Prof.	Conf.	Şef lucrări	Asist.	Prep.
1995 – 1996	18	2	2	6	5	3
1996 – 1997	43	4	7	16	6	9
1997 – 1998	50	3	7	22	8	10
1998 – 1999	76	6	14	30	11	15
1999 – 2000	42	2	7	20	3	10
2000 – 2001	42	2	7	20	3	10
2001 – 2002	36	3	8	12	8	5
2002 – 2003	32	5	6	9	8	4
2003 – 2004	28	5	5	8	9	1

În 1997 – 1998 din componenţa colectivului catedrei s-a desprins catedra de Chimie, în 1998 – 1999 – catedra de Ştiinţe biologice, iar în 1999 – 2000 – catedra de Biotehnologii industriale.

Fără orgoliu, aş menţiona că în ultimii zece ani m-am ambiţionat şi am reuşit să prezint lucrări la mai multe manifestări ştiinţifice mondiale (congrese, simpozioane, colocvii etc.), considerând că aceasta ar fi calea cea mai eficientă care ar gira şi legitima valoarea cercetărilor efectuate. Aprecierile cu care au fost onorate comunicările le-am considerat o atestare superioară a valorii lor şi a posibilităţilor personale.

În ianuarie 2004 am cedat şefia catedrei, deţinută prin concurs timp de opt ani la rând, doamnei Ana Roşu, iar în octombrie am ieşit pentru a doua oară, de data aceasta irevocabil, la pensie. Doamna conferenţiară Ana Roşu era singura persoană care merita această funcţie, însă şi aici a trebuit să ne confruntăm cu interese ce aveau la bază un cu totul alt aranjament, dar, până la urmă, adevărul şi-a spus cuvântul. Ana Roşu îşi desfăşoară activitatea în cadrul facultăţii din primele zile ale înfiinţării catedrei de Biotehnologie. Pe parcursul întregii perioade ea a fost persoana

www.digibuc.ro

care a coordonat activitatea de cercetare la catedră şi o lungă perioadă de timp la facultate. Doamnei Ana Roşu i se datorează contractele de cercetare, finanţate de diverse foruri internaţionale, printre care amintim: „Elaborarea unor procedee eficiente pentru regenerarea „in vitro" şi a tehnicilor biotehnologice în producerea materialului săditor horticol cu valoare superioară", „Extensia şi aplicarea „in vitro" a culturii de specii reticiente de pomi fructiferi", „Analiza interferenţei între politica şi resursele mediului natural", „Culturi celulare producătoare de metaboliţi secundari de interes farmaceutic (Morus sp., Rubia sp., Azadirachta indica, etc.)", „New trends in biotehnology education" etc. Doamna Ana Roşu este una din puţinele persoane de la facultate care lucrează mult cu studenţii şi este mult iubită de aceştea şi de colegi. Cred că prin aceasta am putea să ne dăm seama de invidia unor persoane care într-un mod anume au influenţat şi conducerea la nivel de facultate şi nu numai. Mulţi au avansat în posturi, devenind peste noapte şi profesori, doamna Roşu fiind ţinută pe linie moartă, pe poziţia de şef lucrări. Într-un moment de disperare a fost cât pe ce să facă o mutare greşită, să se pensioneze. I-am luat apărarea şi sunt mândru că am putut să fiu de folos într-un moment deficil. Omul care-şi cunoaşte meritul are dreptul să fie şi cu caracter. Aşa e doamna Roşu, într-o privinţă avem mult comun. Sper că nu se va prea tărăgăna şi în timpul cel mai scurt i se va găsi şi doamnei Roşu în statele de funcţiuni poziţia pe care o merită – cea de profesor.

Apreciind importanţa contactelor cu marile centre de cercetare ştiinţifică în domeniul matematicii ce ţinea de domeniul ce mă interesa din fosta URSS (oraşele Moscova, Kiev, Gorki, Minsk, Ivano-Frankovsc, Harkov, Novosibirsk, Ijevsk, Baku, Celiabinsk) şi străinătate (Italia, Spania, Polonia, Germania, Bulgaria, SUA, Cehoslovacia), m-am străduit să iniţiez legături şi să stabilesc punţi de colaborare, în vederea înscrierii ştiinţei matematice în circuitul internaţional. În ce măsură am izbutit, rămâne să aprecieze alţi specialişti, care vor trebui să ţină seama, în scara valorilor stabilite

www.digibuc.ro

şi de progresele înregistrate între timp de cercetările analitice asistate de calculator.

Considerente morale mă obligă să mărturisesc că, mai ales în ultimul deceniu, m-am bucurat de prezenţa şi sprijinul unor colaboratori (cadre didactice şi cercetători) cu care mi-am susţinut noile preocupări şi ne-am stimulat reciproc în diverse cercetări. Nutresc speranţa, că parte din ideile şi realizările mele, vor rezista în timp şi se vor dezvolta în sprijinul noilor achiziţii în domeniu pe baza vredniciei celor mai tineri, care îmi vor continua eforturile. E posibil ca unele dintre ele să constituie şi repere pentru viitoare studii, mult mai fructuoase.

Ceea ce-mi pot reproşa, dacă e de reproşat ceva, este faptul că, balansând mereu între aspiraţii şi efortul de a le realiza, am uitat de mine şi de cei apropiaţi.

www.digibuc.ro

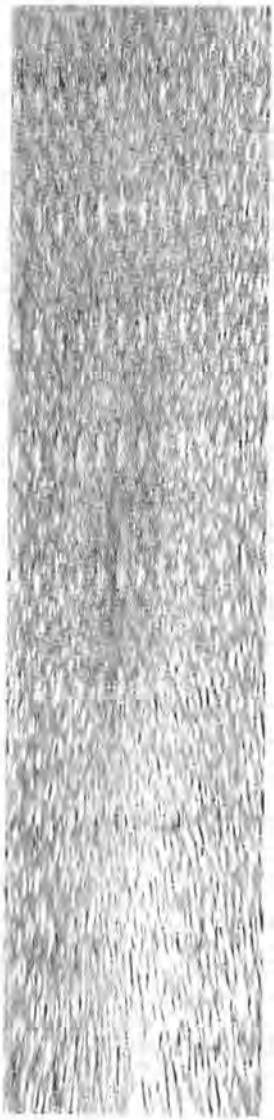

Bravi ostași!
Nu e cinste mai mare
decât cinstea să mori pentru Țară!
Pentru Țară se moare o singură dată,
dar și-atunci – în picioare!
Vă ordon să-mi aduceți onest
acest ultim onor militar.
Arma – la ochi! Țintiți drept în inimă!

Uuun, doi trei!

Nicolae Mătcaș, „Prima si cea de-a doua execuție a Mareșalului"

7. OMUL SUB VREMI

Am cunoscut, în trecerea mea prin viață, aproape toate formele de guvernământ. La această vârstă, pot fi întrebat de oricine: care-i alcătuirea cea mai bună de guvernare a țării noastre? Nu numai elementarul bun-simț mă îndeamnă să nu dau un răspuns pe care să-l regret după un timp oarecare, ci și faptul că, oricât m-aș strădui, pe baza atâtor experiențe trăite, n-aș putea să ofer o rețetă politică de guvernare a țării. Luând în considerare și adevărul că nu mi-a plăcut niciodată nici

www.digibuc.ro

măcar cuvântul *politica* (am respectat cu sfinţenie sfatul tatei din copilărie), dară-mi-te s-o mai fac, îşi poate imagina oricine cât e de greu să mă pronunţ asupra acestei laturi a activităţii umane. Poate că şi datorită acestui fapt simt o silă organică faţă de toţi neaveniţii în viaţa noastră politică de totdeauna şi care, urmare atât a incompetenţei, cât şi a intereselor meschine de care au fost ori sunt animaţi, au constituit şi continuă să constituie una din cauzele esenţiale ale dezastrului acestei ţări în anumite perioade ale istoriei sale.

Să nu fiu înţeles greşit. Nu vreau să spun că nu păstrez o admiraţie nețărmurită faţă de marii noştri creatori de istorie, fie că este vorba de capete încoronate precum **Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Alexandru Ioan Cuza** (chiar dacă n-a purtat coroana voievodală obişnuită), **Carol I, Ferdinand I**, fie că mă refer la marii meşteri-făurtori de istorie şi de prestigiu naţional prin strălucite acte politice, diplomatice, militare, ştiinţifice sau literare precum **Mihai Eminescu, Mihai Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Nicolae Titulescu, Nicolae Iorga**, mareşalul **Ion Antonescu** şi atâţia alţii. Cum să nu ne mândrim cu **Grigore Vieru, Dumitru Matcovshi, Mihai Cimpoi, Ion Hadârcă, Nicolae Dabija, Ion Dumeniuc, Nicolae Mătcaş, Ion Ungureanu, Gheorghe Ghimpu, Ion** şi **Doina Aldea Teodorovici** şi cu încă mulţi alţii care, prin munca şi sufletul lor curat, au trezit din somnul negru al asupririi mândria naţională a românilor basarabeni?

Până pe la 14 ani nu aveam nici un fel de cunoştinţe politice. Toată politica familiei noastre se baza pe cele mai durabile şi mai sfinte tradiţii. O întrebare mai deosebită din punct de vedere politic a început să-mi chinuie mintea în primii ani de după terminarea celui de-al doilea război mondial. De ce ruşii, care ne-au „eliberat", după cum afirmau în permanenţă, nu au mai plecat de pe aceste meleaguri?

După cum cred că cititorul şi-a dat seama din toată spovedania mea de până acum, încă de la cea mai fragedă vârstă am crezut

www.digibuc.ro

foarte mult în prietenie şi loialitate. Nu puteam concepe altfel viaţa şi realităţile cu oamenii din jur. Şi nu voi regreta niciodată acestă credinţă naivă, dar sfântă în miezul ei. De aceea, încă din familie, şi apoi în şcoală, când începuse să mi se vorbescă despre confiscarea averilor muncite din greu, despre problema „frăţiei" cu forţa brutală şi lacomă din Răsărit, când mi se lămurea că ***„ceea ce e al nostru e şi al lor"***, am început a intui. Deşi, până la acea vârstă, nu auzisem nici de ***„lupta de clasă"***, nici de ***„ură de rasă"***, nici de ***„şovinism"***, nici de ***„dictatura proletariatului"***, nici de ***„socialism"***, nici de ***„comunism"***. Chiar dacă aceşti termeni erau oarecum vehiculaţi în discuţiile celor mari, personal nu le acordam nici o atenţie, întrucât, în mintea mea, ideile de ***„popor"*** şi de ***„ţară"*** reprezentau sfere indivizibile, inatacabile, tot aşa după cum convieţuirea cu semeni din minorităţi reprezenta o situaţie orânduită de Cel de Sus şi fără drept, din partea nimănui, de a o răstălmăci sau, mai rău, de a o suprima.

Revenind, astăzi, asupra celor prin care am trecut şi pe care le-am văzut, am auzit ori asupra cărora mi-am spus cuvântul, am fost ori m-am instruit, trebuie să mărturisesc, în cea mai deplină sinceritate, că am atâtea de spus ori de scris încât toate, cu siguranţă, nu mai pot fi readuse în atenţie ori în discuţie, în afară doar de situaţia în care – cine ar îndrăzni? – nu s-ar pune problema să se facă o nouă istorie, o nouă geografie, un nou studiu asupra evoluţiei limbii şi literaturii române, asupra faptelor consemnate de **Biblie**, atât de scumpe şi interesante pentru noi, copiii, mai precis, şcolarii de altă dată...Este mai mult decât sigur că ceea ce s-a dovedit ori se dovedeşte temeinic în formaţia noastră actuală datorăm şcolii, care ne-a introdus în universul fără limite al cunoaşterii. Graţie şcolii, am pătruns pe **Continentele Cunoaşterii...**care s-au chemat **Limbă şi Literatură, Istorie, Geografie, Ştiinţele Naturii** etc. şi după care, numai cu trecerea timpului, am descoperit noi înşine altele, care, de-acum, purtau deja un **Nume: Isus, Marii Sfinţi ai Bisericii Ortodoxe**, apoi **Eminescu** şi **Alecsandri, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul,**

www.digibuc.ro

Alexandru Ioan Cuza, Nicolae Iorga, Mareşalul Antonescu şi alţii, pe care, treptat, cu de la sine putere (?!), i-am trecut în rândul Sfinţilor, fără să-i uităm, bineînţeles, pe ai noştri, pe taţii şi mamele noastre, într-un cuvânt pe **El, Ţăranul Român**, care, asigurându-ne continuitatea pe aceste meleaguri, ne-a apropiat de **VEŞNICIE...**

Tuturor acestor figuri eu, spre deosebire de generaţia curentă, am putut să mă alătur mult prea târziu. Dar mai bine mai târziu decât niciodată! După multe lecturi am constatat că, după o lungă perioadă de invazii barbare care aveau să tulbure pământurile Daciei romane, românii s-au trezit împărţiţi în trei mari provincii independente: Ţara Românească (de la sud de Carpaţi până la Dunăre), Moldova (la est de Carpaţi până la Nistru), Transilvania (în nordul şi vestul Carpaţilor). Aceste trei regiuni au trăit istorii paralele, cu excepţia Epocii Mihai Viteazul, până la făurirea statului naţional român, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În timp ce Transilvania, vasală regatului Ungariei în secolele XI–XIII, va rămâne sub influenţa austro-ungară, principatele dunărene vor fi supuse suzeranităţii Imperiului Otoman, rămânând guvernate de principi indigeni până în epoca fanariotă. La începutul secolului al XVIII-lea începe domnia principilor greci din Fanar, numiţi de înalta Poartă, domnie care va dura până în anul 1821 – epocă în care începe declinul puterii otomane. Puterea otomană încearcă să combată influenţa imperiului ţarist şi a celui austro-ungar. Neavând încredere în principii pământeni, Poarta şi-a trimis aici fanarioţii săi, în timpul domniei cărora Moldova pierde Bucovina şi Basarabia, teritorii care i-au aparţinut dintotdeauna. Teritoriile au fost cedate de turci pe seama Moldovei, ca mai apoi România să suporte consecinţele. În 1774 austriecii răpesc Bucovina, iar în 1812 Rusia ocupă Basarabia.

Dacă la început Imperiul rus acceptase menţinerea unor elemente de autonomie, pe parcurs, acestă provincie românească a primit o lovitură grea, când în 1818 i s-a acordat statutul de

www.digibuc.ro

regiune de frontieră. Măsurile de integrare forţată a Basarabiei în cadrul Rusiei s-au intensificat începând cu 1828, iar între 1818 şi 1871 inperiul a desfăşurat politica de colonizare cu populaţie slavă (ruso-ucraineană, poloneză) şi germană, adusă din zonele Mării Baltice. În administraţie s-a impus procesul de rusificare forţată. Statutul de regiune de frontieră a deschis drumul politicii de deznaţionalizare: aplicarea legilor ruse, obligativitatea folosirii limbii ruse şi a alfabetului chirilic în administraţie, biserică şi învăţământ. Principala formă de protest a populaţiei din teritoriu era lupta pentru păstrarea limbii române. În 1867 limba română a fost interzisă în şcolile din regiune. Aceeaşi situaţie o întâlnim şi azi în zonă, când doar copiii din câteva şcoli, mulţi din ei orfani, se luptă să vorbească în limba lor. Noi, însă, stăm de o parte, privim şi ne văicărăm, cum e posibil aşa ceva, iar organizaţiile internaţionale nu se implică în soluţionarea acestei probleme. Suntem martorii unei monstruoase perventiri a adevărului, când criza normalităţii rezolvării problemei create se transformă în normalitatea crizei. Pe acest fundal marile puteri joacă, mai mult sau mai puţin coerent, alte evoluţii. Acum e momentul de făcut ceva, pentru că trebuie făcut!

Românii locuiesc nu doar în Republica Moldova, Ucraina, Balcani, ci şi în Armenia, Georgia, ţările baltice, Moscova. Rolul României este nu să ignore această problematică din zonă, ci să se implice strategic şi geometric pentru a fi rezolvată. Lucrurile nu se vor schimba dacă problema nu va fi plasată în plan public, naţional şi internaţional.

Începând din secolul al XIX-lea, sub influenţa marilor revoluţii franceze din 1789 şi 1848, românii încep lupta pentru independenţă şi unificare.

Marii patrioţi români şi-au văzut visul realizat în 1859. Unificarea, de fapt, a fost obţinută prin alegerea prinţului Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al celor două principate. În 1861, această unificare a primit un nume, numele România, recunoscută de puterile semnatare ale Tratatului de la Paris.

www.digibuc.ro

Printr-o serie de reforme, domnitorul Cuza a încercat să transforme structurile ţării, dotând-o cu instituţiile necesare unui stat modern. Însă reformele, mai ales cea agrară, au nemulţumit clasele bogate, care l-au obligat pe domnitor să abdice în 1866, oferind coroana unui prinţ străin, Carol de Hohenzollern Siegmaringen. Acesta a constituit începutul regalităţii în România, care va dura până în 1947.

Deşi unificată la 24 ianuarie 1859, România nu-şi va recupera teritoriile ei strămoşeşti. În anul 1856, după Congresul de la Paris, Rusia restituie Moldovei sudul Basarabiei (judeţele Cahul, Ismail şi Cetatea Albă). După războiul ruso-turc Rusia răpeşte din nou aceste teritorii, încălcând toate prevederile internaţionale de la acea vreme, de această dată de la România. Congresul de la Berlin (1878) – în cadrul căruia va fi recunoscută independenţa României de către marile puteri – ratifică această anexare. Începând cu această dată, România, în plin proces de desăvârşire naţională, va avea de luptat pentru integritatea sa teritorială. Pământurile disputate ale Transilvaniei, Basarabiei şi Bucovinei vor fi realele mize ale crizelor şi războiului. Ele vor determina participarea României la cele două conflicte mondiale care au zguduit prima jumătate a secolului al XX-lea: „*România va intra în război pentru eliberarea Transilvaniei şi a celorlalte teritorii locuite în majoritate absolută de români. La fel ca războiul de Independenţă din 1877 – 1878, războiul din 1916 împotriva Imperiului Austro-Ungar a fost primit de populaţia Transilvaniei cu entuziasm*". În aceşti termeni comenta istoricul Andrei Oţetea intrarea în război a României în primul război mondial. În 1918, România îşi va dobândi unitatea perfectă, integrând totalitatea teritoriilor revendicate dintotdeauna, cu excepţia celor locuite de românii balcanici şi a celor de peste Nistru. **Declaraţia** adoptată la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, cheamă la unitatea tuturor românilor într-o singură ţară. Odată cu Transilvania, România recupera Banatul, Crişana, Maramureşul.

www.digibuc.ro

Dacă dislocarea Imperiului Austro-Ungar readucea Bucovina în sânul patriei, după un secol şi jumătate de dominaţie habsburgică, dislocarea imperiului ţarist a readus României Basarabia. S-a datorat acest fapt intensificării mişcării naţionale a populaţiei româneşti, care a fost condusă de o pleiada de oameni iluştri precum **Ion Inculeţ, Ion Pelivan, Emanoil Gavriliţă, Alexandru Nour, Constantin Stere, Pantelimon Halipa, Vasile Stroescu** şi alţii. În noiembrie 1917, decretul semnat de Vladimir Lenin şi Iosif Stalin privind dreptul popoarelor la autodeterminare concretiza renunţarea tinerei puteri sovietice la cuceririle imperiului ţarist. Populaţia românească din Basarabia a profitat de aceste deschideri şi a proclamt revenirea la patria-mamă în 1918. Puterile occidentale au recunoscut această unificare în 1920, dar o vor ratifica mai târziu: Anglia şi Franţa în 1924, Italia în 1927. Guvernul sovietic, însă, a numin-o „anexare", Basarabia nefiind, după părerea bolşevicilor, asimilată anexiunilor imperiului rus. Dar venirea lui Hitler la putere, reprezentând un pericol iminent pentru ruşi, a incitat diplomaţia sovietică să **încheie** pacte de neagresiune cu ţările **occidentale** şi chiar cu ţările frontaliere. Rusia va încerca să-şi **facă** o aliată din România, care să intre în sistemul de apărare sovietic. Pactul de asistenţă mutuală, parafat de Maxim Litvinov şi Nicolae Titulescu la 21 iunie 1936, schiţează o încercare de recunoaştere a Nistrului ca frontieră sovieto-română. Însă această recunoaştere nu înseamnă că problema Basarabiei a fost reglementată definitiv şi că URSS va recunoaşte apartenenţa ei la România. Demiterea lui Nicolae Titulescu de la Afacerile Externe, în august 1936, şi, în consecinţă, schimbarea orientării diplomatice româneşti, au neliniştit Sovietele. După Munchen, URSS s-a văzut şi mai ameninţată. Ea se temea mai ales de influenţa şi de dominaţia Germaniei asupra micilor state din Europa Centrală, apropiate de frontierele sale. România făcea parte din această categorie, cu atât mai mult cu cât, în jocul marilor puteri care

www.digibuc.ro

o voiau aliată, ea a preferat „garanţia germană garanţiei ruseşti". Şi aceasta în condiţiile în care principalul său adversar, Rusia Sovietică, încălcase, la 23 august 1939, „Pactul de neagresiune", însoţit de un criminal „Protocol" cu Germania nazistă.

Aceasta este epoca Marii Românii – **România Mare** –, recunoscută şi ratificată de tratatul de la Saint-Germain-en-Lay, în decembrie 1919.

România Mare, însă, a durat doar din 1918 până în 1940. Apropierea celui de-al doilea război mondial a încurcat din nou jocurile, revendicările teritoriale ale acestor două puteri fiind exprimate deschis. Revanşa rusească, maghiară şi bulgară nu întârzie să se concretizeze. În iunie 1940, URSS invadează Basarabia şi Bucovina, iar prin Dictatul de la Viena, din august 1940, România pierde Transilvania de Nord, dăruită de Hitler Ungariei lui Horty. În septembrie 1940, bulgarii, la rândul lor, intră în Cadrilater, ţinut pe care Bulgaria îl recunoscuse României după războiul din 1913.

În urma pactului germano-sovietic, revizuirile de frontiere s-au înscris în acelaşi obiectiv care a dus la semnarea sa: consolidarea frontierelor URSS sub imperiul ameninţărilor.

Intrarea României în cel de-al doilea război mondial împotriva Sovietelor a fost dictată de dorinţa de a redobândi pământurile Basarabiei şi Bucovinei, anexate de ruşi în 1940 în mod abuziv. La semnarea Tratatului cu Rusia partea română a fost dusă în eroare când s-a pus pe acelaş plan două evenimente cu caracter diferit, lăsându-se, în felul acesta, loc unei stări de iritare. Ar trebui să se înţeleagă bine că vina-i aparţine diplomaţiei române şi nu rea-voinţei părţii ruse. Mai întâi a fost pactul Molotov-Ribentrop şi rupturile teritoriale şi după aceea participarea României la război.

Un rol aparte în redobândirea ţinuturilor româneşti ale Ţării revine Mareşalului Ion Antonescu. Acesta a fost un mare patriot, dând dovadă de mari calităţi de conducător de oşti şi de stat.

www.digibuc.ro

Totodată, Ion Antonescu n-a fost scutit de defecte, care au produs suficiente erori. Este indiscutabil că prăbuşirea de la 23 august 1944 a fost rezultatul direct al acestor erori, dar, pe de altă parte, nu putem neglija faptul că Antonescu a fost persoana care a angajat în iunie 1941 ţara într-un război, desigur, insuficient pregătit şi alături de un aliat nefiresc (Adolf Hitler), pe care l-a purtat pentru atingerea unor obiective clare şi scumpe, **atunci**, inimilor tuturor românilor: **eliberarea provinciilor strămoşeşti BASARABIA şi BUCOVINA de Nord**, răpite de ruşi în iunie 1940, şi **zdrobirea comunismului ameninţător** din Est. Aceste obiective, Ion Antonescu le-a afirmat categoric în mai multe documente, devenite celebre, precum **Ordinul de zi către armată** şi **Proclamaţia către Ţară** din 22 iunie 1941. Consider că este firesc să fie aşa, de vreme ce Mareşalul a îndemnat **la fapte...** Sincer să fiu, după atâtea decenii, mă emoţionează şi azi **Ordinul de zi** către Armata Română:

„Ostaşi!

Zdrobiţi duşmanul din Răsărit şi Miazănoapte!

Dezrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii noştri cotropiţi!

Reîmpliniţi în trupul Ţării glia străbună a Basarabilor şi codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele şi plaiurile noastre!

...Luptaţi pentru dezrobirea fraţilor noştri, a Basarabiei şi Bucovinei, pentru cinstirea bisericilor, a vieţii şi căminelor batjocorite de păgânii cotropitori! Să luptaţi pentru a ne răzbuna umilirea şi nedreptatea!...”

După cum tot pilduitoare rămân aceste paragrafe din **Proclamaţia către Ţară**:

„...Am purtat deajuns pe braţele zbuciumate frământatele ruine ale României Scumpe şi Mari, - prăvălită din greşeala noastră şi trădarea unora. Au tăcut deajuns zbuciumul şi lupta

www.digibuc.ro

mea pentru drepturile României de totdeauna, ale României pentru care luptasem altădată.

A sosit vremea să-mi împlinesc jurământul.

Pornim la luptă.

În acest ceas de încercare, jur să vă duc la biruința sfințirii drepturilor noastre asupra bătrânei Moldove, să fac din nou din pământul Basarabilor vatra morților și leagănul copiilor noștri și din codrii Bucovinei straja nepieritoare a gloriei românești (...)

(Bătălia din Răsărit în care se angajau românii era totodată și lupta) ***nu numai pentru reclădirea drepturilor naționale, dar și împotriva celui mai mare dușman al lumii: bolșevismul...***"

Pentru ca, în final, Mareșalul Antonescu să se adreseze tuturor compatrioților, aflați între hotarele libere ori în provinciile istorice pierdute, cu acest îndemn memorabil:

„Români!
Pentru Rege, pentru Țară!
Ca să răzbunăm nedreptatea!
Ca să întemeiem lumea nouă!
Ca să cinstim numele de Români!
Cu Dumnezeu înainte!
Urmați-mă!
Războiul Sfânt a început!"

...Și, după cum se știe, Antonescu a fost urmat, a fost ascultat! Cel puțin în primii ani ai războiului. Oare poate fi uitat faimosul **Marș al Basarabiei**:

„Azi noapte la Prut războiul a-nceput.
Românii trec dincolo iară
Să ia înapoi prin arme și scut
Moșia pierdută azi-vară!..."

www.digibuc.ro

În anii războiului mă îngrijorau doar scrisorile localnicilor primite de la rude de pe front, care înştiinţau că ai noştri din Hânceşti se răreau: piereau pe frontul din Răsărit ori dispăreau în prizonierat la ruşi.

În ziua de 23 august 1944, fiind acasă, m-au cuprins sentimente de bucurie: în sfârşit se va întoarce de la război şi tata! Înţelesesem de la cei mari că se încheiase războiul şi asta era ceva! Prea curând, însă, iluziile noastre (ale copiilor) s-au transformat în deziluzii. Aflasem cu stupoare că Mareşalul Antonescu, după ce fusese arestat din ordinul lui Mihai I, la Palatul Regal din Bucureşti, a fost dat pe mâinile ocupanţilor, transportat la Moscova şi supus acolo unui tratament inuman răstimp de aproape doi ani. Când Mareşalul şi colaboratorii săi mai apropiaţi au fost restituiţi Bucureştilor, în primăvara lui 1946, li s-a înscenat de îndată un „proces" în faţa aşa-zisului „Tribunal al Poporului". Inculpaţilor, în frunte cu Mareşalul Antonescu, li s-au adus, bineînţeles, acuzaţii dintre cele mai grave şi mai neadevărate, de „criminali de război" şi de „asasini", de „unelte ale lui Hitler" şi de „rasişti", de „gropari ai economiei ţării" etc. Cum puteau fi acceptate toate aceste calificări inventate? La 1 iunie 1946 Mareşalul Ion Antonescu a fost executat prin împuşcare. Abia în 1994 aveam să aflu că Mareşalul Antonescu s-a comportat cu demnitate în faţa plutonului de execuţie, ultimele lui cuvinte fiind **Trăiască România!** Prin comportamentul său, Mareşalul Antonescu şi-a parafat exemplar existenţa, căci, fără să beneficieze de asistenţa nimănui, **el a declarat în fapt recurs la istorie!** Nu mă îndoiesc că a procedat just şi că, în faţa istoriei, va avea cândva câştig de cauză! De ce oare nu au urmat exemplul Mareşalului şi alte persoane? Cum a fost posibil ca, la rugămintea mamei Mareşalului de a-i graţia fiul, Regele Mihai I nu a întreprins nimic, cel puţin, să stea de vorbă cu îndurerata mamă? Cred că un rege trebuie să rămână rege până la capăt! Poporul nu trebuie să-şi piardă memoria şi momentele de glorie! Câteodată un om poate să moară pentru o ţară, dar niciodată o ţară nu trebuie să moară pentru un om! Omul moare, cauza rămâne.

www.digibuc.ro

Despre Mareşalul Ion Antonescu, ca şi despre Nicolae Iorga, se poate concluziona că a sfârşit în acelaşi mod: **a fost asasinat de ai săi!** Cu o simplă deosebire. Pe când unul a fost ucis la adăpostul tenebrelor nopţii, celuilalt i s-a „rezervat" spectacolul unui „proces" manevrat din ţară şi din afară şi o execuţie „oficială"!!!

În ambele cazuri, **Istoria** trebuie să se pronunţe imparţial! Deşi mă îndoiesc că, eroarea fiind deja consumată, cei cu adevărat vinovaţi de ambele scenarii vor mai putea fi traşi în vreun fel la răspundere.

23 august 1944 nu a pus capăt războiului! Din contra, el a continuat, de data acesta împotriva Germaniei, alături de aliaţi, în condiţii şi cu sacrificii mult mai grele. România a fost integral ocupată de trupele sovietice. Armata Roşie a fost o armată de ocupaţie în adevăratul înţeles al cuvântului, prin care statul sovietic şi-a impus, utilizând toate mijloacele forţei, sistemul dictatorial represiv, menţinut prin teroare. În acest fel, năzuind spre o situaţie mai bună alături de Marii Aliaţi (SUA, Anglia, URSS, Franţa etc.), protagoniştii actului de la 23 august 1944 au constatat, exasperaţi, că **iadul însuşi se extinsese asupra bietei Românii...** Se adeverea, o dată în plus, justeţea zicalei străvechi, potrivit căreia **„mai binele este duşmanul binelui"...** Aşa că negocierile secrete de pace, iniţiate prin 1943 cu aliaţii, cu asistenţa Mareşalului, dar ineficiente până la 23 august 1944, au fost măturate de armistiţiul cu foştii inamici, încheiat abia la 12 septembrie 1944, la Moscova, şi care cuprindea prevederi înrobitoare pentru România. „Prietenii" occidentali tradiţionali cedaseră România, precum întreaga Europă de est, sovieticilor, românii fiind consiliaţi părinteşte „să procedeze în consecinţă", cu alte cuvinte, să vadă ce era de făcut. În ciuda eforturilor umane şi economice, pe care România le făcuse pentru cauza Naţiunilor Unite timp de nouă luni, Tratatul de Pace de la Paris (10 februarie 1947) nega României statutul de cobeligerant şi o obliga să plătească o imensă despăgubire de război. Tratatul, însă, recunoştea retrocedarea teritorilor din nord-estul Transilvaniei

www.digibuc.ro

la România, în timp ce Basarabia şi nordul Bucovinei rămâneau anexate la URSS. Într-un cuvânt, România a fost abandonată de puterile occidentale.

Regele Mihai nu avea cum să ştie că momentele de „glorie" ale actului său de la 23 august 1944 nu vor dura mult. Drept recompensă pentru rolul său jucat în acest act Mareşalul Tolbuhin i-a înmânat, în iulie 1945, în numele lui Stalin, cea mai înaltă decoraţie sovietică, Ordinul Victoriei. Nu după mult timp, însă, la sfârşitul lui 1947, a trebuit să abdice şi să plece cu totul din Ţară. În acea zi, la 30 decembrie 1947, România a fost proclamată Republică Populară.

„...Perfect conştient de importanţa actului pe care sunt pe cale să-l fac în interesul poporului român

ABDIC

pentru mine şi pentru urmaşii mei la tron, renunţând pentru mine şi pentru ei la toate prerogativele pe care le-am exercitat ca Rege al României.

Las poporului român libertatea să-şi aleagă singur noua formă de stat.

Mihai

Dată la Bucureşti, astăzi, 30 decembrie 1947.

Într-o singură privinţă românii nu putuseră fi convinşi, continuând cu încăpăţinare să mizeze pe faptul că **tot vor veni americanii!** 3 aprilie 2004 a fost acea zi norocoasă când România a aderat la NATO. Ce bine ar fi ca şi populaţia românească din stânga Prutului să judece la fel: că **tot mai bine e cu fraţii români!** Numai în felul acesta bunii şi mărinimoşii noştri basarabeni vor fi în stare să vadă şi ei UE şi NATO.

De când am început să pricep mai bine sensurile acestei lumi, n-am avut nici un pic de simpatie pentru ideile comuniste. Toate sloganurile acelei vremi, precum „*lupta pentru pace*" şi

www.digibuc.ro

„instaurarea adevăratei democraţii", *„lupta de clasă"* şi *„internaţionalismul proletar"* ş. a., nu reprezentau altceva decât paravanul care masca fărădelegile staliniste, în temeiul cărora erau învinuiţi, sub orice pretext, şi condamnaţi la moarte sau la ani grei de temniţă gospodarii satelor, floarea muncitorimii, a intelectualităţii, ca să nu mai pomenesc de atâtea alte învinuiri, scornite ca motiv de deportare forţată a celei mai înzestrate părţi a poporului nostru.

Oricât aş fi fost de acaparat de activitatea didactică sau de cercetare, am avut mereu posibilitatea să fiu la curent, uneori chiar fără să mai doresc acest lucru, prin fel de fel de mijloace de informare, cu dispreţul şi abuzurile fără limite ale „tovarăşilor" din organele superioare de partid şi de stat, cu tot felul de nedreptăţi puse la cale de Securitate şi de miliţie, cu mascaradele aşa-numitelor procese politice, cu mizeria materială şi morală a celei mai mari părţi a populaţiei băştinaşe.

Am subliniat faptul că mi-a plăcut întotdeauna să iau apărarea celui mai slab şi să-i ajut pe bieţii năpăstuiţi în nenorocirile lor. În situaţii atât de complexe şi atât de deformat prezentate opiniei publice era, însă, greu să-i aperi pe cei loviţi de secera şi ciocanul de sânge închegat. Cu toate acestea, o spun fără să revendic vreun merit, n-au fost puţine ocaziile când am intervenit în diverse feluri pentru a alina cât de cât suferinţele prin care treceau anumite persoane care-mi cereau ajutorul. Dar nu ar fi corect dacă nu aş adăuga că, printre conducătorii de diferite ranguri, fie politici, fie de stat, am întâlnit şi oameni sensibili la durerile celor din jur şi care nu erau de acord, din nici un punct de vedere, cu nedreptăţile care se făceau. În această privinţă, îmi amintesc cu mândrie de **Victor Canicovshi** (prim-secretar de partid al municipiului Chişinău, şef Secţie Economie al CC al PCM), **Anatol Corobceanu** (vicepreşedinte al Sovietului Miniştrilor al RSS Moldoveneşti), **Vasile Vâşcu** (vicepreşedinte al Sovietului Miniştrilor al RSS Moldoveneşti), **Ana Melnic** (şef Secţie Ştiinţă şi Învăţământ al CC al PCM), **Nicolae Testemiţeanu** (ministrul

www.digibuc.ro

ocrotirii sănătății), **Toader Zagaidalov** și **Gheorghe Marin** (secretari de partid ai raionului Frunze din Chișinău), **Ion Ciornâi** (viceministru al învățământului), rectorii **Sergiu Rădăuțan** (Institutul Politehnic din Chișinău), **Boris Melnic** (Universitatea de Stat din Moldova), **Gherasim Rudi** (Institutul Agricol „M. V. Frunze" din Chișinău), profesorii universitari **Ion Valuță** (secretarul organizației de partid de la Institutul Politehnic din Chișinău) și **Sergiu Roșca** (secretarul organizației de partid de la Universitatea de Stat din Moldova), **Petru Soltan** (directorul Institutului de Cercetări Științifice în domeniul Planificării de pe lângă Consiliul de Miniștri al RSSM), **Anatol Drumea** (directorul Institutului de Geofizică și Geologie al Academiei de Științe din RSSM), **Vasile Ceban** (vicedirector al Institutului de Matematică cu Centrul de Calcul al Academiei de Științe din RSSM), prof. univ. dr. **Dumitru Todoroi** (șeful catedrei Cibernetică Economică, Universitatea Agrară din Moldova) și alții.

Dacă nu ar fi existat în diverse instituții și oameni receptivi la suferințele celor din jur, n-am fi putut ieși niciodată din mocirla în care ne afundase dictatura inculturii.

De aceea, prăbușirea totalitarismului m-a bucurat nespus de mult și a făcut să-mi crească speranțele în revenirea noastră în granițele firești de până la cel de-al doilea război mondial. Numai că, anumite libertăți, care totuși au venit după 1991, poartă în ele **gustul otrăvit** al unor moșteniri cumplite din vechea stare de fapt, pe de o parte, și al unor deficiențe de ordin politic și social, născute din așa-numita **perioadă de tranziție**, pe de altă parte. Parcă cei care au creat și au votat, cu lașă responsabilitate, noile legi au avut la bază intenția de a demonstra poporului debusolat că mai bine ar fi dacă rămânem în condițiile de mai înainte decât să acceptăm calea capitalistă de dezvoltare. Și în acest domeniu și-au impus punctele de vedere foștii activiști și slugoi ai Moscovei. Destabilizarea, care s-a creat în mod vădit, prăpastia uriașă produsă între îmbogățiții de peste noapte din atâtea hoții și ticăloșii (și din fondurile secrete ale partidului comunist), pe de o parte, și marea

www.digibuc.ro

majoritate a poporului, corupţia, eludarea cu bună ştiinţă a legilor, manipularea mulţimilor prin aceleaşi minciuni ca în perioada totalitară, elaborarea unor legi „în doi peri", pregătite parcă în mod special pentru a debusola lumea, pe de alta, toate acestea şi încă multe altele au transformat atât Basarabia cât şi România, într-un cuvânt, ŢARA, într-un „rai" al debandadei, hoţiei şi crimei.

Se pune, totuşi, cu acuitate, întrebarea: nu am câştigat nimic din această confruntare a celor două sisteme total antagoniste, din biruinţa, atât de dorită, a democraţiei? Sunt în stare să răspund, cu certitudine, că, deocamdată, am câştigat dreptul de a gândi şi a ne exprima liber şi mai ales marea favoare de a îndrăzni şi spera în mai bine. Cel mai mare câştig, fără îndoială, este dreptul de a putea să rostim, fără teama vreunor represiuni, gândurile privitoare la toate ce se întâmplă în jurul nostru. Deocamdată!

Nu cred că nu au existat persoane care să nu-i fi sfătuit pe Mircea Snegur sau Petru Lucinschi să intre în istorie ca eroi ai neamului, urmând exemplul ţărilor baltice (Letonia, Lituania şi Estonia), care au rupt definitiv şi irevocabil relaţiile cu colosul comunist. Oare să fi fost într-atât de miopi aceşti doi conducători ai Basarabiei ciuntite încât să rateze ultima şansă de a se manifesta ca adevăraţi români? Eu, deşi mult rău mi se trage de la cuplul Antonina şi Petru Lucinschi, am avut altă părere despre Preşedintele Petru Lucinschi, contribuind şi la o publicitate pozitivă a lui în România. Mai greşeşte omul câte o dată!

Întreb şi eu, ca mulţi alţii, va mai ajunge generaţia mea la capătul acestui tunel la care s-ar putea întrezări lumina reîntregirii neamului şi a ţării?

Ajunge-va, oare, vreodată, acest popor să-şi respecte după merit ţara şi istoria? Se va trezi el vreodată din somnul de moarte pentru a-şi alege calea propice pentru atingerea unui viitor meritat şi visat atât de frumos de marii înaintaşi?...

Concomitent cu aceste întrebări dureroase, aş mai pune una de care depinde totul: ajunge-va, oare, colosul de la Răsărit, care a abătut asupra noastră atâtea urgii, de-a lungul veacurilor, să

www.digibuc.ro

renunţe la visul rusesc (**Testament al lui Petru cel Mare**) de a ajunge la Bosfor şi Dardanele şi să devină o forţă a păcii, încrederii şi stabilităţii? Dacă Rusia, în cele din urmă, nu va renunţa la acest plan diabolic, ea va fi aceea, care peste cel mult 50 de ani se va afla într-o postură extrem de dificilă, deoarece formaţiunile neslavone, acaparate cu forţa pe parcursul istoriei, cer cu insistenţă o adevărată independenţă şi suveranitate. Timpul este măsura care va vindeca rănile.

...De aş trăi un asemenea moment, aş spune şi eu, precum Marele Demiurg la **Facerea lumii:**

– Fiat lux!

Şi abia atunci strigoii anilor 1812 şi 1940 vor rămâne în beznî pe veci şi se va face lumină cu adevărat pentru sacrificatul nostru popor!..

www.digibuc.ro

Caută iubirea cu inima,
nu cu capul.

Mark Twain

8. DRAGOSTEA VISURILOR MELE

Mă întorc peste ani cu gândul stăruitor de a redescoperi *„pădurile toamnei, râuleţul peste care se târa pâcla, minunatele zile la iarbă verde, zăpezile de altădată"*... S-o fi îndepărtat oare aşa de mult tinereţea de mine, încât s-o caut doar în amintiri?... Şi totuşi o caut, aidoma felului în care, în copilărie, căutam cu ochii cârdurile de cocori plecând cu chemări stranii, peste „piramida verde" a Măgurii Hânceştilor, dorind să se reîntoarcă... Rămâneam plin de admiraţie privind aceste păsări călătoare, care, fără să fi învăţat geometrie, plecau şi se întorceau în unghiuri plutitoare.

Eram proaspăt absolvent al Facultăţii de Fizică şi Matematică şi, conform deciziei Ministerului Învăţământului Public, trebuia, din 15 august 1958, să-mi încep activitatea ca profesor la şcoala medie din satul Gura

www.digibuc.ro

Galbenă, raionul Cimişlia. Până la acel moment aveam la dispoziţie ceva mai mult de o lună şi jumătate de timp liber. Deja, în timpul examenelor de stat, devenisem ceva mai trist, foarte des eram frământat de problemele viitorului meu. Eram conştient că mă aflam la începutul unui nou segment de viaţă, cu totul altfel decât cel al studenţiei.

Tot mai des mă preocupau imaginile din copilărie, mai puţin cele din ultimii ani. Nu-mi puteam explica de ce „stop-cadrul" îmi canaliza atenţia, din ce în ce mai des, asupra evenimentelor din şcoală. Mi-am dat seama că îmi căutam aleasa inimii. Cât am fost student nu-mi făceam planuri de căsătorie. Aproape tot timpul mi-l petreceam în biblioteci, în tovărăşia cărţilor, făcând notiţe, de cele mai multe ori uitând că şi eu sunt tânăr şi că sosise timpul să mă gândesc la o familie. Mai ales că cei mai mulţi din neamul meu se căsătoriseră la vârsta de 24 de ani. Tata a „furat"-o pe mama şi a dus-o la sora lui, Maria Tacu, din Mereşeni având anii amintiţi.

Nu vreau să spun că nu mă atrăgeau anumite priviri, că tinereţea nu-şi cerea drepturile ei şi că în visele mele nu vedeam un cămin liniştit, cu o soţie iubitoare şi devotată. Dar, când mă gândeam la devotamentul viitoarei mele soţii, o apropiam, vrând-nevrând, de ceea ce mă interesa pe mine, de înţelegerea şi acceptarea deciziilor pe care aveam să le iau, convins fiind că viitorul meu, dar şi al familiei, ce se va constitui, nu va fi nicidecum închinat distracţiilor şi ocupaţiilor facile, ci unei munci intense, închise în majoritatea timpului între pereţii sălilor de curs şi ai bibliotecilor, perspectivă prea puţin ispititoare pentru o tânără dornică de viaţă. Numai în felul acesta puteam schimba destinul meu, care trebuia să fie altfel faţă de cel al părinţilor, bunelor şi străbunelor mei. Astfel gândidumă, şi soţia trebuia să fie din alt mediu, adică trebuia depăşită o treaptă.

Nu am bătut la uşi si nici nu am sărit garduri pentru a o descoperi pe „aleasa inimii". Nu-mi făceam prea multe iluzii în această chestiune. „Aleasa inimii", care începuse să mă preocupe după absolvirea facultăţii, trebuia să fie neapărat şi „aleasa raţiunii".

www.digibuc.ro

Nu puteam fi omul jumătăților de măsură.

În acele imagini statice și în discuțiile pe care le purtam cu mine în minte, aleasa mea avea să fie aceea cu care urmasem clasa a V-a, o fetiță ca o icoană. Pe atunci nici vorbă de dragoste, dar îmi plăcea să fiu mai aproape de ea, să mergem împreună de la școală spre casele noastre. Totul lua sfârșit odată cu porțiunea de drum comun care, la un moment dat, se bifurca.

Evenimentele din 6 iulie 1949, tragice pentru multe familii de oameni nevinovați, au distrus, însă, multe destine și idealuri. Sunt martorul ocular al dezrădăcinării familiilor, prieteniilor, obiceiurilor și datinilor de secole ale neamului meu. A fost ruptă de baștină spuma societății, surghiuniți liderii culți și oamenii respectați, iar persoanele cele mai productive au fost înstrăinate în propria lor țară. Susul a devenit jos, iar dreptul a devenit strâmb. Printre familiile care au suferit a fost și familia colegei mele Livia Gumaniuc.

Din 1956, de când au fost reabilitați, își petrecea vacanțele de vară la părinții care se întorseseră din deportare la locul de baștină. Făceam tot posibilul să ne putem întâlni. Întâlnirile durau ore în șir. Ne aminteam de raiul copilăriei, colindam și priveam cu ochii sufletelor noastre acele frumuseți, care pentru ambii nu mai aveau egal în nici o parte a lumii. Doream, cu orice preț, să mă înțeleagă și să accepte că trebuie să revină pe meleagurile noastre. Era și o modalitate de a afla dacă nu o leagă vreo promisiune dată cuiva, ca mai apoi să o atrag în plasa întinsă de mine pentru a-i propune inima și a o cere de soție. Mereu îmi apărea în minte în toată delicatețea ei, cu ochii ei mari, verzui, melancolici, cu zâmbetul ei blând și fermecător.

Când, în cele din urmă, analizasem toți factorii pro și contra referitori la căsătorie, devenii zburător în nori. Locurile natale cu codrii care împodobeau de veacuri împrejurimile, ca și atâtea alte locuri din sufletul meu unde se cuibărise în veselie și jocuri copilăria mea, m-au primit ca într-un joc de-a v-ați ascunselea, în care cel căutat eram eu, iar cel care caută eram tot eu. Atunci am prins glas.

www.digibuc.ro

Singura persoană care roşea şi îşi apleca ochii era Livia. Un asemenea gest întâlneşti rar în ziua de azi şi denotă multă sensibilitate, bunul-simţ al celor şapte ani de-acasă. În noaptea care a urmat mărturisirii mele, în locul lunii pline de pe cer, îmi stăruiră în minte până în zori doi ochi mari şi melancolici... Trecusem atunci în revistă tot ce-mi aduceam aminte despre Livia de-a lungul a opt ani de când ne despărţiserăm şi m-am trezit deodată gândindu-mă la ea ca la o viitoare soţie...

N-am acceptat niciodată înfrângerile şi nici nu i-am simpatizat pe oamenii care s-au lăsat prea uşor înfrânţi. Mi-a plăcut întotdeauna să lupt. Cu orice fel de obstacol! Până în acele momente nu ştiam că există şi obstacole în faţa cărora trebuie să te opreşti şi să te întrebi: e bine sau nu e bine să mai lupt?

Când i-am mărturisit intenţia mea, Livia m-a privit cu o nebănuită tristeţe în ochi şi mi-a dat un răspuns care m-a uluit:

„- Mă bucură propunerea, dar... nu-ţi pare că faci o alegere pripită?"

Eu am rămas puţin derutat, fără să-mi dau seama în ce aş putea da greş. După câteva clipe de ezitare, Livia a continuat:

„- Eu încă nu am studiile terminate, urmez o instituţie de învăţământ, după cum bine ştii, foarte departe, tocmai în Omsk, oraş din Siberia... Specialitatea, pe care urmează să o practic, puţin probabil că-mi va permite să obţin un loc de muncă acolo unde ai primit repartizarea. Te rog să mă înţelegi de ce am răspuns aşa. În societatea noastră, -continuă, după o scurtă pauză, *-soţia nu poate să nu fie integrată în câmpul de muncă, tu ştii bine lucrul acesta".*

Luai răspunsul Liviei drept o încercare de a mă refuza. Convenirăm să mai lăsăm apele să se limpezească şi să revenim a doua zi asupra propunerii. Eu nu aveam cu cine mă consulta, aşa că tot pe mine trebuia să mă bizui.

După o noapte nedormită, petrecută în frământări şi oftări, în sinea mea luasem deja o decizie. Dacă cele spuse de ea corespundeau realităţii, o soluţie ar fi fost să ne căsătorim şi ea să

www.digibuc.ro

plece să-şi continue ultimul an de studii la Tehnicumul Chimico-Mecanic din Omsk, iar eu să aflu modalitatea obţinerii, după absolvire, a unui loc de muncă la o uzină cu profil chimic în Chişinău.

La 7 august 1958, adică în ziua următoare, ne-am întâlnit la locul nostru obişnuit, lângă biserică. Poate asta ne-a şi purtat noroc, fiindcă ambii căzurăm de acord.

Pentru orice pas mai important în viaţă, însă, şi cu precădere pentru căsătorie, trebuia să obţinem şi acordul părinţilor (acesta era un obicei străvechi, care ţinea nu numai de noi, în Hânceşti, ci şi de propria noastră conştiinţă). Aşa se face că eu, însoţit de părinţi, am venit în ziua următoare acasă la părinţii alesei mele. Locuiau la curte, ocupau o cameră şi o bucătărie mică cu chirie. Odată intraţi în casă, cei prezenţi, cu excepţia mea şi a Liviei, aşteptau momentul explicării scopului pentru care veniserăm. Am mai recunoscut că nu sunt îndrăzneţ şi, sincer să fiu, îmi era greu să încep. A rupt tăcerea tata, întrebându-ne pentru ce îi reuniserăm. O făcea pe neştiitorul „cu sacul plin în păpuşoi". Apoi începu tata Grigore, luând-o pe de parte cu întrebările, ca la şcoala începătoare unde-şi desfăşura activitatea, întrebări formulate special ca să mă descătuşeze. În cele din urmă, apucă hăţurile mama Nadejda, căci ea era cea care cânta în familie la ei, şi ne întrebă franc pe amândoi ce vrem să punem la cale. În situaţia dată, ce mai tura-vura? Le explicai dorinţa mea şi ce pusesem la cale ieri. Părinţii Liviei, fiinţe simple şi pure, vorbiră cu emoţie despre principiile morale privind familia, spuse care mi-au marcat memoria pentru totdeauna şi care au pecetluit definitiv legătura mea cu Livia.

La masa modestă pe care gazda se străduise s-o pregătească discuţiile decurseră normal. Convenirăm: căsătoria noastră va fi fără nuntă şi fără cununie religioasă. Unul din motive era că părinţii mei încă nu terminaseră de construit casa, iar altul că nu se scurseseră nici doi ani de când părinţii Liviei se întorseseră „acasă" din pădurile îndepărtate ale Siberiei. Nouă nu ne trebuia nimic, eram fericiţi că începem o familie. De la tata înţelesei că Livia e

www.digibuc.ro

primită cu puteri depline în „clanul Lica".

A doua zi, sâmbătă, ne-am prezentat la oficiul stării civile din Hânceşti. Şefa oficiului, Raisa Grebencea, ne-a întreabat dacă am luat cunoştinţă de programul afişat la intrare. Nu mai ţin minte ce am răspuns. Observând stângăcia noastră, ne-a întreabat cu blândeţe în voce şi cu un zâmbet binevoitor, cine suntem şi ce dorim. Ascultându-ne, a zâmbit din nou declarând că ne va veni în întâmpinare, mai ales că soţul ei era rudă cu tata. Nu am fost niciodată familiarizat cu toate împletiturile de rudenie ale părinţilor mei. Pe mama-soacră a zis că o cunoaşte personal, întrucât soţul ei era angajatul Secţiei de exploatare a drumurilor, unde mama Nadejda era contabilă. Doamna Raisa se căsătorise cu Ion Grebencea când acesta era înrolat în armată undeva în Rusia sau Ucraina. Vorbea deja bine româna.

Trecând la partea oficială, ne-a întrebat din nou cine erau martorii înregistrării căsătoriei noastre. S-a terminat cu aceea că tot doamna ne-a fost şi martor. Înmânându-ne certificatul de căsătorie, ne-a pus să ne sărutăm. Am făcut-o prima dată în

Noua familie Lica închegată la 9 august 1958

www.digibuc.ro

prezenţa unei a treia persoane. Acea sâmbătă era notată în calendar cu data de 9 august, însă, spre surprinderea noastră, în documentul respectiv era trecută data de 10 august, adică duminică. M-am gândit: e zi de sărbătoare, aşa că ziua căsătoriei noastre să fie pe tot parcursul vieţii noastre o sărbătoare.

Odată uniţi, am reuşit să închegăm o familie şi să împărţim, de-a lungul anilor, bucuriile pe care ni le-a oferit Cel-de-Sus cu destulă dărnicie, înfruntând multe necazuri în calea noastră. În permanenţă, însă, în orice împrejurare, am fost unul pentru altul un adevărat scut. Totuşi, în această privinţă supremaţia îi aparţine scumpei şi dragii mele soţii, Livia.

Iniţial, ca la creştini, am fost doi: Livia şi Dionis. După doi ani, Livia l-a adus pe lume la 9 aprilie 1960 pe primul nostru fiu, Vadim. Vadim de mic copil e plin de entuziasm pentru tot ce e nou şi, îndeosebi, totul ce era legat de tehnică. Cele mai sofisticate jucării aveau o durată de „viaţă" de cel mult trei zile, apoi urma „perfecţionarea" lor.

Mult îmi doream ca fiul nostru să-mi urmeze calea, să se ocupe, când va creşte mare, de cercetare în domeniul matematicii. Îmi imaginam că pentru aşa ceva a fost conceput. Fanteziile unui tată care-şi adora mult odorul. Pe atunci călătoream mult, în interese de serviciu, prin mai toate oraşele mari ale Uniunii Sovietice: Moscova, Leningrad, Kiev, Minsk, Baku, Tbilisi, Erevan, Tallinn, Riga, Celeabinsk, Odesa etc. De peste tot mă întorceam cu foarte multe cărţi cu scopul ca Vadim, când v-a sosi momentul, să nu ducă lipsă de sursele literare necesare. El, însă, când a trebuit să urmeze o facultate, a preferat o specialitate legată de viitor care, la acea vreme era şi este tenhica de calcul – astăzi pilonul dezvoltării în lume. După absolvirea facultăţii a fost repartizat la Institutul de Fizică Aplicată al Academiei de Ştiinţe din Republică, iar, mai apoi, a lucrat cadru didactic la institutul pe care-l absolvise – Institutul Politehnic din Chişinău.

Vadim este persoana care mereu se află în căutare de ceva nou, necunoscut, fiind un pionier şi un temerar în tot ce face.

www.digibuc.ro

Dispune de o memorie excelentă, însă nu întotdeauna consumă la maximum puterea de concentrare asupra obiectivului propus din simplul motiv că nu-şi menţine interesul până la sfârşit, având obiceiul de a se implica în mai multe lucruri odată. Este foarte hotărât, cu o mare voinţă, adorând riscul şi pericolul, libertatea şi noutatea. Uită repede motivele de ceartă şi nu ţine pică pe nimeni.

Vadim şi cu Larisa, soţia sa, ne-a dăruit trei nepoţei: Vadim, Adriana şi Iulian. Greutăţile prin care a trecut şi încă va mai trece mult timp Republica Moldova l-au determinat pe fiul nostru să plece cu întreaga sa familie pe alte meleaguri. Când oare vor înţelege autorităţile de la Chişinău că intelectul este forţa unei naţiuni care trbuie ocrotită şi să i se acorde atenţia cuvenită.

După şapte ani de la naşterea lui Vadim, familia noastră s-a mărit prin venirea pe lume, la 22 iunie 1967, a celui de-al doilea fiu, Radu. Vadim, la început, nu prea a fost încântat de apariţia frăţiorului mai mic. Cerându-i sfatul ce nume să-i dăm, el a răspuns tranşant: „*Cum doriţi, chiar şi tractor, mie nu-mi pasă*". Cu timpul, însă, între ei s-a închegat o dragoste şi o prietenie de nedescris: Vadim devenise pentru Radu fratele mai mare, fratele cel bun care se bucura de tot respectul lui, iar Radu pentru Vadim era „Fuţic" – fratele mai mic care trebuia protejat. Ce mai năzbâtii nu inventau, fiind împreună. Multe lucruri ar mai fi putut spuse în privinţa dragostei şi stimei reciproce a copiilor noştri dar nu o fac din simplul motiv că timpul va fi măsura care va scoate la iveală adevărul adevărat.

Radu are foarte mult în comum cu sufletul blând şi bun al Liviei, cedând, de cele mai multe ori, pentru a păstra liniştea şi a ocroti pe alţii, are o mare responsabilitate la tot ce face. Este vesel, glumeţ, posedă un deosebit dar de imitator, fiind foarte amuzant când reproduce anumite situaţii ori imagini ale unei persoane. Iubeşte mult familia, rudele şi nu respinge sugestiile care au la bază acest sentiment. Marcat de copilărie, cu amintiri nostalgice după ea.

Radu a urmat studiile la facultatea de Istorie şi Pedagogie din

www.digibuc.ro

Vadim la 1 an şi 8 luni

Radu la 2 ani

cadrul Universităţii Pedagogice „Ion Creangă" din Chişinău. Doar situaţia creată, după destrămarea colosului sovietic, au făcut să renunţe la profesia de pedagog, care este încă în disgraţie şi până în zilele de azi în republică. Radu s-a căsătorit cu Oxana Mihnov, care, la rândul lor, ne-au dăruit al patrulea nepoţel, Denis.

Vadim şi Livia, 1962

Cu fiul Vadim, 1963

www.digibuc.ro

Livia, sau, cum îi zic eu, Pampusic, a avut totdeauna darul sau, mai bine zis, harul de a-mi dărui liniştea şi înţelegerea nepreţuite în dobândirea bucuriei de a trăi viaţa de familie.

Este o persoană cu un comportament hieratic, cu vocaţia de a fi o soţie exemplară, o mamă duioasă şi o bunică afectuoasă şi adorabilă. De altfel, întru totul o caracterizează şi horoscopul: primul semn fiind al căsniciei, apoi stabilă, posesivă şi consecventă pentru stabilitate şi înţelegere.

Radu şi Livia, 1969

Cu fiul Radu, 1968

Pe întreg parcursul vieţii îmi este cel mai fidel prieten, unic în felul ei, o exelentă soţie şi un înţelept sfătuitor. Având darul de a fi mereu utilă şi dornică de a întreţine o atmosferă caldă, se pare că ea nu are decât un singur scop: să ne facă pe noi toţi fericiţi.

Prima vacanţă la Marea Neagră, Iulie 1963

Familia Lica cu socrii şi NeleaVlasov, verişoara Liviei, 1961

www.digibuc.ro

Copiii noştri, Larisa şi Vadim, Oxana şi Radu, au aproape tot ce-şi doresc, poate că mai puţină sănătate. Eu şi Livia, însă, dacă am avea mai multă putere de convingere, le-am mai oferi ceva deosebit de preţios pentru noi: mai multă credinţă în Dumnezeu.

Dăinuie în familia noastră un obicei, probabil moştenit din moşi-strămoşi, ca toţi ai casei să se întrunească de sărbători sau aniversări la Hânceşti sau la noi în familie, pentru a discuta eventuale probleme apărute în familie sau în viaţa fiecăruia dintre noi.

Vadim şi Larisa la nunta lui Radu şi a Oxanei, 4 februarie1989

De multe ori, însă, nu stringenţa rezolvării anumitor probleme familiale ne determină pe mine şi pe Livia sau pe părinţii noştri să ne adunăm, ci frumuseţea fără egal a acelei comuniuni pe baza unui crez deloc forţat şi, îndeosebi, bucuria fără margini a noastră de a ne vedea ascultaţi, respectaţi şi, la nevoie, sprijiniţi de întregul „clan". Cu părere de rău, însă, nu toţi descendenţii tatălui meu au înţeles „atavismul" acesta, mai ales după plecarea sa în lumea cea dreaptă.

www.digibuc.ro

În ce mă priveşte, nu-mi pot da seama nici astăzi care ar fi motivul că încă mai port în mine sfatul înţelept al tatei. Dar ce bine ar fi dacă toţi ar înţelege semnificaţia lui. Povaţa unui om mai în vârstă şi experienţa lui de viaţă trebuie respectate cu sfinţenie.

Mă bucur că şi Livia, noul membru al familiei Lica, prin firea ei cuminte, a acceptat chiar de la bun început poveţele tatălui meu privind principiile pe care se sprijină o familie unită şi harnică. Şi nu numai că le-a acceptat, ci le-a promovat de-a lungul vieţii în relaţiile cu feciorii, nurorile şi nepoţii noştri.

Singurul după bunelul Constantin care a fost în armată, 1986

Cei doi feciori, Vadim şi Radu, culmea fericirii noastre, au moştenit dragostea, respectul, devotamentul şi responsabilitatea faţă de familie pe care, de altfel, le respectă cu sfinţenie. Nădăjduim că aceste calităţi, până la sfârşit, vor fi înrădăcinate şi urmaşilor lor.

www.digibuc.ro

Larisa, Vadim, Iulian şi Adriana, Toronto, 2001

Radu cu Denis,1995

Lida Adam, Radu şi Vadim, 1970

Bunicul cu nepoţii, 1992

www.digibuc.ro

La botezul lui Denisic, 1989. În primul rand: Livia, mama Nadejda, Denisic, Alexandra Semionovna (mama Irinei), Irina (mama Oxanei), Oxana. În rândul doi: eu, Radu, Vadim Jr., Adriana, Oleg (tatăl Oxanei), Larisa.

Vadim Jr. la şcoala militară din Toronto, 2002

www.digibuc.ro

O vacanţă de pomină, 1977

Cu Vadim în parc. Chişinău, 1963

Cât de bine era împreună.
La noi în curtea casei din Bucureşti, 1997

www.digibuc.ro

Cuprinsă cu căldură de fiul Vadim. Toronto, 2002

Ce mai schimbare. Acasă în Bucureşti, 24 iunie 2004

www.digibuc.ro

La început de cale. Gura Galbenă, la vie, 1958

www.digibuc.ro

Experienţa se capătă prin sârguinţă.

Shakespeare

9. ÎN OCHII CELORLALŢI

9.1. Dionis Lica – poetul

Titlul ar putea suscita nedumerirea multora: ***„Dionis Lica – poet?!"*** Dionis Lica e cunoscut printre colegi, dar şi în lumea ştiinţifică şi didactică de la noi şi de aiurea, ca un bun matematician şi informatician, profesor de vocaţie, organizator al învăţământului. Eu însumi am lucrat cu domnul profesor la Institutul Pedagogic „Ion Creangă" din Chişinău. Uşile decanatelor noastre – de Fizică şi Matematici şi, respectiv, de Filologie – erau faţă în faţă. Iar cu prorectorul Lica decanul şi şeful de catedră Nicolae Mătcaş a reuşit să urnească din loc multe lucruri care lâncezeau în hălăciuga noastră spirituală provincială. Trebuie să recunosc: l-am invidiat de când îl ştiu (îl cunosc încă din 1965, când, fiind doctorand la Universitatea din Sankt-Petersburg, specializarea

www.digibuc.ro

„Lingvistică matematică, aplicată şi structuralistă", şi având nevoie de un programator, îl căutam la Centrul de Calcul al Academiei şi Dionis Lica, un tânăr foarte sigur pe sine şi calculat în toate, mi-a recomandat-o pe Claudia Gârbu (Usov), cu care am dus experimentul la bun sfârşit) pentru capacitatea lui de muncă, dar, mai ales, pentru abilitatea de a se detaşa lejer de la o chestiune de rutină (în decanat, la birou, la nenumăratele şedinţe deschise, convocate mai mult pentru simularea unei activităţi decât pentru soluţionarea problemelor în discuţie etc.) şi a trece în miraculoasa lume de cercetător sau de iscusit propagator al cunoştinţelor. Nu-i trebuia decât o tablă sau o coală de hârtie, în faţa căreia poetul-mag al cifrelor, analizelor şi deducţiilor se însenina ca un zeu. Însă nu era absent total la cele ce se produceau în jur sau îl vizau direct. Putea fi sustras în orice moment, întrebat, consultat, căci, imediat ce termina subiectul, se cufunda în lumea lui tainică şi atotacaparatoare.

Îmi aduc bine aminte timpurile de tristă pomină, când veneticii, dar şi lichelele autohtone, satrapii suflului naţional din institut, incriminându-i, în stilul proceselor publice din fosta Uniune Sovietică a anilor 1937-1938, „păcatul" de a fi fost „fiu de chiabur", l-au eliberat din funcţie pe prorectorul Lica, iar pe studenţii de la „Ion Creangă" i-au privat de bucuria de a savura farmecul prelegerilor domnului profesor. Însă Dionis, care avusese şi mai înainte necazuri cu troglodiţii timpurilor, n-ar fi fost feciorul vrednicului ţăran din Hânceşti Constantin Lica, dacă s-ar fi lăsat învins, spre bucuria răuvoitorilor. A muncit cu râvnă la Agronomicul din Chişinău, spre binele ştiinţei şi învăţământului, până la trimiterea la odihna „binemeritată". Spun „trimiterea", şi nu „ieşirea la pensie", pentru că „binevoitorii" nu au catadicsit să afle şi dorinţa împricinatului. Cât despre odihnă, ea ar fi fost, poate, binemeritată dacă pensia i-ar fi asigurat un trai cât de cât decent. Deşi sunt convins că, şi în asemenea caz, neobositul şi robustul profesor nu s-ar fi putut complace în tihna memoriilor. Dovadă e faptul că şi la cei 70 de ani pe care nu i-i dai acesuit falnic stejar de

www.digibuc.ro

la Universitatea de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară din Bucureşti e în deplinătatea capacităţii de muncă şi de creaţie.

Aş vrea să cred că am putut contribui câtuşi de puţin la „transplantarea" lui Dionis Lica în Ţară. Pentru că nici aici nu te aşteaptă câinii cu colacii în coadă. Trebuie să demonstrezi prin fapte că eşti cineva, dacă vrei să fii considerat ca atare. Cunoscând bine duritatea condiţiilor de afirmare din metropolă, un lider de opinie de pe malul Bâcului s-ar fi exprimat că autoexilaţii lăsaţi fără locuri de muncă în Republica Moldova ar fi, chipurile, nişte rataţi în România. Ar trebui să ţină bine minte „binevoitorii" noştri că nu mor caii când vor câinii. Să fie, oare, nişte rataţi personalităţi ca Leonida Lari, poetă inclusă şi în manualele şcolare din România, deputat în Parlamentul României; Ilie Ilaşcu, senator, preşedinte al Comisiei de sănătate, membru al delegaţiei permanente a României la Strasbourg; Ion Ungureanu, ani la rând vicepreşedinte al Fundaţiei Culturale Române (azi Institutul Cultural Român); Mircea Ciuhrii, şeful unui laborator propriu de cercetare a efectelor preparatelor naturiste, nume notoriu în lumea ştiinţifică din Ţară şi de pe glob; Dionis Lica, şef de catedră la o instituţie de învăţământ superior de prestigiu din România etc.? Am convingerea că asemenea oameni s-ar fi putut realiza cu acelaşi succes oriunde: în Franţa, Canada, SUA.

Aidoma multor fiice şi fii de ţărani, care au parcurs cu tenacitate lungul drum „de la plug la cosmodrom", Dionis Lica a rămas până azi un ţăran orăşenizat, cu cele mai nobile calităţi ale predecesorilor: cumsecădenie, hărnicie, demnitate, stoicism. Îşi venerează cu sfinţenie părinţii, care i-au dat bucuria vieţii, dar şi cele mai exemplare lecţii de moralitate şi patriotism; profesorii, care au trudit asupra creşterii sale profesionale şi civice; prietenii, care nu cunosc ce înseamnă trădarea. Dionis nu s-a resemnat în faţa vitregiilor vremii, nu a îngenuncheat înaintea potentaţilor, nu s-a considerat un nedreptăţit fără ieşire din situaţie al soartei, ci a cucerit, cu ambiţie de ţăran, pas cu pas, toate treptele urcuşului spre Olimp. În zenitul slavei, el nu este orbit de strălucirea acesteia,

www.digibuc.ro

nu stă închis în turnul său de fildeş, ci rămâne, aidoma marilor lui maeştri şi colegi de breaslă, acad. Petru Soltan, Eugen Grebenicov, Yuri Riabov, un împătimit al convertirii tinerilor în credinţa cea mare a cunoaşterii şi modelării matematice a lumii.

Ca toţi marii matematicieni, Dionis Lica este şi un împătimit al frumosului. Citiţi-i „Amintirile ..." şi vă veţi convinge că literatura română a pierdut un mare poet. Citiţi prozele matematicianului Petru Soltan şi veţi constata acelaşi lucru. De fapt, literatura nu i-a pierdut, ci i-a recuperat. Dionis Lica este un veritabil poet, cu toate trăirile şi simţirile acestuia. Toate poemele în proză ale lui despre frumuseţile nepieritoare ale Hânceştilor, toate relatările lui pline de dragoste, dar atinse şi de un fior de nostalgie, despre cei care au fost şi care au reuşit să treacă deja în lumea umbrelor, dar şi despre cei care mai sălăşluiesc pe acest pământ, sporindu-i dumnezeirea şi misterul, se constituie într-o înălţătoare Odă închinată bucuriei. Bucuriei biruinţei Omului asupra bestiei, muncii asupra trândăviei, dreptăţii asupra minciunii, luminii asupra întunericului.

A trăi nu înseamnă a trece prin viaţă ca vodă prin lobodă. A trăi cu adevărat înseamnă a lăsa o urmă în ea. Prin tot ce a făcut şi face, Dionis Lica trage o brazdă adâncă în huma din care ne-am născut şi în care vom coborî.

Nea Constantin al lui Vasile al lui Nicolae Lica, vrednicul şi nesupusul în faţa vicisitudinilor timpului gospodar din Hânceştii de odinioară, care ne priveşte de undeva de sus, din înalturi, poate fi mândru de ambiţiosul său fiu.

Prof. univ. dr. Nicolae Mătcaş,
expert la Direcţia Generală
pentru Integrarea Europeană şi
Relaţii Internaţionale din cadrul
MEC din România

www.digibuc.ro

9.2. Un hânceștean cu ecou în afara granițelor

Pentru matematicienii şi cadrele didactice din republică este o onoare să omagiezi personalitatea profesorului universitar şi savantului Dionis Lica, un om remarcabil, care slujeşte cu credinţă aproape cinci decenii ştiinţa şi învăţământul românesc.

Născut în 1934 la noi, în Hânceşti, profesorul Dionis Lica, primul copil din cei şase fraţi şi surori ai lui Constantin şi ai Anei Lica, moşteneşte de la părinţii săi preţuirea deosebită a muncii, a sacrificiului, a cinstei şi omeniei, coordonate umane după care s-a condus neabătut în viaţă.

După terminarea şcolii medii nr. 1 din Hânceşti îşi continuă studiile la Facultatea de Fizică şi Matematică din cadrul Institutului Pedagogic „Ion Creangă" din Chişinău. După absolvirea facultăţii în 1958, printr-o muncă cinstită, desfăşurată cu dragoste şi pasiune, a parcurs toate treptele carierei universitare la mai multe instituţii de învăţământ superior din Moldova şi România: laborant, asistent, docent, profesor, şef de catedră, decan, prorector.

A ştiut, ca nimeni altul, să-i cinstească şi să-i omagieze, de câte ori a avut prilejul, pe toţi înaintaşii, pe care i-a venerat şi i-a aşezat la locul de cinste, binemeritat.

Este deosebit de elocvent faptul că a preluat şi însuşit de la dascălii săi şi cei cu care a colaborat un volum de cunoştinţe, care au constituit fundamentul pe baza cărui dl Dionis Lica s-a format ca specialist de prestigiu în meseria aleasă. O caracteristică elocventă a activităţii domniei sale o reprezintă înfăptuirea în permanenţă a două activităţi care-l caraterizează: didactică şi de cercetare, ascensiunea sa în învăţământ fiind grăitor susţinută de acestea. Vastele acumulări ştiinţifice, ideile sale au fost investite cu dăruire prin formarea a multor serii de absolvenţi. Matematician notoriu, de competenţă profesională şi-a făcut meseria cu dăruire, fiind întotdeauna animat de dorinţa de a cunoaşte şi realiza cât mai multe.

www.digibuc.ro

Fire deschisă, senină, căldura strecurată cu măiestrie în vorbire, dublate de eleganţă şi finețe, constituie cartea de vizită şi atributele cu care prof. univ. dr. Dionis Lica se prezintă nu numai ca dascăl, ci şi ca savant şi om de înaltă omenie.

Autor a numeroase cursuri universitare, cărţi, tratate, lucrări ştiinţifice publicate în ţară şi peste hotare, opera sa îmbogăţeşte patrimoniul matematic, distingându-se prin metode noi, de o mare originalitate. Om cu o largă deschidere sufletească, apropiat, dl Dionis Lica constituie un permanent imbold pentru tineri în afirmarea lor ca specialişti, în exprimarea opiniilor şi dăruirea cunoştinţelor, constituind un exemplu de muncă şi viaţă demn de urmat.

Omagiindu-l pe domnul profesor, preţuindu-l şi iubindu-l pentru bunătatea şi nobleţea sufletului său, pentru meritele sale de om, de dascăl cu suflet generos şi bun, îi dorim din inimă **ani mulţi** şi aceeaşi putere de creaţie, pentru perpetuarea tradiţiilor acestei îndeletniciri milenare, care în ultima vreme a început să dobândească notorietate în lume.

Precum florile să-i înflorească bucuriile vieţii, nicicând să nu guste din cupa tristeţii, năvalnică şi clocotitoare să-i fie sănătatea, chipul să-i fie luminat de fericirea năzuinţelor împlinite, să aibă parte de dragostea, preţuirea şi recunoaşterea celor ce îl înconjoară şi care îi sunt apropiaţi.

Alexandru Botnari,
primar al or. Hâncești

www.digibuc.ro

9.3. Profesorul Dionis Lica – schiță de portret

Evocările care se fac cu ocazia aniversărilor adesea duc la exagerări. O astfel de intervenție riscă să devină plictisitoare, obositoare, uneori chiar penibilă. Uneori evocarea este atât de încărcată de elogii, încât sărmanul sărbătorit riscă să nu se mai vadă de sub maldărul de epitete, hiperbole etc.

Ferindu-mă de o astfel de capcană, ca unul care pretinde că îl cunoaște foarte bine pe domnul profesor universitar, doctor în științe fizico-matematice (Moscova, 1967) Dionis Lica, mi-am propus să încerc o schiță de portret, care să fie cât de cât asemănătoare cu realul.

Mai întâi, mărturisesc că îl cunosc pe Dionis Lica încă din 1952, de pe când, fiind numit director al Școlii medii nr. 1 din Hâncești, i-am fost și profesor la matematică în clasa a IX-a. În anii 1963–1965 deveniserăm colegi la Institutul de Matematică cu Centrul de calcul din cadrul Academiei de Științe al RSSM și, în cele din urmă, în 1983–1986 – la Institutul de Cercetări Științifice în domeniul Planificării de pe lângă Guvernul RSSM, însă de acum subsemnatul deținea funcția de director, iar Dionis – șef al laboratorului de *„Infrastructură socială"*. Ultimele două tronsoane de activitate au fost destul de productive, având și lucrări publicate în comun. În cadrul Institutului de Matematică eram preocupați de optimizarea rețelei de autogări în republică. Rodul muncii noastre reprezintă locul optimal de amplasare a gării auto republicane, care deveni vecin Pieței Centrale din Chișinău. La Institutul de Cercetări în domeniul Planificării, Dionis cu grupul său de colaboratori era responsabil de proiectarea optimă a obiectelor de infrastructură socială pe termen lung – parte componentă a *„Schemei de dezvoltare și amplasare a forțelor de producție în RSSM până în anul 2005"*, lucrare în două volume, care vede lumina tiparului la editura *„Cartea Moldovenească"*.

www.digibuc.ro

După această scurtă notă biografică, îmi stăruie în minte portretul pe care i-l face reputatul şi regretatul pictor Aurel David, autorul renumitului profil al lui Mihai Eminescu. Portretul dlui Dionis, de o valoare artistică indiscutabilă, este lucrat cu tuşe dure, aspre, aproape colţuroase. Probabil că maestrul David a căutat să exprime vigoarea şi, cred, zbuciumul de spirit. În ceea ce mă priveşte, deşi admir opera, nu îl văd pe Dionis al meu nici rigid, nici zbuciumat, nici colţuros. Dimpotrivă! Poate prea inteligent... S-a înşelat maestrul sau mă înşală doar subconştientul? Însă portretul este remarcabil!

De-a lungul anilor, când întâlneam absolvenţi ai Facultăţii de Fizică şi Matematică de la Institutul Pedagogic „Ion Creangă", întrebam adesea care profesori le-au lăsat urme de neuitat. Inevitabil, răspunsul era acelaşi: „Dionis Constantinovici Lica". Era firesc să întreb mai des absolventele, desigur, atras de farmecul românculelor noastre. Altă dată, venind timpul să-mi finisez doctoratul doi la Moscova, deţinând şefia Catedrei de „***Matematici aplicate***" din cadrul Universităţii de Stat din Chişinău, am apelat tot la dl Dionis Lica, decanul facultăţii menţionate, pentru a-mi substitui funcţia. Rectorul meu din acele vremuri, academicianul Artiom Lazarev, controversata figură, se adresează lui Dionis Lica: „*–Dumneata, decan al facultăţii, accepţi o funcţie de o ierarhie mai mică*?", la care răspunsul a venit prompt: „*–Important nu e funcţia deţinută, dar ce ai de gând să realizezi profesând-o*". S-a convenit ca a doua zi Artiom Lazarev să-l sune pe Ministrul Învăţământului, Eugen Postovoi. Cert e că a treia zi elevul meu, colegul Dionis Lica, ocupă funcţia de prim-prorector al instituţiei la care era decan, şi atunci şi actualmente o prestigioasă universitate. Personalitatea în cele din urmă îşi culege meritul.

Este lucru bine cunoscut că momentul de vârf al oricărei manifestări din cadrul instituţiei menţionate, fie ea de caracter ştiinţific, educativ sau de altă natură, ţine de autoritatea dlui Dionis Lica. Să mărturisesc un caz. Era într-o zi de aprilie a lui 1975 când secretara-mi spune că sunt căutat de prorectorul Lica. Esenţa:

www.digibuc.ro

la finele lunii mai la „Ion Creangă" va avea loc **Forumul eminenților universității** (ediția a V-a) și sunt rugat ca eu, director al institutului despre care s-a vorbit mai sus, să fiu acela care să înmânez tinerei generații în creștere **Făclia științei.** Totodată mi se spune că, dacă nu vin cu soția, atunci va fi nevoit să invite altă persoană. Manifestarea avu loc în incinta Teatrului Național (actualmente Teatrul „Mihai Eminescu"). Ca să va imaginați amploarea manifestării, am să menționez că în prezidiu se aflau personalități ale timpului din conducerea republicii, rectorii Universității de Artă și Universității Tehnice din Chișinău, directori de școli și multe alte reputate figuri. Studenții care aveau notă maximă la toate materiile se deosebeau de cei care aveau și câte un „*patru*" prin faptul că, pe lângă panglica care reprezenta drapelul republicii (modalitate pe care astăzi o vedem la primari și prefecți), mai aveau agățat la rever și un trandafir aprins de culoare roșie. Referitor la această manifestare țin să mai mărturisesc că atât eu, cât și soția mea, Liuba, care, de altfel, era cu Livia, soția lui Dionis, și fiul lor mai mic, Radu, ne-am îndrăgostit, de cine credeți? De viitoarea noastră noră. Ne-a frapat frumusețea, tandrețea Valentinei Berejan, profesoară de limba franceză, care, în acea seară, era moderatorul manifestării. În acel an adorata Valentina a devenit soția fiului nostru Valeriu, actualmente *professor full* la o universitate din Washington. Nu cumva dl Dionis Lica ne-a jucat norocul intenționat? Totul este posibil.

Însă cele cunoscute pe parcurs dezmint această ipoteză. Cazurile de genul acesta au fost mai multe în activitatea dlui Dionis Lica. Organizează întâlniri pentru studenți cu personalități remarcabile: academicianul Valentin Belousov, absolvent al Facultății de Fizică și Matematică al Universității „Ion Creangă", imediat după ce acesta se întoarce de la stagiunea anuală făcută la Universitatea Wisconsin (USA), profesorul Eugen Grebenicov, basarabean, care, la 32 de ani, a devenit laureat al Premiului de Stat din URSS, pe când, după absolvirea cu brio a Universității „M. V. Lomonosov" din Moscova, nu i s-a permis să revină acasă

www.digibuc.ro

din simplul motiv că e moldovean cu multă carte; academicienii Nichita Moiseev (Moscova), Vladimir Boltyanski (Moscova), Rajmund Piotrowski (Sankt-Petersburg) – marele romanist, susţinător al limbii române din Republica Moldova, şi mulţi alţii.

Ca Om, dl profesor Dionis Lica are ceva înnăscut, o vocaţie: ştie să atragă, să captiveze sufletele, fie cu întâmplări, fie cu glume. Acestea din urmă nu numai că sunt din cele alese, dar şi spuse la momentul potrivit cu un farmec metaforic şi inocent.

Personalitatea dlui profesor Dionis Lica este cunoscută atât pe plan naţional, cât şi pe plan extern, ca fiind cel puţin la fel de amplă şi valoroasă. Domnul profesor participă cu discursuri la diverse reuniuni de pe mapamond. Doar câteva exemple: la congresele internaţionale de Matematică din Moscova (1966) şi Berlin (1998), la mai multe conferinţe din Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia şi, bineînţeles, din fostele republici sovietice (Ucraina, Belarus, Azerbaidjan, Estonia). Şi acum are contacte de colaborare cu matematicieni din SUA, Argentina, Africa de Sud, Italia şi din alte ţări. Este remarcabil faptul că, după ce în 1994 este trimis forţat la pensie, pedagogul şi savantul Dionis Lica nu se împacă (spirit cutezător) şi participă la concursul pentru ocuparea postului de profesor, iar din decembrie 1996 până în ianuarie 2004 e şef Catedră Biotehnologie la Universitatea de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinara din Bucureşti.

Tot ce am expus până aici despre activitatea profesorului Dionis Lica nu exprimă în suficientă măsură reputaţia şi simpatia de care se bucură. Se zice că pe lângă oamenii de seamă îşi găseşte totdeauna adăpost câte o haimana şi ... s-a găsit unul care l-a turnat că-i fecior de chiabur. Drept urmare, prorectorul Lica a fost scos din funcţie. Mi s-a reproşat şi mie de către cei de la securitate că în 1983 l-am angajat pe dl Lica în instituţia pe care o conduceam. N-au avut ce comenta când le-am spus că Lica este elevul meu şi cunosc foarte bine numeroasa şi gospodăroasa familie a „chiaburului" Constantin Lica.

O altă trăsătură lăudabilă a dlui profesor Dionis Lica este cea

www.digibuc.ro

a respectului, a veneraţiei faţă de înaintaşi, fie aceştia ai neamului românesc, fie ai altor popoare.

Şi iată că am ajuns să-mi închei schiţa de portret. Am alunecat lamentabil pe latura umană. Nu am scris nici o frază despre opera ştiinţifică a profesorului şi nici despre valoarea de creator şi de dascăl. Sunt însă convins că alţii o vor face cu mai multă rigoare.

Îmi rămâne, vorba lui Andre Maurois, să-i urez celui cu har de la Dumnezeu, cu munca-i istovitoare din noapte în noapte, însă şi cu un pic de noroc – s-a născut român – chiar la 24 iunie:

La mulţi ani, dragul meu elev!
La mulţi ani, domnule Profesor!

Petru Soltan,
membru titular al
Academiei din Republica Moldova,
membru de onoare al
Academiei Române.

www.digibuc.ro

9.4. Dionis Lica – itinerar aniversar

În sud-estul Ţării Moldovei, pe faimoasele plaiuri ale judeţului Lăpuşna, în comuna Hânceşti, părticică din ţara care, de-a lungul veacurilor, a fost răpită şi jefuită când de unii vrăjmaşi ai neamului, când de alţii, a văzut lumina zilei, la data de 24 iunie 1934, viitorul profesor universitar şi om de ştiinţă Dionis al lui Constantin Lica.

Pământul despre care vorbeam mai sus, ca, de altfel, întregul pământ moldav, a izvorât şi izvoreşte mereu, prin sudoarea minţii, unduirea mâinilor şi a doinelor, vinuri care au dus faima meleagurilor în toată ţara şi chiar hăt departe, peste hotare.

Dintre cei şase copii ai familiei lui Constantin şi ai Anei Lica, Dionis, cel mai mare, s-a dovedit a fi, încă de la vârsta cea mai fragedă, dornic de învăţătură şi un nedezmințit îndrăgostit al plaiurilor natale, care l-au învăţat primele litere ale alfabetului iubirii pentru natură şi popor.

Şcoala a urmat-o în satul natal, având parte de învăţători cu suflet, pe care nu uită niciodată să-i menţioneze în rândul celor care i-au întemeiat şi fasonat personalitatea. În anii 1954–1958 este student la Facultatea de Fizică şi Matematică de la Institutul Pedagogic „Ion Creangă" din Chişinău.

Faptul că de la absolvirea facultăţii (1958) şi până la susţinerea doctoratului (1967) nu a beneficiat de specializări în străinătate, după cum se obişnuieşte în zilele noastre, ne dă tot dreptul să afirmăm că Dionis Lica este un produs eminamente autohton. El s-a pregătit şi s-a format profesional într-un mediu ştiinţific şi universitar cu desăvârşire local, dar cu dimensiuni care depăşeau graniţele Republicii Moldova.

În cele aproape trei decenii de când ne-am cunoscut (cum trec anii!) am închegat relaţii colegiale, apropiindu-ne mult unul de altul. S-a intâmplat aceasta în 1975, când Dionis Lica deţinea funcţia de prim-prorector la „Ion Creangă", iar eu, bob sositor, prin transfer din funcţia de rector al Institutului Pedagogic „Alecu

www.digibuc.ro

Russo" din Bălți în cea de rector al Institutului Pedagogic din Chișinău. La început se întâmpla ca în conlucrarea noastră să intervină și dezacorduri. Era ceva firesc, dacă vom ține cont de faptul că ambele instituții aveau tradițiile lor și un stil propriu de management. Atenți la argumentări, ne respectam totuși reciproc opiniile. Vă mărturisesc un caz. Într-o dimineață dl prorector îmi zice că, dacă dorim să conlucrăm în continuare, ar trebui să clarificăm, mai întâi, anumite lucruri. Legătura dintre noi, spunea dânsul, trebuie să se bazeze pe o evidentă onestitate, fără de care doi oameni și, mai ales, doi conducători în cadrul aceleiași instituții nu pot avea o relație cu adevărat durabilă. Corect, i-am răspuns. Dânsul continuă: dacă sunt într-adevăr de acord cu cele spuse, ar trebui ca, la finele fiecărui an universitar, atunci când se făcea bilanțul și se jalonau măsurile pentru o nouă perioadă, prorectorul să facă o apreciere a calităților fiecărui decan și șef de catedră care nu se aflau în subordinea unei facultăți, iar eu să fac o caracterizare minuțioasă a activității prorectorilor. Nu aveam dreptul să nu fiu de acord cu un astfel de punct de vedere. În felul acesta, cu mult înaintea *perestroicăi* lui Gorbaciov, am introdus transparența în activitatea instituției noastre. Am „crescut", dacă se poate spune așa, în perioada 1975–1980 împreună, iar destinul ne-a adus deosebite satisfacții, descoperind, de la o vreme, că și noi ne-am maturizat. Ne-a „despărțit" doar stupida acuzație că dl Dionis Lica ar proveni dintr-o familie de buni gospodari, botezați în acele timpuri de tristă pomină drept „chiaburi", precum și incriminarea că el n-a făcut parte din organizația comsomolistă. N-am știut să-l apăr atunci pe distinsul domn profesor...

După ieșirea, în 1994, la pensie de vârstă, nu a acceptat să stea la odihna binemeritată. A continuat activitatea sa rodnică de formare a tinerelor generații. Așa cum noi, românii, nu rareori manifestăm indiferență față de valorile autentice, Dionis a fost nevoit să ne părăsească meleagurile, participând la concursul pentru ocuparea unui post vacant la o instituție de învățământ din România.

www.digibuc.ro

Acum, când se află în pragul trecerii către vârsta a treia, obârşia îl face să ofteze horaţian: după dulcea lui Moldovă când e la Bucureşti, după Bucureşti când se află în Moldova. Pentru ambii, trecutul arată frumos; nu ştiu ce ne rezervă viitorul. Condiţia fizică încă ne mai încurajează, deşi excesul unor eforturi ne face atenţi, nu o dată, asupra puterilor pe care trebuie să le cumpănim...

În afară de cadrul strict de organizare a învăţământului şi cercetării, în care un profesor universitar îşi exercită rolul său, Dionis Lica consideră că şi răspândirea cunoştinţelor de matematică şi informatică şi la alte nivele, pentru a se ajunge la iniţierea unui public cât mai larg în toate mediile, nu numai în cele de specialitate, îşi are rolul său benefic. Din acest imbold el a scris şi cărţi („*Indicaţii metodice pentru organizarea muncii studentului în instituţiile de învăţământ superior*" – 1989, „*Aplicarea metodelor matematice şi a modelării în sistemul agricol*" – 1991, „*Introducere în informatică*" – 1993, „*Matematică şi statistică economică*" – 1998, „*Matematica fără profesor*" – 2002 ş. a.) de popularizare a ştiinţei. Meritul acestora este că ele ajută, în limbaj accesibil, la familiarizarea nespecialiştilor cu diferitele realizări ale ştiinţei moderne.

Personal, mai apreciez la prof. Dionis Lica măiestria de a-şi ocroti liniştea sufletească, de a-şi păstra echilibrul pe care şi-l doreşte. Cultivă în mod exemplar prietenia. Înzestrat cu „cei şapte ani de acasă" şi cu o ireproşabilă verticalitate morală, este apreciat de colegi şi de cei care au venit în contact cu el, se bucură, pe bună dreptate, de dragoste din partea celor dragi: soţia Livia, cu care şi-a împărţit viaţa, cei doi feciori (Vadim şi Radu) şi cei patru nepoţi (Vadim jr., Adriana, Iulian şi Denis), mândria familiei. Iubeşte colegii din copilărie, din tinereţe şi de mai târziu, are vocaţia comunicării, întreţinând cu mulţi dintre ei frumoase şi afectuoase legături.

Cu ocazia împlinirii a 70 de ani, îi exprim colegului meu sincere felicitări pentru bogata şi aleasa lui activitate, o viaţă îndelungată şi luminoasă, îi doresc sănătate. Ţin să accentuez **verticalitatea** şi

www.digibuc.ro

elevata formă de a-şi **onora promisiunile**, fapt care îl deosebeşte de mulţi colegi din instituţiile de învăţământ superior din republică. Este un **OM** de **OMENIE**, om dintr-o bucată şi un specialist în materie de o mare valoare. Să ne trăieşti întru mulţi ani! **Închinăciune întregii şi ramificatei familii a domnului profesor Dionis Lica!**

Academician Ion Borşevici

www.digibuc.ro

9.5. Omagiu colegului Dionis Lica la cei 70 de ani de viaţă

Poate că nu sunt persoana cea mai potrivită să contureze portretul profesional şi uman al lui Dionis Lica, dar, cu ocazia împlinirii a 70 de ani de viaţă şi 46 de ani de activitate didactică, consider că rândurile ce urmează, adăugându-li-se altora, scrise de cei din domeniul său sau apropiaţi din domenii adiacente, vor contribui, în cele din urmă şi cu trecerea timpului, la cunoaşterea cât mai exactă şi obiectivă a personalităţii sale.

L-am cunoscut pe Dionis Lica acum cinci decenii, în 1954, ca student al Facultăţii de Fizică şi Matematică de la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă" din Chişinău. Cele câteva cursuri urmate în comun (Analiză matematică, Istoria PCUS, Geometria descriptivă ş. a.) ne-au oferit prilejul să ne cunoaştem oarecum, rămânând, totuşi, într-o cvasiindiferenţă reciprocă. Ulterior, când, la o şedinţă a comitetului comsomolist al instituţiei, am aflat că preşedintele Sfatului căminelor, Dionis Lica, nu era membru al organizaţiei comsomoliste, mare a fost uimirea multora, recunosc, şi a mea, dar, în special, a responsabililor de partid. La acea şedinţă era luat în discuţie cazul unei studente de la filologie care a vrut să se arunce de la etajul trei al căminului, deoarece, după o seară petrecută la restaurantul „Nistru", a fost îmbarcată într-o maşină, dusă în pădure, violată şi lăsată în mijlocul nopţii acolo. A ajuns în oraş, cu rochia sfârtecată, spre dimineaţă. Un taximetrist cu suflet, văzând în ce hal se afla fata, a adus-o la cămin. Această întâmplare era pe ordinea de zi a şedinţei respective. Vezi Doamne, în toate cele întâmplate „vina"-i aparţinea preşedintelui sfatului căminelor: nu a fost destul de vigilent. După acest caz am avut multe discuţii de suflet cu colegul meu Dionis Lica, care urmăreau un singur scop: a-l convinge să devină comsomolist (de altfel, pe parcursul vieţii, va mai avea de suferit). La şedinţa de alegeri a preşedintelui Sfatului căminelor, la care au participat mai toţi studenţii din cele două cămine ale instituţiei, au mai concurat şi alte persoane, învingător, însă, a ieşit Dionis Lica. Tot Dionis era şi redactorul

www.digibuc.ro

gazetei de perete a facultății, autorul (împreună cu colegul său de grupă Leon Bivol) siglei facultății, membru al selecționatei de volei (în cadrul universității activa și Facultatea de Educație Fizică și Sport) ș. a. Am enumerat doar unele din funcțiile pe care le deținea Dionis Lica, în intenția de a arăta cât de activ era în toate. Discuțiile noastre nu au fost încununate de succes, explicându-mi că are amintiri amare: când trebuia să devină pionier, a fost singurul din școală scos din careu, fără să i se explice întâmplarea; în clasa a IX-a, fiind un elev exemplar, a fost primit în comsomol, pe când la biroul raional a fost respins. Mai avea și alte dureri sufletești, rod al perioadei în care o serie de percepte, cel puțin stranii, impuneau deformarea și uniformizarea prin „seducătorul" slogan al „omului nou". Dionis provenea dintr-o familie de oameni gospodari care în 1949 au fost „răsculăciți" (deschiaburizați). Acesta a și fost motivul din care a avut de suferit, cu toate că peste tot se trâmbița că nu sunt responsabili copiii de faptele părinților. Spun toate acestea, deoarece studenții Alexandru David (Fizică și Matematică), Grigorie Lica (văr drept cu Dionis, Fizică și Matematică), Ion Țurcanu (Filologie), Dumitru Grosu și Maria Marin (Educație Fizică și Sport), foști colegi de clasă, erau și ei nedumeriți de cele întâmplate. Pe parcurs, Dionis Lica a mai avut să sufere din această cauză. În pofida celor întâmplate de-a lungul întregii sale activități (decan al facultății – 1967 – 1970, prorector – 1970 – 1978 la universitatea pe care o absolvise în 1958), a răspuns cu toleranță, înțelegere și iscusință „prietenilor" care au devenit „vigilenți" în 1978, întrebându-i pe mai marii lor cum poate un fiu de chiabur, care nu a fost nici măcar comsomolist, să se afle în fruntea unei instituții prestigioase din republică și încă să se mai bucure de autoritate. Fiind înzestrat, spre deosebire de alții, cu acele daruri ce țin de bună-cuviință, de bunul simț țărănesc al sorginții sale, Dionis Lica a demonstrat calități de om, savant, conducător și pedagog peste tot unde a avut să-și manifeste mai apoi activitatea.

Poate că Dionis Lica ar dori, la cei 70 de ani pe care i-a adunat, să i se spună ce ar vrea să audă. Eu simt nevoia, și am să încerc să exprim, în felul meu, adevărul. Dacă distinsul coleg, prof. univ.

www.digibuc.ro

dr. Dionis Lica, nu ne-ar putea oferi, prin absurd, datele autobiografice necesare, cei care ar încerca să caute locul său de naştere ar putea dovedi, cu acte în regulă, că Dionis Lica s-a născut în comuna Hânceşti, judeţul Lăpuşna, la 24 iunie 1934, în România, la doar numai 36 km de actuala capitală a Republicii Moldova. A urmat şcoala din satul natal, apoi facultatea despre care am vorbit ceva mai sus.

Atât ca student, cât şi în calitate de cadru didactic, a avut o comportare aleasă, plină de respect şi demnitate. Aşa cum, probabil, părinţii şi strămoşii săi îi respectaseră pe învăţătorii şi preoţii satului, Dionis Lica şi-a preţuit învăţătorii şi, în mod deosebit, pe cei care dădeau aşezământului o aură de noblețe intelectuală. Printre magiştrii de o permanentă exemplaritate, care i-au jalonat drumul formaţiei profesionale şi nu numai, sprijinindu-l în reuşitele sale, Dionis Lica îşi aminteşte constant, cu recunoştinţă, de Ion Parno, Abram Şterental, Ivan Volcov, Valeriu Jivov, Anatol Vârlan, Constantin Sibirschi, Constantin Sacaliuc, Elena Pavlov ş. a.

Funcţiile deţinute de Dionis Lica nu l-au orbit. Era net diferit de ceilalţi! În timp ce alţii transmiteau sau dădeau sarcini abuzive, lipsite de orice urmă de consideraţie, Dionis Lica le comunica decent, fără aroganţă, fapt foarte important pentru acele vremuri, când decenţa nu era monedă curentă. Avea mereu aerul că trebuie să respecte nişte dispoziţii pe care le primea, dar care nu-l împedicau să ţină seama de nişte datorii omeneşti. Cu firea lui liniştită, ştia să calmeze penibilele ieşiri ale altora, care nu numai că îşi clamau importanţa, dar chiar încercau, cu aceeaşi violenţă, să lovească. Dionis Lica a vegheat constant la menţinerea unui echilibru între tendinţele unor prestigioase cadre didactice, cu o gândire liberală, şi rigorile diabolice, impuse de politica partidului. Uneori, strategia compromisurilor l-a ajutat să asigure un câmp propice îndeplinirii îndatoririlor profesionale. A decis cu multă iscusinţă, reuşind în numeroase cazuri să fie un moderator corect, loial. S-a călăuzit după principiul conform căruia e mai omeneşte şi onorabil să faci un bine decât să respecţi nişte indicaţii absurde. De cele mai multe ori comentariile lui referitoare la diverse fenomene social-politice pe care le traversa ţara erau în mod

www.digibuc.ro

intenționat ambigue, el exprimându-și, astfel, inaderența. La conferințele pe teme politice sau ateiste care se țineau se abținea să vorbească. Rareori, totuși, când era obligat să ia cuvântul, făcea comentarii pe care le lăsa „en queue de poisson". Cadrele didactice și studenții aveau încredere în Dionis Lica și-l consultau deschis în probleme dificile pentru acea etapă.

Entuziasmul sau supărarea lui Dionis Lica erau permanent sub control. Vădită îi era și înclinația de a atenua excesele unor divergențe, de a tempera unele polemici. Pe colegi i-a privit cu tandrețe, le-a surprins păcatele, dar s-a dovedit destul de generos, trecându-le cu vederea. Are înțelepciunea de a reține partea pozitivă (vorba dânsului – partea reală, nu cea imaginară) a semenilor și a lucrurilor. În situațiile în care, datorită unor împrejurări, au apărut și adversari, a avut totdeauna răbdarea și eleganța de a-i tolera, semn al unei certe superiorități morale.

În activitatea sa cred că, mai presus de orice, trebuie apreciată puterea lui de adaptabilitate, capacitatea de a porni de mai multe ori de la zero. După ce a fost scos din funcția de prorector, fără dreptul de a profesa în învățământul superior, Dionis Lica a condus sectorul de Sisteme automatizate de instruire, ca, mai apoi, spre invidia multora și din miopia unor conducători, să înceapă iarăși de la zero la Institutul de Cercetări Științifice în domeniul Planificării de pe lângă Guvernul RSSM, încredințându-i-se sectorul de Infrastructură socială. Abia în 1987 revine la activitatea pedagogică la Catedra de Cibernetică economică (Universitatea Agrară „M. V. Frunze" din Moldova), unde-și desfășoară activitatea rodnică până la ieșirea la pensie (1994). Ieșirea la pensie, legitimată numai prin vârstă, l-a supărat pe Dionis, motiv pentru care a demonstrat, încă o dată, celor care nu l-au înțeles nici după dezgețul comunist că nu vârsta-l caracterizează pe om, ci faptele întreprinse de acesta. În 1995 participă la un concurs anunțat pentru ocuparea unui post de profesor universitar în România pe care-l câștigă. După cum vedem, colegul nostru iarăși a luat-o de la început.

Temeinica pregătire și capacitățile comunicării didactice i-au conferit rapid un loc distinct în elita universitară. Numele lui se

www.digibuc.ro

află în dicţionarul **Who's Who** în România (2002, p. 355–356). Regretabil este, însă, faptul că, frânat de o modestie exagerată, nu-şi valorifică în toate sensurile faima dobândită cu atâta trudă.

În domeniul activităţii ştiinţifice impresionează nu numai numărul de lucrări elaborate şi publicate (mult peste 100 de titluri), ci, desigur, calitatea şi diversitatea preocupărilor, cu rezultate pe cât de durabile, pe atât de semnificative. Astfel, în 2003 apare lucrarea celor patru şefi de catedre Dionis Lica (USAMV, Bucureşti), Maria Micula (USAMV, Cluj-Napoca), Gheorghe Căpăţână (Unversitatea de Stat, Chişinău), Nicolae Objelean (Universitatea Agrară din Moldova, Chişinău) şi Ionel Marin, profesor de liceu în Piteşti, întitulată „**Analiză matematică cu MAPLE**", în care sunt expuse noile tehnologii în predarea matematicii, în pas cu evoluţia dezvoltării societăţii şi care corespund cerinţelor extinderii Uniunii Europene privind sistemul de învăţământ.

Omagiul meu, sunt convins, a întrecut cu mult ca volum cerinţele momentului. Mă simt, însă, absolvit de vină prin sincera dorinţă de a fi vrut să cuprind câte ceva din aspectele atât de fecunde şi definitorii ale personalităţii profesorului Dionis Lica. Cât am reuşit, nu pot aprecia eu însumi. Oricum, în această împrejurare, de bilanţ festiv, am certitudinea, mai mult ca oricând, poate, că viaţa, activitatea şi realizările profesorului Dionis Lica vor rămâne prin valoarea lor exemplară, valoare care obligă la recunoştinţă şi angajează generaţiile ce vin. Iar noi, cei care i-am fost alături decenii de-a rândul, îl rugăm să primească sincerul şi respectuosul nostru omagiu.

Prof. univ. dr. Andrei Hariton
şef de catedră,
Universitatea de Stat din Tiraspol

www.digibuc.ro

9.6. Profesorul Dionis Lica la 70 de ani

Din experiență am constatat că, în nici într-un alt domeniu, vârsta de 70 de ani nu are aceeasi semnificație ca în învățământul superior. Ea te atenționează că ți-ai încheiat „cariera" universitară. E drept că primul semnal îl primești la vârsta de 65 de ani. Faptul că mai poți continua activitatea încă 5 ani, prin bunăvoința senatului universitar, îți mai atenuează „șocul". Dar, până la urmă, te obișnuiești cu gândul că vremea merge înainte și fără tine.

Important este să lași ceva în urmă. Aceste câteva gânduri mi-au venit în minte atunci când profesorul Dionis Lica mi-a destăinuit că anul acesta împlinește70 de ani de viață și 46 de ani de activitate didactică și științifică. Deși ne-am cunoscut cu numai 10 ani în urmă, ne-am apropiat în așa măsură încât pot să spun că ne leagă o prietenie trainică. Trăinicia ei rezidă faptul că la consolidarea Facultății de Biotehnologii ne-am adus împreună contribuția.

În urma unui telefon primit de la ministrul Învățământului și Cercetării din România, dl prof. univ. dr. Liviu Maior, profesorul Dionis Lica s-a prezentat la rectorat. A așteptat în secretariat până s-a terminat ședința de birou. Cu modestia care îl caracterizează mi-a spus că ar dori să lucreze într-un post didactic la universitate. Dacă s-ar putea să fie vacant, ca să nu deranjeze pe nimeni.

Din documentele pe care mi le-a prezentat am văzut că provine din Moldova lui Ștefan cel Mare, anume din comuna Hânceşti, județul Lăpușna, că a susținut doctoratul la Moscova încă în 1967, că a deținut diferite funcții importante în învățământul superior și în cercetare.

Și-a inceput activitatea ca profesor de matematici (1958–1960) în învățământul mediu, apoi ca asistent la catedră, ca, după aceea, să se încadreze în cercetare (1962–1967) la Institutul de Matematica și Fizică din cadrul Academiei de Științe din Moldova. Revine în învățământ, la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă", mai întâi ca decan și apoi ca prorector pentru munca de învățământ și cercetare. În perioada 1980–1983 îndeplinește funcția de șef de sector la Centrului de Calcul Interuniversitar al Ministerului Învățământului din Moldova și apoi de profesor la Catedra de

www.digibuc.ro

Cibernetică Economică din cadrul Universităţii Agricole de Stat din Moldova.

Vremurile tulburi din Republica Moldova îl fac, după 1994, să vină în România, unde are mai multă stabilitate în cadrul noii Facultăţi de Biotehnologii, mai întâi ca profesor şi apoi ca şef de catedră. Cadru didactic cu o înaltă pregătire profesională, prof. univ. dr. Dionis Lica s-a distins şi ca cercetător, elaborând, pe lânga cele 12 manuale şi monografii, peste 130 de lucrări care au fost publicate în reviste ştiinţifice, multe dintre ele susţinute în conferinţe, simpozioane sau congrese naţionale şi internaţionale.

Nefiind de specialitate, nu-mi asum calitatea de a comenta valoarea lucrărilor sale. Fac doar menţiunea că multe din manualele elaborate, singur sau în colectiv, sunt de un real folos în pregătirea studenţilor de la Facultatea de Biotehnologii. Mai mentionez că unele dintre lucrările sale abordează şi aspecte cu referire la domeniul agricol.

Nu pot să închei această prezentare a distinsului meu şef de catedră din ultimii ani, prof. Dionis Lica, fără a menţiona caracterul său integru şi de mare valoare morală. Toată viaţa a fost şi a rămas un mare patriot, hotărât să-şi servească ţara în care s-a născut şi neamul din care se trage, vădind sentimente şi deprinderi moştenite de la părinţii şi înaintaşii săi „de pe meleagurile marelui voievod Ştefan".

La cei 70 de ani, nici înfăţişarea fizică şi nici pasiunea pentru muncă nu-i trădează vârsta. La catedră lucrează cu aceeaşi râvnă ca în primii ani când a venit la facultate. Manifestă o tinereţe sufletească de invidiat şi o energie specifică celor abia trecuţi de adolescenţă.

De aceea, la cei 70 de ani, îi urez să-şi păstreze intactă tinereţea spiritului, dragostea şi pasiunea pentru muncă şi să beneficieze de acea vigoare specifică celor din Ţara de Sus, spre binele său şi al familiei. Să rămână ţanţoş ca şi facultatea la temelia căreia a pus o cărămidă trainică.

Prof. univ. dr., acad. Nicolai Pomohaci,
Universitatatea de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară din Bucureşti

www.digibuc.ro

9.7. Colegul

Multstimatul meu prieten Dionis Lica sărbătorește împlinirea a 70 ani de la naștere și 46 ani de activitate pedagogica. O vârstă onorabilă, un bun prilej de a face unele totaluri ale vieții și a trasa noi repere în planurile ce urmează a fi realizate. Și unele și altele sunt din abundență și de o valoare considerabilă.

Era în toamna îndepărtatului an 1951. Abia începusem a ne ridica după urgiile războiului mondial și ale foametei cumplite. Un grup de 27 de copii, veniți din aproape toate satele raionului Cotovschi, ne-am pomenit a fi elevi ai singurei clase a VIII-a a Școlii medii moldovenești (bineînțeles, era și cea rusească) din centrul raional. Copii de la sate, timizi și retrași de felul nostru, cu visuri departe de a fi bine conturate, am venit la Hâncești să facem carte, să învățăm, să ne formăm ca personalități, să devenim cineva în viață.

În clasă erau și originari din Hâncești. Unii dintre ei păreau mai dezghețați, mai liberi în acțiuni, mai îndrăzneți chiar. Printre ei mi-a atras atenția din primele zile un băiat bine făcut, înalt, zvelt, frumos și energic. Acesta era Dionis Lica.

Abia mai târziu (pe parcursul anilor de studii în școală, la facultate și al celor care au urmat), când devenisem prieteni, l-am cunoscut îndeaproape, m-am convins că posedă un șir de calități, care-l evidențiau în orice colectiv: erudit, insistent în realizarea scopurilor propuse, principial, dornic de a afla noi cunoștințe, curios față de tot ce e nou, exigent în toate și îndeosebi în prietenie, săritor la nevoie.

Prin muncă asiduă și cinstită, prin atitudinea conștiincioasă față de tot ce face, prin dragostea de adevăr, de neam, de țară și strămoși a devenit o personalitate profund stimată de către toți cei care l-au cunoscut. Acestea acum sunt cunoscute de toți. Însă atunci, la începutul anilor 50, era o situație cu totul deosebită. Eram la început de viață, la început de cale, și nu ne cunoșteam destinul.

Nu știu cum și de ce, chiar în primele luni de cunoștință, m-am atașat de el. Poate și de aceea că eram cel mai mic din clasă și,

www.digibuc.ro

probabil, simţeam necesitatea unui sprijin de nădejde din partea unui coleg mai în vârstă, mai cu autoritate între semeni. Aşa a început prietenia noastră. Adesea ne pregăteam temele împreună. Dionis învăţa bine şi progresam şi eu. Ambii am absolvit şcoala cu rezultate bune, ambii am terminat aceeaşi facultate.

Un alt moment semnificativ din perioada anilor de şcoală este faptul că noi, cei veniţi din împrejurime, trăiam la cămin. Era o casă simpatică ţărănească, situată la marginea oraşelului şi aproape de râuşorul Cogâlnic. Pe lunca lui adesea ne adunam toţi colegii de clasă, pregăteam temele, discutam, ne jucam, visam la viitor. La cămin aproape zilnic ne vizita Dionis. De multe ori observam în ochii lui o tristeţe, o nostalgie neînţeleasă de către noi, locatarii căminului. Am aflat mai târziu că acest local era casa lui, casa părinţilor lui, casa luată de la ei cu forţa de către reprezentanţii puterii de atunci. Familia lor, părinţii şi cei 5 copii, Dionis fiind cel mai mare, trăiau vizavi de cămin, într-o căsuţă modestă, care aparţinea unor rude apropiate. Fiind oameni gospodari şi cu ambiţie, după ani de zile, părinţii şi copiii au reuşit să-şi construiască o casă nouă, chiar în vecinătatea celei vechi. De multe ori am fost primit în ea cu o mare ospitalitate. În timpul vacanţelor şcolare, Dionis venea adesea la Bardar, satul meu de baştină. Aici de multe ori ne făcea companie Aurel David, viitorul pictor. În afară de discuţiile îndelungate, ne preocupa lectura şi fotografia. Au trecut mulţi ani, însă şi astăzi îl întâlnim (soţia mea ne-a fost şi ea colegă) ca pe cel mai dorit oaspete. De fiecare dată ne familiarizăm cu ultimele realizări şi planuri pe viitor, ne amintim cu plăcere despre foştii noştri colegi şi profesori. Fiecare dintre noi, cei 16 absolvenţi ai şcolii din Hânceşti (promoţia 1954), ne-am ales calea în viaţă conform destinului personal. Fiecare a ajuns cineva, aducându-şi aportul modest la prosperarea neamului.

Pot confirma că cele mai valoroase realizări le-a obţinut Dionis Lica. Ne mândrim cu aceste succese şi îi dorim din tot sufletul noi realizări fructuoase.

Alexandru David,
coleg de şcoală şi de facultate

www.digibuc.ro

9.8. Un om pentru români

În ultimele zile ale toamnei anului 1954, întorcându-mă din armată, m-am prezentat la Institutul Pedagogic din Chişinău pentru a-mi continua studiile la facultatea de matematică. Am fost repartizat în grupa C, unde am şi făcut cunoştinţă cu studentul Dionis Lica. Îmi amintesc faptul că, după o lună şi ceva, a început sesiunea de iarnă şi patru studenţi din grupa noastră au susţinut toate examenele cu „excelent". Unul dintre ei a fost Dionis Lica. Era ager la învăţătură, ingenios, dar prea sensibil. Intr-o zi mi-a spus că ar dori să se transfere la Institutul Agricol, motivând că dirigintele grupei, Ion Cibotaru, îl mustră mereu. I-am propus să renunţe la această decizie şi, totodată, să ţină minte că dirigintele este omul nostru şi ne doreşte numai bine.

Dionis era unul din cei doi necomsomolişti ai grupei, ceea ce se considera pe atunci ca ceva ieşit din comun. Ceva suspect. Acest fapt mă mira mult, punându-mi multe semne de întrebare. Într-o zi aflu de la prietenul nostru comun Dumitru Şiman că Dionis, încă de mic copil, era pregătit moral pentru a deveni cavalerist cu cal bălan de acasă în armata română. Destăinuindu-i prietenului comun acest mare secret patriotic al său, a avut grijă să-l preîntâmpine ca nu cumva să afle despre această mărturisire si subsemnatul. N-a greşit, considerându-mă divulgător potenţial. Într-adevăr, divulgarea a avut loc, dar abia peste 40 de ani. Când Dionis se afla deja la Bucureşti, a apărut ocazia să-i pun următoarea întrebare:

- Dragul meu fost coleg, eu ştiu că tu ai avut un vis măreţ, să-ţi faci serviciul militar la cavalerie cu cal bălan de acasă în armată română, dar ai visat tu vreodată să devii şef de catedră într-o prestigioasă universitate românească? Răspunsul n-a urmat nici până acum.

Prin anii 1956-1957, în şcolile medii din republică era încă o mare lipsă de cadre didactice, mai ales la predarea matematicii. În

www.digibuc.ro

legătură cu aceasta, din cele patru grupe de anul trei au fost trimişi în şcoli mai mulţi studenţi pentru a completa locurile vacante. Printre aceştia s-a aflat şi colegul Dionis Lica.

Nu pot încheia amintirile mele despre Dionis Lica–studentul, fără a aminti că el a fost şi este, în felul său, totdeauna perfect echilibrat, cu judecată sigură, exprimată cu seninătate, are multe calităţi ca om, pedagog, organizator şi ca matematician integrat în viaţă, care îl fac să fie stimat şi apreciat de toţi cei care ajung să-l cunoască mai bine. Se comportă discret, familiar şi deschis cu orice solicitant care îi cere un sfat sau un sprijin. Dionis Lica, alături de mulţi alţii, în vremuri de grea încercare pentru istoria noastră, sub cruda şi nedreapta ocupaţie sovietică, a luptat cu curaj şi bărbăţie pentru aşezarea temeliilor solide ale învăţământului naţional în limba neamului nostru.

El şi-a adus contribuţia la dezvoltarea matematicii şi a învăţământului superior din republica noastră şi nu numai.

A slujit învăţământul superior din republică cu demnitate, devotament, perseverenţă, dar şi competenţă. Acum activează, cu mult elan, în România.

Pentru mine Dionis a fost şi a rămas un mare iubitor al meleagurilor româneşti şi al neamului român.

Deşi anii mereu se duc
Şi bătrâneţea creşte-ntruna,
Eu tot aminte îmi aduc
De-al meu coleg întotdeauna.

Cu cele mai profunde sentimente de stimă şi La mulţi ani!

Conf. univ. Pavel Ciumac,
prieten şi coleg

www.digibuc.ro

9.9. Slăvit să fie prietenul nostru

Activitatea de cunoaştere. Tendinţa şi activitatea lui Dionis Lica în direcţia atingerii scopului personal de a deveni învăţător cu literă mare, cum ne îndemnau profesorii noştri, a fost stabilă şi intensă pe tot parcursul celor patru ani de studii la Institutul Pedagogic „Ion Creangă" din Chişinău.

A studiat sistematic şi cu îndârjire, confruntându-şi părerile în discuţii cu colegii de grupă, recunoscând onest greşelile comise şi îndreptându-şi-le fără orgolii. Activitatea îndreptată spre pătrundere în esenţa celor studiate şi recunoaşterea faptului că poate să greşească, iar colegii în discuţii pot să-l ajute să elimine impreciziile, l-au ajutat să se plaseze printre primii studenţi ai grupei IV C pe tărâmul însuşirii cunoştinţelor matematice. Scopul vieţii sale nu l-a divulgat nimănui, dar a muncit intens pentru a-l atinge, spre ajutorarea, întărirea şi măreţia neamului său român.

Atitudinea faţă de alţii. Omenia şi ajutorarea oamenilor dragi, aflaţi la grele încercări şi nevoi, este o trăsătură specifică de caracter a personalităţii sărbătoritului de astăzi. Şi pe mine, Dumitru, m-a ajutat când am picat examenul la anul întâi şi când aveam nevoie să mă angajez la serviciu. Multe mulţumiri. Ajutorul oferit la timp, cu bune intenţii şi suflet curat, dă roade bune, al căror preţ este extrem de mare.

Avea o comportare aparent autoritară, care te făcea să crezi că e un om arţăgos, dar inima lui era plină de omenie şi, cu toate că vorbea cam apăsat, niciodată nu-l ofensa pe cel cu care conversa, fiindcă ştia să aplice umorul dulce-acrişor care te făcea să-i asculţi cu plăcere „dojana". Respecta pe cei ştiutori de carte şi iubitori de muncă intensă şi de neam.

Prieten devotat. Se apropia şi se împrietenea cu cineva numai după o lungă analiză şi examinare a persoanei date. Era şi perioada când trebuia să fii atent ca nu cumva, împrietenindu-te şi schimbând anumite idei cu cineva, să te pomeneşti după gratii. Dacă s-a convins că persoana în cauză este cinstită, are bune cunoştinţe în anumite domenii şi poţi avea cu ea un schimb fructuos de idei,

www.digibuc.ro

fără a-ţi pune viaţa în pericol, atunci îţi devenea un prieten adevărat. Cu prietenii se comporta potrivit principiului: dacă-l respecţi pe om, atunci trebuie să-l lauzi pentru lucruri bune şi să-l critici cu tact pentru cele rele. Critica lui avea multă demnitate şi dorinţa de a duce lucrurile pe un făgaş bun şi destoinic.

Om de ştiinţă. A studiat intens matematica şi psihopedagogia însuşirii cunoştinţelor în cei patru ani la institut, şi-a susţinut doctoratul, a devenit profesor universitar, a scris multe lucrări şi articole ştiinţifice de valoare, adică a ajuns la locul unde merită să ajungă. La frumoasa vârstă de astăzi el continuă să facă lucruri mari şi necesare pentru cei ce studiază, spre lauda neamului său de viţă română. Când era student, nici nu putea măcar să viseze că va ajunge la un astfel de nivel ştiinţifico-social important. Dumnezeu l-a ajutat pentru stăruinţă şi omenie. Şi noi îi dorim mult succes şi sănătate.

Iubitor de neam. Din copilărie se pregătea să devină ofiţer în Armata Română, apărător al României Mari, dar nu i-a fost dat să-şi realizeze visul datorită împrejurărilor vitrege care ne-au împresurat ţara. Sufletul lui a rămas, însă, mereu alături de români şi România, în gând şi în tăcere s-a pregătit necontenit să-şi ajute Neamul. Actualmente, cu ajutorul lui Dumnezeu, realizează fructuos cele acumulate de-a lungul anilor spre prosperarea României, care se integrează în structurile europene. Dragostea de neam şi ţară este focul veşnic viu care îl alimentează mereu pe prietenul nostru.

Noi, subsemnaţii, colegi de studii, îţi dorim, frate Dionis, mari succese pe tărâmul ştiinţific spre prosperarea României, mulţi ani de viaţă cu sănătate şi să te bucuri de cele realizate. Să ai dreptul de a spune: „N-am trăit degeaba şi sunt mândru de asta".

Noi succese şi mulţi ani de viaţă, dragul nostru Dionis!

Conf. univ. dr. Dumitru Şiman,
Conf. univ. dr. Leon Bivol,
colegi de grupă

www.digibuc.ro

9.10. Omagiu omului de spirit și de inimă

Vă rugăm, multsimate domnule profesor Dionis Lica, să ne permiteți să vă adresăm călduroase felicitări, pornite din suflet, cu ocazia celor 70 de ani împliniți, eveniment care constituie o nouă dovadă de stima de care vă bucurați, o binemeritată răsplată a rezultatelor muncii pe care ați depus-o și continuați să o depuneți, cu toată dăruirea, pe tărâmul învățământului și științei matematice românești.

Suntem fericiți că avem posibilitatea ca, în acest moment, să fim aproape de dumneavoastră cu gândurile și simțămintele noastre cele mai bune și să vă asigurăm de întreaga noastră admirație. Nu vom încărca aceste rânduri cu detalii referitoare la cariera și viața dumneavoastră. Simțim, totuși, nevoia să vă evocăm personalitatea prin intermediul câtorva repere care, credem noi, vă definesc și vă jalonează traseul vieții.

Vă aflați acum într-un punct al vieții de la înălțimea căruia puteți contempla cu sentimente și satisfacție tot ceea ce se află în cuprinsul ei. La capătul drumului pe care l-ați parcurs și pe care păşiți în continuare se află Hânceștiul natal, familia Lica cu șapte suflete din care faceți parte și spre care vă întoarceți întotdeauna, de oriunde ați fi, cu sufletul și cu gândul. Așa cum chiar dumneavoastră ați mărturisit acum câteva luni, în contactul cu aceste locuri găsiți toată puterea de care ați avut nevoie în viață, asemenea legendarului personaj din antichitate, Anteu, care devenea de neînvins doar atunci când simțea pământul sub picioare.

Din locurile copilăriei până la catedra universitară ați parcurs un drum lung, plin de eforturi, dar, credem noi, și bogat în satisfacții. La baza a tot ce ați realizat a stat munca și dăruirea. După propria dumneavoastră afirmație, „nu ați muncit, urmărind neapărat să ajungeți acolo unde ați ajuns, ci ați ajuns acolo pentru că ați muncit", la fel cum au muncit și părinții dumneavoastră. Ați parcurs toate treptele ierarhiei universitare, de la laborant la profesor, ați

www.digibuc.ro

format numeroase generaţii de specialişti pentru economia naţională a două ţări, v-aţi asumat răspunderile de şef de catedră, decan şi de conducător de instituţie. Nu v-aţi mulţumit numai cu activitatea de dascăl, ci mereu aţi simţit nevoia de a o împleti cu cea de cercetător ştiinţific. Prin cercetările întreprinse, v-aţi apropiat de problemele stringente de a aplica în învăţământ calculatorul electronic. Nu v-aţi risipit cunoştinţele de la înălţimea catedrei, ci le-aţi condensat în cărţi, oferindu-le astfel tuturor specialiştilor din ţara noastră şi din alte ţări. Ultimele două cărţi pe care le-aţi scris în colaborare şi cu unul din subsemnaţii, ***„Analiză matematică cu Maple"*** şi ***„Maple: sistem electronic de calcule matematice"***, sunt, în viziunea noastră, chiar dacă riscăm a părea nemodeşti, lucrări de referinţă pentru întreg sistemul nostru de învăţământ, care încununează întreaga dumneavoastră activitate şi, bineînţeles, onorează nivelul atins de ştiinţa matematică contemporană. La aceste lucrări se adaugă multe articole publicate în presă şi în reviste de specialitate, precum şi numeroase lucrări pe care le-aţi prezentat în cadrul unor simpozioane şi congrese internaţionale sau naţionale.

Drumurile noastre s-au intersectat de mai multe ori, mai ales pe plan ideatic. Ne-aţi acordat încrederea de a o avea pe Valentina colaborator al sectorului **Sisteme automatizate de instruire,** la realizarea unor lucrări care s-au bucurat de aprecieri din partea a numeroase cadre didactice de la diverse instituţii de învăţământ superior din republică.

Dumneavoastră, domnule profesor Dionis Lica, aţi devenit pentru toţi cei care v-au cunoscut un adevărat model nu numai prin rezultatele ştiinţifice, publicaţiile realizate şi posturile ocupate, dar în mod deosebit pentru calităţile umane care vă caracterizează. ***Dispuneţi de o mare disponibilitate sufletească şi de o mare deschidere spre oameni şi spre problemele lor, mai mari sau mai mici.*** Prin tot ce aţi făcut şi faceţi, prin relaţiile Dumneavoastră cu oamenii, sunteţi un exemplu de amabilitate, de înţelegere îndreptată spe cei cu care intraţi în contact, de capacitatea de a

www.digibuc.ro

vorbi fiecăruia pe limba sa şi de a-l aşeza pe fiecare la locul pe care-l merită. ***Aveți darul, devenit atât de rar, de a şti să vă apropiați de oameni, de a le acorda încrederea şi spriginul dumneavoastră nelimitat.***

Vă caracterizează cultul prieteniei. Paginile cărții dumneavoastră „**Urme pe pânza vremii...**" sunt pline de cuvinte de dragoste pentru familie, de cuvinte de recunoştință pentru foştii profesori şi îndrumători, de frumoase aprecieri pentu toți cei cu care v-ați întâlnit în viață: colegi de şcoală şi de facultate, colaboratori, prieteni. Mărturisiți în această carte de suflet, referindu-vă la locul de unde ați plecat în viață, că ați făcut din Hânceştii care v-au străjuit copilăria o călăuză, o măsură a locurilor, o obsesie şi judecată pentru fiecare pas. Şi mai departe, ca o mărturisire de credință: „***Cu gândul mereu ațintit la această Catedrală hânceşteană, la oamenii în mijlocul cărora am răsărit, am încercat să zidesc şi eu binele oriunde m-am aflat***".

Ați reuşit acest lucru, domnule Profesor. Ați devenit d-stră înşivă o adevărată „Magură", un punct de reper pe care mulți ar dori să-l ajungă, păşind pe urmele dumneavoastră.

Să vă dea Dumnezeu multă sanătate şi tot binele pe care-l meritați din plin.

Valentina Căpățână,
director al Întreprinderei cu capital străin
„CARNE XXI"

şi

Gheorghe Căpățână,
conf. univ. dr., şef Catedră
„Tehnologii de Programare",
Universitatea de Stat din Moldova

www.digibuc.ro

9.11. Profesorul Dionis Lica – omul şi dascălul

Este un adevărat privilegiu pentru mine să pot spune, cu nedisimulată bucurie, cu prilejul omagierii unui dascăl de excepţie pentru activitatea sa de slujire a ştiinţei şi învăţământului românesc, desfăşurată pe parcursul a aproape cinci decenii: „şi eu l-am cunoscut pe ***profesorul Dionis Lica*** – un om între oameni".

Lucrând împreună timp de câţiva ani în cadrul aceleiaşi catedre a Facultăţii de Biotehnologii din cadrul Universităşii de Ştiinţe Agronomice şi Medicină Veterinară–Bucureşti, am cunoscut de aproape munca sa tenace şi pasionată, rar atinsă de aripa recunoaşterii meritelor, dar niciodată înfrântă sau derutată de greutăţile perioadelor prin care a trecut.

I-am apreciat talentul de dascăl, tactul şi măiestria cu care ştia să atragă atenţia şi să trezească interesul studenţilor pentru un domeniu atât de abstract şi de neprietenos pentru mulţi, cum este cel al matematicii – pasiunea de o viaţă a ***domnului Profesor***.

Este exigent, dar severitatea sa este umană, poartă pecetea profesionistului şi harul de a mobiliza spunând adesea: „*matematica nu este grea*", motiv pentru care întrunea acceptarea tacită şi stima studenţilor. Întotdeauna am admirat optimismul său bine temperat, simţul dreptăţii, devotamentul şi seriozitatea în exercitarea profesiei, mândria naţională şi dragostea faţă de spiritualitatea românească pe care o manifestă cu patosul unui adevărat Moldovean.

Idealist din fire dar pragmatic în viaţa de toate zilele, a încercat să se facă folositor şi dincolo de specialitatea sa, dovedindu-se un adevărat coleg şi un prieten la nevoie.

Umanist, a ajutat şi s-a implicat atât în problematica universităţii, în acţiunile didactice şi administrative, cât şi în rezolvarea practică a doleanţelor studenţilor. Ştiam cu toţii că la solicitările multiple ale activităţii noastre ***profesorul Dionis Lica*** era omul care nu ştia să refuze – şi ce rari sunt astăzi astfel de oameni – iar mulţi dintre noi am profitat din plin de bunătatea domniei sale.

Spirit progresist, însufleţit de idei înaintate, s-a preocupat

www.digibuc.ro

permanent de promovarea noului în activitatea de învățământ și a moralității în profesie și în viață.

În condiții dificile de existență nu a cedat greutăților, a luptat pentru cauza dascălilor și a studenților, pentru idealul său profesional, structurat matematic, pe care l-a lăsat moștenire nu numai fiilor săi, formați pe același profil, ci și unor generații întregi de studenți cărora le-a modelat și influențat cariera, personalitatea și destinul.

Profesorul Dionis Lica, distinsul meu șef de catedră până în 2004, nu face parte din categoria vedetelor, a îndemânaticilor grațioși sau a spontanilor explozivi, ci mai degrabă din aceea a căutătorilor iscusiți de comori, care, prin aprofundări adesea anevoioase și îndelungate, ajung la filonul cunoașterii sinelui și a esenței vieții, la zăcământul de preț al personalității și caracterului celor din jur.

Este cunoscută activitatea sa științifică atât pe plan național cât și internațional, prin lucrările publicate și participările la congrese și simpozioane științifice în domeniile matematicii și informaticii. De altfel meritele incontestabile ale ***profesorului Dionis Lica*** sunt recunoscute nu numai de către colegii de breaslă, ci sunt confirmate și de prestigiosul **Dicționar Who's Who in Romania**, în paginile căruia numele său ocupă un loc binemeritat.

Cu regretul că poate datorită grabei caracteristice celor mai tineri nu am reușit să descifrez toate valențele unice ale personalității sale, aniversarea împlinirii celor 70 de ani îmi oferă plăcutul prilej de a-i adresa sincere felicitări, sănătate și viață îndelungată alături de cei dragi și apropiați.

Sunt convinsă ca și peste ani ***profesorul Dionis Lica*** va rămâne același om bun și decent, un prieten ireproșabil, sincer și generos, însuflețit de dorința de a face bine semenilor săi.

Cu alese gânduri,

Conf. univ. dr. Ana Roșu,
șef Catedră Biotehnologie,
Universitatatea de Științe Agronomice
și Medicină Veterinară din București

www.digibuc.ro

9.12. Profesorul meu

La auzul numelui „Lica Dionis Constantinovici" (căruia îi ziceam „prorectorul nostru") în minţile studenţilor apăreau imagini contradictorii. Cei care nu-l cunoşteau îl considerau o persoană severă, de care te cam temeai să te apropii. Pentru cei de la facultate era om „de-al nostru", dar, şi în acest caz, tot sever. Totuşi, cel mai bine îl cunoşteai după ce ascultai orele dumnealui. În timpul explicaţiilor nu cuteza să treacă mai departe dacă apăreau neclarităţi pentru studenţi. Prefera să clarifice totul pe loc. E adevărat, iubea să fie ascultat, ca orice profesor care se stimează. Avea obiceiul să ne pună la muncă şi, adeseori, ne indica izvoarele unde am putea găsi ceva suplimentar la temă. Evident că erau şi cazuri când nu înţelegeam totul. În asemenea situaţii ne dădeam seama cât de profund cunoştea materia, pe care o explica accesibil, dar studiind-o singuri, de mai multe ori nu o înţelegeam la fel de clar. Dumnealui era un foarte bun profesor, un bun patriot al neamului, o persoană cu care puteai discuta orice temă. Aveam o mare spaimă de examene. Căci exista o lege nescrisă la facultatea noastră: la examen toţi erau egali. De copiat nici gând. Cu aportul domnului profesor Lica, unii dintre studenţi au participat la conferinţe ştiinţifice studenţeşti cu lucrări din diverse domenii ale matematicii. Eu, de exemplu, am avut o comunicare cu tema: „***Matrice spaţiale şi operaţii cu ele***". Era un tablou cu trei dimensiuni, un fel de matrice paralelepipedală.

Altă perioadă de conlucrare comună a fost când eu şi domnul profesor eram angajaţii Centrului de Calcul Interuniversitar, unde domnia sa conducea sectorul „Sisteme automatizate de instruire". Graţie lui Dionis Constantinovici, după absolvirea facultăţii, am fost repartizat la acest centru. În sector lucrau multi tineri. Avea încredere în cei tineri. Nu-i era frică niciodată că nu se vor discurca. E adevarat, ne aflam tot timpul sub aripa ocrotitoare a domnului profesor, iar când apăreau neclarităţi şi de altă natură apelam la

www.digibuc.ro

ajutorul colegilor mai experimentaţi din alte sectoare. Se lucra în echipă: unul pentru toţi şi toţi pentru unul. Şi asta se întâmpla în perioada când majoritatea dintre noi absolvise institutul pedagogic şi trebuia să ţină piept programării calculatoarelor. Practic, ne însuşeam meseria din mers. Sub o altă conducere a sectorului nu cred că am fi izbutit să obţinem rezultatele necesare. Relaţiile domniei sale cu colaboratorii erau colegiale; uneori ne imaginam că discută un tată cu copiii lui. Şi în cazurile când trebuia lucrat în afara programului, domnia sa ne motiva necesitatea încât nu puteai refuza. Nu îmi amintesc vreun caz de refuz din partea colegilor de lucru.

Ca bun organizator şi un mare prieten al studenţilor l-am cunoscut la fabrica de conserve din Nisporeni, unde, în toamna anului 1979, am lucrat la prelucrarea tomatelor. Datorită dumnealui, îmbinam lucrul zilnic cu activităţile culturale, una din ele fiind excursia în satul Dolna. Din cele povestite de studenţi, asemenea excursii nu avuseseră loc nici până atunci, dar nici după aceea. A fost o zi nemaipomenită: odihnă cu ieşire la iarbă verde, cu o masă ca de zile mari. După asemenea manifestări, altfel decurgea şi lucrul pe parcursul săptămânii!

Cu ocazia dublei aniversări de viaţă şi muncă, studenţii de ieri şi prietenii de astăzi vă urează multă sănătate şi putere de muncă pentru a realiza tot ce v-aţi propus.

Grigore Vasilache,
promoţia 1980 a facultăţii de Fizică şi Matematică a Institutului Pedagogic „Ion Creangă", director al Centrului de Noi Tehnologii Informaţionale al Ministerului Învăţământului din Republica Moldova

www.digibuc.ro

Îmi privesc fotografiile vechi..
Cine sunteţi, băieţaşi,
pentru ce purtaţi numele meu?

George Călinescu

10. VIAŢĂ ÎN IMAGINI-AMINTIRI

Lacul Comsomolist.
Ultimul an de studenţie, mai 1958

Prodecanul Nicolae Nastase e bucuros:
planul de învăţământ a reuşit. 1969

www.digibuc.ro

Cu membrii Comisiei de admitere: președinte, prorectorul Mihai Marinciuc

Cu prof. dr. Nadejda Popovici și Radu la demonstrație. 7 noiembrie 1975

Prima susținere a lucrării de diplomă la facultatea de Fizică și Matematică. Cu membrii Comisiei conf. dr. Mihai Izman, prof. Mstislav Kozlovschi (președinte), acad. Vladimir Andrunachievici și conf. dr. Vladimir Gherciu

www.digibuc.ro

P. Lucinschi, Yu. Melkov, C. Stepachin, N. Chiricenco, E. Postovoi (ministru). Autorul în spatele lui Melkov. La balul bobocilor, septembrie 1970

Cu Vadim la demonstrație, 1 Mai 1970

La întrunirea prorectorilor institutelor pedagogice din URSS. Cu prorectorii din Estonia, Latvia și Litva. Ipolit Antoseac (primul din stânga, Institutul Pedagogic din Tiraspol. Moscova, 1972

După o întâlnire a poetului Grigore Vieru cu studenții. În stânga mea decanul facultății de profesii obștești, Vladimir Muntean, 1973

La o plimbare prin oraș. În fața tabiei de onoare (fruntașii întrecerii socialiste a Chișinăului). 2 decembrie 1973

www.digibuc.ro

Moscova, 1972: după vizita mauzoleul "V. I. Lenin". În stânga mea, Vadim (în ochelari), iar în spate – Livia

Cu delegaţia din R. D. Germană. 1974

Cu Andrei Cojuhari, Ion Borşevici, Vladimir Antoseac şi Nicolae Luchian, 1 mai 1976

www.digibuc.ro

Sloboda (regiunea Ivano-Frankovsk), locul pitoresc unde iarna şi vara mergeam cu copiii la odihnă. Toamna lui 1973

Cu administraţia complexului. Livia a primit de un cadou – o ciuparcă de 1,2 kg. Tot toamna anului 1973

Vadim şi Radu, 23 februarie 1974

www.digibuc.ro

Corul institutului a devenit „cor popular". În prim plan: decanii A. Safonov şi Gh. Nantoi, ministrul V. Cherdivarenko, autorul, conducătorul corului V. Muntean şi decanul Gh. Isac, Chişinău, 1975

În excursie: cremlinul or. Kostroma

Se confruntă echipele de volei masculin a cadrelor didactice. Suporteri: prorectorii Boris Melnic de la Universitatea de Stat şi de la Institutul Pedagogic

www.digibuc.ro

Familia Şuprovici (Nicolae, Elizaveta, Ina, Leonid) şi familia Lica. Aprilie 1976

Valentin Verjbiţchi (Ijevsk), Ramiz Şafiev (Baku), autorul şi Otto Vaarman (Tallinn). O pauză la Conferinţa de comunicări. Tallinn, 1976

www.digibuc.ro

Ocazie rară: am surprins cu aparatul meu discuţiea purtată de Leonid Brejnev cu Preşedintele Consiliului de Miniştri Piotr Pascari la decorarea republicii cu Ordinul Lenin. În dreapta lui L. Brejnev – Prim-secretar al PCM, Ivan Bodiul

A sosit din Omsc colega de facultate a Liviei, Şura Şvarţ. În stânga lui Radu – Ivan Nesterovici Cuibacinâi, prietenul nostru de familie

www.digibuc.ro

O vacanță de pomină. Ospitaliera familie Belea. Slatina, 1977

Cu rectorul Universității de Stat acad. Artiom Lazarev și Ion Borșevici la Congresul V al Învățătorilor din Moldova, 14 mai 1978

www.digibuc.ro

Radu la nunta protectoarei lui Lida Adam cu Mişu Tataru

Hânceştenii la nunta finilor noştri Grigore şi Valentina Vasilache. Corotnoe, 1979

www.digibuc.ro

Unghenl 1982. Locotenentul Vadim Lica dă jurământul. În spate – îngerul lui păzitor, Livia

De ce o fi atât de îngândurat colegul de facultate Mihai Graner când soțiile noastre Livia și Maria sunt vesele? Chișinău, 1983

www.digibuc.ro

Oradea 1994: un răgaz de la conferința Matematică Industrială. Cu Livia și cei doi savanți din Rusia

Curăț zăpada din curtea noastră. București, 2000

O discuție cu prof. dr. Ștefana Jurcoane, referitoare la practica sudenților

O reîntâlnire cu Mavra Marcenco și Nicolae Obțelean

www.digibuc.ro

La Oficiul stării civile: martorii formării cuplului Anatol și Ludmila Lisnic

Sărbătoarea învierii Domnului la noi acasă, Chișinău 1993

www.digibuc.ro

Cu compozitorul Anatol Chiriac, directoarea liceului „Matei Basarab" Viorica Popa şi soţul ei, Livia şi Grigore Vieru la restaurantul „Doi cocoşi". Bucureşti, iunie 1998

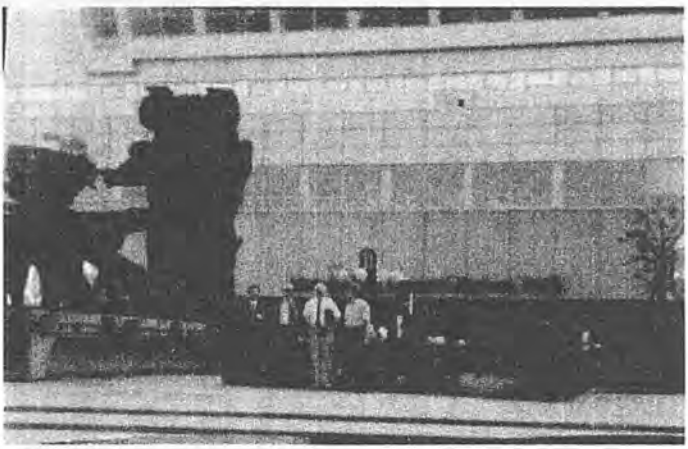

Cu prof. univ. dr. Gabriel Orman (Univ. Braşov) în faţa Palatului Congreselor din Berlin, la Congresul Internaţional al Matematicienilor, august 1998

www.digibuc.ro

Cu nepotul Denis la Poiana Braşov, iulie 1998

Cu Elena Nelscaşova discutăm proiectul cărţii „Matematici fără profesor", Moscova, 1999

Acasă la referentul meu de doctorat, prof. Stanislav Gorbatenco. Moscova, 2001

Cu decanul facultăţii de agricultură de la Academia Agricolă „K. I. Timireazev" din Moscova, prof. N. Gorbaciov. Moscova, 2001

Cu Vladimir Gherciu şi consilierul MEC din România, Nicolae Mătcaş la noi acasă. Bucureşti, 13 ianuarie 2002

Cu grupul secţiei biotehnologii agrare a catedrei: Ana Roşu, Silvana Guidea, Oana Mitică şi Valentina Chimu în faţa blocului facultăţii noastre

www.digibuc.ro

Prof. N. Pomohaci la 70 de ani. În stânga dlui Pomohaci – împăratul ţiganilor din România, iar în stânga mea – actualul rector, prof. Ioan Nicolae Alecu, 2000

Cu Radu şi Oxana la 60 de ani a cuscrului Oleg Mihnov. Chişinău, 2001.

www.digibuc.ro

O reîntâlnire după 20 de ani cu amicul meu, prof. V. Verjbițchi din Ijevsk la Moscova. 2002

Cu șeful catedrei de ec. dif. a Univ. „Babeș-Bolyai", Gh. Micula. Cluj-Napoca, 2003

Fermierii din Leova Petru și Tatiana Grosu și păsărelele lor, Lucia și Diana, în vizită la București. 2003

www.digibuc.ro

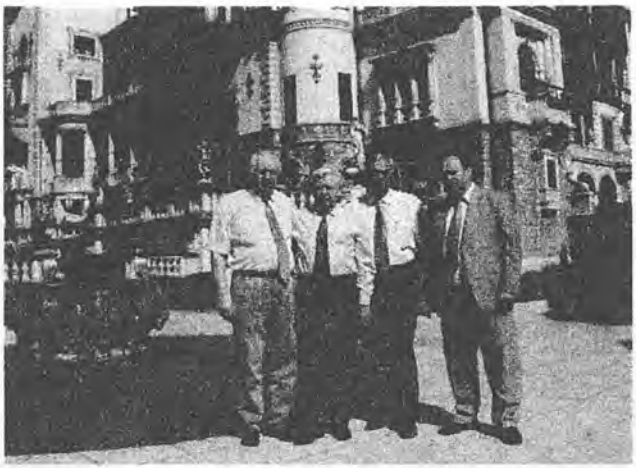

Braşov, mai 2003. Cu delegaţia Academiei Agricole a Federaţiei Ruse: preşedintele Academiei, acad. Ghenadi Romanenko, directorul Institutului de Cercetări Ştiinţifice a Cartofului din Krasnodar, prof. dr. Ruslan Ghiş şi directorul Institutului de Cercetări Ştiinţifice Agricole din Belgorod, prof. dr. Serghei Tiutiunov.

Cu nepoţii Iulian şi Denis: lacul Herăstrău. Bucureşti, vara lui 2003

www.digibuc.ro

Președintele (D. Lica) și membrii comisiei de bacalaureat. Costești, județul Argeș, sesiunea de vară, 2003

Ion Borșevici la 75 de ani. De la stânga la dreapta: Aneta Grosu, Ludmila Scalinaia, Ion Borșevici, Andrei Galben, Grigore Eremei, autorul și Agnesa Roșca. Chișinău, 21 martie 2004

www.digibuc.ro

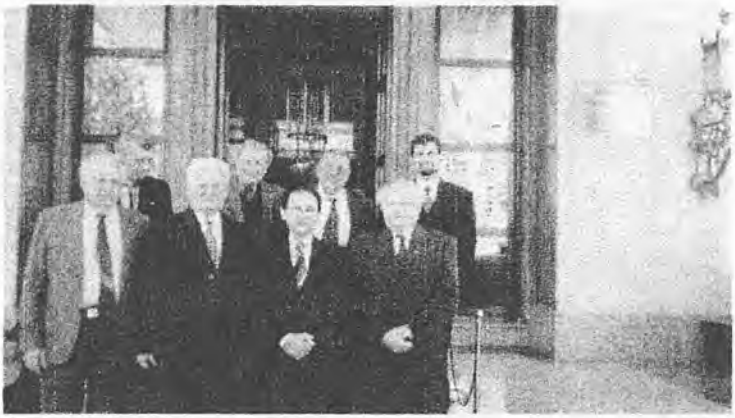

La Ministerul de Externe al României, aprilie 2004. În față: autorul, prof. Eugen Grebenicov (Moscova), ambasadorul Gabriel Brânzaru și Președintele Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, prof. Victor Crăciun

Cu prof. univ. dr. Eugen Grebenicov și marele poet și patriot al românității, senatorul Adrian Păunescu la Casa Oamenilor de Știință. București, aprilie 2004

www.digibuc.ro

Cu doamna Ana Roşu la şedinţa de comunicări ştiinţifice a facultăţii, 2003

Cu Narcisa Teodorescu (coautoarea cărţii «*Maple: sistem electronic de calcule matematice*») şi familia ei: soţul Adrian şi îngeraşii Costin şi Andreea. La noi în curte, iulie 2004

O întâlnire la Academia Română. În dreapta mea acad. Petru Soltan, Preşedintele Academiei, acad, Eugen Simion şi Vicepreşedintele Academiei, acad. Gheorghe Vlăduţescu, iunie 2004

www.digibuc.ro

Cu academicianul Petru Soltan la noi acasă. Bucureşti, iunie 2004

De la stânga la dreapta: Nicolai Pomohaci (fostul meu rector), sărbătoritul la 70 de ani, Viorel Petrescu (naşul de cununie din 1992) şi consăteanul meu Vasile Cociu la noi în curte. Bucureşti, 24 iunie 2004

www.digibuc.ro

Nicolai Pomohaci cu soția Angela la noi acasă. București, 24 iunie 2004.

50 de ani de când am susținut examanele la facultate.

www.digibuc.ro

La intrarea în lăcaşul sfînt, mănăstirea Curtea de Argeş. În prim plan: Livia, directoarea liceului din Curte de Argeş, Maria Zdravcu, organizatoarea excursiei; dirijorul corului psaltic „Chirii Popescu", Pr. prof. Nicolae Popescu. În următorul plan: soţia şi preşedintele comisiei de bacalaureat din Curtea de Argeş, autorul (preşedinte al comisiei de evaluare, Piteşti) şi directorul seminarului teologic „Neagoe Vodă" Curtea de Argeş. Septembrie 2004.

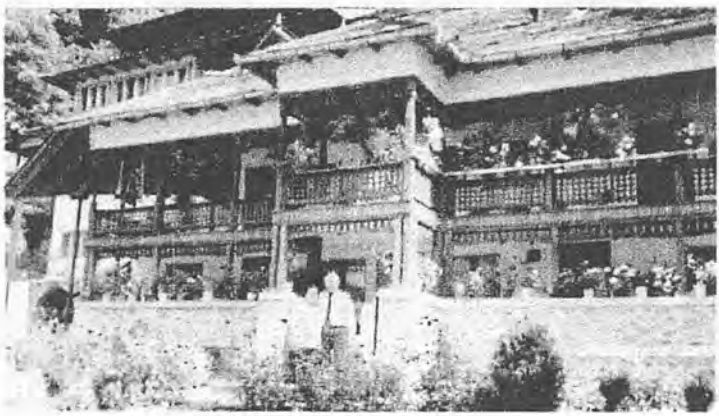

Cu Livia în curtea Mănăstirei Robaia, septembrie 2004

www.digibuc.ro

Martorii formării unui cuplu familial, Alexandru şi Anişoara (Căpăţână). De la stânda la dreapta: Silvestru şi Elena Maximilian, socrii mici Gheorghe şi Valentina Căpăţână, tinerii însurăţei, Dionis şi Livia Lica. Restaurantul „Chişinău", 18 septembrie 2004

Şedinţa de închidere a Congresului Spiritualităţii Româneşti. Alba Iulia, 10 octombrie 2004. De la stânga la dreapta: Preşedintele Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, prof. Victor Crăciun, acad. Anatol Codru (Chişinău), poetul Vasile Tărâţeanu (Cernăuţi), poetul Ion Mărgineanu, Preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, acad. Mihai Cimpoi, autorul, prof. Ion Buga (Chişinău), prof. Ion Borşevici (Chişinău)

www.digibuc.ro

Biroul Electoral al Sectorului 1 (Municipiul Bucureşti) pentru alegerile locale (iunie 2004). De la stânga la dreapta: Bogdan Olteanu (alianţa DA), Mihai Petru (PUR), Horaţiu Pătraşcu (Vicepreşedinte al Biroului Electoral), Iris Radulian (URR), Andreea Rădulescu (Mileniul III), Elena Fodor (partidul pensionarilor), Iasmina Pârvulescu (PSD) şi Dionis Lica (PNŢCD)

Oficiul Electoral 1 (Sectorul 1 al Municipiul Bucureşti) pentru alegerile parlamentare şi prezidenţiale (noiembrie-decembrie 2004). Rândul I:Adina Cernătoiu (preşedinte), Dionis Lica (PNŢCD), Erjica Proca (primăria sectorului 1), Andreea Cristea (Alianţa D.A.); rândul II: Răzvan Stoenescu (URR), Oana Iordache (PRM), Maria Crainic (PNG), Daniela Anton (primăria sectorului 1), Gheza Formathy (locţiitorul Oficiului).

www.digibuc.ro

Cu nepoții Gheorghe I. Lica și Gheorghe N. Lica, Hânceşti 2004

O discuție cu Gheorghe I. Lica și Grigore Eremei. Hânceşti, 2004

www.digibuc.ro

Note

(1) Hânceşti

Actele istorice publicate şi cele din arhivă nu indică anul când, pentru prima dată, se pomeneşte despre Hânceşti. În *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Aron Vodă încoace* (Miron Costin) şi *Descrierea Moldovei* (Dimitrie Cantemir) se vorbeşte doar de numele topic Hânceşti, ceea ce nu permite stabilirea unui nume concret, care să demonstreze că această localitate poartă numele unui fost stăpân al moşiei pe vechile aşezări ale ţinutului Lăpuşna de la sfârşitul secolului 16 şi începutul secolului 17.

Urmaşii lui Mihalcea Hâncu, deţinător a mai multe funcţii în Moldova, pretind că la începutul secolului XIX localitatea Hânceşti ar fi purtat numele strămoşilor lor. Până în prezent nu s-au găsit mărturii scrise, care ar arăta că Mihalcea Hâncu în testamentul de la 25 ianuarie 1698 ar fi lăsat în stăpânire fiului său Dumitraşcu şi localitatea Hânceşti. Denumirea Hânceşti mai apare şi sub versiunile de Ghinceşti, Hânţeşti ş. a. cu mult înainte de anul morţii lui Mihalcea Hâncu. Dacă ar fi să dăm dreptate ipotezei lui Vl. Nicu, că Hânceşti este atestat cu numele de Dobreni încă în anul 1500, am constata că localitatea apare mult mai devreme (1428), când „*...Alecsandru Voievod şi domn în toată ţara Moldovalahiei dăruieşte uric mănăstirii Bistriţa, 50 de biserici... de la Dobreni...*". Se mai ştie că cuvântul „*Hânceşti*" în traducere din limba turcă înseamnă „*pan cu soldaţi*" şi că Dobreni s-a achimbat în Hânceşti anume în perioada năvălirilor turceşti. Localitatea sub denumirea de Hânceşti mai apare în documente în legătură cu campania ruso-turcă din anii 1769–1774.

Cred că arhivele păstrează toate aceaste taine. Eu, matematician fiind, nu am urmărit să consult arhivele. Domeniul e al istoricilor şi sunt convins că ei vor face acest lucru mult mai bine decât m-aş implica eu. Mă miră, însă, faptul că domnul Constantin Polevoi,

www.digibuc.ro

cu studii istorice „*absolvite cu succes înainte de termen, în* 1959", după cum afirmă chiar domnia sa (Ce-o mai însemnând şi asta? Îmi este cunoscut faptul că te poţi naşte înainte de termen, dar să termini studiile, habar nu am), pretinde că a consultat „*Arhiva de Stat a Republicii Moldova şi arhiva din oraşul Sankt-Petersburg* (*Rusia*) " la scrierea istoriei Şcolii nr. 1 din Hânceşti, dar, cu părere de rău, nu aminteşte nimic în această privinţă. Orice instituţie are o istorie, cu atât mai mult Şcoala nr.1, istorie care trebuie reflectată obiectiv, cu administraţia ei şi cu colectivul care au activat până la venirea domnului Polevoi. Istoria oricărei instituţii nu începe odată cu venirea unui conducător, ci cu înaintaşii care au depus trudă la prosperarea acesteia.

Cert e că Hânceşti este o aşezare veche şi, la fel ca multe alte localităţi ale ţinutului, a avut o soartă vitreagă şi că, deocamdată, din lipsă de documente, nu poate fi stabilit cu precizie anul înfiinţării ei. Istoria localităţii necesită o cercetare mult mai amplă şi mai îndelungată. Am profunda încredere că tineretul zilelor noastre este forţa care are misiunea să scoată Ţara din impas şi să repare relele părinţilor şi bunicilor noştri. Sunt convins că ei vor dezvălui şi taina localităţii Hânceşti, înfundată în arhivele istoriei.

Informaţii utile referitoare la istoria şi unele aspecte economico-sociale ale localităţii Hânceşti pot fi găsite în teza de licenţă a Dianei Neaga „*Aspecte din istoria oraşului Hânceşti*" (Chişinău, 2000), în lucrările lui Eugen Stănoiu „*Schiţă monografică a judeţului Lăpuşna*" (Chişinău, 1926), a prefectului judeţului Lăpuşna Maior Voia „*Judeţul Lăpuşna*, 1934–1937", vol. 2, *Comunele* (Chişinău, 1937) şi „*Localităţile Moldovei în documente şi cărţi vechi*" (Chişinău, 1991) de Vl. Nicu, precum şi în alte surse bibliografice, printre care menţionăm „*Basarabia în cadrul României întregite*" (Chişinău, 1993) de Gh. Palade, I. Agrigoroaie; „*Populaţia rurală a României între cele două războaie mondiale*" (Iaşi, 1980) de D. Şandru; „*Documente privitoare la târgul Lăpuşnei*" (Bucureşti, 1937) de Aurel Sava etc.

www.digibuc.ro

(2) Grigore Cotovschi

Grigore Cotovschi s-a născut la 24 iunie 1881 în comuna Hânceşti, fiind unul din cei cinci copii ai mecanicului Ivan Cotovschi, care era angajatul fabricii de băuturi spirtoase ce aparţinea urmaşilor lui Manuc Bey. După două clase, urmate la şcoala din Hânceşti, în 1895, Grigore Cotovschi se înscrie la şcoala reală din Chişinău, însă pentru un „comportament neadecvat" este exclus din rândurile elevilor şcolii, iar în 1896–1900 urmează cursurile unei şcoli agricole, ca mai apoi să lucreaze ca administrator la moşia unui boier.

În 1905 Grigore Cotovschi pentru eludare de la îndatoririle militare este arestat şi trimis la detaşamentul de infanterie din or. Kostroma. După scurt timp dezertează şi formează un grup de acţiune care se ocupă de incendierea moşiilor, confiscă din averea boïerilor, chipurile, pentru a o repartiza oamenilor nevoiaşi şi multe alte fărădelegi de genul acesta. După mai multe arestări şi evadări în 1907 este, în cele din urmă, condamnat la 12 ani, însă, în 1913 evadează din închisoarea din Nercinsk, omorând doi agenţi de pază. O perioadă de timp dispare din atenţia autorităţilor, angajându-se, sub un alt nume, hamal şi muncitor necalificat. În 1915 reapare în Basarabia în fruntea unui grup înarmat. Pentru mai multe jafuri comise, în 1916 este condamnat la pedeapsa capitală, care, mai apoi, ia fost înlocuită cu munca silnică pe viaţă.

Grigore Cotovschi a fost o persoană controversată a timpurilor de demult, a aderat de timpuriu la mişcarea socialist-revoluţionară (eserii de stânga). După cum accentuasem mai sus, a fost arestat de nenumărate ori de autorităţile ţariste şi condamnat la închisoare (chiar şi cu pedeapsa capitală), ca, mai apoi, să devină un

www.digibuc.ro

înflăcărător susţinător al bolşevicilor. A avansat la rangul de comandant al brigăzii de cavalerie pe frontul de sud-vest al tinerei Uniuni Sovietice.

Generaţia mea a fost „alimentată" cu fapte „eroice" ale unor personalităţi de genul hoţilor, bandiţilor, criminalilor, care erau ridicaţi la rang de sfinţi. Industria de partid a acelor vremuri transforma astfel de persoane în legende. Ni se dădeau drept exemple demne de urmat pe cei care-şi denunţau părinţii, fraţii şi surorile (cazul pionierului Pavlic Morozov) etc. Copil fiind, şi eu colectam date despre „faptele" eroului legendar al războiului civil de la persoanele mai în vârstă ale satului, care l-au cunoscut personal pe consăteanul nostru. Unii dintre cei consultaţi de mine învăţaseră cu Cotovschi la şcoală, alţii l-au salvat la momentele oportune. Însă nici unul din ei nu a fost în stare să aducă cel puţin un exemplu concret, care să demonstraeze că, într-adevăr, Cotovschi lua bunuri de la bogaţi (asupritori, exploatatori, cum li se spunea pe atunci) şi le repartiza celor nevoiaşi.

Desigur, grupul lui Cotovschi lua bunuri de la cei bogaţi, dar dacă nimerea ceva şi săracilor e o întrebare fără răspuns. La toate procesele pe care le-a avut Cotovschi cu autorităţile ţariste, nu a fost dat citirii cel puţin un caz care să confirme că o persoană anume a primit ajutor de la grupul lui Cotovschi. Cel mai probabil, tot ce se lua se împărţea între membrii grupului lui Cotovschi. De regulă, Cotovschi cu grupul său, se năpustea ziua în amiaza mare asupra convoialor care se întorceau de la târg, având ca marfă sare, gaz, ulei, săpun, chibrituri etc., adică marfă de care ţăranul ducea lipsă, că alte producte cum ar fi cartoful, vinul, grâul etc. ţăranul le avea în gospodăria sa. Pe Cotovschi nu-l interesa marfa ce se transporta, ci banii şi obiectele de lux, care puteau fi transformate în bani.

Iată ce mi-a relatat moş Gheorghe Chiriac, care a copilărit cu Grigore Cotovschi. De altfel, şi bunicul Petrea Ciobanu şi cumnatul lui Mihail Popescu îl cunoşteau bine pe Cotovschi, care, de asemenea, au copilărit şi au învăţat într-o clasă. În una din duminici

www.digibuc.ro

moş Gheorghe Chiriac, împreună cu încă trei căruţe din Hânceşti, se întorceau de la târgul din Chişinău. Doar căruţa închiriată de evreul Isac era cu marfă, ceilalţi însoţitori îşi vânduse vitele şi se întorceau cu căruţele goale. La cotitura de la Fundul Galben le iese în întâmpinare, din pădurea din apropiere, Grigore Cotovschi cu încă trei călăreţi de-ai lui. Toţi căruţaşii au fost obligaţi să oprească şi să coboare din căruţe. Pe Isac l-au şi îmbrâncit, pentru a-i înspăimânta pe ceilalţi. Toată lumea ştia că Cotovschi controlează zona. Au fost goliţi de bani şi lăsaţi în voia soartei. Gheorghe Chiriac încercase să-l înduplece pe cel cu care zburdase cândva împreună să nu-i ia banii Vasile Tăbăcaru, un amărât cu şase copii care vânduse vaca şi un viţel ca să cumpere pământ. Cotovschi i-a spus să-şi ţină limba după dinţi şi să nu se bage unde nu-i fierbe oala.

În timpul războiului civil Cotovschi a luptat de partea bolşevicilor, împotriva lui Denikin şi pe frontul sovieto-polonez. În 1920 devine membru al partidului bolşevic. A participat la înăbuşirea răscoalei ţărăneşti condusă de Antonov şi la nimicirii adversarilor noului regim, fiind decorat pentru aceste fapte cu sabia de onoare a revoluţiei (1921). În anii 1921–1922 este şeful brigăzii a 9-a de cavalerie din Crimeea. Pentru luptele de eliberare a Tiraspolului, nimicirea detaşamentelor lui Petliura şi luptelor împotriva lui Tiutiunikov de fiecare dată a fost decorat cu câte un Ordin Drapelul Roşu, devenind, astfel, cavaler a trei Ordine Drapelul Roţu. În plus, Cotovschi este singura persoană căreea i s-a acordat titlul de erou legendar al războiului civil. Moare la 6 august 1925 în împrejurări necunoscute de o împuşcătură trasă de subalternul său. Există mai multe versiuni a morţii lui Cotovschi, care, de altfel, sunt incompatibile între ele.

În perioada sovietică despre Grigore Cotovschi s-a scris foarte mult, se mai scrie şi azi în periodica din Rusia. De personalitatea controversată a lui Cotovschi s-au ocupat şi mulţi politologi străini. Unul dintre aceştea a fost Roman Gul, care având mari probleme cu bolşevicii a emigrat, imediat după revolutie, în America.

www.digibuc.ro

(3) Manuc Bey

La sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea apar în Moldova şi Muntenia mari negustori. Unul dintre ei a fost Manuc Bey.

Pornind de la practica unui negoţ în Rusciuc, Manuc Bey şi-a extins, în mod constant, spaţiul de acţiune, îmbinând cu multă abilitate negustoria cu politica. În 1802 este numit de către Constantin Vodă Ipsilanti paharnic al Curţii domneşti.

Manuc Bey apare în viaţa economică a Peninsulei Balcanice, în general, şi a Ţării Româneşti, îndeosebi în perioada de mutaţii economice şi transformări politice şi militare ca mare capitalist, om politic şi diplomat. El a fost persoana care a jucat rolul hotărâtor în desfăşurarea evenimentelor politice şi militare din Peninsula Balcanică şi Ţara Românească de la începutul secolului al XIX-lea, soldate cu răpirea Basarabiei în 1812.

Viaţa şi activitatea economică, politică şi diplomatică a lui Manuc Bey sunt strâns legate de istoria Ţării Româneşti de la începutul secolului al XIX-lea. Totodată, Manuc Bey şi-a desfăşurat activitatea şi în afara hotarelor Ţării Româneşti. În acest sens sunt de reţinut(!) legăturile lui la Constantinopol şi la Rusciuc, până a se stabili definitiv la Bucureşti, precum şi acelea din Rusia, pe care şi le-a făcut după ce a fugit din reşedinţa domnească a Ţării Româneşti. Din aceste considerente vom încerca să urmărim „eroul" în capitala Imperiului Otoman, în marele centru comercial la Rusciuc, precum şi la Sibiu, Viena, Petrograd şi în palatul său de la Hânceşti.

Constantin Vodă Ipsilanti nu reuşise să vindece complet rănile suferite de ţară şi de reşedinţa domnească din cauza cutremurului din 1802 când în august 1804, s-a produs o altă nenorocire: la 1

www.digibuc.ro

august 1804 „focul cel mare" într-o zi a prefăcut în cenuşă vechea Curte şi un număr mare de clădiri din împrejurime. Au mai avut loc două mari inundaţii ale Dâmboviţei în 1805.

Drept urmare, Constantin Vodă Ipsilanti, de cum s-a instalat în scaunul domniei, a avut nevoie de bani. Acesta a şi fost motivul pentru care îl trimite la Tersenec Oglu – Rusciuc – pe omul său de încredere, Bogos Sebastian, să facă un împrumut de 500 de pungi. Bogos Sebastian ştia, că la Rusciuc, vistier şi intim colaborator al aliatului era un armean, Manuc, care mai ajutase Ţara Românească pe vremea lui Alexandru Moruzi.

Manuc era legat sufleteşte de Rusciuc prin tot trecutul familiei lui. La Rusciuc, Manuc văzuse lumina zilei în anul 1769, ca fiu al lui Mardiros Mirzaem şi al Mamilei, fiica bogătaşului Hamum Oglu. Tatăl lui Manuc era originar din regiunea Ararat. Până la 12 ani Manuc Bey a crescut în casa părintească şi a învăţat la o şcoală din Rusciuc. A fost apoi trimis în Moldova, la Iaşi şi la Botoşani, la nişte negustori armeni, ca să se iniţieze în afacerile comerciale. Aici a învăţat şi limba română. În 1785 revine la Rusciuc şi se căsătoreşte, în 1786, cu fiica bogătaşului de origine armeană Avet, tot din Rusciuc. În 1794 îi moare soţia şi în anul următor se recăsătoreşte cu Mariam, fiica lui Hagi Haritium. După câţiva ani moare tatăl lui şi Manuc este nevoit să preia conducerea tuturor afacerilor tatălui său.

Pentru Manuc, Ţara Românească era importantă prin aşezarea ei geografică: constituia un important centru comercial european prin legăturile pe care le stabilea între centrul Europei şi Imperiul Otoman, prin Peninsula Balcanică. Prin oamenii lui de afaceri cumpără marea moşie a lui Ioniţă Iamandi din Hânceşti (Lăpuşna), acoperită şi cu o suprafaţă mare de păduri seculare.

În toamna anului 1815, Manuc, ca să fie cât mai aproape de regiunea care făcea obiectul marilor lui proiecte, se stabileşte la Chişinău. Aici, prima lui grijă a fost să-şi lichideze averea imobiliară pe care o mai avea în Muntenia. În noiembrie 1815 vinde moşiile din Dudeşti şi Dragomireşti, ca, mai târziu, în octombrie 1816, să

www.digibuc.ro

vândă şi moşiile de la Tâncăbeşti, Pasărea şi altele. Pe de altă parte, Manuc Bey intenţiona să se ducă la Petersburg pentru a pune la punct proiectele care le iniţiase. La 26 ianuarie 1816, el anunţa la Petersburg pe prinţul aga Ioachim Lazarian, că, în curând, va sosi în capitala ţarilor. La sfârşitul lunii februarie 1816 Manuc pleacă la Petersburg, unde rămâne toată luna martie, având mai multe întâlniri cu Capo d'Istria, ministrul de externe al Rusiei.

Pornind pe drumul unor grabnice realizări, la 24 aprilie Manuc Bey a înaintat împăratului Alexandru I un amplu memoriu prin care, printre altele, cerea 35.000 de desetine de pământ pentru întemeierea unui oraş şi port într-o regiune mărginită de Dunăre, la gurile Prutului. Pe acest teritoriu urmau să fie colonizaţi toţi cei care voiau să scape de robia turcească din Balcani. Aveau numai obligaţia de a plăti dijma şi de a munci 12 zile pe an pentru proprietar. Manuc mai cerea în memoriul său ca noul oraş să aibă o magistratură proprie, care să depindă numai de guvernatorul districtual. În schimb, funcţionarii puteau fi ai statului. Portul trebuia să se bucure de aceleaşi privilegii ca şi Odesa şi să fie închis numai în cazuri excepţionale. Populaţia oraşului se intuia să fie scutită pentru 10 ani de toate impozitele, să întreţină şi să aprovizioneze doar armata districtului. Negustorii vor aveau dreptul să meargă oriunde, în toată Rusia şi în afara hotarelor ei. Impunerile vamale se planifica să fie percepute în folosul administraţiei oraşului şi pentru nevoile obşteşti. Colonizarea urma să fie liberă. Se cerea să se dea pământ şi ajutor oricui pentru a-şi înjgheba o gospodărie, dacă se va hotărî să se stabilească în acel district. Memoriul prevedea, de asemenea, şi libertatea religioasă. Manuc Bey, la rândul său, se angaja să investească o sumă mare bănească pentru vamă şi carantină şi să plătească timp de cinci ani salariile tuturor funcţionarilor. Se obliga, de asemenea, să zidească o biserică ortodoxă, una catolică şi o a treia armeanească, precum şi două şcoli, dintre care una armeanească. În primii cinci ani urmau să fie întreţinute totalmente de el şi apoi, în continuare, dar numai cu câte 200 de galbeni anual. În mijlocul oraşului, care trebuia să

www.digibuc.ro

fie construit după sistemul radial, urma să fie înălţat un mare complex pentru toate instituţiile lui. Era prevăzută şi construirea unei geamii pentru ca, astfel, să fie atraşi turcii. Acest mare centru comercial avea scopul să înlesnească, în condiţii foarte avantajoase, şi exportul grâului, produsul principal al economiei districtului.

Îndrăzneţul proiect al lui Manuc Bey de a fonda un oraş şi de a dezvolta economia unei întregi regiuni l-au făcut cunoscut în toate cercurile conducătoare ale Petersburgului. El avea acum platforma de pe care se putea lansa în tot felul de afaceri şi, în acelaşi timp, erau create toate condiţiile pentru a consolida relaţiile cu imperiul ţarist prin legăturile pe care şi le stabilise. De aceea, în timpul şederii la Petersburg, a fost primit nu numai de reprezentanţii cercurilor politice conducătoare, ci chiar de ţar şi de familia acestuia.

Pentru Alexandru I, care avea privirile mereu aţintite spre Orientul Apropiat, Manuc Bey prezenta un interes deosebit prin aceea că putea fi un consilier priceput şi înţelept, un bun sfetnic, deoarece cunoştea foarte bine aceste probleme.

La plecarea lui Manuc Bey din capitala Rusiei, Capo d'Istria a trimis generalului Bahmetov, guvernatorul districtului în care se stabilise Manuc, o adresă prin care îl solicita să sprijine proiectele de fondare a oraşului Alexandropol pentru că ele au aprobarea ţarului. Capo d'Istria, mai cerea ca guvernatorul să găsească modalitatea de a scuti de dări comunale satele Hânceşti, Lahovişte şi Stolnici de pe moşiile lui Manuc. Totodată i-a făcut cunoscut că ţarul a dispus că Manuc Bey are dreptul să poarte corespondenţă direct cu ambasadorul rus la Constantinopol pentru a-i comunica informaţii în legătură cu administrarea Ţărilor Române de către Ioan Vodă Caragea şi Scarlat Callimachi. Manuc Bey era considerat un adevărat şef al spionajului rus în Balcani. Ministrul de Externe i-a pus la dispoziţie un funcţionar superior, anume pe Apostolache Stimo, care să menţină permanentă legătura cu autorităţile de la Petersburg.

Apostolache Stimo, macedonean de origine, un om cult, bine

www.digibuc.ro

pregătit din toate punctele de vedere, şi-a început cariera ca secretar al marelui dragoman Dumitrache Moruzi. La sfârşitul războiului ruso-turc, Apostolache Stimo revine, imediat după încheierea păcii. Doi ani mai târziu, în 1814, obţine supuşenia rusă, fiind încadrat consilier în Ministerul de Externe. Şi-a trăit restul vieţii în Rusia şi a fost unul din prietenii lui Alexandru Puşkin. Ca ataşat pe lângă Manuc Bey, Apostolache Stimo şi-a achitat cu competenţă toate îndatoririle. Avea legături directe şi la curte. Când l-a întâlnit pe Manuc Bey, i-a comunicat mesajul prin care stăpânul tuturor „ruşilor" îşi manifesta mulţumirea pentru informaţiile ce i le transmisese: *„Spune-i din partea ţarului, că, dacă va avea vreo treabă dependentă de mine, să-mi scrie direct şi voi satisface cu plăcere dorinţa lui"*.

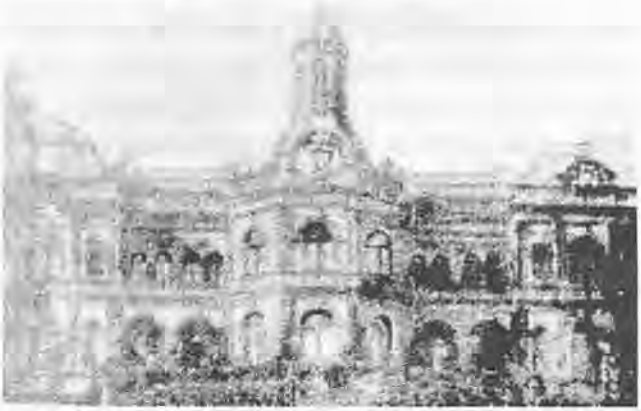

Palatul (*) lui Manuc Bey (după o ilustrată din 1925).

(*)Palatul este amplasat pe un versant cu orientare nordică, ocupând o poziţie dominantă. Spre palat, pe timpuri, urca o alee în trepte de la intrarea principală, aflată la poalele dealului. Construcţia este alungită, cu două etaje şi camerele amplasate în anfiladă, faţada de nord, din cauza căderii reliefului, are trei niveluri. Arhitectura a fost soluţionată în spiritul clasicismului francez, cu prezenţa volumelor poliedrice (poligonale în plan), cu golurile ample ale ferestrelor şi logiilor, mărginite de arcade. Palatul avea terase cu baluştri şi firide în grosimea pereţilor pentru instalarea statuilor, avea acoperişuri înalte, care subliniau şi mai mult axa de simetrie. Palatul a fost construit la comanda fiului lui Manuc Bey după proiectul lui Alexandru Bernardazzi, arhitectul principal al oraşului Chişinău.

www.digibuc.ro

La 20 iulie 1816, Capo d'Istria mulţumea lui Manuc în numele ţarului pentru serviciile aduse Rusiei şi îi recomanda să acţioneze în continuare în acelaşi spirit. Manuc Bey informase curtea la Petersburg nu numai despre ce se întâmpla în Ţările Române sau în Turcia, ci şi despre evenimentele din sudul Dunării. În Turcia, Manuc Bey avea infiltrată o mare reţea de agenţi.

Dacă anul 1815 a fost anul negocierilor şi al proiectelor, în 1816 au început realizările. Manuc Bey a călătorit prin toată regiunea, cu scopul de a-şi crea condiţii pentru realizarea planurilor sale. În acelaşi timp a construit şi un palat pe moşia sa de la Hânceşti. În cele din urmă, consulul rus de la Bucureşti, Luca Kiriko, un vechi prieten al lui Manuc, la 27 mai 1816 a eliberat paşaportul pentru soţia şi familia lui, pentru a putea pleca în Rusia. Mariam Manuc a pornit la drum spre soţul ei împreună cu fiii Murad şi Fierat, cele patru fiice, precum şi cu o soră a ei. Din suită mai făceau parte 11 servitori.

Plecarea la Hânceşti nu a fost un lucru simplu: s-au cheltuit multe surse băneşti pentru ca voiajul să se facă în condiţii cât mai bune, au fost închiriaţi 90 de cai, două carete, două butci şi nouă „care mari, mocăneşti". Din convoi mai făceau parte doi medici, un preot, perceptorul copiilor şi un bucătar. Pe întreg traseul familia a fost întovărăşită şi de doi ofiţeri şi 11 arnăuţi până la Focşani, iar de la Focşani - de alţi şase arnăuţi, până la Sculeni. Drumurile erau proaste. Au ajuns la Hânceşti peste 40 de zile, la 15 noiembrie 1816. Revederea a fost emoţionantă. Stăpânit de un puternic sentiment familial, adorându-şi soţia şi copiii, Manuc era, în sfârşit, împreună cu toţi ai lui. Biruise şi acest impas din viaţa sa!

Deşi era foarte preocupat de proiectele sale, Manuc Bey a găsit timp să se ocupe şi de coruptul domn fanariot al Ţării Româneşti, Ioan Vodă Caragea. A întocmit memorii către Alexandru I, care conţineau fapte concrete despre jefuire, şi le-a trimis ambasadorului rus la Constantinopol. Manuc propunea întocmirea unei comisii care să verifice incasările fiscale nelegitime ale domnitorului. Dovezile aduse de Manuc Bey, însă, nu au reuşit

www.digibuc.ro

mare lucru, pentru că Ioan Vodă Caragea a ştiut cum să câştige încrederea şi prietenia ambasadorului Stroganov. De pe timpuri, românul e inventiv când e vorba de a-şi însuşi resurse ce nu-i aparţin. Totuşi, memoriile au avut un ecou, deoarece domnitorul, pentru a-şi crea simpatii în rândurile populaţiei, a redus o parte din sarcinile fiscale.

Castelul de vânătoare al lui Manuc Bey (Actualmente muzeu)

Manuc reuşise să dea un impuls vieţii economice a districtului, populându-l într-un timp record. Întemeiase peste 20 de sate, cu centrul administrativ la Hânceşti. A construit nenumărate drumuri, a înălţat multe clădiri, ajutându-i, totodată, pe colonişti.

Pentru a da viaţă operei sale măreţe, după cum se ştie, orice conducător are nevoie de oameni care să-l ajute să o realizeze. Având nevoie de colaboratori fideli ideilor ce-l frământau, a cerut oblăduirea ţarului pentru astfel de persoane. În felul acesta, în satele înfiinţate, s-au instalat nu numai rudele lui Manuc Bey (cumnatul Azvadur Avedinu, care obţine şi rangul de consilier al curţii şi Bubic Iacubici – asesor colegial), ci şi numeroşi armeni bogaţi, precum şi familii de emigranţi. Mânat de ideea realizării proiectului său care-i cerea o situaţie excepţională în noua lui patrie, Manuc nu se mai preocupa de nimic altceva în afară de problemele legate strict de visul său – Alexandropol.

Viaţa, însă, îşi are legile ei imprescriptibile. Era în vara lui 1817.

www.digibuc.ro

Manuc Bey, înconjurat de cei dragi şi de colaboratorii lui intimi, ducea o viaţă tihnită la palatul din Hânceşti. Într-una din acele zile ale lui iunie, anume 20, generalul Benningsen şi guvernatorul districtului, generalul Bahmetov, trebuiau să inspecteze unităţile militare dislocate în apropierea Hânceştilor. Manuc Bey invită pe cei doi generali şi toate persoanele care trebuiau să-i însoţească în acea inspecţie pentru a petrece la palat o noapte. Era o însufleţire ca în zilele de mari sărbători. La sfârşitul petrecerii, care a respectat un adevărat ritual oriental, Manuc Bey, vrând să impresioneze oaspeţii care umpluseră întreaga curte a palatului şi împrejurimile, porunci subalternilor să scoată din grajduri câţiva din caii lui arabi. Doi dintre aceştia, clocotind de energie, erau atât de nărăvaşi, încât nu puteau fi struniţi de însoţitorii lor. Generalul Benningsen îşi manifestă dorinţa de a-i vedea mai de aproape. Manuc Bey, în situaţia creată, hotărî ca el să fie acela care să-l strunească pe calul cel mai îndrăcit dintre nărăvaşi. Încălecă, spre surprinderea celor prezenţi, cu o deosebită uşurinţă şi făcu, în faţa asistenţei, demonstraţii de călărie excepţională. Toţi invitaţii l-au admirat pe acest mare prinţ. Manuc Bey, însă, opri deodată calul, coborî din şa şi iarăşi, spre surprinderea tuturor, nemaiputând face nici un pas, căzu, din senin, la picioarele calului, care fremătă. Nimeni nu era în stare să înţeleagă ce s-a întâmplat. Manuc se albise la faţă şi respira din ce în ce mai greu. După câteva minute şi-a revenit, încercând să liniştească musafirii care-l înconjurau cu simpatie şi compasiune. Dar, din nou, brusc i se făcut rău: agita mâinile ca şi cum ar fi vrut să spună că respiraţia îi este din ce în ce mai grea. Printre cei prezenţi nu era nici un medic, iar medicul de la palat era plecat la Chişinău. Toată lumea era alarmată şi neputincioasă. Nu mult timp după începerea crizei, în seara acelei petreceri, la 20 iunie, Manuc Bey, omul cu voinţa lui puternică de mărire şi glorie, a închis ochii pentru totdeauna. A fost înmormântat la Chişinău, lângă biserica armenească, pe data de 23 iunie 1817. Tot acolo aveau să fie înmormântate şi două din fiicele sale, Mariam, în anul 1822, şi Gaiane, în 1824.

www.digibuc.ro

De la Manuc Bey a rămas, în afară de averi, legenda(*), ***care a fost mai vie şi mai persistentă decât averile care, toate, s-au risipit ca frunzele în vântul toamnei*** (Stanislav Berlanger, Gligor Zackarian, *Manuc Bey între legendă şi adevăr istoric*).

Relaţiile pe care le-a avut Manuc Bey cu Imperiul Otoman, unde a ajuns dragoman şi bey; serviciile pe care le-a adus Rusiei(**), unde devenise unul dintre consilierii de stat ai imperiului; rolul politic jucat la curtea domnească de la Bucureşti, unde a deţinut demnitatea de paharnic; contribuţia adusă la aplicarea reformelor iniţiate de către sultanul Selim al III-lea; rolul de mediator pe care l-a avut în timpul negocierilor de pace, grăbind şi chiar determinând încheierea ei; proiectele economice pe care urma să le realizeze în Basarabia, toate aceste înalte demnităţi sau variate activităţi îl confirmă pe Manuc Bey ca pe un mare capitalist şi om politic pentru care capitalul era mijlocul prin care îşi putea

Sraŕea actuală a Palatului lui Manuc Bey, mai 2004.

(*) Stanislav Berlanger scria că Manuc Bey întâlnise la Paris pe vestita ghicitoare Pitia, care îi spusese că se va duce la Petersburg unde va fi primit de ţar, va fi numit feldmarşal şi se va căsători cu o prinţesă de la curte. Ghicitoarea i-ar mai fi spus că turcii, nereuşind să obţină de la ţar extrădarea, vor pune la cale otrăvirea lui. Aşa că Manuc Bey avea să moară otrăvit de servitorul său.

(**) În urma morţii, soţia lui Manuc Bey l-a informat pe Capo d'Istria despre tragicul sfârşit al soţului ei. Capo d'Istria, la rândul său, i-a trimis o scrisoare de condoleanţe în care exprimă compasiunea ţarului pentru pierderea consilierului de stat, Manuc Bey, asigurând-o că familia „*zelosului servitor al împăratului*" va beneficia de „*toată protecţia*" (N. Adăniloae şi Gh. Untaru).

www.digibuc.ro

realiza obiectivele politice, după cum politica era mijlocul prin care îşi putea realiza afacerile sau cele mai îndrăzneţe proiecte economice.

Trăind într-o perioadă istorică de profunde metamorfoze în structura economică şi de mari transformări politice, Manuc Bey, prin relaţiile pe care a reuşit să le stabilească în Imperiul Otoman, în Ţara Românească şi, în ultima fază, în Rusia, a fost în stare să-şi urmărească afacerile sale atât pe plan economic, cât şi politic, cu un succes nemaiîntâlnit, definindu-şi, în acelaşi timp, şi personalitatea.

Manuc Bey nu a fost adeptul unei convingeri politice sau al unei doctrine ideologice, ci era omul care îşi realiza propriile interese cu ajutorul politicii. El a fost omul de încredere şi visterul lui Tersenec Oglu şi Mustafa paşa Bairactar; a câştigat cu bani prietenia lui Constantin Vodă Ipsilanti, pentru că vedea în Ţara Românească locul unde îşi putea realiza afacerile sale. Pe plan politic, Manuc Bey i-a curtat pe marii dregători ai Porţii când cercul intereselor sale era în Imperiul Otoman. De îndată ce la Dunăre au apărut ruşii, în timpul războiului din 1806-1812, el şi-a mutat centrul de gravitaţie politică şi economică în tabăra adversă. Când, însă, războiul s-a terminat, *pentru a-şi câştiga protecţia marii puteri de la răsărit, a imaginat un proiect economic măgulitor ţarului şi avantajos pentru economia unei întregi regiuni de dincolo de Prut. A fost omul de încredere al turcilor câtă vreme aceştia au fost tari; a devenit omul de încredere al ruşilor când a ajuns la convingerea că aceştia vor câştiga războiul; a fost generos cu divanul muntean pentru a-i câştiga bunăvoinţa ca să-l primească în ţară să-şi facă în voie afacerile, apoi i-a trădat pe români, contribuind la răpirea Basarabiei.*

O trăsătură caracteristică a lui Manuc Bey, privit ca om în intimitatea lui sufletească, a fost dragostea lui faţă de neamul din care s-a născut. Urmaşii lui, prin testament, erau obligaţi să se căsătorească numai cu armeni (Gh. Berviconi).

Situat în perspectiva istoriei Ţărilor Romane şi a politicii din

www.digibuc.ro

spaţiul balcanic, de la începutul secolului al XIX-lea, a marilor puteri răsăritene, Rusia şi Imperiul Otoman, Manuc Bey se înscrie, în raport cu marile personalităţi ale politicii vremii, ca o figură aproape, chiar dacă nu de prim rang. Dacă, însă, cercetarea evenimentelor politice este aprofundată şi descifrată integral, se poate afirma că Manuc Bey, prin ingeniozitatea activităţii lui politice şi, mai ales, prin puterea banului, s-a bucurat de aprecierea şi încrederea unor mari personalităţi politice şi conducători militari care au determinat mersul istoriei. Prin influenţa pe care a exercitat-o din umbră la Constantinopol, Bucureşti şi chiar Petersburg, Manuc Bey ca spion şi slujbaş al Rusiei a provocat evenimente, dintre care unele, au atras după sine consecinţe istorice. Astfel, numele lui a intrat în istorie, însă mai mult în culisele ei.

Din cele relatate mai sus, având în vedere aportul lui Manuc Bey la dezvoltarea regiunii cu centrul în Hânceşti, credem că personalitatea acestui mare om al timpurilor de demult merită atenţia contemporanilor. Suntem convinşi că doamna preşedinte a Consiliului raional Nânceşti, Lidia Lupu, şi domnul primar al Hânceştilor, Alexandru Botnari, vor găsi o modalitate de a-i comemora amintirea.

În perioada postsovietică Palatul lui Manuc Bey adăpostea Colegiul de construcţii.

www.digibuc.ro

ANEXE

A.1. LISTA DE LUCRĂRI:

Monografii şi articole publicate în edituri, reviste de specialitate, volumele unor manifestări internaţionale etc.

I. MONOGRAFII

1. D. Lica, Yu. Riabov – **Metode iterative şi ecuaţiile majorante a lui Liapunov în teoria oscilaţiilor neliniare** (în limba rusă) – Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1974, 292 p.
2. D. Lica – **Analiză funcţională şi rezolvarea aproximativă a ecuaţiilor neliniare** – Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1975, 178 p.
3. **Schema de dezvoltare şi amplasare a forţelor de producţie în RSS Moldovenească până în anul 2000** (în limba rusă) – Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1984, v. 1, 2, 582 p. (în colaborare).
4. **Cercetări regionale preliminare** (în limba rusă) – Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1988, 244 p. (în colaborare).
5. Dionis Lica, Narcisa Teodorescu–**MAPLE: Sistem electronic de calcule matematice** – Ed. Matrix Rom, Bucureşti, 2004, 324 p.

II. CURSURI UNIVERSITARE

1. D. Lica – **Metodele matematicii de calcul** – Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1975, 196 p.
2. D. Lica, Yu. Riabov – **Elemente de matematică de calcul, teoria probabilităţilor şi statistică matematică** (în limba rusă) – Ed. Ştiinţa, Chişinău, 1975, 168 p.
3. D. Lica, M. Mariciuc, D. Todoroi– **Programarea la calculatoare electronice. Limbajul FORTRAN.**– Ed. Lumina, Chişinău, 1985, 96 p.

www.digibuc.ro

4. D. Lica – **Programarea matematică** – I. A. C., Chişinău, 1990, 160 p.
5. D. Lica – **Informatica.** USAM, Chişinău, 1993, 88 p.
6. L. Lica, D. Lica, P. Ţurcanu – **Economia de piaţă** (explicaţii româno–ruse ale termenilor economiei de piaţă), USAM, Chişinău, 1993, 136 p.
7. D. Lica, C. Pomohaci – **Biostatistică** – AMC, Bucureşti, 1998, 207 p.
8. D. Lica – **Matematică şi statistică economică.** – UDF, Bucureşti, 1998, 153 p.
9. D. Lica, V. Vasilache – **Mateamtică.** – Ed. Bioterra, Bucureşti, 1999, 116 p.
10. D. Lica, V. Lica şi alţii – **Introducere în Informatică** – Ed. Bioterra, Bucureşti, 1999, 123 p.
11. D. Lica, E. Neiscaşova, V. Vasilache – **Matematici fără profesor: curs practic** – Bucureşti, 2002, 304 p.
12. A. Rahmatulin, D. Lica, C. Pomohaci – **Biostatiscă intuitivă** – Ed. Ceres, Bucureşti, 2002, 252 p.
13. D. Lica, M. Micula, Gh. Căpăţână, N. Objelean, I. Marin – **Analiză matematică cu Maple**–Bucureşti,2003,270 p.

III. LUCRĂRI DIDACTICE

1. **Pregătirea fizică a elevilor din Moldova. Ghid de utilizare.** (în limba rusă) – Ed. Cartea Moldovenească, Chişinău, 1978, p. 154 – 158 (colectiv de autori).
2. D. Lica, A. Kirov, V. Şerbacenko – **Aspecte sociale economice în pregătirea forţei de muncă calificată în RSS Moldovenescă.** – MoldNIINTI, Chişinău, 34 p.

3. D. Todoroi, D. Lica – **Indicaţii metodice privind organizarea muncii studentului în institut** - USAM Chişinău, 1989, 32 p.

www.digibuc.ro

4. D. Lica, D. Haruţa, S. Gonciarenko – **Programarea matematică şi modelarea economico – matematică a sistemelor de producţie în agricultură.** (dicţionar explicativ rus – român) – IAC, Chişinău, 1989, 36 p.
5. **Metodiceschie ucazania organzaţii truda studenta v vuze** (în limba rusă) – USAM, Chişinău, 1989, 32 p. (colectiv de autori).
6. P. Turcanu, D. Lica–**Stimularea materială a muncii în întreprinderile agricole** (în limba rusă) – Ed. IAC, Chişinău, 1990, 84 p.
7. D. Lica, S. Gonciarenko – **Programarea matematică.** Partea I (în limba rusă) – IAC, 1991, Chişinău, 60 p.

IV. STUDII ŞI ARTICOLE ŞTIINŢIFICE

1. **Calculul raţiilor de hrană a vitelor cornute mari cu ajutorul calculatorului electronic** (în limba rusă) – Culegerea: *Primenieenie vâcislitelinoi tehnichi v narodnom hozeaistve Moldavii*, p. 6–9, 1964; Chişinău (în colaborare cu I. Bronştein şi V. Covarschi).
2. **Un procedeu iterativ pentru rezolvarea ecuaţiilor funcţionale neliniare** (în limba rusă) – Culegerea: *Cercetări în algebră şi analiza matematică*, p. 134–139, 1965, Ed. „Cartea Moldovenească", Chişinău.
3. **Despre unele modificări ale procedeelor iterative pentru rezolvarea ecuaţiilor funcţionale neliniare** (în limba rusă) – Culegerea: *Teoria sistemelor de conducere*, p. 38–39, 1965, Chişinău.
4. **Utilizarea calculatorului electronic Ural–2 în cercetarea razelor gamma şi beta la trecerea prin elementele constructive ale cablurilor** (în limba rusă) - Culegerea: *Automatizarea controlului şi reglarea în industrie*, p. 117–127, 1965, volimba 2, Ed. Cartea Moldovenească, Chişinău (în colaborare cu P. Samosudov şi D. Zambiţchi).

www.digibuc.ro

5. **Despre unele metode de rezolvare a ecuaţiilor funcţionale neliniare** (în limba rusă) – *Culegerea de lucrări ale tinerilor savanţi*, Ed. Academiei, Chişinău, p. 43–45, 1966.
6. **Despre o nouă generalizare a metodei lui Newton pentru rezolvarea ecuaţiilor funcţionale neliniare** – *Studii şi Cercetări Matematice*, Bucureşti, p. 1293–304, nr. 9, 1966.
7. **Cercetarea convergenţei unor procedee iterative pentru rezolvarea ecuaţiilor funcţionale neliniare** (în limba rusă) – Moscova, UDNL, p. 1–16, 1967.
8. **Principiul majorantei în unele procedee iterative** (în limba rusă) – *Cercetări Matematice*, Ed. Academiei, Chişinău, p. 17–23, v. 2, 1967.
9. **Despre un procedeu iterativ pentru rezolvarea ecuaţiilor funcţionale neliniare** (în limba rusă) – *Lucrări Inst. Politehnic din Chişinău*, p. 97–103, v. 11, 1967.
10. **Convergenţa unui nou procedeu iterativ pentru ecuaţiile funcţionale neliniare în spaţiile Banach.** (în limba rusă) – *Notiţe matematice*, v. 4, nr. 3, p. 313–22, 1968, Chişinău.
11. **Despre rezolvarea ecuaţiilor neliniare** (în limba rusă) – *Cercetări matematice*, p. 57–70, 1969, Chişinău.
12. **Construcţia soluţiilor condiţional–periodice pentru sistemele de ecuaţii cvasiliniare** (în limba rusă) – *Metode calitative în teoria ecuaţiilor diferenţiale şi mecanica cerească*, Moscova, p. 43–44, 1969 (în colaborare cu Yu. Riablov).
13. **Despre rezolvarea ecuaţiilor operaţionale neliniare cu ajutorul unei clase de metode iterative** (în limba rusă) – *Sibirschii Matematiceschii Jura*nl, Novosibirsk, p. 942–947, nr. 4, 1970.

www.digibuc.ro

14. **Despre unele procedee pentru rezolvarea ecuaţiilor funcţionale neliniare când funcţionala nu admite derivate** (în limba rusă) – Culegerea: *Lucrări Ştiinţifice ale aspiranţilor UPDPL*, Moscova, p. 41–50, v. 7, 1970.
15. **O generalizare a metodei coardei** (în limba rusă) – Culegerea: *Matematica şi Programare*, Chişinău, p. 30–41, v. 3, 1970 (în colaborare cu R. Şafiev).
16. **Despre analogul continuu al unor metode iterative de soluţionare a ecuaţiilor** (în limba rusă) – *Comunic. Academiei de Ştiinţe a R S S M, Ser. Fiz. – teh. – matem.*, p. 13–18, 1970 (în colaborare cu R. Şafiev).
17. **Criterii oţenchi stabilnosti rezistorov i ih rascet na EVM** (în limba rusă) – în cartea: *Microprovod i priborî soprotivleinia*, Ed. Cartea Moldovenească, Chişinău, p. 182–188, v. 7, 1971 (în colaborare cu E. Badinter şi D. Zambiţchi).
18. **Convergenţa unui procedeu de ordinul trei pentru rezolvarea ecuaţiilor operaţionale neliniare când operatorul nu admite derivată şi derivata nu este inversibilă** (în limba rusă) – *Matematică Aplicată şi Programare*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, p. 24–34, v. 5, 1971.
19. **Construcţia soluţiilor condiţional–periodice pentru rezolvarea sistemelor canonice de ecuaţii diferenţiale** (în limba rusă) – *Comunicările Academiei de Ştiinţe a R S S M, Seria fizică–tehnică–matematică*, p. 3–10, nr. 2 (în colaborare cu Yu. Riabov).
20. **Despre medierea sistemelor pe intervalul de timp de lungime $1/\alpha$** (în limba rusă) – *Comunicările Academiei de Ştiinţe a R S S M, seria fizică–tehnică–matematică*, p. 7–16, nr. 3, 1971 (în colaborare cu I. Vulpe şi E. Grebenicov).

www.digibuc.ro

21. **Convergenţa unui procedeu iterativ şi aplicarea lui la construcţia soluţiei ecuaţiilor diferenţiale neliniare** (în limba rusă) – *Comunicările Academiei de Ştiinţe a R S S M, seria fizică–tehnică–matematică*, p. 3–11, nr. 1, 1972.
22. **Teorema de convergenţă a procedeelor iterative cu multe puncte în spaţiile supermetrice** (în limba rusă) – *Comunic*ările Academiei de *Ştiinţe a R S S M, seria fizică–tehnică–matematică*, p. 11–17, nr. 2, 1972.
23. **Peresciotnâe decadâ na integralinâh microschemah dlea ţifrofâh izmeizitelinâh priborah** (în limba rusă) – *Comunicările Acedemiei de Ştiinţe a R S S M, seria fizică–tehnică–matematică*, p. 44–52, nr. 3, 1972 (în colaborare).
24. **Convergenţa metodei parametrului mic la construcţia soluţiilor periodice a ecuaţiilor diferenţiale de tip neutru cu întârziere mică** (în limba rusă) – *Ecuaţii diferenţiale, Minsk (Belarus)* p. 1977–1987, t. 8, nr. 11, 1972 (în colaborare cu Yu. Riabov).
25. **O metodă aproape Newton pentru rezolvarea ecuaţiilor neliniare** (în limba rusă) – Culegerea: *Rezolvarea aproximativă a ecuaţiilor*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, p. 3–9, 1973.
26. **Despre metoda lui Newton–Kantorovich cu aproximarea succesivă a spaţiului Hilbert** (în limba rusă) – Culegerea: *Rezolvarea aproximativă a ecuaţiilor*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, p. 40–53, 1973 (în colaborare cu R. Şafiev).
27. **Metoda coardei pentru rezolvarea ecuaţiilor operaţionale şi analogul său de aproximare** (în limba rusă) – Culegerea: *Rezolvarea aproximativă a ecuaţiilor*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, p. 62–70, 1973, (în colaborare cu R. Şafiev).
28. **Metoda coardei cu operatorul diferenţei divizate când domeniul de valori este tot spaţiul** (în limba rusă) – *Matematică Aplicată şi Programare*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, p. 82–94, v. 9, 1973, (în colaborare cu R. Şafiev).

www.digibuc.ro

29. **Postroienie altgoritma srabatâvania programnâh zelevremeni na integralinâh microshemah** (în limba rusă) – Culegerea: *Electro – energetica şi Automatica*, Ed, Ştiinţa. Chişinău, p. 106–113, nr. 17, 1973 (în colaborare cu I. Vulpe, P. Dimitrache şi S. Dimitrache).
30. **Despre aplicarea operatorilor inverşi în procedeele iterative** (în limba rusă) – *Cercetări Matematice*, Ed. Ştiinţifică, Chişinău, p. 264–270, t. 10, v. 2, 1975
31. **O metodă iterativă convergentă de construcţie a soluţiilor sistemelor de formă standard** (în limba rusă) – *Diferenţialinâe Uravnenia* (Minsk Belarus), p. 658–667, t. 12, nr. 4, 1976 (în colaborare cu Yu. Riabov).
32. **Metode iterative şi ecuaţii majorante a lui Liapunov în teoria ecuaţiilor neliniare** (în limba rusă) – în cartea: *Metode de cercetare a sistemelor neliniare*, Ed. Inst. Matematic al Academiei de Ştiinţe din Ucraina, Kiev, p. 74–163, 1976 (în colaborare cu Yu. Riabov).
33. **Direcţiile principale de creare a sistemului republican integrat de prelucrare a informaţiei în învăţământ** (în limba rusă) – *Culegerea: Sisteme şi mijloace de prelucrare a informaţiei*, Chişinău, p. 17–18, 1981.
34. **Orientări şi priorităţi în sistemul de perfecţionare a cadrelor** (în limba rusă) – în cartea: *Organizarea proceselor de perfecţionare a cadrelor*, Chişinău, p. 38–40, 1984.
35. **Utilizarea CE în procesul de învăţământ** (în limba rusă) – în cartea: *Ridicarea nivelului metodic şi etic al procesului de învăţământ*, Ed. Timpul, Chişinău, p. 59–61, 1984.
36. **Despre unele aspecte de utilizare a CE pentru intensificarea procesului de însuşire a limbii engleze** (în limba rusă) – în cartea: *Organizarea proceselor de perfecţionare a cadrelor*, Chişinău, p. 67–68, 1984 (în colaborare cu Z. Kameneva, M. Moraru, V. Şinghirei).

www.digibuc.ro

37. **Despre *software*-ul jocului instructiv** – în cartea: *Deservirea matematică a CE*, Ed, Ştiinţa Chişinău, p. 20–26, 1984 (în colaborare cu V. Bercov, M. Krasnov, A. Câsciov şi C. Filip).
38. **Reşenie nelineinoi mnogotocecinoi craevoi zadaci dlia differentialinâh uravnenvii** (în limba rusă) – *Metodâ reşenia nelineinâh uravneniii zadaci optimizaţii (Metode de rezolvare a ecuaţiilor neliniare şi problemelor de optimizare*) Tallin (Estonia) (în colaborare cu M. Botoşan şi N. Solomiţchi), p. 27–29, 1985.
39. **Parametrii de optimizare a obiectelor sistemului de învăţământ** (în limba rusă) – în cartea: *Mode matematice şi economice*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, p. 34–45, 1985.
40. **Învăţământul ca investiţie** (în limba rusă) – în cartea: *Modele şi algoritmi ai SAC*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, p. 91–99, 1986.
41. **Dezvoltarea sistemului de învăţământ în Moldova** (în limba rusă) – în cartea: *Complexul economic al Moldovei*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, p. 27–32, 1986.
42. **Analiza şi prognoza parametrilor de bază a complexului social – cultural** (în limba rusă) – Culegerea: *Bazele ştiinţifico–metodice şi experienţa creeri programelor de intensificare a producţiei*, Chişinău, p. 123–124, 1987 (în colaborare cu V. Agafiţa).
43. **Particularităţile de pregătire a cadrelor calificate pentru complexul agro – industrial** (în limba rusă) – Culegerea: *Dezvoltarea rapidă a C A I în Moldova*, Chişinău, p. 31–39, 1987 (în colaborare cu N. Crivoliubic).
44. **Crearea LAL în conducerea C A I** (în limba rusă) – Culegerea: *Teoria şi practica creerii SU IVO în CAI*, Moscova, p. 17–22, 1988.
45. **Probleme social–economice ce stau la baza lucrului ideologic** (în limba rusă) – Culegerea: *Dezvoltarea raionului Taraclia*, Chişinău, p. 67–75, 1988 (în colaborare cu N. Costin şi E. Chilari).

www.digibuc.ro

46. **Structura demografică a populaţiei şi tendinţele de dezvoltae a colectivelor raionului Taracila** (în limba rusă) – Culegerea: *Dezvoltarea rapidă a C A T în Moldova*, p. 6–10, 1988.
47. **Modelul de analiză şi prognoză teritorială a obiectelor infrasctructurii sociale** (în limba rusă) – Culegerea: *Crearea sistemelor informaţionale şi de calcul*, Ed. Ştiinţa, Chişinău, p. 96–108, 1089 (în colaborare cu V. Agafiţa).
48. **Subsistemul CONUS în CAI** (în limba rusă) – Culegerea: *Intensificarea producţiei agricole în condiţiile reformei radicale*, Chişinău, p. 17–21, 1989 (în colaborare cu D. Todoroi şi alţii).
49. **Factorii sociali şi economici la crearea locurilor automatizate de lucru în domeniul planificării** – Culegerea: *Sisteme adaptative de programare*, Chişinău, p. 110–112, 1990.
50. **Complexul social–cultural al Republicii Moldova şi rolul lui în producerea obştească** (în limba rusă) – Culegerea: *Căile de organizare şi eficienţă a producţiei agricole în condiţiile de arendă*, Chişinău, p. 45–47, 1991.
51. **Tabloarele ca instrument în studiul proceselor economice în agricultură** – *Applied and Industrial Mathematics*, Bucharest, p. 63–64, 1995 (în colaborare cu C. Pomohaci).
52. **Profesorul Nicolai Pomohaci la 70 de ani** – *Lucrări Ştiinţifice*, USAMV, seria F, vol. V, 2001, p.193–195.

www.digibuc.ro

V. COMUNICĂRI PUBLICATE LA CONGRESE ŞI ALTE REUNIUNI STIINŢIFICE

1. **Calculul integralelor multiple cu calculatorul electronic Ural-2** (în limba rusă) la conferinţa tinerilor savanţi din Moldova, 1965 (publicată în materialele Conferinţei, p. 71–73).
2. **Despre metode iterative de ordin superior** (în limba rusă) - la Conferinţa Aplicarea metodelor matematice şi tehnicii de calcul în economia naţională a Moldovei, 1965 (publicată în materialele Conferinţei, p. 13–16).
3. **Determinarea optimului într-o problemă economică** (în limba rusă) – la Conferinţa Aplicarea metodelor matematice şi tehnicii de calcul în economia naţională a Moldovei, 1965 (publicată în materialele Conferinţei, p. 49–50).
4. **Soluţii condiţionat-periodice pentru rezolvarea ecuaţiilor diferenţiale** (în limba rusă) – la Conferinţa IV ştiinţifică a Universităţii Prieteniei Popoarelor "Patrice Lumumba ", Moscova, 1968 (p. 117–119).
5. **Despre unele procedee de soluţionare a ecuaţiilor funcţionale când functionala nu admite derivate** (în limba rusă) – la Conferinţa aspiranţilor Universităţii Prieteniei Popoarelor "Patrice Lumumba", Moscova, 1970 (seria fiz. - matem., v.7, p. 41–50)
6. **Despre soluţiile periodice ale ecuaţiilor diferenţiale de tip neutru cu întârzieri mici** (în limba rusă) – la Seminarul Teoria ecuaţiilor diferenţiale a Universităţii Prieteniei Popoarelor "Patrice Lumumba ", Moscova, 1975 (lucr. Semin, t.9, p. 146–154).
7. **Aplicarea ecuaţiilor majorante a lui Liapunov la analiza ecuaţiilor periodice ale sistemelor neautonome** (în limba rusă) – la Conferinţa internaţională "Ecuaţii diferenţiale şi aplicaţii", Bulgaria, Ruse 1975 (Tezele Conferinţei, p. 122).

www.digibuc.ro

8. **Metode iterative în teoria ecuaţiilor cu parametru mic şi motivarea lor cu ajutorul ecuaţiilor majorate a lui Liapunov** – la Conferinţa Internaţională "Ecuaţii diferenţiale şi aplicaţii", Bulgaria, Ruse, 1975 (tezele Conferinţei, p. 241).
9. **Metode Newton - Kantorowich pentru rezolvarea ecuaţiilor neliniare** (în limba rusă) – la Conferinţa internaţională "metode numerice şi programarea neliniară", Moscova 1979 (Lucr. Conferinţei , v.1, p. 42–43).
10. **Convergenţa unor metode iterative de tip Newton pentru rezolvarea ecuaţiilor neliniare în spaţii local-convexe** – la Simpozionul internaţional "Metode de rezolvare a ecuaţiilor neliniare şi probleme de optimizare", Estonia, Tallinn, 1981 (Mater. Simpoz., t.1, p. 92–95).
11. **Aplicarea metodei Newton la rezolvarea sistemelor diferenţiale cu pas variabil** – la Conferinţa internaţională "Ecuaţii diferenţiale şi aplicaţii", Bulgaria, Ruse, 1981, Mater. Conferinţei, p. 11–12.
12. **Metode matematice determinare a cheltuielilor reproducerii forţei de muncă** – la Conferinţa "Probleme actuale de reproducere a forţei de muncă", Ucraina, Kiev, 1984 (Mater. Conferinţei p. 21–22).
13. **Agrobiotehnology for a rustainable development; present trends and promise for the 3 rd millenium** – la Conferinţa "Obrazovanie i nauka na rubeje XXI veca: problemî, perspectivî razvitia", Chişinău, aprilie 1998, p. 37–39.
14. **Test for Markov Chains,** International Congress of mathematicians, Berlin, august 18 - 27, 1998, p. 258–259.
15. **Învăţământul biotehnologic românesc - stadiul actual şi perspective** – la Conferinţa din R. Moldova "65 de ani ai învăţământului agricol din Moldova", Chişinău, 1998, p. 132–134.

www.digibuc.ro

16. **Noi tehnologii ale sistemului de învăţământ** – la Sesiunea de comunicări "70 de ani ai învăţământului agricol din Moldova", Chişinău, 2003 p. 18–20.
17. **Standardele UE şi învăţământul românesc de pe ambele maluri ale Prutului,** Congresul spiritualităţii româneşti, Ediţia VIII, Alba Iulia, 8–11 octombrie 2004.

A.2. Medalia jubiliară „Pentru muncă exemplară"

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Лика
Денис
Константинович

от имени ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО СОВЕТА СССР
НАГРАЖДЕН ЮБИЛЕЙНОЙ МЕДАЛЬЮ
„ЗА ДОБЛЕСТНЫЙ ТРУД.
В ОЗНАМЕНОВАНИЕ 100-ЛЕТИЯ
СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ
ВЛАДИМИРА ИЛЬИЧА ЛЕНИНА

A.3. Eminent al învăţământului din URSS

УДОСТОВЕРЕНИЕ № 7771

тов. Лика
Денисий Константинович

„ОТЛИЧНИК НАРОДНОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ СССР"

www.digibuc.ro

A.4. Eminent al învățământului public din RSSM

A.5. Adeverință înmânată de rectorul Universității „M. V. Lomonosov", acad. I. G. Petrovschi la terminarea unui masterat în matematici

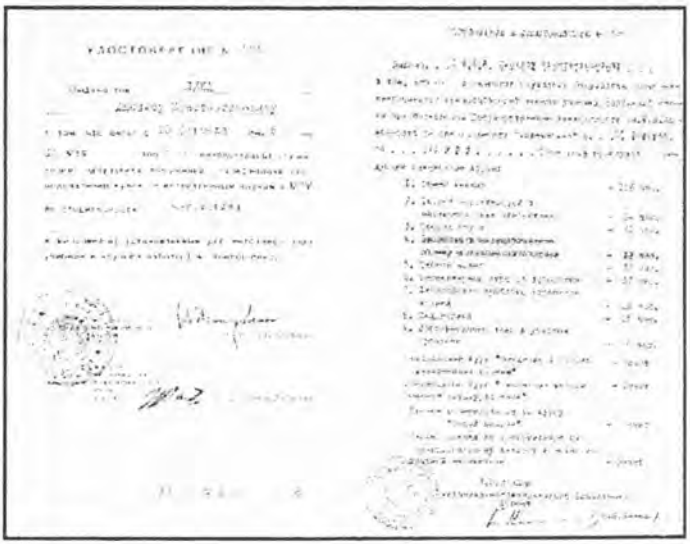

www.digibuc.ro

A.6. Cetăţean de onoare al oraşului Hânceşti

PRIMĂRIA ORAŞULUI
HÎNCEŞTI

DIPLOMĂ

SE DECERNEAZĂ

DL. LICA DIONIS

CU TITLUL ONORIFIC DE
"CETĂŢEAN DE ONOARE AL OR. HÎNCEŞTI".

ALEXANDRU BOTNARI
PRIMARUL ORAŞULUI HÎNCEŞTI

21.11.2004

www.digibuc.ro

MÂINE ÎNCĂ NU A ÎNCEPUT (ÎN LOC DE EPILOG)

A venit şi toamna lui 2004. Sunt spre sfârşite şi „**Amintirile...**", pe care, la îndemnul soţiei, am început a le înşira pentru copiii noştri şi, mai ales, pentru nepoţi. Scriam în zilele libere sau când îmi era greu la suflet şi ca niciodată îmi doream să fiu singur cu mine, cu trecutul meu şi cu gândurile mele. Dar, mai ales, în momentele când eram dezamăgit de prezent. În astfel de momente parcă răsfoiam paginile vieţii prin care am trecut şi rămâneam uimit de ceea ce s-a petrecut cu mine într-un fel sau altul. Las la o parte faptul că soarta a fost nefastă cu părinţii şi familia mea, dar de ce a trebuit să sufere şi întreaga ţară?

Eu, din fire, sunt un graur – toată viaţa m-am trezit cu noaptea în cap. Copil fiind, mă trezeau părinţii, trebuia dis de dimineaţă să plecăm la munca câmpului. Ce nu aş fi dat atunci să fiu lăsat să mai dorm puţin sau să fi fost lăsat în pat să mă alint şi eu, să mă concentrez la ceva plăcut şi frumos, să-mi continui înşirarea unui vis copilăresc! Astăzi, când dispun din belşug de astfel de posibilităţi, nu se mai leagă nimic. Reuşind într-un fel să mă „deconectez" de la un anumit lucru, imediat mă confrunt cu cele mai năstruşnice gânduri şi, mai ales, cu cele mai triste, pentru că viitorul nu se mai vede. În astfel de situaţii dispoziţia, de cele mai multe ori, e la pământ pentru întreaga zi. Asta mă şi împiedică să mă ocup de ceva folositor. Iată de ce, când mă trezesc devreme (se întâmplă acest lucru din ce în ce tot mai des) mă scol în grabă şi ocup locul în faţa calculatorului. Nu-mi dau seama ce s-ar întâmpla cu mine dacă nu ar fi fost această invenţie epocală a creerului omenesc. Calculatorul mi-a înlocuit „fazenda" de altă dată şi meditaţiile mele – refugiul în trecut. Despre viitor – nici vorbă. Anii s-au scurs şi nici timp nu mai am pentru îndeplinirea anumitor scopuri, nu are sau nu ar avea cine să le soluţioneze. Dimineaţa, când se trezeşte soţia, o întreb dacă doreşte să afle ce am mai ticluit şi eu o bucată bună din noapte. Cu mare bucurie

www.digibuc.ro

acceptă invitaţia şi, de această dată, ea este cea care conversează cu calculatorul. După cum spuneam, ea a fost cea care m-a sfătuit să înşir unele din paginile vieţii pe hârtie, ca cei ce vor urma din neamul nostru să cunoască câte ceva despre înaintaşii lor. Nu prea am încredere că ceea ce am conceput va avea continuare, dar mai ştii de unde sare iepurele... Mai apoi, tot Livia a fost cea care a spus că ceea ce am scris ar fi bine să public, că lumea nu prea cunoaşte greutăţile generaţiei noastre. Aşa că luai hotărârea ca cele scrise să le citească şi unii dintre bunii mei prieteni, în care am deplină încredere. Şi ei, la rândul lor, m-au încurajat. Astfel a luat naştere un „fişier" cu un volum mare de informaţie trăită de mine şi prin mine. De fapt, acest document conţine fragmente trecute printr-o viaţă concretă, de-a lungul a 70 de ani, pe care i-am trăit şi care de nerecunoscut au schimbat soarta multor destine. În felul acesta parcă-mi încredinţez viaţa celor care au dorinţa să vadă din interior această istorie în tot tragizmul şi, aş zice, şi farmecul ei. Acesta a şi fost imboldul de a da şi un sfârşit destăinuirii mele. Sfârşitul întotdeauna e un lucru greu, iar pentru mine e şi dificil. Se scrie încet, cu multe popasuri şi, bineînţeles, fără bucurie sau veselie, întrucât, cu sau fără voie, se ajunge la ziua de mâine. Aş dori, din tot sufletul, să spun cititorului, mai ales tineretului, ceva încurajator care să le dea speranţe. Deocamdată nu am reuşit!

Pun punct acestor pagini şi mă întreb: de ce „**Urme pe pânza vremii**"? Oare pentru că viaţa însăşi constă dintr-o înşiruire de urme, de trasee, de frânturi, din adesea nestăpinite trepte care îţi dau iluzia că urcă, atunci când, de fapt, stau pe loc, şi care te înalţă tocmai când le-ai crezut gata să se prăbuşească? Oare, încredinţând hârtiei aceste trăiri, am reuşit să refac întreg traseul călătoriei pe care mi-a îngăduit-o până aici **Dumnezeu** pe pământ?... Sunt sigur că au rămas neadunate nenumărate alte crâmpee, pe care şi le-au oprit de la sine vămile misterului. Sper, însă, că văzuţii şi nevăzuţii cititori se vor folosi întrucâtva de aceste mărturisiri. Le-am făcut cu gândul la cei care, întru-un fel sau

www.digibuc.ro

altul, mi-au fost martori, m-au vegheat sau m-au însoţit de departe sau de aproape pe acest drum, dar şi imaginându-mi-i pe aceia care pornesc pe porţile minunii numite viaţă.

Se pare că vorba bătrânească e adevărată: o luăm totdeauna de la capăt. Oricât de departe şi de sus ai ajunge, când e să-ţi judeci rosturile, te întorci de unde ai plecat. În faţa mea se ridică şi acum **Piramida Verde – Măgura Hânceştilor**. Ea mi-a fost începutul, adevărata umbră, călăuză şi măsură a lucrurilor, obsesie şi judecată pentru fiecare pas în viaţă. Aici am sărutat pentru prima dată şi am fost vrăjit de dragostea fiinţei gingaşe care mai apoi mi-a devenit soţie credinciasă şi cu care ne urmăm viaţa. Cu gândul mereu aţintit la această **Catedrală Hânceşteană**, la oamenii din mijlocul cărora am răsărit, am încercat să zidesc şi eu binele oriunde m-am aflat.

Mărturisesc că în cele mai grele momente sau atunci când eram sleit de puteri mă „retrăgeam" în **RAIUL** copilăriei sau în luncile hânceştene şi niciodată şi nicăieri nu le-am găsit asemănări, deşi am cutreierat ţara în lung şi în lat, precum şi alte localităţi din diverse colţuri ale lumii.

Nu aş afirma că sunt o fire tristă, dar constat că pe parcurs, în multe din încercări, am exprimat şi tristeţe. Din aceste considerente, nu doresc ca alţii, citindu-le, să se întristeze. Însă, nici bucurii prea din cale afară nu am, copiii sunt departe, iar eu şi Livia ne ţinem de viaţă conform poruncii creştine. Poate cuvintele înşirate cu bătaia de viaţă a inimii vor fi auzite de toţi. Acesta a şi fost motivul pentru care le-am scris şi le dărui şi altora.

Statornic credinţei în care m-am născut, închei rândurile înşirate până acum cu semnul crucii, mulţumindu-i **ATOATEFĂCĂTORULUI** pentru tot ce mi-a oferit...

www.digibuc.ro

Cuprins

Dionis Lica – un cronicar modern al Basarabiei 7
Către cititor 12
1. Hânceşti - începutul începuturilor 15
2. Bunii mei părinţi 19
3. Fratele şi surorile 41
4. Miracolul copilăriei 51
5. Calea cunoaşterii 59
5.1. Şcoala 59
5.2. Îngeri ocrotitori 70
5.3. Facultatea – ani de suflet 84
5.4. Apelul colegilor de facultate 90
5.5. Arhitecţii spirituali ai promoţiei mele 101
5.6. Spre împliniri 139
6. Cărămizi pe altarul ştiinţei şi învăţământului 179
7. Omul sub vremi 199
8. Dragostea visurilor mele 217
9. În ochii celorlalţi 235
9.1. N. Mătcaş, "Dionis Lica - poetul" 235
9.2. A. Butnaru, "Un hânceştean 239
cu ecou în afara graniţelor"
9.3. P. Soltan, "Profesorul Dionis Lica - 241
schiţă de portret"
9.4. I. Borşevici, "Dionis Lica - 246
itinerar aniversitar"

www.digibuc.ro

9.5. A. Hariton, "Omagiu colegului Dionis Lica la cei 70 de ani de viaţă" 250
9.6. N. Pomohaci, "Profesorul Dionis Lica la 70 de ani" 255
9.7. A. David, "Colegul" 257
9.8. P. Ciumac, "Un om pentru români" 259
9.9. D. Şiman, L. Bivol, "Slăvit să fie prietenul nostru" 261
9.10. V. Căpăţână, Gh. Căpăţână, "Omagiu omului de spirit şi de inimă" 263
9.11. A. Roşu, "Profesorul Dionis Lica - omul şi dascălul" 266
9.12. G. Vasilache, "Profesorul meu" 268
10. Viaţă în imagini-amintiri 271
Note 299
Anexe 315
Mâine încă nu a început (în loc de epilog) 329
Cuprins 333

www.digibuc.ro

Aidoma multor fiice şi fii de ţărani moldoveni, care au parcurs cu tenacitate lungul drum de la plug la cosmodrom, Dionis Lica a rămas cu cele mai nobile calităţi ale predecesorilor: cumsecădenie, hărnicie, demnitate, stoicizm.

Prin tot ce a făcut şi face, Dionis Lica trage o brazdă adâncă în huma din care ne-am născut şi în care vom coborî.

Prof. univ. dr. Nicolae Mătcaş

„*Urme pe pânza vremii*" este o carte cu valoare sentimentală, în special pentru generaţiile de elevi, studenţi şi profesori care s-au succedat pe la şcolile şi instituţiile de învăţământ superior din republică imediat ce Basarabia a intrat sub inflenţa Uniunii Sovietice, dar şi o frescă a vieţii de copil cu bucuriile şi necazurile ei.

Multe dintre personalităţile evocate în lucrare mi-am fost şi mie profesori. Datorită colegului şi prietenului Dionis Lica, am redevenit pentru o clipă elevul, pentru că cartea respiră din plin atmosfera anilor de şcoală, care pe măsură ce se petrec, reînvăluie tot mai des în căldura lor de mătase. „Întâlnirea" este emoţionantă şi tulburătoare, pentru că autorul a scris nu numai cu mintea, ci, mai ales, cu sufletul.

Cititorul are în faţă o carte de suflet, de iubire, care nu trebuie să lipsească din biblioteca nici unui elev, student sau profesor, indiferent de instituţia în care a învăţat, învaţă sau îşi desfăşoară activitatea.

Aurel Penu,
promoţia 1955 a Şcolii nr. 1 din Hânceşti,
doctor habilitat în medicină,
Şef al Centrului de Diagnostică din Hânceşti

ISBN 973-87030-5-0

www.digibuc.ro